

אסיפת גליזנות

פרשת וישלח

נא לא להוציא מבית הכנסת
עד מוצאי שבת

תוכן הענינים

מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל.....	אבני אפד
מרנן האדמורי"ם מאורי גולת ארה"ב זי"ע.....	מאורי הגולה
מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלר זצ"ל אב"ד ציריך.....	מחשבת חיים
הגאון הצדיק רבי שמואל אהרן לידר זי"ע.....	ויטע אש"ל
מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מדז'יקוב זי"ע.....	זכר צדיק לברכה
הגאון הצדיק רבי נטע ציינווירט זצ"ל.....	נטיעה של שמחה
במשנת רבוה"ק מאיז'בצא זי"ע.....	ממעין השילוח
הגאון הצדיק המקובל רבי אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל.....	דברי תורה וחסידות
הגאון הצדיק ר' מנחם מונדרר זצ"ל מקאסוב.....	שלהבת מנחם
חכמי רומניא וגאוניה.....	בית ארזים
הגאון הצדיק רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א.....	משיב נפש
המשפיע הגאון הצדיק רבי משה וואלפסאן שליט"א.....	באמונתו יחיה
כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א.....	מעיינות החיים
הרה"ג רבי דוד פראנד שליט"א.....	קול דודי
הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א.....	אוצר פלאות התורה
הגה"צ רבי חיים יוסף בידרמן שליט"א מלעלוב.....	חיבת העבודה
הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א.....	חמידא דאורייתא
הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א.....	היכל הוראה
מגיד מישרים הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א.....	אוצר ידיעות התורה
הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א.....	הוי זהיר במלאכתך
הגה"צ רבי יונה זאב וינבערג שליט"א.....	זיו הפרשה
הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א גאב"ד ביתר.....	מרקחת חיים
מכון שונה הלכות.....	לב ההלכה
הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א.....	עמק הפרשה
הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א.....	פניני הלכה ומנהג
המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א.....	פניני הכתן

הרוצה להפיץ ב-6 בתי כנסיות באזור מגוריו
יפנה למספר:

050-4186860

בין השעות 7:30 ל-8:30 בערב

זנא לעדכן במספר 052-7632-480 ביום ראשון

בין השעות 7:30 ל-8:30 בערב

שהפיצו זבל"ג יכנסו להגדרה

למחלקת מנויים והפצה

053-4178-885

לבר עניני החוברת

050-4186-860

י

הדפסה:

קונטרול P

02-9971070

חידם 6, ירושלים

אבני אפד

ממקוד ישראל יהלכון דבינו ישראל בעל שם טוב
ותלמידיו זי"ע ועב"א כפי ששאב מבראם והשקה
את בני ישראל רבות בשנים מודינו הרב
דבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זיע"א
רב ביהמ"ד החסידי בעלזא בלאגראן

פרשת וישלח תשפ"ד

ספח"ק זרע קודש – הרה"ק מראפשיץ זי"ע

וישלח יעקב בו' עם לבן גרתי. ופירש רש"י גרתי צגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מלוות שמרתי בו'. להצין כפל לשון שפירש רש"י עם לבן הרשע גרתי, הלא חד הוא מה שפירש עם מה שמפורש בכתוב ומה צריך לכפול, גם כוונת רש"י בחיצת כלומר, כאלו זא לחדש דבר חדש. רק הוא על דרך שפירשתי (פ' תרומה דף קפז) הכתוב (תהלים א, ה) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים בו' וצמוטצ לזים לא ישב כי אם בתורת ה' חפצו וצחורתו יהגה יומם ולילה, שלכאורה ההיפוך מקצה לקצה בלי ממוצע, שיאמר שאינו רשע גמור רק צדיק גמור גדול וקדוש, ויוצדק לומר על צדיק, שאינו ציוני רק צדיק, ולמה התחיל כאן בקצה האחר שרחוק מאוד מדרך זה הקדוש:

רק יוצן על פי אמרם ו"ל (אבות פ"ד מ"א) איזהו חכם הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט, טז) מכל מלמדי השכלתי, ולהצין איך ילמוד מכל אדם, א"כ ילמוד ח"ו ממעשי הרשע גם כן, וגם בכתוב אמר רק מכל מלמדי, ולא מכל אדם. רק כי באמת צריך האדם ללמוד גם ממעשי הרשע, על דרך שכתוב בספרי מוסר, שילמוד האדם מהרשעים איך לא ישנו אם לא ירעו ונגזנה שנתם אם לא יכשילו (משלי ד, טו), מחמת שתאוותם צוער בקרבם במאוד מאוד, ולאור יקום רוצה בו' ועין נואף שמרה נשף (איוב כד, יד. טו), וכל התחבולות עושים למלאות רצון היצר הרע ותאוותם הרעה, מזה ילמוד איך לעשות תחבולות ולהתגבר בעבודתו ית"ש, צמעט שנות מעט תנומות וכל מיני התגברות, והוא שאמרו הלומד מכל אדם על דרך הנ"ל, והוא שאמרו מכל פירוש מכל מיני תחבולות בני אדם לזרעם ותאוותם, מזה מלמדי השכלתי, שמכל זה השכלתי לעצמי לימוד דרך לעבודתו ית"ש.

וזהו שנאמר אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וכו' כי אם צחורת ה' חפצו, פירוש שלא הלך צין הרשעים רק לתכלית הטוב הזה, מחמת שצחורת ה' חפצו, ורונה ללמוד מהם תחבולות לעבודתו ית"ש, לתכלית טוב הזה לצד הלך בעצתם וצדרכם, אבל לא

ח"ו מלד חפצתו דרכם, וזהו היה ענין היות יעקב אלל לבן הרמאי שהחליף את משכורתו עשרת מונים בכל מיני תחבולות, וכן מכל עשיותיו של לבן צרשעתו, מהכל למד אצינו יעקב ממנו דרך לעבודתו ית"ש תחבולות וחכמות גדולות, ועל ידי זה צירר מאתו כל הנילוות קדושות, כמו שפירשתי הכתוב (בראשית לא, ה) ומאשר לאצינו עשה את כל הכבוד הזה, וכן הפסוק (שם יד) העוד לנו חלק ונחלה צבית אצינו, על דרך זה כמו שכתבתי במקום אחר (להלן דף עו צד"ה וי"ל עוד צענין זה), והוא שרמזו כאן לעשו, עם לבן גרתי צגימטריא תרי"ג, פירוש שעמו ועל ידו של לבן הרשע, תרי"ג מלוות שמרתי, שלמדתי מאתו איך להתגבר על היצר הרע תחבולות, והוא שפירש רש"י כלומר, עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מלוות שמרתי, להורות הפירוש הזה, שמרשעתו של לבן למדתי איך להזהר בשמירת תרי"ג מלוות, והורה לעשו בזה שלא יהיה יכול להתגבר עליו ולצטלו מעבודתו ית"ש, ואדרבא ממנו יקח ראייה איך לעבוד [את] ה'.

וזהו שנאמר גם כן ויהי לי שור וחמור, שור צחינת הקדושה צהמה טהורה, חמור צחינת הקליפה טמאה, שגם קליפת חמור היה לי לטובה לעבודתו ית"ש כנ"ל ליקח ממנו ראייה לעבודתו ית"ש, כי גם מהקליפה עצמה והיצר הרע יכולין ללמוד עבודתו ית"ש, על דרך הנ"ל שלוקחין ראייה מאת היצר הרע איך רודף אחר האדם תמיד ואינו מרפה ממנו אפילו רגע אחת כלל וכלל, כך ילמוד האדם איך לא ירפה מעבודתו ית"ש, לאן גם כן מורה על צחינת הקדושה (יחזקאל לו, לח) לאן קדשים, ועצד ושפחה צחינת הקליפה הכל היה לו סיוע לעבודתו יתצדק, וגם לעשו אמר באמת אחר כך עד אשר אצוא אל אדוני שעירה, שגם ממנו ילמוד איך לעבודו ית"ש⁶.

ספח"ק פנים יפות – הרה"ק רבי פנחס הלוי הורוויץ זי"ע

הצילני נא מיר אחי מיר עשו כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים (בראשית לב, יב).

...ומה שאמר כי ירא אנכי אותו, ענינו יש לפרש, מה שכתבנו בפסוק

■ כתפת האפד ■

חכם, בעצמו בו', ודיקדקו לומר חכם ולא תלמיד חכם, ואמרו היינו הלומד מכל אדם, שנאמר מכל מלמדי השכלתי, מפני שעדותיך שיחה לי, פירוש, שכל הסיפורים של בני אדם בעסקי העולם הזה הוא אצלי תורה, והבן.

ונחזור לענינינו, דהנה יעקב היה אצל לבן כדי שיוציא ממנו ניצוצות הקדושים כידוע, וזה היה כל כוונת יעקב שהיה אצל לבן, וכיון ששמע יעקב שבני לבן היו אומרים לקח יעקב את כל אשר לאבינו, הבין הוא שכבר לקח את כל הקדושה, ואף על פי כן לא היה מאמין בעצמו, וכיון שראה פני לבן והנה איננו עמו כתמול שלשום, שבעוד שהיה הקדושה בו היה הקדושה ניכרת בפניו כידוע, והבן. עכ"ל של הרבי ר' בונים זי"ע.

והנה בדברי קדשו הללו של הרבי ר' בונים זי"ע מתורץ מה שיש לדקדק לכאורה בפשט הכתובים, שמתחילה מקדים הפסוק שיעקב שמע מבני לבן שמתאוננים עליו בתרעומות, באמרם "לקח יעקב את כל

א. כשני נביאים המתנבאים בסגנון אחד, מצאנו למה שכתב הרה"ק הרבי ר' בונים זי"ע מפרשיסחא בספח"ק "קול שמחה" על מה שאמר הכתוב, וישמע יעקב את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה. וירא יעקב את פני לבן והנה איננו עמו כתמול שלשום (בראשית לא, א. ב). וזה לשון קדשו:

ונקדים לפרש את מאמר חכמינו ז"ל (אבות פ"ד מ"א) איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט, טז) מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי, המאמר הזה תמוה בעיני כל מעיין. אכן נראה דכל אחד צריך שיהיה לו רב שילמוד ממנו בין תורה ובין עבודה באיזה דרך ישכון אור, וכל ימי חייו בזה העולם צריך האדם לזה. אכן האדם שהוא בוז הבחינה שלומד מכל האדם, היינו אפילו כמה שבני האדם פחותים מדברים בעיני העולם הזה, הוא מוציא בזה רמיזא דחכמתא היאך לעבוד השי"ת, האדם הזה אין צריך לרב כלל, והבן. וזה פירוש מאמרם איזה

ההתקצרות הוא שיכזוש עשו להחזירו צתשוצה, כמו שהכניע צאמת לשר שלו, ואמרו חז"ל (ב"ר ע"ט, ט) שצאמות שעה החזירו למוטצ ונסקו בכל לבו, וכמו שמצואר לקמן בס"ד, אלא שהיה מתירא צהתקרב אליו פן יכבשהו ח"ו צילרו הרע. והיינו דאמר (ג, ט) ויירא יעקב ויזר לו, דהיינו שירא אס ילחם עמו, ויזר לו להתקרב אליו, כענין אוי לי מיצרי אוי לי מיוצרי (ברכות ס"א, א). וזה שאמר הצילני מיד אחי, אס ינהג עמי כאס שיכבשהו מרע לטוב, ומיד עשו, אס ינהג עמי כעשו להלחם עמי.

ספה"ק ליקוטי יהודה - ליקוטי דבורים מאדמו"ר ז"ל

ויצו את הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך. ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו והנה גם הוא אחרינו (בראשית ג, י"ט). איתא גסס הרה"ק הסיודשי הרי"מ ז"ל, שפירש על פי מה שאיתא צמשה (אבות פ"ג מ"א) הסתכל צשלה דברים ואין אתה צא לידי עצירה, דע מאין צאת ולכן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן

■ כתפת האפר ■

ממנו הגוי שיעזרהו להרים ההי, והרבי ר' זושא השיבו שאינו בכח לעזרו, צעק לעומתו הגוי: "דו קענסט, נאר די ווילסט נישט...!" - הנך ביכולת אלא שאין ברצונך. הדברים הללו נכנס למוחו הק' של הרבי ר' זושא כרעם ביום הבהיר, והתחיל לחשוב חשבון נפשו ולהוכיח את עצמו שדברים הללו ירמוזו אליו, שבאמת ביכולתו להרים את הה"א תתאה למקומה, אלא שאין לנו רצון עז לכך. והיינו עפי"י המובא בספרי קבלה כידוע שאותיות ו"ה חסרים משם הוי"ה הק' ועבודתו הוא להשלימם, ועיקר העבודה להמשיך את הייחוד קוב"ה ושכינתיה, נעשית על ידי הה"א תתאה [השכינה] שצריך להעלותה.

רבינו ה"אמרי חיים" מוויזניץ ז"ע סיפר פעם על הרה"ק רבי משה יהודה לייב מסאסוב ז"ע, שראה פעם שני שיכורים אב וכן, הולכים יחדיו ואחד נשען על השני, והם שיכורים כלוט. הרה"ק רבי משה לייב התחיל לבכות, וכשנשאל לסיבת בכיו, השיב שראה שני השיכורים, האב והבן יחדיו ילכון בשוה, ואני הנני מתבונן היאך אני רחוק כל כך ממדרגת אבי, ז"ע.

ועוד מענין הלימוד מכל האדם (המובא ב"קול שמחה"), היו צדיקים שאף כשאביהם היה רבי גדול, הלכו למקומות אחרים ללמוד עוד בדרך ה', ועל הרה"ק מראדומסק מסופר שעל אף שאביו היה מנהיג ורבי לחסידים, הלך להסתופף גם בצל הרה"ק מבעלזא, וכששאלוהו על כך, השיב שמקובל שהאב אינו מבין על הבן [ויצויין שהיו מן הצדיקים שאמרו שמעת שעשו הטעה את אביו יצחק ודימה בעיניו שהוא צדיק, מאז ועד עתה אין הצדיק יכול להכיר את בנו באמת לאמיתו לגמרי], ולכן הוצרך לסווע לרבי אחר שילמדו תיקון נפשו.

ב. על זה הדרך כתב בספה"ק שפת אמת: ויצו את הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך. ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו והנה גם הוא אחרינו (בראשית לב, י"ט). אא"ז מו"ר [החידושי הרי"מ] ז"ל פירש על פסוק ושאלך למי אתה כו', כי גם היצר הרע שואל הג' שאלות שבמשה (אבות פ"ג מ"א) מאין באת כו', כדי להביא דאגה ועצבות. וצריכין להתחזק ולהשיב אליו לעבדך ליעקב, על ידי הביטול לכלל ישראל שחביבין לפניו יתברך. מנחה, הוא המעט שבא במסירות נפש, חשוב לפניו יתברך, כמו שאיתא (מנחות קד, ב) מי דרכו להתנדב מנחה, עני, מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו. לאדוני לעשו, על ידי עבודה רבה נגד היצר הרע, חשוב לפניו יתברך כל מה שבני ישראל עושין, אף מעט, כמו הרבה, עכ"ד.

ויש להוסיף, וגם הנה הוא אחרינו, קאי על השי"ת, שצריך האדם להתחזק בזה כי השי"ת מסייע לאדם, כמו שכתוב (תהלים נז, א) לאל גומר עלי, והמעט שאדם מתחיל, עוזר לו השי"ת שיוכל לגמור הכל כראוי. ונראה כי כל זה עשה אבינו יעקב עבורינו, כי הוא לא היה צריך להשתמש בבחינת עני, כי היה עשיר בזכויותיו, אבל רצה לתקן דרך של עניות לזרעו אחריו, כנ"ל. (וישלח תר"ה).

(תהלים קי"ט, ו) ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם, כי צשכר הצטחון הוא ההללה, כאמור (ירמיה י, ז) צרוך הגצר אשר יצטח צה' והיה ה' מצטחו, כי צה שהוא צוטח צה' הוא הגורם להתקיים הצטחון, והיראה והפחד הוא מניעת ההללה. וזה שאמר ה' יהיה לי שלא אירא, ואז ממילא מה יעשה לי אדם. וזהו מה שאומרים צתחוננים נצהלה נפשינו מרוב עצבוננו, מתמת העצבון וחוסר הצטחון, מזה עצמו נצהלה נפשינו.

וזה שאמר יעקב כי ירא אנכי אותך, ר"ל, מתמת שאני ירא אותך הוא החשש הגורם פן יצוא והכני. והיינו דקאמר (ג, י"ב) כי צמקלי וגו', כי זהו ענין שאמר הקצ"ה למשה (שמות י"ד, טו) מה תלעק אלי דצר אל צני ישראל ויסעו, כי מה שהיו צטוחים שיצקע הים צפניהם, כדכתיב (תהלים ס"ח, כ"ח) שס צנימין לעיר רודס, הוא עצמו הגורם שיצקע הים מציניהם כמו שיצואר צמקומו, וכן יעקב כשעבר את הירדן מתוך גודל צטחונו נצקע הים מפניו, וכיון שעתה אין צטחונו כל כך, כי ירא אנכי אותך, על כן צריך אני לתפלה הצילני וגו'.

ויש לפרש מיד אחי מיד עשו, מפני שיעקב היתה כוונתו צ' אופנים, או לצרוך שיתקרב אליו מאהבה, או למלחמה. אמנם עיקר

אשר לאבינו וגו', וכן ראה על פני חותנו לבן "והנה איננו עמו כתמול שלשום" שכולו רוגז עליו והשנאה בוקעת מפניו, ומשום כך התכוון לעזוב המקום ולנסוע משם, וא"כ אמאי הוצרך שוב לאמירתו של המקום ב"ה, דכתיב תיכף אחרי זה "ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך וגו'".

ולהמבואר ב"קול שמחה" הנ"ל מובן שפיר, דה"חכם לומד מכל אדם", ואף מגוי שיכור ילמוד ממנו לעבודת השי"ת, וכפי שביארו בספה"ק הכתוב (תהלים קי"ט, צ"ח) "מאויבי תחכמינו" שיש ללמוד מן הרשע הזה שכמו שהוא חושק בכל תוקף אחרי תאוותיו השפילות, כן ילמד האדם להיפוך, לחשוק ולתלהב לטובה.

והנה יעקב אבינו היתה תפקידו בבואו אצל לבן במשך כל השנים הללו, להוציא ממנו הניצוצות הקדושים שנטמעו אצל לבן - וראה לזה שנמצאו בו ניצוצות קדושות הוא שתי הצדקניות רחל ולאה שהיו בנותיו - וכעת ששמע שבני לבן אומרים שלקח את הכל מאביהם, הבין שכבר העלה כל הניצוצות הק' ותיקן כל מה שהוצרך לתקן שם, ועוד זאת שראה בפני לבן שאיננו עמו כתמול שלשום, שעד עתה עוד היתה איזה ניצוץ קדושה נכרת על פניו, וכעת כבר לא ראה כלום, מעתה הבין והשכיל שזו הוא דבר ה' אליו המרמזו בזה שהגיע זמנו לילך, ואלו הדברים הנ"ל היו בעצם האמירת ה' אליו, ודו"ק.

והנה בענין שכותב הרבי ר' בונם ז"ע והרה"ק מראפשיץ ז"ע, שיש ללמוד מכל אדם, ואף מהסיפורים בעסקי עוה"ז, איך לעבוד את השי"ת, יצויין שמקור הדברים ממקור טהור יהלכון ממין הבעש"ט הק' ז"ע, שהוא היה זה שלמד דעת לבני אדם בשיטתו זאת. ויסופר שפעם היה רב זקן אשר התווכח אתו בענין זה, ועל אף ריבוי ההוכחות שהוכיח לו הבעש"ט הק' לזאת לא רצה להסכים ולקבל דעתו, ואמר אותו הרב שאיננו מסוגל כלל לקלוט ולהשיג דבר זה ואיננו ביכולת להתקבל על לבו כלל, נענה בקדשו מרן הבעש"ט, "אכן יכול אתה להבין את זאת, אלא שאינך רוצה, ורק בגלל זה תתעקש שאין הדברים יכולים להתקבל על דעתך", ובזאת הסתיימה וויכוחם, ויצא הרב לדרכו. והנה בצאתו לדרכו פגע בו גוי בעל עגלה שמרכבתו נטמעה בבוץ, וביקש מהרב שיואל לסייעו לחלוץ את המרכבה מהרפש, ויענהו הרב שהוא איש זקן ותש כוחו ולא יוכל לעזור לו, ויקראהו הגוי באמרו "פעטער, [דודי, וגם כיניו לאיש זקן] אתה יכול אלא שאינך רוצה!". בשמוע הרב דברים הללו, שכאותם דברים נשמע בקודש ממרן הבעש"ט ז"ע, הבין מיד כי צדקו דברי הצדיק, וכי גם מדברי גוי שיכור, או אף משני גוים שמריבים זה עם זה, מכל דיבורים הנשמעים, אפשר ללמוד דרך לעבודת השם.

עוד יסופר כעין זה, מה שמובא בספר "פרי צדיק" להרה"ק רבי צדוק הכהן (פ' נשא אות יג ועוד), שפעם הלך הרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע מאניפאלי בדרך, ופגע גוי אחד שעגלתו המלאה היי [קש] נטבע בבוץ, וביקש

דין ומשפון, אם שלוש השאלות הללו צאות מלד היצר הטוב, הרי הן מציאות לידי יראת חטא, אך יש אשר היצר הרע מציג את השאלות הללו בפני האדם, כדי להכניס בו ח"ו עצבות ודאגות, ומפני זה יש להזהר מאוד. וזה שאמר יעקב אבינו ע"ה, ושאנך לאמר למי אתה, היינו מאין זאת, ואנה תלך, היינו לאן אתה הולך, למקום עפר רימה ותולעה, ולמי אלה לפניך, היינו לפני מי אתה עתיד ליתן דין ומשפון על כל מעשיך.

באשר שאל ישאלך עשו את כל השאלות הללו, כדי להציף ח"ו לידי עצבות ודאגה, השב תשיב לו לעבדך ליעקב, אמנם אני בעצמי אינני ולא כלום, אבל שייך אני לכלל ישראל שהוא חשוב מאוד. ומנחה הוא שלוחה, אפילו מעט עצובה, מנחת עני, יש לה חשיבות רבה בשמים אם היא צאה מתוך מסירות נפש, כדרך שאמרנו חז"ל (מנחות קד, ג) מי דרכו להתנדב מנחה, עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו. ולאדוני לעשו, היינו כיון שהעבודה מכוונת כנגד עשו, כנגד כוחו החזק של היצר הרע, הרי אפילו מעט מן העבודות חשוב בעיני השי"ת [שיח שרפי קודש חלק א].

ובשפתי לדיק פרשת וישלח מציא זה קצת צשינו, עיי"ש, וגם מוסיף וכותב שסיים **אל"ה הרה"ק המידושי הרי"מ זצ"ל** ואמר, כשצאה צמחצנה הג' שאלות, יש ספק אם הם מהיצר טוב או מהיצר הרע, ונררך לזה סייעתא דשמיא שיהיה מצין מי מעוררו, על זה מצרכין בכל יום ומבקשים צינה להצחין צין יום ללילה.

הרה"ק רבי יוסף גרינוואלד זי"ע מפאפא

וישמע יעקב את דברי בני לזן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאצניו ומאשר לאצניו עשה את כל הכבוד הזה. וירא יעקב את פני לזן והנה איננו עמו כתמול שלשום וגו'. וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה וגו'. כי כל העושר אשר הציל אלהים מאצניו לנו הוא ולצניו וגו' (בראשית לא, ב - ו).

התלמידים שהיו איתו עמו צררה צמחנות העבודה סיפרו, איך שהיה מוטל על אצמו ר' זצ"ל (הגה"ק ר' יוסף גרינוואלד מפאפא) לעבוד עבודת פרך, כשהורך להוציל על כתפו משאות כבדות ממקום למקום, וכשהגיע עם השק למקומו קבל פתקא קטנה מאת השומר, וזהו הראה לשומר צמחנות כמה שקיס הוציל, ותלמידי אצמו ר' זצ"ל

חמלו על חולשת גופו הטורה והיו נושאים צמקומו על שמם כמה שקיס ונתנו הפתקאות לאצמו ר' זצ"ל, וכשהשומר הצחין דבר נתמלא חמה וכעס על אצמו ר' זצ"ל, וקנסהו לכבד ולנקות בעצם יום השבת חדר גדול צמחנה, והיה עושה כל תחצולות וטנדקאי שלא יחלל את השבת, ואחז את המטאטא כללחר יד וצשינו, ואמר: עם זאל נישט גערעכענט ווערן פאר די רשעים וואס דורך זיי האב איך דורך געלערנט גאנץ הלכות מוקפה און דיני כללחר יד.

והיה רגיל לספר צמחנות העבודה הרבה צלימוד משניות צעל פה צעת העבודה, וסיפר על זה העובדא **מהרה"ק רבינו צבי מוידעטצוב זי"ע**, שפעס אחת צא אליו איש כפרי ומגושם מאוד על שבת קודש, וקירצו מאוד, והתפלאו מקורציו על זה, וסיפר הרה"ק כי על ידי איש כפרי הלזה זכה למדריגות גדולות, ומעשה שהיה כך היה, שלפני רצות צשנים צעוד שלא היה מפורסם עדיין לרצי נסע צדרך, ועצר צלילה דרך כפר הזה שהאיס הג"ל דר שס, והקור והגשם והשלג היה חזק מאוד, וציקש ממנו שיתן לו לינת לילה, אבל לא רצה להכניסו לציתו רק נתן לו מקום צדיר העצים צחוץ, ומחמת הקור הגדול והנורא לא היה אפשר לו לישן שס ועסק כל הלילה צתורה וצעבודה, ועל ידי זה זכה צאוחו לילה לאורות גדולים צתורה ועבודה, על כן מגיע לו שכר שאקרב, כי אלמלא היה נותן לי חדר חס לישן לא הייתי זוכה לזה. וסיים על זה אצמו ר' צדרך לחות, דכך נתקיים גם אללי, שעל ידי שנתייסרתי צעינוים למדתי אז צעל פה כמה פרקי משניות, אבל מעולם לא אחזיק טובה לרשעים הללו על כך.

ועל פי עובדא זו פירש **כ"ק אל"ה צעל ויגד יעקב זצ"ל** על דרך צחות מאמר הכתוב פרשת ויאל, וישמע יעקב את דברי בני לזן לאמר וכו' ומאשר לאצניו עשה את כל הכבוד הזה, כי לזן לא הניח ליעקב לישן, כמו שכתוב (לא, מ) הייתי ציוס אללני חורב וקרח צלילה, ויעקב אצניו היה עוסק צלילה צתורה ועבודה כדאיתא צמדש (צ"ר סח, יח), על כן אמרו בני לזן ומאשר לאצניו עשה את כל הכבוד הזה, כלומר, גם מה שזכה צתורה היה על ידי גרמתו של אצניו. אבל צאמת יעקב צלאו הכי היה עוסק צעבודתו, והיינו דאמר יעקב לרחל וללאה ואלקי אצני היה עמדי, שהיה לי סייעתא דשמיא, ולא מחמת אצניס זכיתי למה שזכיתי. (ויחי יוסף, הקדמת בני המחבר).

כתפת האפר

והרה"ק בעל "שפת אמת" זי"ע הוסיף לדברי זקינו הק' עוד אופן רביעי, שיתחזק ע"י שהשי"ת מסייע לאדם, וע"י המעט שהתחיל, עוזר לו השי"ת שיוכל לגמור. וסיים ה"שפת אמת" דבאמת יעקב אבינו ע"ה לעצמו לא הוצרך להשתמש בעצה זו של בחינת עני, כי הוא היה עשיר בזכויותיו, ורק עשה כן להורות ולתקן דרך לדורות הבאים אחריו שיתחזקו בדרך של עניות. ויש להוסיף כי כן מבואר בספה"ק כי יעקב מלשון עקב, דהיינו עקבתא דמשיחא שכל עבודתו של יעקב היתה למען חזק זרעו אחריו בדורות השפלים של עקבתא דמשיחא.

וכאן המקום להזכיר בענין זה מה שכתב הרה"ק ר' חנוך העניך מאל-כסנדר זי"ע במכתבו הידוע שההבדל בין עצבות שהיא מצד הסטרא אחרא למרירות שהוא מצד הקדושה, ניכר בפועל היוצא מהם, שאם הוא עצבות הבא מצד היצר הרע ח"ו, לא יוכל לסבול שום אחד, דהיינו באה מצד הגאווה שמרגיש שמגיע לו וחסר לו ברוחניות וגשמיות, ולכן נתעצב והולך לו לישון והוא ברוגז ואינו סובל אף אחד, אך לא כן במרירות, שמרגיש עדיין לא התחלתי כלום, ותופס לו גמרא ותפלה, וכ- שרואה יהודי, נהנה ממנו ואוהבו, ושמח ממנו ומכל דבר טוב שיוכל לתפוס בידו.

ג. איתא בספה"ק לפרש הכתוב (תהלים לח, ט) "כי עוני אגיד אדאג מחטאתי", דמי שמתוודה על עוונותיו ושוב דואג עליהם, אזי ה"אדאג" הוא "מחטאתי" הוא ג"כ מעוונותיו, שאל לו לאדם לדאוג ע"ז, כי אם יש לו להתחזק שיש לנו אב רחמן הסולח ומוחל להשבים אליו [וכמובן שצריך להיות במדריגה זו, ולא סתם להתעלם מהעוונות, אך עכ"פ האמת כן הוא]. ועוד באופן אחר ביארו הכתוב, דפעמים הרבה האדם מתאנה, וכששואלים אותו "מה קרה, ולמה הנך מתאנה" משיב הוא "צריכים לשוב על העוונות" כאילו אלו הם דאגותיו ועל זה מתאנה, ובאמת מוסתר בזה כוונה אחרת לגמרי, והוא מצטער ומתאנה על צרותיו בעיני העולם, ואמר הכתוב "כי עוני", מהו אחד מעוונותי, ש"אגיד אדאג מחטאתי" שאני אומר שדאגותי ואנחותי הנם מטעם העוונות, ובאמת סיבה אחרת לגמרי איכא בדבר.

ד. נראה להוסיף לתשובה השניה מה דאיתא בשם הרה"ק רבי חיים ויטל זי"ע שכהיום אף מעט שעושים לכבוד שמו ית' חשוב יותר מהרבה שעשו פעם, דהכל מחושב בשמים לפי הזמן והמצב, וכעת שהנסיונות גוברין והמוחות נחלשו חשוב המעט כהרבה ויותר מזה, וזה הגיד הרה"ק רח"ו בזמנו, וק"ו בזמנינו אנו.

הרה"ק רבי חיים מאטיניא ז"ע יו"ד ב"ה כסלו תרצ"ב

א) הרה"ק רבי יודאלי ז"ע למד בבחורותו בישיבתו של הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל בטורנא, כי אביו הרה"ק רבי אלתר יחזקאל אליהו מדזיקוב ז"ע התגורר אף הוא בטורנא, ועל כן שלח את בנו ללמוד בישיבתו של הגר"מ אריק בטורנא, ואכן הרה"ק רבי יודאלי ז"ע היה מחזיקו כרבו מובהק, וכשהיה מזכיר בדבריו 'רבי' סתם, היתה כוונתו אליו.

שנה אחת יצא הרה"ק רבי יודאלי ז"ע מטורנא בסוף חודש אלול, בכדי לשהות את הימים הנוראים בצל זקיני הרה"ק האהבת ישראל מויזניץ ז"ע, אכן על אם הדרך עצר בסטאניסלאוו, שם התגורר אחר מלחמת העולם הראשונה הרה"ק רבי חיים מאטיניא ז"ע שהיה אחיו של הרה"ק האהבת ישראל מויזניץ ז"ע, והתפלל עמו תפילת ערבית.

הרה"ק רבי יודאלי ז"ע התלהב ביותר לנוכח תפילתו של הרה"ק רבי חיים ז"ע, שהיתה מתוך התלהבות ודביקות עצומה, עד כי עלה במחשבתו להישאר בצילו על הימים הנוראים, כי אמר לעצמו שאם תפילת ערבית של ימות החול נאמרת בהתלהבות גדולה כזו, הרי בוודאי כי התפילות הנלהבות של הימים הנוראים יהיו בהתלהבות והתעוררות גדולה מאד, אך נמנע להישאר שם בחששו שמא זקנו הרה"ק האהבת ישראל מויזניץ ז"ע יחפש אחריו ויגרם לו שמץ של חלישות הדעת, ואכן בהגיעו נודע לו כי הרה"ק האהבת ישראל ז"ע, כבר בריר אצל אנשי ביתו לשאול היכן יודאלי.

ב) הרה"ק רבי חיים ז"ע היה חתנו של הרה"ק רבי יצחק מבוהוש ז"ע, וכמה שנים אחר נישואיו היה סמוך על שולחן חותנו, כאשר לימים העיד על עצמו, שבשנים אלו נעשה לייט, כי היה שוכב על יצועו בשעה ארבע לפנות בוקר, וכשעה לאחר מכן התגבר כארי לעבודת בורא.

בתקופה זו, היה הולך עם שטריימל כמנהג אדמו"רי בית רוזין, שהיתה כיפת השטריימל בולט, אף שלא נהגו כן בבית אבותיו שהיו גם כן נכדי הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, כי זקיני הרה"ק הצמח צדיק מויזניץ ז"ע היה חתנו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, עם כל זה לכבוד חותנו הלך עם שטריימל כמנהג בית רוזין.

באחת משנים אלו במוצאי שבת חנוכה, חילק הרה"ק רבי יצחק מבוהוש ז"ע מעות חנוכה לצאצאיו, וכאשר הגיע הרה"ק רבי חיים ז"ע אליו לקבל את דמי החנוכה, פטרו בלא כלום, באמרו 'בני אהרן ולא בנות אהרן', כאומר לו שאינו מיוצאי חלציו אלא נשא את בתו, לכן אינו ראוי לקבל מטבע. תכף דפק הרה"ק רבי חיים ז"ע על כיפת השטריימל הבולטת והסירה, באמרו במטבע זו שאמר לו, 'בני אהרן ולא בנות אהרן'...

ג) שמעתי מהגה"צ רבי הלל ליכטנשטיין מקראסנא זצ"ל, כי לאחר פטירת הרה"ק הצמח צדיק מויזניץ ז"ע היתה הנהגת בנו הרה"ק האמרי ברוך ז"ע קשה מאד על החסידים, כי לא היה אומר כמעט דברי תורה ברבים, על כן היו מבקשים לשמוע דברי תורתם של בני הרה"ק האמרי ברוך ז"ע, הלא הם הרה"ק האהבת ישראל ז"ע והרה"ק רבי חיים מאטיניא ז"ע.

מחברתו בקודש של הרה"ק האמרי ברוך ז"ע חרה לה הדבר, שיהיו מבקשים תורה מפני בניה, בעוד בעלה בין החיים, על כן היתה רודפת את החסידים שהיו משחרים אחר פתחי בניה.

פעם אחת שאל הרה"ק רבי חיים ז"ע את אמה, וכי אין היא יראה לרדוף את החסידים ולצערם, אמרה הרבנית, כי אין לה מה לדאוג, כי אף אם תהיה שקועה בטיט ורפש בעולם הבא בגין מעשיה אלו, הרי שבניה הקדושים יוציאו אותה משם. השיב לה הרה"ק רבי חיים ז"ע ואמר, כי אכן יוציאו אותה משם, אך אלו פנים יש למי שיוצא מלוכלך מטיט ורפש...

ד) הרה"ק רבי חיים ז"ע היה מתלהב בכל שנה ושנה בהגיע ימי החנוכה, וראו אצלו התאמצות יתירה בעבודת הדלקת נרות החנוכה, יותר מבשאר מועדי השנה.

שמעתי מהרה"ח ר' שמעלקא גריפל ז"ל שהיה נוכח במקום, כי בערב חנוכה אחר הצהריים כאשר כבר שכב הרה"ק רבי חיים ז"ע בבית החולים על ערש דווי, ראה הרה"ק רבי חיים ז"ע כי הכינו לו להדליק את נר החנוכה במנורה פשוטה, אכן מאחר ובמנורה הקבועה שלו היו כמה הידורים, על כן ביקש שיביאו מביתו את המנורה הקבועה בה היה מדליק בכל שנה.

כאשר ניסו להסביר לו כי לפי חומרת מצבו יתכן וכבר לא יספיק להדליק את נרות החנוכה אם ימתינו עד שיביאו את המנורה, ומוטב שלכל הפחות ידליק במנורה פשוטה זו, לא אבה לקבל את דבריהם, וציוה עליהם להביא לו את המנורה הקבועה. ואכן אחר שהדליק את הנרות במנורתו הקבועה, אחר אמירת הברכות בדעה צלולה, אז הסתלק לבית עולמו. והיה הרה"ק רבי יודאלי ז"ע מפליא עד מאד מדריגה זו.

אגב, פעם ישב הרה"ק רבי חיים ז"ע עם חסידיו, ועורר את תמיהתו מדוע אין מברכים שהחיינו קודם ההסתלקות לעולם הבא, הרי שם זוכים להנאת זיו השכינה, שאין לנו הנאה גדולה מזו. תוך כדי דבריו הפטיר ואמר, כי הוא כבר יסתדר עם זה, וסתם ולא פירש, ואכן נפטר תכף אחר שבירך שהחיינו על הדלקת נר ראשון של חנוכה.

ז"ע ועכ"א

מאתרי הגולה

מדרשו ביתם של צדיקי הדור האחרון זי"ע ועיני"א שאיתו מושבם היה
בגולה ארה"ב והאיר פני תבל באור תורתם קרושתם ועבודתם

כ"ק ארמו"ר בעל תורת מדרכי מיוז'נין זי"ע

עובדות והנהגות - אמת (א)

כסף, אך רב ספרא לא היה עושה כך, אלא אמר האמת לאמיתו "שמעתי היטב שדברת אתי על כסף, אך לא יכולתי לענות מפני שהייתי באמצע קריאת שמע". וזהו נקודה עמוקה במידת האמת.

דיבורי אמת

מרגלא בפומי' של רבינו זי"ע לספר על זקיניו האהבת ישראל זי"ע, שפע"א נחלה בתו של הרה"ח ר' בן ציון שעכטער ע"ה, ובא אל אהב"י ז"ל להזכירה, והבטיח האהב"י שתתפא, אמנם מצבה התדרדר, ובאו ההורים אל אהב"י לומר שהרופאים נתייאשו כבר, אחז אהב"י בזקנו ואמר 'די וויסע בארד האט נאך קיין ליגענט נישט געזאגט', וכן הוי שנתרפאה [היינו שמעולם לא אמר שקר, פעם אמר רבינו זי"ע על זה, שזה שביכולתו לומר דבר כזה "איז א וואזשנע זאך"].

וסיפר הגה"צ ר' משה חיים שנעבאלג שליט"א, אב"ד שרגא המאיר, שפעם כאשר רבינו זי"ע סיפר העובדא הנ"ל, אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א מלונדון ששמע מזקנתו הרבנית מרגליא ע"ה שהעידה על עצמה שלא אמרה שקר מגיל שבע, אמר רבינו זי"ע אני לא יכול לומר כך שהרי בעת המלחמה הוצרכנו לומר שקר, ששאלו אותו על שם משפחתו ומחמת פיקוח נפש ה' מוכרח לומר שם אחר [כי הרשעים ימש'ו רדפו במיוחד את ה'רבי'שע משפחות].

כן מתאמרא שרבינו זי"ע אמר שפעמיים שיקר בחייו, א' כנ"ל וב' כאשר רצה רבינו זי"ע להעתיק משכנו בווייליאמסבורג למאנסי ואנשי קהלתו בווייליאמסבורג התנצלו ע"ז לאביו האמרי חיים זי"ע, וגם האמ"ח עצמו ה' דעתו שלא יעתיק משכנו כיון שה' לרבינו משפחה גדולה ובווייליאמסבורג ה' לו פרנסה להחזיק משפחתו, ובמאנסי לא ה' לו שום מהלך האיך להחזיק משפחתו, ורבינו זי"ע אמר אז שזקיניו האהב"י זי"ע בא אליו בחלום לומר שיעתיק דירתו, ולמעשה לא ה' אמת. (קונטרס 'מדרכי מתהלך')

יסוד היסודות שהשריש בנו רבינו זי"ע הוא העבודה במידת האמת, ריין אמת, אמת לאמיתו, והשריש בנו שכל עבודת האדם תלוי בזה, ענוה, אמונה, יסוד השלימות תלוי במידת האמת, דכשידע האדם מצבו 'האמיתי' ממילא לא יבוא לגיאיות, ורק עי"ז יזכה לשלימות העבודה.

צדיקי הדורות הפליאו ביותר מידת האמת של רבינו זי"ע, כל דיבוריו היו שקולים במידת האמת, וכל עצם עבודתו ותנועותיו היו בזהירות מופלגת מתנועה קלה של שקר, כידוע.

נקדים מימרא נפלאה מרבינו זי"ע שלא נדפס בספריו הקדושים (כמדומה שאמר כן בשיעור גמרא), ולהגיד מימרא כזאת אי אפשר אלא מי שהוא אויסגעארבעט במידת האמת עד קצה האחרון.

בגמרא בבא בתרא (פ"ח ע"א) דרשו הפסוק (תהלים טו.ב) ודובר אמת בלבבו כגון רב ספרא, וברשב"ם (שם, וכן במכות כ"ד ע"א ד"ה רב ספרא) מביא הסיפור שרב ספרא היה לו איזה מקח למכור, פעם באמצע שקרא קריאת שמע בא אליו אדם וביקש לקנות חפץ בסכום מסויים, ורב ספרא לא התייחס אליו כי היה באמצע קרי"ש, והקונה חשב אולי זה סכום נמוך, והעלה את הסכום כמה פעמים לסכום יותר גדול, וכשגמר רב ספרא לקרוא שמע, מכר לו את החפץ במחיר הראשון שנקב הקונה, מפני שבאמת גמר בלבו להקנותו במחיר הראשון, ורק לא השיב לו כי היה באמצע קרי"ש.

ובפשטות לומדים שהגמרא רוצה להשמיענו את גודל מידת האמת של רב ספרא, שלא מכר במחיר הגבוה אף שהלה הסכים, מפני שבאמת הוא בעצמו כבר הסכים למכור במחיר הנמוך, והיה מתנהג במידת האמת עד הסוף.

אך רבינו זי"ע אמר שיש כאן ענין עמוק שרוצים ללמד אותנו - והיינו שרב ספרא היה יכול לעשות עצמו כאילו שלא שמע מה שמדברים אליו באמצע קריאת שמע, ומתייחד עם קונו, ובפרט שמדברים אליו על

עניני המועד

הנוכה זמן להתחדשות בעבודת השי"ת איתא במדרש (מגילת אנטיוכס, ומובא בספה"ק) שהיוונים רצו לבטל מבני ישראל שלשה מצוות, והם שבת, חודש, מילה. ויש לדקדק למה רצו לבטל דוקא מצוות אלו, ועוד האיך אפשר לבטל מצוות החודש, הלא חודש קביע וקיים, כדאיתא בגמרא (ראש השנה כה ע"א).

תחבולות היצה"ר להביא האדם לעצבות מהעבירות

אכן יש לומר דאיתא במרגניתא דרבי מאיר, שהנאת היצר שיש לו כשאדם נתפתה למעשה העבירה, אין עיקר הנאתו על עצם העבירה, רק עיקר הנאתו הוא לתוצאותיה, והוא העצבות שהאדם נופל בה אחר עשיית הרע. וגם שעבירה זו תגרום לו עוד עבירות, כענין עבירה גוררת עבירה (אבות פ"ד מ"ו), וזוהי עיקר מטרתו של היצר. ולכן צריכים לזהר אשר אף כשאדם נכשל בחטא, עכ"ז יתחזק תיכף ויסיח דעתו מן העבירה, למען לא יפול ברשת העצבות, וגם לא יגרום לעצמו ליכשל בעבירות אחרות, ועי"ז יחליש כח היצר להכשילו עוד הפעם, יען שחסרה לו מטרתו.

כמדת התחדשות יש צד טוב ורע

הנה יודע כלל גדול בכל עניני עבודת השי"ת, דבכל דבר יש צד לטוב וכן להיפוך, על דרך שאמרו (נזיר כג ע"א) עה"כ (הושע יד, י) צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ. ועל דרך זה יש לומר בהא דאיתא בגמרא (שבת קג ע"א) רבי אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את רבם וכי אדם יודע איזהו יום ימות אמר להן וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה וכו', והנה ודאי אשר זהו עצה טובה ומועילה שיהיה יום המיתה תמיד לנגד עיניו ויהיה כל ימיו בתשובה, אמנם לא ידך גיסא ויכל האדם לומר מחמת זה, דמאחר שכבר חטא והמריד נגד הבורא ית"ש ופגם כ"כ בנשמתו ומיתתו קרובה לבא, איך יתקן את נפשו בזמן קצר כזה, ומזה נופל ליאוש ועצבות רח"ל. על כן צריך לחשוב גם להיפוך, דיש לפניו עוד הרבה שנים, ויהיה לו זמן די והותר לתקן את אשר קלקל ועיוות ח"ו ולהטיב את דרכו לפניו יתברך. והעיקר שיתחדש כנשר נעוריו

יומא רהולולא

המגיד הגדול הרה"ק רבי רוב בער ממעזריטש זצ"ל - מה"ס מגיד דבריו ליעקב

ה. מסופר על הרה"ק המגיד הגדול הרבי ר' בער ממעזריטש זצ"ל, שאמר על עצמו, שבדבר הזה הוא יותר גדול משאר תלמידי הבעש"ט הק' זצ"ל, שהוא זכה להשיג, שבשעה שהכניס הבעש"ט הק' זצ"ל איזה מאכל לתוך פיו, ראה בחוש שמיד הוא מעלה הניצוצות להקדושה.

ו. פעם אחת בא אחד אל המגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל, והתמרמר לפניו שהוא מחוסר פרנסה. יעץ לו המגיד זצ"ל שילך מעיר לעיר לדרוש דרשות, ויפרנס את עצמו מזה. התנצל האיש כי הוא אינו יודע לחדש חידושים לדרוש, אמר לו המגיד זצ"ל, אני אלמוד אותך דרשה אחת, ואותה דרשה תדרוש בכל עיר אשר אתה בא שמה. וכן עשה, והתפרנס עצמו מדרשת המגיד זצ"ל.

פעם הגיע לעיר בארדיטשוב מקום מגורו של הרה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל, ורצה לדרוש שם בביהמ"ד כדרכו. אמרו לו אנשי העיר, אשר הרה"ק מוחה ביד המגידיים הדורשים, מחשש שאינם מתנהגים כהוגן. אבל הוא לא חשש לדבריהם, והתחיל לדרוש, ומאד התפלאו כל הנוכחים לראות היאך שהרה"ק מבארדיטשוב מטה אזנו לדברי הדורש, מתחלתה ועד סופה. כששאלו הרה"ק מה ראה באותו הדורש כי שינה ממנהגו, אמר להם כי הרגיש אשר הדרשה בא מרבו הק' זצ"ל.

ו. הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל אכל פעם פירות פלוימען, מבלי שיבדוק אותם מקודם. ואח"כ רצו התלמידים לטעום מהשיריים, אך לא הניחם המגיד ז"ל עד שיבדקו להפלוימען כראוי. ומה מאוד נרעשו כשמצאו שהפלוימען הללו היו מתולעים מאוד, ונתייראו שמא נכשל רבם ח"ו באכילת דבר האסור. נענה המגיד הגדול ואמר, תאמינו לי שהתולעים מתייראים להתקרב אל פי.

ז. הבעש"ט הק' זצ"ל לא ישב בסוכה בשמיני עצרת, אבל תלמידו המגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל, שהי' ראש תלמידי הבעש"ט, כן ישב בסוכה בשמע"צ. אולם רוב תלמידי המגיד, לא ישבו בסוכה בשמע"צ.

(ספר זכר קדשו, סיפורי רבינו)

א. הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל, לא היה ביכולתו ללכת למקוה בזקנותו. ואמר לו הבעש"ט הק' זצ"ל, שיכוון כוונת המקוה, אף בלי לילך למקוה.

ב. תלמידי הבעש"ט הק' שאלו את רבם לפני פטירתו, את מי יקבלו לרבי לאחר פטירתו. וענה להם, שמי שיבקשו ממנו עצה איך להיפטר מגיאות ויאמר להם איזה עצה, לא יקבלו אותו לרבי. כי על מדת הגאווה אין עצה להיפטר ממנה, אלא נצרך לזה תפלה תמידית להשי"ת שיעזור לו להינצל ממוקשי ותחבולות היצר. וכששאלו זאת מהמגיד הרבי ר' בער זצ"ל, ענה להם כדברים האלה, ולכן קבלו אותו עליהם לרבי.

ג. הרה"ק הרבי ר' בער זצ"ל שאל בשמים מדוע נתגלה. ונענה שבא לו, מחמת שלא הי' נזהר שלא לנסוע בחול המועד.

ד. הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל פי' מאמר רבי עקיבא (ברכות ס"א ע"ב) כשהיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל, והי' מקבל על עצמו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו עד כאן, והשיב להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה (דברים ו, ה) בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו.

ופי' המגיד זצ"ל, שרבי עקיבא אמר דבר זה בלשון צער והתאוונות, שכל ימיו כשהי' קורא קריאת שמע ואמר הפסוק בכל נפשך, והי' מצייר בדעתו שהוא מוכן ומזומן למסור את נפשו על קידוש השם, הרי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ונחשב תמיד כאילו עשה כן בפועל ממש, שתמיד מסר נפשו להשי"ת. ואעפ"כ הי' ביכולתו לקיים מצוה זו עוה"פ למחרתו, למסור נפשו לאלקיו. ברם עתה שעומד ליהרג בפועל על קידוש השם, שוב לא הי' ביכולתו לקיים המצוה הלז. ולזה אמר, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי יבוא לידי - פי' שהי' מוכן ומזומן למסור נפשו להשי"ת כנ"ל - ואקיימנה כלומר שעדיין הי' ביכולתו לקיימה עוד ועוד. אמנם עכשיו שבא לידי ואני עומד למסור נפשי בפועל ממש, אזי "ולא אקיימנה", פי' שוב לא הי' עוד ביכולתי לקיימה בתמידות, וזה הי' סיבת צערו.

כאילו לא חטא מעולם כבריה חדשה, ויתחזק מאד בעבודתו, ועי"ז יתעלה יותר ויותר.

שבת חודש ומילה רומזים על התחדשות בעבודת השי"ת

ואפשר לומר דלכן רצו היונים לבטל מצות האלו, שבת, חודש, מילה, שכולם מורים על בחינת ההתחדשות. דהנה אנחנו בני ישראל מוניין החדשים ללבנה, יען שבני ישראל נמשלו ללבנה, כמו שאנו אומרים בברכת קידוש לבנה, וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה. והיינו כמו שהלבנה מתמעטת והולכת בסוף החודש עד שמתכסה לגמרי, ואחר כך נראית עוד הפעם ומתחילה להאיר מחדש עד שהולכת וגדלה, כמו כן אנחנו עם קדושו אפילו כשנופלים ממדריגה למדריגה נמוכה, ומתמעטים והולכים עד שעומדים בבחינת אין ואפס, עכ"ז יכולים להתחזק ולהתחיל עוד הפעם להאיר מחדש ולהתעלות. ואל יפול ברוחו מחמת הירידה, יען שהירידה לצורך עלייה היא, ולזה רומז מצות קידוש החודש.

וכמו כן במצות שבת נרמז בחינה זו, כמאמר ז"ל (שבת ק"ח ע"ב) כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו שנאמר (ישעיה נ, ב) אשרי אנוש יעשה זאת שומר שבת כדת מחללו, אל תקרי מחללו אלא מחול לו. הרי דאפילו אם אדם עומד במדריגה נמוכה כל כך כעובד עבודה זרה, עכ"ז יכול להתעלות ע"י שמירת שבת כהלכתו והכל נמחל לו, ונעשה כבריה חדשה שלא פגם מעולם, ויכול להתחיל מחדש שבוע חדש בעבודת השי"ת.

וי"ל עוד, דהשבת עצמה רומזת לבחינת התחדשות, על פי המובא באור החיים הקדוש (פרשת בראשית, עה"פ ויכל אלקים) דבשעת הבריאה לא היה כח העולם לעמוד כי אם ששה ימים, שעל זה היה הציווי מהקב"ה, אך ע"י השבת קודש נתחדשה הבריאה על עוד ששה ימים, וכן לעולם עי"ש. ונתבאר מזה דהשבת קודש נותן כח להאדם להתחדש בעבודת השי"ת.

וכן הוא במצות מילה, כי במצות מילה מרומז ענין של מסירות נפש, כמאמר ז"ל (גיטין נו ע"ב) עה"פ (תהלים מד, כג) כי עליך הורגנו כל היום, זוהי מצות מילה, כי תיכף אחר שנולד התינוק מלין אותו. והטעם כי תיכף אחר שנולד מתחיל היצר להתגבר בקרבו, ועל כן נדרש להתגבר עליו במסירות נפש ע"י קיום מצות המילה, וע"י המילה נכנס אדם לברית אלקיו, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי (ביבמות כב ע"א). הרי דמצות מילה רומז להתחדשות וכח המסירות נפש נגד היצר, וזה אשר רצו היונים לבטל.

(גליין דרכה של תורה, ישיבת וויזניץ, בלומינגראו 10.)

1. בהגדה של פסח 'מפי ספרים וסופרים', עמוד ת"י, בהערות בשם כ"ק אדמו"ר זצ"ל, כתב בזה"ל: לא ידוע מדוע אבותי הקדושים זצ"ל הקפידו שלא לנסוע ברכב בימי חוה"מ. ואין לומר הטעם מפני שחששו משום הבערה, שהרי גם עם עגלה לא נסעו. וגם לא נראה הטעם משום תחומין, שהרי בתוך העיר גם כן הקפידו לנסוע. ואי משום טירחא, הרי בעצמי הייתי עם אאזמ"ר ז"ל בגרויסווארדיין, ובאחת השנים בחוה"מ כיבדוהו בסנדקאות בבית החולים שהיה בקצה השני של העיר, ומכיון שלא רצה לנסוע עם רכב או עגלה הטרתי עצמו והלך כל הדרך רגלי. ודכירנא איך שלקחתי עמי כסא שיוכל אאזמ"ר לנוח ולשבת עליו בדרך, ואכן כל כמה דקות התיישב כדי לאגור כוחות חדשים להמשיך בדרכו, הרי שלא חשש לאיסורא דטרחא יתירה. ולפיכך איני יודע טעמם של הקפדה זו שנהגו שלא לנסוע בחוה"מ.

2. וזהו פי' המשנה (אבות פ"ו מ"א) כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו' ומרחקתו מן החטא, דהיינו שהעבירה מתרחקת מלגשת לפניו. ואיתא בגמ' (יומא ל"ח ע"ב) אר"ח בר אבא א"ר יוחנן כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא שנאמר רגלי חסידיו ישמור, עכ"ל הגמ'. וכתב (משלי יב, כא) לא יאונה לצדיק כל און, כי כיון שעברו עליו רוב שנותיו בלא חטא יש עליו כבר שמירה מהשמים (דרשות, ל"ג בעומר תשל"ט).

ב"ק אדמו"ר מסקולען זי"ע

עוברות ואמרים נעימים מצריקי הרורות

הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' מפולנאה זי"ע א - עוברות וסיפורים:

היער, וענה הגוי שגם הוא אינו יודע, רק שהיום בבוקר נטרפה דעתו של אדונו הפריץ, וביקש ממנו שיביא לו מים ממקום רחוק דוקא, (דב"ק)

אמרות טהורות:

כ-

שח כ"ק מרן אדמו"ר הנוע"א זצוק"ל: רבינו בעל ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פ' בראשית אות א) מביא בשם מוהר"י יעבץ זי"ע 'דהתופס מקצת האחדות תופס הכל'. ומבאר מרן רבינו זי"ע: עפ"י הידוע דבתורה הק' טמונים ונכללים מ"ט שערי בינה, והמתחיל במצוה ללמוד תורה הק' אף שהוא עוד לומד בדרך הפשט, ועדיין עומד בהתחלת שער הראשון של התורה, אמנם בדברי תורה שלומד נכללים כל חמישים שערי קדושה, וכשנאחז בקצה המטה של קדושה יש לו אחיזה ותפיסה בהכל, כיון שבקדושה הכל מאוחד באחדות הגמור, ולכן אומרים לו 'מן השמים' גמור, ומן השמים יסייעו להבין ולהשכיל ולהשיג את כל דברי תורתך באהבה. (תהלים, ג)

הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע א - עוברות וסיפורים:

נסבול, אמר להו רבי שמואל בר נחמני: ניבעי רחמי אכפנא ד'כתיב פותח את ידך ומשביע לכל 'חי' רצון. (דב"ק) *** ביום י' אלול תשע"א צוה כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע להגבאי, שיכניס לחדר כמה מנכדיו, וכשנכנסו לימד אותם ניגון חדש על המילים 'זיעמוד פנחס ויפלל ותעצר המגיפה' (תהלים קול), וכשסיים אמר בקדשו: היום יומי דהילולא של הרה"ק רבי פנחס'ל מקאריין זי"ע, ועכשיו כשנפל ברעיוני תנועה זו, פתחתי התהלים בדרך אקראי, ונפתח בפסוק זה, 'יהא רעוא שהרבי ר' פנחס יתפלל לה' שתעצר המגפה הנוראה, ויסירה מעל בני ישראל. (כ"ו)

הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטעפסק זי"ע א - עוברות וסיפורים:

חלדו עלי אדמות להתפלל כראוי לפני אדון כל, כשהגדיל קצת השיג בשכלו שבקשה זו גדולה על מידותיו בבחינת תפסת מרובה לא תפסת, ועל כן התחיל להפציר ולהעתיר שיזכה לכל הפחות להתפלל 'תפלה אחת' בהאי עלמא כתיקונו, אולם

עוברות והנהגות

הוכח תוכיח את עמיתך

במצוה זו היה רבינו זי"ע יחיד בדורו ממש. כידוע שרבינו לא חסך מלהוכיח מכל אשר ראו עיניו אבל הפסקים היו עם כזה שמייכל אשר עין לא ראתה, וכהגדרת כ"ק אדמו"ר שליט"א מב"פ: "די זיסע פעטש". בתורתנו הק' כתיב "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", מצוה זה היה רבינו מקיים במלואו ולא רק את התחלת הפסוק רק בעיקר הסוף של הפסוק "ולא תשא עליו חטא". באמת בשורות דלהלן נכתוב מכמה ענינים שבהם היה רגיל לומר דברים כדרכונו כחרב בלב האדם אבל הרבה הרבה יותר ממה שכתוב כאן אכן היה, ואת השמייכל ואת ההרגשה שקיבלו השומעים - את זה אי אפשר לכתוב... *

ובזה התחלנו, בענין ארויפרוקן קאפלעך של ילדי ישראל. ללא חילוק באיזה זמן או מעמד היה, אם באמצע חנוכה - ליכט כשהתעוררות הורגש ממש באוויר וכולם נקבצו ובאו לשמוע ולראות את הכהן הגדול מאחיו האיך הוא מדליק את המנורה ואיך נראה צדיק הדור בעת ששר הזמירות של חנוכה ככזו מתיקות אשר אי אפשר בשום אופן להעלות עלי כתב את הדבר הגדול הזה. ואם זה היה באמצע דביקות ושמחה עילאה בעת ריקוד לכה דודי וביותר כשפנה את עצמו לקבל את פני שבת המלכה ב"בואי בשלום", אבל כל זה בא לידי הפסקה כשהביט לצד ילדי ישראל שישבו ועמדו מסביבו ואחד מהם היה עם קליינע קאפל, היה נעמד ומתחיל את המעמד של ארויפרוקן די קאפלעך... *

כמו כן, בקריאת התורה, לפני כל עליה קם רבינו על רגליו והביט אל נוכח פני העולה לתורה לראות אם הקאפל או הטלית מכסים במקום שראשו של תינוק רופף, ואם לא, היה מורה לכסות. *

פעם בא אחד מעדת ליטא לקבל ברכותיו הטהורות לרגל שמחה בביתו והיה עם אחד מילדיו

א-

שח כ"ק מרן רבינו זי"ע:

התולדות הק' זי"ע התרעם על מה שמספרים אותות ומופתים מרבו מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ולא מספרים מ'היראת שמים' שלו, שיוכלו ללמוד כאו"א לפי מדרגתו האיך להתנהג.

וסיפר ה'תולדות' זי"ע אודות היראת שמים של הבעש"ט, שפ"א הלך הבעש"ט הק' עם תלמידיו בק' ביער, והנה נטו צללי ערב והגיע הזמן להתפלל תפלת 'מנחה', אלא שלא היה להם מים לנטילת ידיים, והגם שעל פי הלכה אם אין מים מצוי יכול לנקות ידיו בכל מידי דמנקה (שור"ע או"ח סי צב ס"ד), אבל הבעש"ט הק' לגודל יראתו שלא לקיים דברי חז"ל באופן של לכתחילה, השליך עצמו לארץ וגעה בכיפה באמרו: 'למה לי חיים, אם אין מים ברשותי להכין עצמי לתפלה כדבעי למיהוי'.

רגע כמימרא ולמקום עמדם מזדמן ערל גוי, ובידו שני כדים מלאים מים, הבעש"ט הק' ותלמידיו נטלו ידיהם, וצוה הבעש"ט שיפרעו לערל על טרחתו שלא יהיה לו זכות במצוה גדולה זו, ושאלו התלמידים את הערל האיך הגיע למקום זה בתוככי

א-

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר הנוע"א זצוק"ל:

פעם באו לפני הרבי ר' פנחס'ל קאריצער זי"ע לעורר רחמים על חולה שהרופאים אמרו נואש לחייו, והרה"ק בירך את החולה שיהיה לו 'פרנסה', ותמהו הנוכחים מה עניין 'פרנסה' לכאן, והסביר הרבי פשר ברכתו, כי אם רואים שנגזרה גזירה ו'שערי רפואה' ננעלו רח"ל, אזי העצה היעוצה לדפוק על 'שערי פרנסה', ועל ידי שממשיכים לו פרנסה מלעילא ממילא רפואתו מובטחת, וכאז"ל (תענית ה.) בימי רבי שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא, אמרי היכי נעביד נבעי רחמי אתרתי לא אפשר, אלא ליבעי רחמי אמותנא וכפנא

א-

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר הנוע"א זצוק"ל:

אחר שעלה הרה"ק רבי מענדל'ע וויטעפסקער זי"ע לארץ הקודש, כתב לתלמידיו בחו"ל, שבילדותו שפך לבו בתפלה להשי"ת שיוכל 'יום אחד' מימי

עוברות ואמרות טהורות מצדיקי הרורות - המשך

הפחות 'ברכה אחת' יוכל לומר לפני השי"ת כראוי וכנכון. (השבת נועם הנשמות)

בעלותו לארץ הקודש החכים מאוירא דארץ ישראל והשיג שאי אפשר גם בזה, אי לזאת שם מגמתו בתפלתו שלכל

הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע א - עוברות וסיפורים:

זי"ע: טפשים, הרי היצר כבר מזמן גבר עליכם, היות ומטרתו ומגמתו של היצר הרע הוא דבר אחד בלבד, והוא: לבטל תורה, שכן לימוד התורה בשבילו הוא סם המות ממש, והנה ליצר הרע לא משנה כל כך האיך מתבטל האדם מלימודו, אם על ידי דברים בטלים שאין בהם ממש, או על ידי שמדברים על עצות האיך לנצחו, ובין כך ובין כך יד היצר על העליונה כיון שביטלם מלימודם.

א- סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע: הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע נכנס פעם באמצע הסדר להיכל ישיבתו הרמה, וראה לתדהמתו שני בחורים עומדים ומפטטים ביניהם, ניגש רבי חיים להוכיחם על זה, ותרצו הבחורים את עצמם בזה שהם מדברים עכשיו ביניהם, על עצות האיך להינצל מצפרני היצר הרע ועל הדרך להתגבר עליו, אמר להם הגר"ח

והמשב"ק בחוץ אמר להאבא, ידוע שהרבי לא אוהב קליינע קאפלעך אז תעשה כך, לפני שאתה נכנס להרבי תחליף את הקאפל שלך עם הקאפל של הילד והרי אתה הולך עם כובע וממילא לא רואים את כיפתך ותמצא שבנך ילך עם קאפל די גדול להנאת רבינו. וכן עשו, היהודי הזה בא לקודש פנימה והדבר הראשון נפלו עיניו הק' של רבינו על הילד עם הגרויסע קאפל ואמר: "אזא שיינע קאפל, דאס קומט נישט סתם אזוי נאר מ'זעהט דאס זיכער צו ביי די עלטערן"...

ומדי דברו מענין זה ראוי להביא כאן עוד דבר עם כיפה. כידוע שכל רופא שביקר אצל רבינו היה רבינו מורה שיתנו לו כיפה "ער זאל זיך דא שפירן היימיש".

במה סיפורים עם אביו כ"ק ארמו"ר הנועם אליעזר זנוק"ל

כשאביו צלצל לביתו והוא לא היה בבית אזי לא חזר לצלצל לאביו רק נסע מבארא פארק לקראון הייטס להיפגש עם אביו כדי לדעת מה רצה ממנו.

כשהגיה רבינו זי"ע את ההקדמה לספה"ק נועם אליעזר לפני הדפסתו, אחד מהתוארים שהיה כתוב שם על רבינו הנועם אליעזר זי"ע היה "אוהבן של ישראל". ורבינו זי"ע ציווה להשמיטו באמרו: "ס'וואלט נישט געווען נחא פאר'ן טאט'ן אז כאילו נאר ער איז אוהבן של ישראל און נישט אנדערע".

כשרצו להדפיס התהלים נועם אליעזר בלי פי' רש"י הק', לא נתן רשות "ווייל פאר'ן טאט'ן וועט נישט זיין נחא אז ער איז דער פרשן אויף תהלים".

וכששאלו אותו המקורבים אם הוא נותן רשות להדפיס התהלים נועם אליעזר בפורמט קטן כדי שיהיה קל לשאתו, מקודם לא רצה ליתן רשות "ווייל ס'איז א שווערע ספר צו מקיים זיין".

על הראש ומסרקים את זה יפה ומסלסלים הרבה, ועל הדבר הרע הזה היה רבינו לוחם את מלחמת ה' ולא היה איש שקיבל הנחה על זה. ומה כל הרעש? פעמים אין ספור אמר בשם ההייליגער בארדיטשוב'ער רב זי"ע ועכ"י שמביא בשם הוזה"ק שהקליפות יונקות מהשערות וכל המזיקים והחיצונים יונקים משערות אלו ובשביל זה לא בירך לאיש כזה המסובב עם קליפות ומזיקים. דבר זה שמע כל איש ואיש בלי יוצא מן הכלל שנכנס אל הקודש ומזיקים על ראשו.

פעם שאל אחד את רבינו מה השיעור, כמה גדול כן מותר להיות השערות, ענה רבינו: "אין די האר זענען דאך דא די מזיקים, ס'איז א חילוק קליינע מזיקים אדער גרויסע מזיקים? אין די אויגן, אז ס'פאלט אריין א פליג איז דען א חילוק צו ס'איז א קליינע פליג אדער א גרויסע פליג? ס'טוהט וויי".

פעם נכנס יהודי ליטאי אל הקודש פנימה עם ילדו בן השלש שסיפרו אותו וביקשו ברכת רבינו לרגל האפשרען וראה רבינו שיש לו שיינע טשופיקל ואמר: "ער איז דאך נישט אפגעשוירן". אמר אביו: אבל ברכה הוא יכול לקבל, אמר רבינו: "אז ער וועט זיך אפשרען וועט ער באקומען א ברכה".

פעם במוצאי יו"ט סוכות הגיע לרבינו רופא גדול במיוחד והוא הלך עם קליינע קאפל והגבאים רצו להסתיר את יין ההבדלה משום יין נסך אבל רבינו אמר: "נו, ער איז א איד. ער דארף אויך הערן הבדלה". ושאל רבינו: "וואו איז זיין קאפל?" והראו לרבינו את הקאפל שהלך, וביקש רבינו שיביאו לו א גרויסע קאפל ואמר על המעיל שלו: "א דזשעקע"ט זענען דא וואס גייען לאנגע און ס'דא וואס גייען אביסל קערצער, אבער האסט נישט געזעהן איינער וואס זאל גיין די דזשעקע"ט ביז די אקסל, אזוי אויך א קאפל. מ'דארף אפשר נישט גיין ביז די שטערן אבער אזא קליינע איז דאך גארנישט. ס'דעקט גארנישט צו". והסביר לנו רבינו: "איך האב געזעהן אז ער ווייסט וועגן א קאפל. ער האט געהאט א קאפל אין טאש".

כמו כן היה מקפיד מאד על הידיים בכיס כשהבחין בילד שאוחז ידיו בכיס של המכנסיים היה מוציא, והיה חכם גדול להרגיש בכך. ופעם בעת אפיית מצות הבחין בילד שידיו היו בכיסו, קרא לו ואמר לו: "אין די דזשעקע"ט קען מען האלטן די הענט אין טאש, אבער נישט אין די הויזן".

עכשיו נדבר מענין ה"טשופיקעס", היינו הבלוריות שאנשים מגדלים

עוברות והנהגות - עניני תורה

מאת הרב"ן הרה"צ ר' מרדכי שליט"א בן ב"ק ארמו"ר מטשערנאביל
שליט"א - שמסר בימי השבעה על רבינו זי"ע

עניני הפרשה

הא"ח מירדקי הדורות
בלשון קדשם מה דמרגלא
בפנימיה דמרו זי"ע

אוהב ישראל

וישלח יעקב מלאכים לפניו [לב, ד]. ראשי תיבות וימ"ל. ר"ל שיעקב אבינו ע"ה מל וחתך את ערלת לבב אחיו. והנה וימל הוא גימטריא אלהי"ם שהוא בחינת דינין והוצרך להמתיקו וכן עשה והמתיקן בהראשי תיבות של א' ל' ע' שיו א' חיו גימטריא שם הקדוש ע"ב מקור החסד והרחמים: ועל פי זה י"ל הפסוק ויאמר מי אלה לך, כי היה גדול מאוד מסטרא דיליה. ושאל אותו מי אלה, היינו שאתה רוצה לקשר ולייחד אלו השני שמות מ"י אל"ה. ולעשות מהם צירוף אלהים וכמבואר בווהר הקדוש פרשת בראשית (ו) א) ולזה השיבו יעקב אבינו ע"ה לא כמו שאתה סובר כי הצירוף אלהי"ם נעשה כבר. רק שאני ממתיקו ועושה אותו חנו"ן. וזהו הילדים אשר חנו"ן אלהי"ם את עבדך והבן:

אך תיבת לפניו אינו מובן לכאורה. וכבר הרגישו בו מפרשי התורה. ואענה גם אני חלקי עמהם. דהנה יעקב אבינו ע"ה שהוא שורש של הכנסת ישראל מכל דורי הדורות עד עקבות משיחא אז מסתמא כל המעשים והדיבורים שלו שנכתבו בתורה הקדושה היינו הדיבורים שדיבר עם בת זוגו ודברי פיוס וריצוי וההכנעה שעשה נגד אחיו והשליחות ששלח, וסדר הדברים ששם בפי שלוחיו, לא זו בלבד היה זה עבור תיקון עצמו לצרכו ולצורך בניו שבטי י"ה. אלא אף גם כיון יעקב בכל זאת לתקן כל הענינים והרפתקאות שיעברו על זרעו בכל דור ודור עד סוף כל הדורות. דרך משל זה הענין מהשליחות לאחיו ומה שפייסו וכפר פניו במנחה. בזה הועיל גם כן

ספרי חסידות

אחד מהדברים שלמדנו מרבינו זי"ע היה איך ללמוד ספרי תלמידי בעש"ט הק', לימוד ספרי קודש אלו היו לא פחות מלימוד דברי הרשב"א או קצות החושן, לימוד בהתעמקות עצומה בחיות ובהתלהבות דקדושה, וזכורני בימי הסוכות איך היה ראשו שקוע בחסידישע ספר שלמד אז.

פשטות ותמימות בשלימות

רבינו זי"ע אחז את חבל הקדושה מב' הקצוות באופן מופלא, מצד אחד היו כל הליכותיו בפשטות ותמימות ובשפלות רוח בשלימות בל יתואר, לא עשה עסק מעצמו ומענייניו בשום אופן יהיה מה שיהיה, אך בד בבד בחדא מחתא היה צלם ודמות לקיום המקרא שכתוב 'ויגבה לבו בדרכי ה', בהבטה ראויה ונכוחה עלך כל דבר קטן וגדול.

לפי רוחו של כל אחד

כל מי שחזה עבודת קדשו בעת עריכת השולחן הטהור היה יכול לראות אופן אמירת ה"לחיים" לכל אחד שהיה נוכח שם מה שאין לשער ואין לתאר, כל אחד קיבל "לחיים" פרטי כפי מה שהוא צריך לחיזוק נפשו ועידוד רוחו לאותו זמן, וכמובן שכל זה היה בלי שאחד ירגיש על חברו, אלא כל אחד הרגיש והבין את החיזוק לעודד את נפשו להחיותו לטוב.

"לכל אדם ובכל עת..."

בבית המדרש הישן היה יהודי מיוצאי רוסיה שהיה מסדר ומנקה את ביהמ"ד, ושמו "מאטל", שנה אחת בערב יום הכיפורים היה רבינו זי"ע ממחר מאוד בעבודת קדשו, עד שלא טעם כמעט מאומה בעת סעודת המפסקת, ועדיין היו צריכים לילך לטבול במקוה טהרה לקראת האי

יומא רבא, להדליק הנרות, והכל היה צריך להיות בזריזות יתירה, רבינו זי"ע גמר סעודת המפסקת במהירות והלך בזריזות למקוה, אני מהרתי אחריו במורד המדרגות המובילים למקוה, ושהגעתי למטה נגלה לעיני מחזה הוד, לא פחות ולא יותר רבינו זי"ע עומד ומשוחח בניחותא עם מאטל, הכל התחיל כשמאטל שאל את רבינו זי"ע "רבי וואס מאכט איהר?" ורבינו זי"ע ענה ושוחח עמו ברוגע כמה דקות מה שהיה צריך להשיב נפשו של מאטל.

נזכרתי אז באימרא שאמר הרה"ק רבי רפאל מבארשיד זי"ע כששאלו אותו על כך שמתמסר כל כך לדבר בנחת עם יהודי פלוני, ענה ואמר שהרי כך כתב הרמב"ן באגרתו "תתנהג תמיד לדבר דבריך בנחת - לכל אדם - ובכל עת", ובפשטות "בכל עת" הכוונה גם כאשר אין הזמן ראוי לך או שאין זמן כלל, עם כל זה יהא הדיבור "בנחת לכל אדם". זאת ראיתי אז אצל רבינו זי"ע, ערב יום כיפור, הזמן בהול אחר סעודת המפסקת, והוא עומד לשוחח ברוגע ובניחותא עם מאטל הנ"ל...

א גדר איז א גדר

הנהגה מיוחדת שראיתי אצל רבינו זי"ע - וכך גם ראו כל מי שהלך עמו - לא היה מושג לעבור את דרך המוביל של הקאר'ס [הכביש] באור אדום - בכל שעות היממה, בלי הבדל ביום או בלילה, ובלי חילוק אם היו קאר'ס על הדרך או לא, אם האור מראה על אור אדום מתייצבים על עמדם ולא עוברים! אני כשלעצמי למדתי זאת כענין שאין עושים כפי הרצון העצמי! הנהגה של "גדרים וסייגים", לא עושים ככל העולה על הרצון, כשיש אור אדום עומדים בלי לשאול שאלות ובלי התחכמויות, א גדר איז א גדר א סייג איז א סייג!

רשימות הרב מרדכי פינחס טווערסקי שליט"א בן הרר"צ ר' מנחם נחום שליט"א הרב"ץ

הוא הוציא ספר 'ארחות צדיקים' ואמר: "הרי עתה התחיל חודש אלול וצריך ללמוד מוסר לדעת איך לחזור בתשובה..." וכך התעמק בדבריו.

באמצע הדרך עשה הדרייווע"ר עצירה פתאומית אשר על ידו נודעזעו כל הנמצאים בקא"ר ועפו ממקומם... והיה זה מחזה פלא לראות איך כל אותו הזמן היה רבינו זי"ע צפון וטמון בתוך דברי הספר כאילו לא נעשה דבר... וכאשר שאלתי אותו אם מרגיש בטוב או חלילה קיבל איזה מכאוב, הוא הביט עלי ולא הבין כלל על מה אני שואל... כל כך היה שקוע בלימוד הספר.

כדבר הזה היה דבר יום ביומו, כאשר נכנסו ל'ספרים שטוב' בשעה שהיה עוסק והוגה בתורה, הוא כלל לא שם לב למה שסביבו, הוא לא הבחין שנכנסו לחדרו, והיו צריכים להמתין זמן רב עד שהבחין בנכנס כיון שלא רצו להפסיקו מעבודת הקודש.

התעמקות במהרש"א

תמיד בעת אשר רבינו זי"ע התעמק בלימוד הגמרא היה דף תקוע בתוך פירוש המהרש"א, וכאשר היה משהו מוקשה בלימוד היה תיכף נפנה ומעיין בפירוש המהרש"א והתעמק בדבריו.

אין בעולמו דבר חוץ מהתורה

בשנותיו האחרונות הבחינו היטב בעת אשר היה מתעמק בדברי תורה, כי היה אוהז את הספר ממש מול עיניו, ואפילו כאשר היה צריך לעבור טיפולי רפואה שונים לצורך בריאותו, היה כל כולו אריינגעטון בתוך לימודו, כאילו אינו מרגיש מאומה ואין לו בעולמו כלום חוץ מלימוד התורה!

שקיעות בספר באמצע נסיעה...

פעם נסעתי עם רבינו זי"ע ביום ל' אב ממאנסי אחר חתונה של אחד ממצאצאיו, בתחילת הדרך ביקש שאתן לו מה שהכין את עצמו ללמוד בדרך,

לדורי דורות בכל עת כשעומדים עלינו המצירים ומעיקים אז גם כן נתעוררו המלאכים ממש ששלח יעקב לאחיו ונאמנים הם בשליחותם לילך תמיד בשליחות יעקב בעת המצטרך לפייס את אחיו ולהשקטו מכעסו וחתמתו ולהשבית מעלינו כל המקטריגים ומשטינים. וזה שאמר הכתוב, לפניו, ר"ל שמסר להם שליחות זו על העתיד גם כן שילכו תמיד בכל עת הצורך כשירצה להיצר לזרע ישראל אז יפייסו אותו וישקטו אותו, כיון שכל הכנסת ישראל הם מכוחו וכלולים בו הגם שלא יצאו עדיין מכה אל הפועל והיו אז דבר שלא בא לעולם, עם כל זה זיכה להם שלא בפניהם. וזהו לפניו. ר"ל לפני הדבר ההוא הגם שעדיין לא היו הדורות הללו בעולם. הקדים רפואה להשבית מעליהם כל מיני משטינים ומקטריגים שיעמדו עליהם בכל דור ודור היינו שילכו המלאכים הנ"ל בשליחותם זו להיטיב לזרעו. ולזה נכתב זה בתורה הקדושה שהיא נצחית. וזה שאמר הכתוב אל עשו אחיו, ר"ל אז נתן הכתוב סימן איזה עשו. היינו שהוא אח ליעקב. אבל באמת גם לנו פעל ועשה כל זאת בכל עת שיוצרך ועדיין הם הולכים בשליחות זו. שדה אדום, אשר משם נמשכים הדינים והמקטריגים המכוונים בשם שעריר ואדום, להשקיטם מכעסם ולהפך לבבם אלינו לטוב. עד ביאת צדקיני במהרה בימינו אמן.

(ועיין עוד תו"א, מהרי"ל):

דגל מחנה אפרים

הצילני נא מיד וגו' (לב, יב). יש לומר בזה רמז על המן שהיה במדי כי הצילני נא מיד ראשי תיבות המן ומיד אותיות מדי ורמז בתפילתו להצילני מיד המן הרשע שהוא עתיד להיות במדי על דרך דאיתא בגמרא (מגילה י"ב א) שהתנו בנייהם מלכי מדי ופרס אי מינייכו מלכי

מינן אפרכי וכו' ואחשורוש שהיה פרסי והיה מלך על כרחך המן המדי היה אפרכס:

נועם אלימלך

או יאמר ויותר יעקב לבדו ויאבק כו' (לב, כה). דהנה הצדיק השלם העובד ה' באמת הוא מסתכל תמיד ברוממת אל וגדולתו יתברך ומתבודד עצמו במחשבתו לעלות במחשבתו ממדריגה למדריגה עד רום המעלות. וגם רואה תמיד בשפלות עצמו. וזוכר חטאת נעוריו כמו שכתוב (תהלים נא, ה) וחטאתי נגדי תמיד. ואפילו החטאים שאינם חטאים גמורים רק כמו אבק כמו שאמר חז"ל (ב"ב קסד ב) שלשה דברים אין אדם ניצול בכל יום אבק לשון הרע כו', הם לזכרון לפניו תמיד והם בעיניו כחמורות שבחמורות ומתחרט עליהם ושב

בתשובה שלימה מאהבתו יתברך ותשובתו עולה עד הכסא הכבוד ונעשה הכל זכיות כמו שאמר חז"ל (יומא פו ב) שזדונות נעשים לו זכיות בעושה תשובה מאהבה: וזהו ויותר יעקב לבדו, רצה לומר בעת שהיה יעקב אבינו עליו השלום בהתבודדות מחשבתו בבדידות גמור. או ויאבק איש עמו, ודרשו חז"ל (חולין צא א) שהיה מעלים אבק עד כסא הכבוד, פירוש ויאבק איש, היינו אבק החטאים שהם עם כל איש: כל זה היה עמו לנגד עיניו כנ"ל והיה מעלה האבק עד כסא הכבוד על דרך שאמרו חז"ל (יומא פו א) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. עד עלות השחר, פירוש עד שהעלה הכל לפני השכינה כנסת ישראל הנקראת אילת השחר:

מהשבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

וישלח תשפ"ד - שנת י' גליון שי"ע (ט)

מאוצר החיים

מצא מציאה בגניזה

שמסתמא הניחם שם הבעלים אם הרי אלו שלו

בס"ד, כ"ה תשרי יו"ד דהקדושת לוי
זיע"א תשנ"ו, ציריך יצ"ו
להשואל החשוב נ"י
אחדשה"ט וברכת שנה טובה, וחורף
בריא.

ע"ד שאלתו בספר שנמצא בגניזת
שמות, ושם הבעלים רשום עליו, אם
מותר לקחתו, או כיון שיש שם בעליו
עליו, לא יקחנה.

הנה אם הבעלים הניחו זה בגניזה,
הרי פשוט שהפקירו אותו. אולם אולי
יש לחוש שהבעלים שכחו אותו באיזה
ביהמ"ד, והגבאי הניחו בגניזה בתוך
שאר השמות של ביהמ"ד, ובזה היה
לספר דין אבידה גמורה שיש בה סימן,
והיה צריך הכרזה והשבה.

אלא כיון ששנינו במס' מכשירין
(פ"ב מ"ח) שהולכים במציאה אחר
הרוב, דתנן התם מצא בה מציאה אם
רוב נכרים אינו צריך להכריז, ואם רוב
ישראל צריך להכריז, מחצה על מחצה
צריך להכריז. ועוד שם במתני' דמצא
בה פת הולכין אחר רוב הנחתומין,
ואם היתה פת עיסה הולכים אחרי רוב
אוכלי פת עיסה עיי"ש.

גם כאן יש לילך אחר הרוב,
שמסתמא הבעלים הניחו אותו שם,
ובפרט שהספר כריכתו קרועה והרבה
דפים לא כרוכים כ"כ טוב.

אלא דמ"מ אם אפשר לברר בקל,
אולי אין לסמוך לכתחילה על הרוב,
ויחפש את בעליו ויחזירנה לו אם נאבד
ממנו ויקיים בזה מצות השבת אבידה.

והנני בזה דושה"ט באה"ר ובלונ"ח

משה חיים שמרלר

מבאר החיים

בכל צרתם מסתרת השכינה הק' בחי' והוא עבר לפנייהם

הדורות הבאים אם לא תהיה להם זכות
כזו, באיזה זכות וכח ינצלו הם.

ואולי משום זה כתבה התורה לשון
כזה שמשמעו בפשטות שיעקב עצמו
עבר לפנייהם והשתחוה לעשו, לומר
שגם באופן שלא יזכו ישראל להופעת
השכינה עצמה, ויצטרכו הם עצמם
לעבור לפנייהם, אעפ"כ ישתחוו בכוונה
זו של כי שבע יפול צדיק וקם, דהיינו
שיראו שחזק בטחונם בה' שהוא יקים
אותם אף שיפלו ח"ו שבע, הרי בזה
הם מראים שרואים בכל דבר ודבר
אפילו בשעת צרה גדולה שלית אתר
פנוי מה' ובכל מקום מסתרת שכינת
כבודו, וגם רדיפתו של עשו היא מה',
בזה יתגלה להם שבאמת "והו"א עבר
לפניהם" ויצילים ויקימם אכי"ר.

והנה יעקב אמר לעשו (שם ל"ג י') כי
על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים
ותרצני. וכתב רש"י שהכוונה לראיית
פני המלאך. ואולי יש עוד לומר שרמוז
בזה שיעקב ראה גם בעשו עצמו
כראיית פני פעולתו של הקב"ה דלית
אתר פנוי מיניה והכל ממש ממנו ית"ש,
ומחמת ראייה זו זכה ל"ותרצני", וגם
הדורות הבאים יזכו מחמת זה לישועת
ה' כהרף עין, כי שבע יפול צדיק וקם,
ויזכו לביום ההוא אקים את סוכת דוד
הנופלת בקרוב במהרה בימינו אכי"ר.

(תשנ"ד)

והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה
שבע פעמים עד גשתו עד אחיו (בראשית
ל"ג ג').

ובמדרש רבה (פרשה ע"ח ח') למה
שבע על שם (משלי כ"ד) כי שבע יפול
צדיק וקם. וצ"ל שאף שכוונת הפסוק
אינו שצריך הצדיק ליפול ח"ו שבע
לפני שיקום, אלא שהיא הבטחה
שיקום בכל אופן שיפול, מ"מ רצה
יעקב להראות בזה בטחונו בה' שהוא
יקימנו. [וראה שם ביפה תואר].

ובספה"ק עבודת ישראל כתב וז"ל,
בזוה"ק (וישלח קע"א.) כתב דח"ו שיעקב
סגיד לגביה דההוא רשע, אלא והו"א
רמוז על קוב"ה, וסגיד לגביה שכינתא
עיי"ש באורך עכ"ל. וצריך לפי"ז ביאור
למה כתבה התורה לשון זה שמשמעו
בפשטות שיעקב השתחוה לעשו.

והנה ז"ל הרמב"ן עה"פ למה זה
אמצא חן וכו', ורבותינו ראו בזה
עוד עצה אמרו ר' ינאי כד הוי סליק
למלכותא הוה מסתכל בהדא פרשתא
וכו' היה מסתכל בפרשה זו ללכת אחר
עצת הזקן כי ממנו יראו הדורות וכן
יעשו עכ"ל. הרי שפרשה זו היא עצה
לכל הדורות כדי שגם הדורות הבאים
ינצלו תמיד מזרע עשו הקמים עליהם,
אולם מאחר שהצלתו של יעקב היתה
ע"י והו"א עבר לפנייהם, כלומר שזכה
שהשכינה עברה לפנייהם א"כ מה יעשו

הלכות חנוכה (א)

א. אם בירך על הדלקת נרות חנוכה ולאחר הברכה הבחין ששכח להשים שמן בנר, אם יש על הפתילות לחלוחית שמן (כגון שמדליק בפתילות של יום העבר), יוסיף שמן בלא ברכה.¹

ב. אם אין לחלוחית שמן בפתילה², או ששכח להשים פתילה, אפשר דכל שיש שמן ופתילה מונחים לפניו א"צ לחזור ולברך, ועיין בהערה³.

1. דכיון שיש בהן קצת שמן הרי אפשר להדליקן לזמן קצר, וא"כ הדבר תלוי אי בעינן שיעורא. ובשו"ע (סימן תרע"ה ס"ב) פסק דבעי שיעור. אבל במשנ"ב (שם סק"ח) הכריע דמ"מ אין צריך לברך מספק שמא אין צריך שיעור. והראוני בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן של"ד) שכתב כן.

ועיי"ש במהר"ם שיק שכתב עוד סברא דכה"ג א"צ לחזור ולברך אף אי נימא דצריך שיעור, דכמו דמצינו במג"א (סימן תרנ"א סק"ח) לענין ד' מינים דאם בירך על הלולב ולא היה בו ערבה, כשיטול הערבה אין צריך לברך, דברכה ראשונה מהני על מה שנטול אח"ע, וה"ה בנידו"ד שברכתו הראשונה מהני גם על השמן שיוסיף אח"כ ע"ש. אולם יל"ע בזה, דבשלמא בד' מינים כיון דקיי"ל נטלם בזה אחר זה יצא, א"כ כל נטילה עשה בשלימות כדינה, אבל בנר חנוכה המצוה היא לעשות הדלקה אחת עם שמן כשיעור ובמעשה אחד, וא"כ במדליק פחות מכשיעור לא עשה אפילו חלק מהמצוה. (תשובה מכת"י)

2. דנראה פשוט דלחרוך פתילה יבשה, לא מקריא הדלקת נר כלל. (תשובה מכת"י)

3. דהנה בפשטות היה נראה דצריך לחזור ולברך כמו שכתב במשנ"ב (סימן תקפ"ה סק"ד) לענין תקיעת שופר דאם הביאו שופר אחר לא מהני ברכתו הראשונה וחוזר ומברך. ואף דבשערי תשובה (ס"ו ס"ח) הביא דעת המוצל מאש לענין טלית דא"צ לברך בהביאו לו אחר, והעלה דספק ברכות להקל. כבר כתב בדעת תורה להמהרש"ם (שם) בשם הפת"ש החדש להכריע דחוזר ומברך, ודלא כהשע"ת. ועיין בכף החיים (סימן תקפ"ה אות ל"ז) שכתב לחלק בזה בין שופר ללולב, דבשופר אינו חוזר ומברך, משא"כ בלולב, שהרי הוא מברך על הלולב המסויים שבידו. ומ"מ בנר חנוכה נראה דאף לדבריו חוזר ומברך, דכשמברך על הדלקת נר חנוכה, הרי הוא מברך על נר מסויים.

אולם בכף החיים (סימן תרע"ו אות י"א) הביא מספר כרם שלמה דאם השמן היה לפניו, אין צריך לחזור ולברך. ומדמה לה להטו"ז (סימן רע"א סק"ט) דאם קידש על הכוס ונמצא שבכוס היה מים, אם יש יין לפניו על השולחן מהני, עכ"ד. אך לכאו' אין הנידון דומה, דשם הרי הוא עומד לשתות מהיין, משא"כ כאן שלא היה בדעתו להשתמש מהשמן הזה שלפניו.

אמנם בעיקר הדין יש לצדד כן, דהנה במג"א (סימן תרנ"א סק"ה) כתב דאם בירך על לולב ולא היה בו ערבה דאינו חוזר ומברך, ופליג בזה על הר"מ שהביא הא"ח. ועיי"ש במחצית השקל שכתב בדעת המג"א לחלק בין היכא שלא היה בו ערבה דאינו חוזר ומברך, להיכא דנמצאת הערבה פסולה דחוזר ומברך כיון שדעתו היה על ערבה זו. וצ"ל לדעתו דבלא היה בו ערבה לא שייך לומר שנתכוין על ערבה זו, כיון דליכא, ובע"כ דנתכוין על ערבה, אלא שטעה במקומו. ולפי"ז ה"ה בנידו"ד שלא היה בו שמן כלל, אינו חוזר ומברך. אולם בשע"צ (סימן תרנ"א סק"ד) חולק ע"ז וכתב דגם כשלא היה ערבה כלל, כשלוקח שוב ערבה הרי הוא כלא היה דעתו על כך. וכתב דמדברי האחרונים לא משמע כהמחצית השקל.

והנה בעיקר דברי המחצית השקל בדעת המג"א יל"ע, דיעויין במג"א שתלה טעמו כיון דחלה הברכה על ג' מינים. ולדעתו למה צריכים לזה, כיון דהוי דעתו עליהן. וצ"ל עפי"מ שכתב בשו"ע (סימן ר"ו ס"ה) דאין מברכין על פירות עד שיביאוהו לפניו. וע"ז הוקשה להמג"א דאף שדעתו על הערבה בכל מקום שהוא, הא לא הוי לפניו, וע"ז תי' דכיון דחלה הברכה על ג' מינים שפיר דמי. [ואף דכל דין זה דד' מינים יוצאים בנטלן בזה אחר זה הוא רק במצוי אצלו, מ"מ לענין זה א"צ שיהא לפניו ממש, ומשכח"ל כשהערבה מצוי' בביתו, אבל לענין ברכה בעי לפניו ממש].

והנה בא"ר כתב לתרץ דעת הר"מ (דחולק על דינו של המג"א) דכיון שאינו מזכיר בברכה אלא לולב, לא חלה הברכה על הערבה. ולהנ"ל י"ל ביאורו, דכ"ז שאין הערבה לפניו לא סגי במה ששאר המינים הם לפניו.

ולפי"ז יוצא שאין רא'י דהאחרונים דפליגי על המג"א חולקים על יסוד דברי המחצית השקל, וא"כ בנידו"ד שפיר יש לצדד לסמוך ע"ז בספק ברכה. מיהו כ"ז כשהשמן לפניו, דבאינו לפניו לא מהני מה שדעתו עליו, וכנ"ל.

אמנם בעיקר הדין דבעינן שיהא לפניו בשעת הברכה, נחלקו בזה הפוסקים בביאורו, דבמשנה ברורה (סימן ר"ו סק"ט) הביא מהפמ"ג דסגי כל שאינו תלוי בדעת אחרים והדבר וודאי שיובא לו. אבל מדברי השועה"ר (סימן ר"ו ס"א, ועיי"ש במש"כ בסוגריים) משמע דבעי לפניו ממש. וא"כ האמנם דלדברי השועה"ר יוצא כנ"ל, אבל לשיטת המשנ"ב יל"ד, די"ל דלדידי אף שאין השמן נמצא לפניו, כל שיכול לקחתו ואינו תלוי בדעת אחרים, חשיב כלפניו ואינו חוזר ומברך. אך יל"ד דלדידי נדחו כל דברי המחצית השקל הנ"ל בביאור דברי המג"א, וצ"ל ע. (תשובה מכת"י, ורשימות כתבי תלמידים)

ויטע אשך

ניצוצי חיזוק והתרוממות
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק
רבי שמואל אהרן לידר זי"ע ועכי"א

עובדות והנהגות

תלמיד חכם בחינת שבת

למרות שכל מסכת חייו של רבנו הייתה חטיבה אחת של עבודת ה' בכל עת ועונה, ללא הבדל בין סתם יום של חול או שבת ומועד, ולא היתה אצל רבנו נפקא מינה בין תאריך מיוחד לבין יומא דפגרא, תמיד עבד את ה' כסדר ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, בכל החיות וה'ברען'.

אבל בכל זאת, אפשר לומר כי שבת תפסה אצלו מקום מיוחד והיתה אצלו ברום המעלות, כי כפי הנראה לעיני בשר עבודתו בנוגע לשבת היתה עבודת עבודה שלא מעלמא הדין.

שבת היתה מאז ומתמיד יסוד מוצק ונדבך מרכזי בדרך העבודה של צדיקי וחסידים בית סלונים, אבל רבנו לקח עניין זה ורומם אותו למחוזות בלתי נתפשים. ציר חייו סבב סביב שבת, ומספר ימים קודם שבת כבר היה עסוק בהכנה לקראת שבת, ועד שהחל בהכנה היה עדיין עסוק עם השבת שעברה.

קשה לומר עליו "תלמיד חכם בחינת שבת", כי השבת לא היתה אצלו רק 'בחינה', הוא היה שבת, ושבת - בעבור מי שהכירו - היתה הוא. כל כולו היה מאוחד עם השבת, כוסף אליה, משתוקק אליה, דבק בה ומתרכק עליה.

כדי שישמור שבתות הרבה...

רבנו זי"ע נולד בשבת קודש - פרשת שלח כ"א סיון תרפ"ט - וכמה נאים עליו דברי הגמרא במסכת שבת (דף קנ"א): האמורים על הנולד בשבת: "תינוק חי בן יומו מחללין עליו את השבת - אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה".

השבתות של רבנו! עליו אכן ראוי לומר "שמר שבתות הרבה"...

וכשאנו שחים על השבתות אצלו, עולה ברעיונו לפרש 'ישמור שבתות הרבה' כשהמכוון הוא לאו בדווקא כפשוטו על 'שבתות רבות' בכמות, אלא באיכות, וכאומר - 'שמר שבתות' וכיצד? - 'הרבה', הרבה היה שומר את השבת. ודומנו, ש'הרבה' היא עדיין מילה חיוורת כדי לתאר את שמירת השבת של רבנו.

"שומר בתפקיד לא עולה על יצועו!" הסביר פעם רבנו את עובדת היותו ער עד מאוחר בשבת "אני הלא שומר עכשיו - שומר שבת"...

עניני הפרשה

וישלח יעקב מלאכים וגו' [לב, ד] צדיקים היו

אומרים (הובא בספר ילקוט עטרת צבי בשם הרה"ק רבי צבי הערש מזידיטשוב; ובעשר צחצחות, סו מובא שהרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע אמר פירוש זה ששמע בחזיון ליל שכן פירשו במתיבתא דרקינא), וישל"ח נוטריקון וי-שלח, שצריך ל"שלח" את ה"וי" והכאב ולא ידאג ויהיה תמיד שמח בחלקו. "מלאכים" נוטריקון מל-אך-ים, מל מלשון מילה ודיבור, אך הוא לשון מיעוט, ים לשון רב, רומז שהדיבור צריך להיות מעט הכמות ורב האיכות. וכמו שפירש הרה"ק מרוז'ין זי"ע מה שאמרו חז"ל (מגילה יח.) מילה בסלע משתוקא בתרין, שאף אם צריך לדבר מכל מקום ידבר חלק אחד משלושה ושני חלקים ישתוק.

ועל דרך זה אפשר לומר במה שאמרו חז"ל (אבות, ו, ה) בקניני התורה במיעוט תענוג במיעוט שינה במיעוט שיחה, והנה מיעוט שיחה הזכרנו שהכוונה לשליש, וכמו כן לגבי מיעוט שינה מצאנו ברמב"ם (דעות, ד, ד) שכתב שצריך לישון שלישי היממה דהיינו ח' שעות, וכמו כן לגבי מיעוט תענוג אם יקח האדם חשבון ימי השבתות וראשי חדשים ומועדים וימים טובים שיש בהם מצוה להתענג יהיה גם כן בערך שלישי ימי השנה, ועל כן צריך האדם שלא יתענג יותר בשאר ימים.

כה תאמרן לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב

גו' [לב, ה] במדרש (ב"ר עה, ה) אמרו שיעקב לא טוב עשה בזה, ובזוהר הק' (בפרשתו קסו:) נראה כאילו הוא מצדיק הענין ע"ש. וכתב בספר הזכות (להרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע) שהרי בתורה יש פשט רמז דרוש סוד, ויש דברים שעל פי סוד הם יכולים להיות מוצדקים אבל לא על פי דרוש, ומה שכתוב במדרש הוא על פי דרוש ומה שכתוב בזוהר הק' הוא על פי סוד, ואילו אלו דברי אלוקים חיים.

עוד אמרו במדרש (ב"ר עה, יא; וכ"כ בבבל הטורים לקמן לו, לא וברבינו בחיי שם) שכאן כתוב שיעקב קרא לו ח' פעמים אדוני, ומחמת זה בסוף הפרשה (לקמן לו, לא) מונה הכתוב ח' מלכים שמלכו לאדם, שזה היה נגד הח' פעמים שקראו אדוני.

כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי וגו' [שם]

פירש רש"י לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך וכו' שהרי לא נתקיימה בי. דבר אחר, גרתי "ביגמי" תרי"ג כלומר

עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים.

בקדושת לוי מפרש בשם אביו זי"ע ששני הפירושים ברש"י הם אחד, שקודם אמר לו יעקב אבינו כפירוש הא' שאינך כדאי לשנוא אותי על הברכות שהרי לא נתקיימו בי וכמו שהמשיך ואמר לו (פסוק ו) והיה לי שור וחמור וגו' ופירש רש"י אבא אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ, אלא שאם היה אומר לו דבר זה לחוד היה עשו אומר לו כי מחמת שלא קיים התורה ומצוות לכך לא זכה לברכות שהרי קבלם בתנאי שישמור התורה ולכך אמר לו יעקב גם פירוש הב' שתר"ג מצוות שמרתי ואף על פי כן לא זכיתי לברכות אבא ואם כן אין לך לשנוא אותי.

ולכאורה יעקב הרי שמר את כל התורה ומדוע באמת לא זכה לברכות, ובפשטות אפשר לומר שוודאי זכה להרבה ברכות רק בכדי להוריד ממנו השנאה אמר לו כן. ועוד יש לומר על פי דברי הזוהר הק' שהברכות האלו יחולו לזמן של לעתיד לבוא, על כן עתה לא התקיימו הברכות עדיין.

ועוד הרבה פירושים נאמרו על דברי רש"י אלו, ושמעתי פירוש יפה על דרך שפירשו **הקדושת לוי וחתם סופר** (הובא לעיל סוף בראשית) על הפסוק (תהלים קיט, ח) **מאויבי תחכמי מצוותיך**, שדוד המלך אמר שלפעמים צריך ללמוד זריזות לעבודת ה' בקל וחומר מהזריזות ומלהיטות שיש לרשעים לתאוותיהם ולרשעותם, ולכך אמר כאן יעקב אבינו לעשו שהוא לא היה צריך להגיע לתחבולה זו ללמוד זריזות לשמירת המצוות מלבן הרשע, כי די היה לו בעצם הידיעה שאלו הם תרי"ג מצוות שציוה ה' וזה לבד כבר נתן לו את כח הזריזות לקיימם כראוי, וזהו שאמר "ותרי"ג מצוות שמרתי" מחמת עצם זה שהם מצוות ה', "ולא למדתי ממעשיו הרעים" שלא הוצרכתי ללמוד ממעשיו הרעים בשביל קיום המצוות.

ועוד אפשר לפרש מה שאמר "ולא למדתי ממעשיו הרעים", על דרך שמובא בספרים שהצדיקים תמיד מחפשים לתלות חסרונות במעשיהם ותמיד אווזים שעדיין אינם כראוי כפי שצריך באמת להיות, וזה שהתאונן כאן יעקב אבינו שאמנם קיים את כל התרי"ג מצוות,

אך מדוע באמת לא למד ממעשיו הרעים של לבן בקל וחומר איך צריך להיות ה'ברען' וההתלהבות לצד הקדושה, ואף שלמעשה בוודאי היו כל עשיותיו בתכלית השלימות אך זהו דרך הצדיקים שבעיני עצמם תמיד מוצאים חסרונות במעשיהם.

ועל זה הדרך מפרש במאור ושמש על המשך הפסוק שאמר "ואחר עד עתה", על פי מה שפירש החוזה מלובלין ז"ע (ו"ה במסילת ישרים ריש שער הזהירות פרק ג) מאמר חז"ל (עירובין ג:) נח לו לאדם שלא נברא משנברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו, שפשוש היינו שיבדוק בעצמו אם לא עשה איזה מעשים רעים ומשמוש היינו שאפילו במעשים הטובים צריך שיבדוק אם היו בשלימות הראוי, שאף אם עשה אדם מצוות לפעמים אין זה כראוי כל כך וממילא עדיין לא הגיע בזה לתכלית האמיתית,

ומסיף במאור ושמש שאמנם כן הוא הדרך של הצדיקים האמיתיים שנראה בעיניהם תמיד על מעשי המצוות שלהם שעדיין כאילו לא יצאו ידי חובתם בזה וכמה שעשו הרי תמיד שייך לעשות יותר כראוי ויותר בשלימות,

ובפרט במצות התשובה שקשה יותר לעשותה בשלימות הראויה, וזהו שאמר יעקב אף שתרי"ג מצוות שמרתי מכל מקום "ואחר" פי' עדיין אני בבחינת איחור, "עד עתה" רומז למצות תשובה [כמו שאמרו (ב"ד כא, ו) אין ועתה אלא תשובה] שבוודאי לא עשיתי אותה עדיין כדבעי ואם כן לא הגעתי לתכלית האמיתית בכל קיום המצוות ששמרתי.

ובמה שאמר "ותרי"ג מצוות שמרתי", אפשר לומר שנתכוין לומר לו, שלא רק שקיים כל המצוות האלו שהיה שייך לו לקיים בפועל כמו שאמרו חז"ל (יומא כח: ועוד) שהאבות קיימו כל התורה, אלא אפילו מצוות כאלו שלא היה שייך לו לקיימם בפועל כגון המצוות ששייכים רק לכהנים וללוים והתלויות בארץ שאי אפשר לקיימם בחוצה לארץ וכיו"ב אך על ידי שיואף וחושק לקיים את כל המצוות נחשב לו כאלו קיים את כולם, ועל דרך שאמרו חז"ל (ברכות ג) חשב לעשות מצוה כו' מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, וזהו שאמר לו "ותרי"ג מצוות שמרתי", שמרתי מלשון המתנתי וציפיתי [כמו ואביו שמר את הדבר (לקמן לז, יא)], שהיה לו רצון והשתוקקות לקיימם וממילא נחשב לו כאילו קיים כל התרי"ג מצוות כולם.

מתנה טובה מבית גנזיו של הקב"ה

אי אפשר להצביע ולומר – זו היתה עבודתו בשבת, או כך נהג וכך עשה, או לומר שבעניין זה או אחר התבטאה העבודה, כי לא שייך לצמצם את עבודתו לתחום כלשהו. אצל רבנו 'שבת' היתה פשוט 'ש-ב-ת'. יש אפשרות להסביר משהו מעבר לכך? מתנה טובה מבית גנזיו של הקב"ה ושבת שמה.

אי אפשר לתאר את מה שהתחולל אצל האדם הגדול שבענקים, עת עסק בשבת או בהכנה אליה.

ברור לנו אפוא שהעט המשובחת ביותר דלה תהיה מכדי לתאר שבת של רבנו מהי, וכל תיאור יהיה חיזור וחסר לעומת עוצמתן של הקדושה והאורה שאפפו את רבנו ובקעו ממנו בהכנותיו אל השבת, בצאתו מן השבת, וקל וחומר בשבת קודש גופא, אשר מי יוכל לתאר ולשער.

אולם, ננסה מעט להיכנס אל האוירה, ללמוד כפי קוצר דעתנו ורגשותינו, ואולי בסייעתא דשמיא ידבק בנו מעט מאותו אור מתוק.

עדותו של הדוד הגדול

עוד בשנת תשל"א, שנים רבות לפני שיצא טבעו של רבנו בעולם, כאשר רק גדולי עולם הכירו בו כאחד המיוחדים שבדור, כתב עליו דודו הגה"צ רבי יצחק מתתיהו לוריא זצוק"ל בלשון זו:

"איש אשר השליך אחר גיוו כל עניני עולם הזה, ושעבד את כל רמ"ח איבריו וכל עתותיו ושעותיו לעבודת ה' טהורה ומתמידה ... ידוע דברי חז"ל בזוהר דכל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, והרב הנזכר כל ימיו הם בחינת יום שכולו שבת" ...

בעיניו, אמר לו הר"ב שכן, אך אותו דבר אפשר גם לעשות בדרך לחש ובהשקט, אמר לו הרה"ק מברדיטשוב זה אתם יכולים, ואמר הר"ר ברוך שכל הפמליא של מעלה הצטרפה לאמירתו כתר ועל כן ביקש גרטיל.

ז' דרכו היתה תמיד להמעיט בחשיבותו של הרה"ק מברדיטשוב זי"ע, והיה נראה כשוחק ומלעיג עליו, אך כשנסתלק בכה מאוד הר"ב, ואמר שכל מה שהמעיט והפחית כל כך בגודל חשיבותו היה רק כדי להוריד ממנו קנאת המלאכים שהיו מתקנאים בעבודתו ולטובתו נתכוין (הובא בדברי שלום, ויצא)

ועל דרך זה יש לפרש דברי בגמ' (ב"ב יד.) שרבנן אמרו לרב המנונא על רב אמי שכתב ד' מאות ספרי תורה, והקשה להם דלמא רק הפסוק תורה ציוה לנו משה כתב, וכוונתו היתה שקודם הביאה הגמ' על רב אחא בר יעקב שכתב ספר תורה שהיה ארכו כהקיפו ונתנו בו רבנן עיניהם ונח נפשיה, ועל כן כשאמרו לו שרב אמי כתב ד' מאות ספרי תורה לא רצה שיהיה עליו חלילה עין הרע ולכן המעיט בחשיבות מעשיו.

יומא דהילולא

י"ז כסלו - הילולת הגה"ח רבי שלום בראנדר זצ"ל

(א) חיבר ספר "חוקת היום" על מסכת יומא, והיה בקי מאוד בסדר קדשים ממש כדג השוחה במים. והגאון מטשבעין זי"ע אמר עליו שהיה יכול להיות כהן גדול, שכל כך ידע כל פרטי הדינים של הקרבנות וסדר העבודה.

(ב) היה מצוין בג' עמודי העולם תורה עבודה וגמילות חסדים, שהעמיד תלמידים הרבה והיה אומר שיעורים עמוקים מאוד, וכן מה שעסק בעניני קדשים יש בזה ענין תורה ועבודה יחד, שהרי כל סדר קדשים הוא ענין עבודת בית המקדש, וגם כל זה עשה כדי לעזור ליהודים שרוצים ללמוד קדשים שזה יסייע להם וזהו ענין גמילות חסד. [וכשבאתי לנחם את בניו החשובים אמרתי בדרך צחות שהיה גר ברחוב עמוס מס' 3 רומז שהיה עמוס בשלושה דברים שהעולם עומד עליהם.]

ובמדרש (ב"ר צא, ט) מובא על הפסוק (בראשית מב, כח) ויצא לבם ויחרדו שנאמר על השבטים בעת שמצאו הכסף באמתחתיהם, וכשנפטר רבי סימון בר זבידא אמר רבי לוי אם השבטים נחרדו כל כך אפילו שמציאה מצאו כי חששו על העתיד, אנו שאבדנו את רבי סימון על אחת כמה וכמה ע"ש, סימון רמז לאוצר, וכמו כן אפשר לומר על רבי שלום זצ"ל שהיה גדול בתורה ויראת שמים וחסידות והיה גם מספר הרבה סיפורי צדיקים באופן מדויק ועכשיו נלקח מאתנו. [ויש לציין שכמעט כל הדברי תורה וסיפורי צדיקים שאני אומר מאדמו"ר בעלזא זי"ע שמעתי ממנו זצ"ל.]

י"ח כסלו - הילולת הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעז'יבוז זי"ע

(א) מפורסם שהיה מטבעו קפדן והתנהג במידת הגבורה. ולמחרת פטירתו שהיתה בפרשת וישב מצאו שהיה מקומט ספר הזוהר שלו במאמר הזוהר הק' בפרשת וישב (קפד). "אית רוגזא דאיהו ברוך", שהרוגזה שלו היה מכח הקדושה, וגם בצד הקדושה שייך לפעמים ענין רוגז וקפדנות.

(ב) הרה"ק באר מים חיים זי"ע סיפר שאמר לו המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע על הרבי ר' ברוך שהוא חידוש, ושכן הרה"ק רבי פינחס מקאריין זי"ע אמר עליו.

(ג) פירש הכתוב (תהלים קיט, לח) הקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך, שדוד המלך ביקש מהרבש"ע שיזמין לו תמיד המאמרים הטובים בעת הצורך שיביאו אותו ליראת שמים, כי לפעמים יכול האדם לדעת הרבה ומכל מקום כשמגיע למעשה בשעת נסיון וקושי אינו יודע מה לעשות, ולזה ביקש הקם לעבדך אמרתך שיהיה לו זה לסיוע למעשה ליראתך.

(ה) שמעתי מהרה"ק רבי מאטיל מסלונים זי"ע שאמר בשמו לפרש הפסוק (תהלים סח, יא) תכין בטובתך לעני אלוקים, שאף לזה שהוא עני מאלקות חלילה, יזמין לו הקב"ה טובה.

(ו) ידוע שדרכו היה להתפלל בשקט וברוגע ולעומתו הרה"ק מברדיטשוב זי"ע היה מתפלל בהתלהבות נוראה ובקולות, ופעם הזדמן הרבי ר' ברוך לבית המדרש שהרה"ק מברדיטשוב התפלל לפני התיבה במוסף, ובהגיע "כתר" קפץ הרה"ק מברדיטשוב בטליתו על העמוד, וכשראה זאת הרבי ר' ברוך צעק שיביאו לו 'גרטיל'. אחר כך שאלו הרה"ק מברדיטשוב אם תפלתו מוצאת חן

זכר צדיק לברכה

דא"ה ועובדין טבין צאת האי עיר וקדיש
הגה"ק רבי יהודה הורוויץ מדז'יקוב זי"ע ועכ"א

גליוני מהר"י

עיבודות קודש

בצל אביו - הרה"ק רבי אלתר חזקאל אליהו מדז'יקוב - הי"ד

סיפר הרה"צ רבי רבי יהודה'לע הורוויץ זצ"ל מדז'יקוב, שלזקינו הרה"ק רבי יהושע מדז'יקוב זי"ע בעל העטרת ישועה' לא היו מתחלה בנים כי אם ארבעה בנות, והזכיר את עצמו אצל הרה"ק רבי אלעזר מרישא זי"ע, והבטיח לו הרה"ק בן זכר, וכך הוה שגולד לו בן זכר, הרה"ק ר' אלטר מדז'יקוב זי"ע הי"ד, אבל הוא נולד לח' חדשים, ולכן בא העטרת ישועה להרה"ק שיתפלל שיהא הילד בר קיימא ודרכו של הרה"ק היה לפעמים לפעול ישועה על ידי מילתא דבדיחותא, ואמר כך: הנה הנשים מונין החדשים ע"י שמניחין בכל חודש חבילה של עצים בעליית הגג, ובאה השכינה ולקחה חבילה אחת ולכן חסר אחת... ואין מה לחשוש, ואכן כך הוה שהיה הילד בן קיימא, והוא היה בנו יחידו של אביו הרה"ק העטרת ישועה זי"ע.

(ספר יהודה מחוקקי)

שח הרה"צ ר' יהודה'לה מדז'יקוב זצ"ל, מה שסיפר לו אחד מזקני חסידים: פעם אחת הגיע לבית אבי אחד מאורחי פרחי המהלכים בדרכים, שכל חזותו אמרה עניות ואביונות, ומראהו היה דוחה למאוד, אמי ע"ה דרשה מאבי שלא יכניסו הבית, כי מי יודע איזה מחלות ל"ע הוא נושא בחובו, ובכלל קשה לסבול את סביבתו. אמר לה אבי שלא תדאג, כי בדעתו לסדר לו מקום ללון בחצר הבית או ברפת. כאשר הלכה אמי לישון, הכניס אבי את העני לבית, האכילו והשקהו ממיטב המאכלים, ולבסוף אף סידר לו מיטה מוצעת בכרים וכסתות. לעת הבוקר כאשר קמה אמי משנתה מצאה את ההלך לישן במנוחה כמלך. אולם לאחר שהלך ההלך הלז מהבית תמחה על פשר הדבר שהכניס בר-נש כזה לבית, ומי יוכל עכשיו

זי"ע]. והוא אומר פן יבוא והכני - אם - על בנים, דייקא, נטילה האם, כי אחת מהנה אמר אויב שהיא שלו.

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה.

וע' ח"ס חולין ק'

וז"ל: בהלכות מלכים [פ"ט ה"א] כתב הרמב"ם דיעקב אבינו "הוסיף" מצות גיד הנשה. והקשה הלחם משנה הא קיי"ל [חולין ק' ע"ב] "בסיני נאמר" [דלא נאסר אלא בסיני וליעקב לא נאסר], אלא בסיני נצטוונו על זה, וסיים שאינו יודע מנא ליה להרמב"ם הא.

ולכאורה יש רמז בלשון הקרא, מדאמר על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וכו' עד היום הזה. וקשה במצוה שנצטוונו מה שייך לומר עד היום הזה, פשיטא שחובת הגוף הוא נצחית. אלא על כרחך הנהיגו כן בני ישראל מיד, ואח"כ נצטוו על ככה בסיני, ועל מנהג הראשון כתב משה רבינו ע"ה עד היום הזה יום מתן תורה עדיין אינם אוכלין גיד הנשה ממנהגם הראשון, ועתה נצטוו על ככה. ומדקרו להו בני ישראל, שמע מינה בסיני נאמר, ומדכתיב עד היום הזה, דנהגו כן מקדמת דנא.

מי לך כל המחנה. פירש"י, ומדרשו כמות של מלאכים פגע שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו ואומרים להם של מי אתם והם אומרים להם של עשו והן אומרים הכו הכו, ואלו אומרים הניחו בנו של יצחק הוא ולא היו משגיחים עליו, בן בנו של אברהם הוא ולא היו

כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני. וע' ח"ס בחקותי צ'

וז"ל: ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו [יקרא כ"ו, ח'], פירש"י, "מכם" חלשים שבכם, אבל מה שכתב עוד ומאה מכם לא פי' למה מכם. ונ"ל כתיב [דברים ט', ד'] אל תאמר וגו' בצדקתי הביאני ה' לרשת וגו', לא תאמר כן, אלא ברשעת הגוים. ורש"י [ויקרא כ"ו, ח'] אינו דומה רבים העושים מצוה וכו', והנה היינו אם בצדקתי ויושר לבבי, אבל אם ברשעת בגוים א"כ אינו דומה רבים ועע"ז למועטים, על כן יש מקום לומר דוקא רבבה ירדופו, יש כאן רשעת רבבה, אבל אם פחותים מרבבה אין רשעת כל כך, לכן קמ"ל מאה מכם בצדקתכם ויושר לבכם לא ברשעת הגוים.

ונ"ל היינו דדקדק יעקב אבינו ע"ה כי ירא אנכי אותו וגו' והכני, פי' אחר שקטונתי מכל החסדים ולא בצדקתי ויושר לבבי, א"כ אם יהיו ד' מאות איש עמו הרי טוב, ורשעים רבים יכריעום לחובה, אך ירא אנכי "אותו", "לבדו" בלי אנשים, מה עשה הקב"ה נשמטו אחת לאחת ונשאר עשו לבדו, ואפ"ה הכניעו הקב"ה לפני יעקב לומר כי בצדקתו ויושר לבבו נמלט.

פן יבוא והכני אם על בנים,

וע' ראש דוד כ"ט רע"א - פרשת וישב ד"ה המורם

וז"ל: פירשו הראשונים בפסוק כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים, דנתיירא יעקב מעשו על לקיחתו רחל ולאה, דאחת מהן היתה לעשו, [דאמרו רז"ל דהעולם היו אומרים שתי בנות ללבן ושני בנים לרבקה הגדולה לגדול וכו', עיין רש"י פרשת ויצא כ"ט,

גליוני מהרי" - המשך

משגיחים עליו, אחיו של יעקב הוא אומרים להם אם כן משלנו אתם,

וע' נחל קדומים א'

וז"ל: פירשתי בעניותי כי יעקב ממצותיו ולימודו היו נבראים מלאכים, וכך היא המדה כדתנן [אבות פ"ד מ"ג] עשה מצוה אחת קנה לו פרקליט אחד. ובהכי ניחא מה שאמרו רז"ל - והביאו רש"י על פסוק מי לך כל המחנה - שפגע כתות של מלאכים ואמרו של עשו וכו' הכו הכו וכו' בנו של יצחק וכו' אחיו של יעקב הוא א"כ משלנו אתם. ולפי האמור אפשר דהן ממלאכים שנבראו מתורה ומצות של יעקב אבינו ע"ה, והאמת אמרו משלנו אתם, כי הם מיעקב ודאי.

רבינו זצ"ל התעלף בשעת הלוויה של הרה"ק בעל דמשק אליעזר זיע"א.

(מהרה"ח ר' קלמן שטעקל שליט"א)

שמעתי מהרה"ק רבי יהודה הורוויץ מדזיקוב זיע"ע, פעם הוצרך הרה"ק בעל "דמשק אליעזר" לנסוע ברכבת אל עיר רחוקה, והלך הסב"ק ללוותו, כאשר הגיעו אל תחנת הרכבת עלה ה"דמשק" לתוך הקרון הרכבת, ועד שהתחילה הרכבת לנסוע ולנוע ניגש ה'דמשק' אל החלון והשקיף בעדו, וכך נפרד מאביו שעמד בחוץ על יד החלון, בהיותם שם הבחין איזה גוי בתואר פניו האצילות והמרשימות של ה'דמשק' (כידוע שהיו פניו זוהרות בהדרת פנים מופלאה) ושאל את הרבי בשפת המקום "וואס איז דעם מאן צו אונען" (מה הקשר בין האיש העומד בחלון אליכם) השיב לו הרבי "דאס איז מיין זוהן", נענה הגוי ואמר בהתפעלות "א שיינע זוהן". כשהלך הגוי אמר הרבי לסובבניו "כוונת שאלתו היתה, איך זכיתי לבן גדול כזה ברוחניות".

(מפי ספרים וסופרים - פרקי אבות)

דודו הגה"ק בעל דמשק אליעזר צוק"ל שכבר היה אז בא"י הפציר בו שיקבל הנהגת בית דזיקוב, וגם אמר שהוא בעצמו יתן לו ה"קויטל" הראשון, אבל כל ההפצרות היו לשוא.

(זכר צדיק לברכה)

אביו לשהות במחיצתו בראש השנה, וכן פעם אחרת נסע אליו להיות אצלו בהימים האחרונים של חג הסוכות, אבל מלבד זה כמעט שלא נסע אליו.

(זכרון יהודה - מאדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א).

[והדבר צריך ביאור, דאחרי מלחמה הראשונה היה רבינו ילד-בר מצוה בחור, דרבינו נולד בשנת תרס"ה, ובשנים אלו למד כידוע אצל רבנו רבי מאיר אריק צוק"ל זיע"ע בעיר טארנע כיון שאביו גר שם אחר המלחמה?]

דודו הרה"ק בעל דמשק אליעזר מוויזניץ זיע"א

רבי יודא'לי היה מפליא מאד את ההתקשרות העצומה של תלמידי ה'דמשק' אל רבם. יכלו לדבר איתם יותר משלושים שנה אחרי הסתלקותו, ועדיין היו עיניהם זולגות דמעות מרוב התרגשות וגעגועים. זה היה דבר שלא מצינו כמותו אצל צדיקים אחרים.

(אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א)

האהבה וידידות שהיה בין רבינו והרה"ק אי אפשר לתאר ולהסביר זה בדיבורים, בשנה האחרונה שנת תש"ז היה הרה"ק מאוד חלש ובסוף הטיש היה הרה"ק עומד והעמיד ידו אחת על כתיפו של הרב נפתלי חיים זצ"ל וידו השני על כתיפו של בעל הישועת משה שהיה אז הראש הישיבה, וכך זמרו ורקדו ותמיד נספר תהלתך. ואח"כ נכנס הרה"ק לחדרו שהיה בצדו, ורבינו נכנס עמו לחדרו לאיזה זמן, והישועות משה ורבי נפתלי חיים זצ"ל היה ממשיך לישיב עם הבחורים לבאטא, ואח"כ נכנס רבינו לישיב ג"כ.

(מהרה"ח ר' קלמן שטעקל שליט"א)

רבינו רצה מאוד וגם השתדל שיקברו הרה"ק הדמשק אליעזר זיע"א באוהל של ראחמסטריווקא בהר הזתים, אבל היה יורש אחד שרצה המקום בשבילו, ורבינו אמר לו מי יודע מה יולד יום, ואין אחד בטוח מה יעשה, ולבסוף נפטר אותו יורש באמצע המלחמה ולא היו יכולים לקבר שם, ורבינו הרבה שנים אחר כך חזר ואמר לי הדברים מה שאמר לאותו יורש.

(מהרה"ח ר' קלמן שטעקל שליט"א)

להשתמש בכרים ובכסתות שהוא הניח עליהם את ראשו. ברם אבי התלהב בלהט הסידי, ואמר: מובטחני, שמי שישתמש בהם - לא תשלוט בו אש של גיהנום... וסיים החסיד הנ"ל את סיפורו, שבמשך כל השנים, התחרו בני הבית מי יזכה לישון במצעות אלו, עד שהוכרחו לעשות סדר מסוים בין הילדים.

(נועם מגדים - ויזניץ, תולדות תשס"ג - מפי

הרה"ג ר' יוסף ירוחם פישל הגר שליט"א)

שמעתי מהרה"ק רבי יודעלע צוק"ל מופת מאביו הרה"ק רבי אלתר זיע"ע, וגופא דעובדא הכי הוה: חסיד אחד חשוך בנים רח"ל נכנס אל הרה"ק ה"עטרת ישועה" ביום הפורים עם 'קוויטל' שיברך אותו בזש"ק, ואכן הבטיח לו הרבי שיוושע בבת, יצא החסיד מלא שמחה מן החדר, בדרך פגש בבנו של הרבי, רבי אלתר, שישב אז עם חבורת חסידים, ושאלו "האם הבטיח לך הרבי ישועה" השיב לו "הן, הבטיח לי בת" הגיב ר' אלתר "כזו ישועה פעלת? עתה שמע בקולי ויהיה אלקים עמך, ראה להביא לכאן שנים עשר בקבוקי "פארטא" [משקה חריף] לשתות לחובת היום והריני מבטיחך בן זכר", ויעש כן. ה"עטרת ישועה" שמע מכל זה ושמר את הדבר בלבו. ויהי ככלות השנה קיבלו בבית הרבי טלגרם שנולדה בת לאותו חסיד, ומיד פנה האב לבנו בשבט מוסר ואמר "אם לא יוכלים אז לא מבטיחים", השיב רבי אלתר על אתר בפשטות "חשבתי שאני יכול", לאחר זמן קצר קבלו טלגרם נוסף מאותו חסיד שנולדו תאומים, ואחד מהם היה בן זכר.

(הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמאן שליט"א -

הגש"פ מפי ספרים וסופרים)

סיפר רבינו זיע"א, כי בשנים שאחרי מלחמת העולם הראשונה, שהה תמיד ב"גראסווארדיין" אצל הסב"ק בעל "האהבת ישראל" וכמעט שלא נסע לאביו הרה"ק רבי אלתר הורוויץ זיע"א, שהתגורר אחרי המלחמה בעיר "טארנע" שהיתה במדינת פולין, והיה צריך לסדר תעודות חוקיות מטעם הממשלה, כדי לעבור בין הגבול שבין המדינות, והדבר היה כרוך בקושי רב. פעם אחת נסע מ"גראסווארדיין" אל

הגה"ה רבי נטע זצ"ל

נטיעה של שבת

♦ לקט תולדות חיים סיפורים עובדות ואמדות מהאי חסידא זפרישא הגאון החסיד רבי נטע ציינורט זצ"ל ♦

נטיעה של חיזוק

הלכלוך שעל השטריימל
- לכבוד שבת קודש

סיפר א' מן הגבאים של הרה"ק כ"ק אדמו"ר מרחמיסטריווקא זצוק"ל ששמע פעם שנפל לר' נטע השטריימל בשבת על הריצפה, והתלכלך, והתבטא ר' נטע ואמר, הנה יש אופנים שמותר לנקות ויש אופנים שאסור, אכן מה הוא ההבדל בין מה שמותר לנקות למה שאסור לנקות, החילוק הוא בכך, שהשבת הרי היא מתנה טובה. שנתן לנו ה' ברוב טובו. ומה שמותר לנקות היינו שזה לא נכלל בהמתנה ומה שאסור לנקות זה כן נכלל בהמתנה טובה שקיבלנו.

ובאומרו זאת הלביש את השטריימל עם הלכלוך עליה, בשמחה והרגשת אושר על המתנה הטובה, באומרו לכבוד שבת קודש.

וסיפר אחד שראה פעם שנפל השטריימל של אדמו"ר מרחמיסטריווקא זצ"ל ואז סיפר את העובדא והמימרא הנ"ל של ר' נטע, אח"כ חבש השטריימל לראשו באמרו גם הוא "לכבוד שבת קודש".

על אש כזו ניתן לומר "בר יוחאי"

על הסיפור הידוע מן האש שאחזה במטבחו וכלתה את המטבח ור' נטע רץ לראות אם השכנים לא מכבים בשבת (כי היו גרים שם אנשים פשוטים ועמי הארץ ג"כ), מוסיף הג"ר חיים אורי פריינד שליט"א כי אז התבטא ר' נטע ואמר על זה, על אש כזאת הבערת ומכלה את הבית ואין מכבים אותה בגלל שבת קודש, ניתן

נטיעה של שבת ה"ד

היום, הוא אות חי וקיים על הקשר שלנו עם הבוית"ש.

וכך באופן הזה הנחיל והשריש בלבו שמחה והרגשת זכיה ואושר במקום להרגיש שלא בנוח ובצער על הלכלוך שנזדמנה לו, הרגיש איזה זכות וגדולה יש לו.

לא דפק בדלת

כדרכו לחוש לכל שיטה וספק בהלכות שבת, נזהר היה לא לדפוק בדלת ביום שב"ק, מחשש השמעת קול בשבת, וכשהיה צריך להכנס לבית, במקום לדפוק בדלת, היה מונענע בידיית הדלת...

מקורם היה כאן "אור"

פעם כשהיה בביהכ"נ אחד שהשתמשו שם בחשמל ונכבה החשמל לפרק זמן. ואח"כ נדלק שוב ומטבע הדברים כשהודלק שוב התבטאו כמה מהנוכחים בהתפעלות מסויימת, אה, ב"ה ס'איז גיווארן ליכטיג, כששמע זאת ר' נטע הגיב ואמר, יעצט איז ליכטיג? פריער איז גיווען ליכטיג...

והרבה פעמים התבטא בנוסח הזה, בהביעו גודל הזכיה שיש כששתמשים בחשמל מהודר, והצער על שנגזר עלינו ליהנות מחשמל שלא מופעל כהלכה כדת וכדין.

אולם במיוחד הרגיש כאב גדול וצער רב כשקרה פעם שהחשמל נפל ונכבה והודלק בשבת, שזה חילול שבת לפעמים וחילול השם, (כשהמצב כזה שהממונים על החשמל אנשים שאינם שומתומ"צ), ולא היה יכול לסבול אם יש "נהנים" מן האור הזה... הלא הלב כואב על שיש שמחללים שבת רח"ל, וכי ניתן ליהנות מכך...

אמירת נשמת ב"שבת"

מי שזכה לשמוע ממנו נשמת פעם אחת בשב"ק, לא ישכח את זה לעולם (במאמר ב"קול ישראל" ניסן תשמ"ב).

בהספד שנערך ככלות השבעה על ר' נטע, קרא ראש הישיבה הגה"צ ר' יהושע העשיל ברים זצ"ל מנהמת לבו בבכי קורע לב ואמר: סח לי תלמיד חכם אחד, גדול מאנ"ש, מי שידע או ראה איך עבר על ר' נטע סדר ליל שבת קודש בעבודתו, ידע והבין איך אומרים נשמת כזה בדביקות והתעלות מאין כמוהו.

בא' ממאמרי הספד וזיכרון שנכתב אודותיו ע"א' מאנ"ש נכתב:

איה הסופר ואיה העט, שיבטא ויחרוט עלי גליון, מהו דביקות התפלה ופסוקי דזמרה, פשוטו כמשמעו. והשתפכות הנפש בדביקות באמירת נשמת כל חי, כל בר בי רב בקלויז ידעו והבינו במדעם פירוש משמעות המלות של נשמת, מכח שמיעתם כיצד ר' נטע אומרם, כשפותח בקול דממה דקה, ועולה ומתגבר כשנפשו משתפכת בערגה בכסופין ושמחה.

הכתם הזה זהו "האות"

שהזכרנו עכשיו בתפלה

מספר הרה"ח עקיבא זלמן ברילנט, פעם בליל שב"ק ראה בחור אחד שכובעו נפל מראשו וכשהוא מרימו הוא רואה שנתלכלך הבגד, באופן שאסור לנקותו, ראה זאת ר' נטע וחשש שמא מחוסר ידיעה ישל הלה בניקוי הכובע וניגש תיכף אליו באמרו לו בנעימותו המיוחדת הכובשת לבבות, הנה כתם לכלוך זה אסור לנקות עכשיו, אכן כתם זה זהו ה"אות" שהזכרנו זה עכשיו בתפלה, ביני ובין בני ישראל "אות" היא לעולם, הכתם הזה שאתה לא מנקה בשביל ששבת

לומר עליה "בר יוחאי" (כמובן במקרה כזה שלא היה שום סכנה בדבר, כי המטבח היה חדר בפני עצמו מנותק מן הבית בלי חשמל וגז, וללא חשש שיתפשט האש, וע"כ הגיע לשם ועצר אותם מלכבות ונשאר להשגיח עד שנכבה האש).

ה"בני" כשנכשלו בחילול שבת

עד היכן הכניס בלב בו"ב הפחד והיראה מן "שבת", מספרת אחת מנשות ירושלים עיה"ק, שנזדמנה לה פעם להיות נוכחת בשב"ק במקום מסויים עם אחת מבנותיו של ר' נטע, וכשהיא פתחה את הפרזי'דער שבטעות לא סגרו את החשמל בער"ש, נדלק החשמל, והיא בראותה זאת כאילו חרב עליה עולמה ופרצה בבכי עז ולא יכלו להרגיעה כ"כ בניקל... עד שהסבירו לה כי מחוסר ידיעתה ה"ז נחשב כמתעסק ולא נחשב כמעשה עבירה, ובקושי הרגיעו אותה...

ונענו הרואים ואמרו, כי בס'פור זה מתגלמת דמותו של האבא הגדול, שהנחיל והשריש בקרב בני ביתו הפחד והיראה מחילול שבת ומכל דבר עבירה, עד אין שיעור, כך שהרגישו שלא יכול להיות צער יותר גדול לאדם מלעבור ח"ו על עבירה...

הפירוש החדש בקה אכסוף

כל תנועה וכל דיבור של ר' נטע היה מלא חן, מלא יראת שמים, מלא חכמה, בכל עת ובכל מצב מצא את המלים הנכונות, והתנהג בהנהגה מרוממת בבחי' תפארת לו מן האדם, כי כל כולו היה שקוע וטרוד לעשות אך ורק רצון ה', ובכל מצב ובכל ענין תיכף העמיק להסיק מה רצון ה' בעת כזאת, ועשה כן תיכף, וע"כ כל הנהגותיו מצאו חן וחסד בעיני כל רואיו.

ומספר הרה"ג ר' יוסף הירשמן, כי נוכח היה פעם בעת שמחה משפחתית בליל שב"ק שהיה שם הרה"ח ר' משה שווימר ז"ל מחסידי ויז'ניץ, וכיבדו אותו לשיר קה אכסוף ור' משה ישב ושר קה אכסוף בניגון ויז'ניץ כדרכו בדביקות ולהט חסידו.

אכן מחזה מיוחד היה לראות מה ר' נטע עושה לעת כזאת, כל הזמן שר' משה ישב ושר ישב ר' נטע מרותק כולו לתיבות הקדושות כשמקשיב ומתחבר לכל מלה ומלה, גם אם לא היה רגיל כלל בניגון הזה,

אבל הלא שרים עכשיו קה אכסוף, וכך הקשיב עד סוף הניגון.

ובגמר הניגון מתבטא ר' נטע בנעימות לשונו, א נייעם פשט אין 'קה אכסוף' [זה עתה נוכחתי לשמוע פירוש חדש בזמר 'קה אכסוף'], כי הניגון של ויז'ניץ שונה כולו מן הניגון הרגיל והוא מעין פירוש חדש... ולא היה זה מליצה בעלמא, אלא ניכר להדיא כי התחבר כולו אל הניגון עכשיו והרגיש איזה הארה והרגשה חדשה בניגון זה...

אני נוהג כשניהם

סיפר הרה"ח יוסף ליפא רבינוביץ כי בשבת שובה תשמ"ב, (כחודש ומחצה לפני פטירתו) שאל את ר' נטע איך לנהוג לעשות בענין הנחת הקדירות על האש בעש"ק אם צ"ל מבושל כ"צ לגמרי או לא...

והשיב לו ר' נטע, כי בבית אביו נהגו שהניחו הקדירה אחרי שהיתה מבושלת כל צרכה לגמרי, ולכן בליל שבת או בשחרית של שבת, אם היה צורך להוריד מן האש ולחזירה היו יכולים לעשות כן, כי כבר היה מבושל כ"צ, ובבית חמיו לא הניחו כשמבושל לגמרי, וע"כ מאז כניסת השבת ועד שהורידוהו מן האש נזהרו שלא להשתמש כלל הקדירה לא להוריד ולא להחזיר (או להיפך).

וכששאלו איך אתם נוהגים, השיב ר' נטע, איך פיר זיך אזוי ווי ביידן... אני נוהג כשניהם, דהיינו שגם מניחים הטשולנט אחרי שמבושל כל צרכו וגם שאין משתמשים בקדירה אחרי שהניחוהו עד עת האכילה.

ולבד מן עצם התשובה הפליא ביותר אופן עניינתו, כשהוא משיב בישוב הדעת ובכבוד הבריות באופן מיוחד, על אף יסוריו הנוראים וחולשתו הגדולה, שעדיין לא ידעו עד היכן הדברים מגיעים אז...

עד היכן צריך להיות הזהירות

שלא ליכשל בחילול שבת וכדו'

- והתיקון על המכשול לחזור

שוב על כל הלכות שבת

סיפר א' מתלמידי הגדולים, שפעם הגיע אליו יהודי א' וביקש תיקון על

שנכשל בחילול שבת רח"ל, היה זה בשבת שחל בו יום טוב, והלה מתוך שנתו שכח שזה שבת וסבור שהיום רק יום טוב ועישן בלילה סיגריה כרגילותו ביו"ט, וכשזכר שהיום שבת לא היה קץ לגודל שברונו ועוגמת נפשו על המכשול הנורא.

אמרתי לו שאיני יכול לתת לו תיקון והלכתי אל ר' נטע, אולם גם הוא אמר שלא יכול לתת תיקון ע"ז...

בתוך הדברים, סיפר לי ר' נטע, כי פעם בשבת קודש כשלמד באיזה ספר, בעת שדפדף בין דפי הספר הבחין כי היה דבוק שם ב' דפים יחד ובעת שדיפדף הפריד אותם בלא כונה (שבזה גופא אין חשש איסור כיון שלא היה דבוק מתחילת ההדפסה שאז זה חשש מכה בפטיש, רק נדבק אח"כ דף א' אל השני) אמנם חשש והסתפק כפי הנראה לו בדפי הספר כי אולי היה דבוק בין האותיות אז וע"י שהפרידם נמחק אותיות מן הספר, או אולי היו דבוקים הדפים מזמן ההדפסה מפרדתן הוי מכה בפטיש, ומחמת ספק זה שמא נכשל באיסור שבת (אף שהיה מתעסק) חזר אז עוד פעם על כל הלכות שבת, לתיקון וכפרה על המכשול.

וסיפר לו אז עוד כי פעם בעיו"כ א' היה עסוק מאוד בענין דחוף שלא סבל דיחוי (בענין עשיית שלום בית) וכ"כ עסוק היה עד שכמעט לא הספיק להכניס בפיו טיפת מים, במשך היום. וכשהלך לישון חשש שמא לגודל הצמאון והיבשות שתקפתו שלא ישכח ח"ו כשיקום באמצע שנתו שהיום יום כפורים, ע"כ הניח הטלית ובגדי הלבן פרושים במקומות הנראים כדי שיראה תיכף את הטלית כשיקום ויזכור שהיום יום כפורים, [וקיים בעצמו מאמר התנא אל תאמין בעצמך, שעל אף גודל יראתו מן החטא, חשש תמיד שמא ישכח ויכשל ועשה לעצמו עצות וסימנים לבלתי היכשל... ואנן מה נענה אבתריה...].

הבנתי מדבריו שכיון לומר בענין זה בנוגע לאותו שביקש "תיקון" שעל האדם לזכור ולפחד תמיד שלא יכשל ולעשות סימן לעצמו שלא יכשל ח"ו...

ממעין השי"ת

במשנת רבוה"ק לבית איז'בצא ראדזין

פרשת
ישלח

עלון
מס' 19

ד"ת שנאמרו בשיעור בתורת איזבצא
על ידי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ספה"ק בית יעקב אות מ'

ואתריה ומתמן אתי יצר הרע כל בני נשא כו' כמה דאמרו חברייא בשייפין דבר נש דרמזי לעילא אי טב טב ואי ביש ביש ובגין כך כל שייפא מתקיף שייפא ודאי גיד הנשה מתקיף ליצר הרע דהוא זיניה כו' בגין דאית בבר נש רמ"ח שייפין לקבל רמ"ח פקודין דאורייתא דאינון למעבד אתיהבו ולקבל רמ"ח מלאכין כו' ואית בבר נש שס"ה גידין ולקבלהון שס"ה פקודין דלאו אינון אתיהבו למעבד כו'.

ומזה הגיד מתעורר באדם אף יראה יתירה ויראת הבאי, ובאמת זה לחסרון יחשב, אכן בעוה"ז צריך אדם אף גם לזאת, ואף שישאל נקראים בניס למקום והבן אינו צריך ליראה כ"כ, אכן זאת הוא אחר שיתברר ויתגלה שישאל הם בניס למקום אזי לא יהי' בעולם יראה כ"כ אך יראת דרך ארץ. אבל כל ימי עוה"ז שלא נתברר עוד בשלימות שישאל הם ברזא דבן והסתיר השי"ת את דרכו וישאל הם רק ברזא דעבד צריך האדם ליראה מופלגת ועבודה עצומה.

וזו המלאך רצה לנתק אותו ממקומו לבטל מישאל את מדת היראה ויתפשטו בגודל תקיפות ועי"ז ישלחו ח"ו. וכן בלעם הי' מראה לישאל התקיפות של עתיד בכדי שיסירו מפניהם את מדת היראה ובאמת הוא רצון השי"ת היפך מדעתם. וזהו הענין דאיתא בש"ס דברה תורה לשון הבאי ובצורות בשמים היינו שנדמה לעין שיש להם כח בשמים וצריך להתירא מהם ובאמת הוא רק דמיון שאין להם שום כח בשורש. דברו חכמים לשון הבאי תפוח הי' באמצע המזבח פעמים היה עליו כשלוש מאות כור מתרומת הדשן שגם זה מרמז על יראה מופלגת. והענין שהובאו אלו המימרות בפרק גיד הנשה מפני שהוא עיקר מקומם כי אף גיד הנשה מרמז על יראה מופלגת ביותר, וכל זה נצמח מכח החלק שנתן זה המלאך בהצורת אדם ואף שיראה יתירה לחסרון יחשב מכל מקום נתפשט איסורו בכל ישראל והוא כי בעוה"ז הספיקי צריך אדם אף לזה וזה נקרא תמכין דאורייתא כדאיתא בזה"ק והוא שזה מסייע לדברי תורה שעי"ז יברר אדם א"ע ביותר.

איתא בזה"ק ואי סליק בדעתך דמלאך עלאה קב"ה לא הווי לי' מלין קדישין למכתב ולמעבד מנייהו אורייתא אלא דאיהו כניש כל מלין דהדיוטין כנון מלין דעשו כו' אלא ודאי אורייתא קדישא עלאה איהו כו'.

הענין בזה הוא שבה שנתלבשו הדברי תורה היקרים מפז ומפנינים במלין דהדיוטין הראה השי"ת לעמו ישראל רב טובו וחסדו איך שהרכין כבודו משמי שמים עליונים מדרגא לדרגא מכתרא לכתרא מנזרא לנזרא עד שנדמה לאדם שאוכל מיגיע כפו. כי בעולם העליון אין שם רק אור בהיר בתמידות, אכן השי"ת ברא את העוה"ז וברא בו את האדם שידמה לו שהוא מאיר לעצמו אף במקום חשך ובגודל ההסתרה שבעוה"ז ושם חשך לאור אבל בעולם העליון אין שום הסתרה רק בהירות.

וזהו ג"כ מה שנתירא יעקב אבינו ע"ה מהמלאך שרו של עשו בפגשו בו כי אם ידקדק השי"ת עם הבראה אזי מי יאמר זכיתי לבי הן שמים לא זכו בעיניו ואף שהם בהירים ביותר. ובפרט שזה המלאך הוא המחפש החסרון שנמצא באדם ולזה נתיירא מאד,

ובאמת רצה זה המלאך לנתק את ירכו לגמרי מרמז על יראה יתירה, כי בבריאת העולם בשעה שאמר השי"ת נעשה אדם השתתפו כל הברואים ואף מלאכי מעלה ונתנו מכחם להצורת אדם. ויש בו באדם רמ"ח אברים ושס"ה גידים, רמ"ח אברים הם כנגד רמ"ח מצות עשה שגם מרמז על אהבת האדם ליוצרו לפעול כרצון השי"ת ומזה הם כל הפעולות ומצות מעשיות שאדם פועל ועושה, ושס"ה גידים שבאדם הם כנגד שס"ה מצות לא תעשה שזה מרמז על יראת אדם מפני השי"ת ומצמצם א"ע שלא יעשה מה שאין בו רצון השי"ת, וגיד הנשה הוא חלקו של היצר הרע שרו של עשו שהוא נתן מחלקו בהצורת אדם גיד הנשה שהוא בירכין דלבר מגופא,

וכדאיתא בזה"ק ויגע בכך ירכו בגיד הנשה בזיניה ביצר הרע דאיהו זיניה

שיחת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שרו של עשוי בעולם הזה הוא כדי להעלים את אור ה' כדי להביא יראה מופלגת להגביר כח עבודה והתבררות שיתדמה אצל האדם האדם שאך פעולותיו היא המביאה אור ה' וכך יקרא האור דלעתיד ויגיע כפיו

במקום חושך שנסתר האור ונסתם והאדם צריך להתאמן ולהתיגע לקבל את האור וע"י כך נעשה קנינו ומשלו ע"י ריבוי עבודתו ויגיע כפיו.

כי בעולם העליון אין שם רק אור בהיר בתמידות, אכן השי"ת ברא את העוה"ז וברא בו את האדם שידמה לו שהוא מאיר לעצמו אף במקום חשך ובגודל ההסתרה שבעוה"ז ושם חשך לאור אבל בעולם העליון אין שום הסתרה רק בהירות: ולזה שם אין מקום לעבודה ולבחירה כי כבוד ה' ואורו לא נסתר שם כלל, ואין שם התדמות יכולת פעולה ומעשה וכח נברא כלל והנהגת ה' ואחדותו מקפת את הכל.

וזהו ג"כ מה שנתירא יעקב אבינו ע"ה מהמלאך שרו של עשו בפגשו בו כי אם ידקדק השי"ת עם הבראה אזי מי יאמר זכיתי לבי הן שמים לא זכו בעיניו ואף שהם בהירים ביותר. ובפרט שזה המלאך הוא המחפש החסרון שנמצא באדם ולזה נתיירא מאד: כי שרו של עשוי הוא הס"מ, הוא התובע והמקטרג על ישראל ותובע את מיצוי הדין על פי מעשיהם ועבודתם בדקדוק גמור, ומזה תבוא היראה והפחד בלב האדם, כי באמת מיצוי הדין מי יצדק לפניו, ובאמת שזה שהציב הקב"ה את המקטרג התובע את הדין הוא לתכלית שיראו מלפניו וירבו לברר את מעשיהם ופעולותיהם, והוא לתכלית טוב, שיתבררו בני ישראל גם במידת הדין דהיינו שיתבררו ויתלבנו בתכלית השלימות עד שגם מידת הדין תסכים על חיבת ה' עליהם.

ובאמת רצה זה המלאך לנתק את ירכו לגמרי מרמז על יראה יתירה, כי בבריאת העולם בשעה שאמר השי"ת נעשה אדם השתתפו כל הברואים ואף

איתא בזה"ק ואי סליק בדעתך דמלאך עלאה קב"ה לא הווי לי' מלין קדישין למכתב ולמעבד מנייהו אורייתא אלא דאיהו כניש כל מלין דהדיוטין כנון מלין דעשו כו' אלא ודאי אורייתא קדישא עלאה איהו כו'. הענין בזה הוא שבה שנתלבשו הדברי תורה היקרים מפז ומפנינים במלין דהדיוטין הראה השי"ת לעמו ישראל רב טובו וחסדו איך שהרכין כבודו משמי שמים עליונים מדרגא לדרגא מכתרא לכתרא מנזרא לנזרא עד שנדמה לאדם שאוכל מיגיע כפו: כי מזה שכל סתרי תורה ופלאות החכמה העליונים נרמזו בדיבורי הדיוט של אנשי העולם וכך הם באו מרומזים בתורה דייקא מזה ניתן לראות ולהבין שכל יקר שכיות החמדה העליונים נמסרו לתחתונים שעל ידיהם יתנהגו הכל,

זהו ע"י שהרכין הקב"ה וצימצם את אורו הגדול מדרגא לדרגא עד עולם זה שהוא עולם הבחירה והמעשה, דהיינו שמתראה אל האדם שהכל תלוי בו ומתנהג על ידו אם לטב אם למוטב, וזה הסתרה גדולה מאד שמתראה שסליק ח"ו הקב"ה את אורו ואת הנהגתו המקפת וכוללת את הכל ונשאר חלל פניו התלוי ועומד במעשי התחתונים ושם באותו חלל שולט האדם ותלוי בבחירתו אם יתמלא בכבוד ה' אם להיפך, וכל זה בכדי שיתיחס האור והכבוד ה' אל מעשה האדם כאילו הוא בפעולותיו ובמעשיו הביא לזה, ויקרא יגיע כפיו ומעשה האדם ובחירתו,

כי עיקר הכל הוא שהכרת ה' אצל האדם יהיה בקנין גמור אצלו זה נעשה ע"י גיעתו לגלות את האור בריבוי סבלנות ובריבוי רצון וקיווי, וזה א"א אלא

מלאכי מעלה ונתנו מכוחם להצורת אדם: ז"ל מי השילוח פרשת בראשית נעשה אדם, היינו כי מתחילה ברא השי"ת את כל הבריות, ואח"כ ע"י שהבינו הבריות והכירו חסרונם שאין להם מי שיחבר חיותם אל השי"ת, כי ע"י האדם יחברו כל דברי עולם הזה להשי"ת כי הוא מעלה את הכל כידוע, שהדומם מכניס כוחו בצומח וצומח בחי וחי במדבר והאדם ע"י שיעבוד בכוחו את השי"ת אז יעלה כל הכוחות שקבל מעוה"ז אף כח הדומם, וכאשר ראו הבריות מה שחסר להם אז בכוחם פעלו אתערותא לעילא לבריות האדם, **ויאמר אלוקים נעשה אדם**, היינו שהשי"ת אמר לכל הבריות שכולם יתנו מכוחם ויצטרפו לבריות האדם למען יהיה לאדם חלק בכולם, בכדי שאם יצטרך האדם לדבר מה יעמדו כולם לעזר לו כי בדעתו ירע להם ג"כ כמו בדור המבול, ובטובתו יוטב גם להם.

ויש בו באדם רמ"ח אברים ושס"ה גידים, רמ"ח איברים הם כנגד רמ"ח מצות עשה שגם מרמז על אהבת האדם ליוצרו לפעול כרצון השי"ת ומזה הם כל הפעולות ומצות מעשיות שאדם פועל ועושה, ושס"ה גידים שבאדם הם כנגד שס"ה מצות לא תעשה שזה מרמז על יראת אדם מפני השי"ת ומצמצם א"ע שלא יעשה מה שאין בו רצון השי"ת.

וגיד הנשה הוא חלקו של היצר הרע שרו של עשו שהוא נתן מחלקו בהצורת אדם גיד הנשה שהוא בירכין דלבר מגופא, וכדאיתא בזה"ק יגיע בכף ירכו בגיד הנשה בצינור הרע דאיהו זיניה ואתריה ומתמן אתי יצר הרע כל בני שא כו' כמה דאמרו חב"ריא בשייפין דבר נש דרמזי לעילא אי טב ואי טב ביש וביש כך כל שייפא מתקיף שייפא ודאי גיד הנשה מתקיף ליצר הרע דהוא זיניה כו' בגין דאית בבר נש רמ"ח שייפין לקבל רמ"ח פקודין דאורייתא דאינון למעבד אתיהבו ולקבל רמ"ח מלאכין כו' ואית בבר נש שס"ה גידין ולקבלהון שס"ה פקודין דלאו אינון אתיהיבו למעבד כו'.

פ'י דברי הזוהר, שכל אבר וגיד שייך אל בריה אחרת שנתן חלק מכוחו אל צורת האדם, ובפעולת האדם באבר או בגיד מסוים מחזק או מחליש את הבריה שייך אל זה האבר. וגיד הנשה הוא חלק הס"מ שרו של עשיו שגם הוא נתן חלקו וכוחו באדם בגיד הנשה, ולזה כאשר התאבק שרו של עשיו עם יעקב לא יכל לו רק באבר ההוא ששם כוחו, ומשם שורש ומקור הרע בגוף האדם, ולכן אסור לאכול אף ליהנות מזה הגיד כי כח הרע שם הוא, ובהתחזק ובהתעורר גיד ההוא מתעורר מקור הרע אשר באדם אשר משתייך אל הס"מ כנ"ל שגיד זה מחלקו.

ומזה הגיד מתעורר באדם אף יראה יתירה ויראת הבאי, ובאמת זה לחסרון יחשב, אכן בעוה"ז צריך אדם אף גם לזאת, ואף שישראל נקראים בנים למקום והבן אינו צריך ליראה כ"כ, אכן זאת הוא אחר שיתברר ויתגלה שישראל הם בנים למקום אזי לא יהי' בעולם יראה כ"כ אך יראת דרך ארץ. אבל כל ימי עוה"ז שלא נתברר עוד בשלימות שישראל הם ברזא דבן והסתיר השי"ת את דרכו וישראל הם רק ברזא דעבד צריך האדם ליראה מופלגת ועבודה עצומה: כי הנה כאשר מתראה כח ושלטון הרע על האדם, אז מתעורר על האדם יראה מופלגת לבל ליפול ברשתו ולהתנתק מאור ה', ומתעורר אז באדם כח עבודה והתאמצות יתירה ויגיעה להתדבק בהשי"ת ולהתרחק מכל נדנדוד של ספק אחיזת הרע, וזה העבודה הוא מסיטרא דעבד, דהיינו שאז מתראה אל האדם שכל התחברותו ואחיזתו במאור השי"ת הוא רק כמה שיפעול בכוחו ובעבודתו,

ובעת הסתרה זו וריבוי היראה ע"י כח הרע אשר באדם כנ"ל נסתר יחסו ושורשו בקדושה בעצמיותו ובתולדתו אשר יעקב חבל נחלתו שזהו סיטרא דבן אשר ירך אביו הוא בעצם אף בכל פעולה ועבודה ואין שייך בזה ניתוק ופירוד כי הוא ענין עצמי, אבל בעת הסתרת האור והתראות כח הרע נסתר אצל האדם קדושתו העצמית נקודת קדושת ישראל שנקראו בנים למקום. וזה כדי שהאדם יוסיף מכוחו ובבחירתו לברר את עצמו בכל מידותיו שיזכה אל האור עפ"י מידת הדין, ושלא יוכל שרו של עשיו לקטרט עליו מה נשתנה אלו מאלו, ויזכו אל המיועד להם גם על פי מעשיהם ועבודתם שיקרא יגיע כפם,

ואף כי אמנם בעת הסתרה זו יורד בן ישראל מאורו העצמי מסיטרא

דבן אל הסתרה מסיטרא דעבד, שמתראה אז לפניו שהוא בתוקף הריחוק וההסתרה מאור ה' ושכל שייכותו ואחיזתו בהשי"ת הוא רק עפ"י מידת מעשיו בצמצום גדול, ומזה מתעורר בו יראה יתירה בהגזמה, לא יראת כבוד ה' רק יראת החסרון ופחד הרע ע"י תוקף ההסתרה והתראות כח הרע בתוקף גדול והתנתקותו מאור השורש, ויראה זו אם כי אינה תכלית לעצמה והיא ירידה והסתרה גדולה אל ערך קדושתו מתולדתו, אבל בעולם הזה נצרך האדם ליראה מופלגת זו מסיטרא דעבד כדי שיאזור חיל לברר את מעשיו ונפשו מדיליה שיקרא יגיע כפיו כנ"ל, ולזה הסתיר הקב"ה את אורו בעולם הזה ואור קדושת ישראל מסיטרא דבן כדי שיברר האדם גם קדושה והתבררות בעבודה עצמית מסיטרא דעבד, וכל זה ע"י התראות כח הרע בעולם ובאדם באחיזת הרע שרו של עשיו בגיד הנשה בתוך האדם.

וזה המלאך רצה לנתק אותו ממקומו לבטל מישראל את מדת היראה ויתפשטו בגודל תקיפות ועי"ז יכשלו ח"ו. וכן בלעם ה' מראה לישראל התקיפות של עתיד בכדי שישירו מפניהם את מדת היראה ובאמת הוא רצון השי"ת היפך מדעתם: באשר כי בעולם הזה אשר הרע שולט בו נצרך אל האדם הסתר האור וריבוי יראה כדי שלא יפול אל הרע כאשר יבטח על קדושתו בשורש שאינו נצרך לברר את עצמו בעבודה, ולזה רצה שרו של עשיו לנתקו מיראה מופלגת זו, וגם בלעם בהפלגתו גילוי רוממות מעלת ישראל מצד עצמיותם ושורשם מסיטרא דבן כיון לאבד מהם יראם ועבודתם כדי שיפלו אל הרע במבטח עוזם בתוקף קדושתם הבלתי יכולה להינתק במעשיהם הרעים וריבוי חטאים, ומזה נפלו ישראל בחטא בעל פעור כמ"ש במד"ר ריש דברים.

וזוהו הענין דאיתא בש"ס דברה תורה לשון הבאי ובצורות בשמים היינו שנדמה לעין שיש להם כח בשמים וצריך להתיירא מהם ובאמת הוא רק דמיון שאין להם שום כח בשורש. דברו חכמים לשון הבאי תפוח ה' באמצע המזבח פעמים היה עליו כשלוש מאות כור מתרומת הדשן שגם זה מרמז על יראה מופלגת: כח שרו של עשיו בעוה"ז הוא כדי להעלים את אור ה' כדי להביא יראה מופלגת להגביר כח עבודה והתבררות שיתדמה אצל האדם שאך פעולתו היא המביאה אור ה' וכך יקרא האור דלעתיד יגיע כפיו.

והיינו שכל הענינים שדברו חכמים בלשון הבאי וגוזמא, הכל הוא בענין זה של הסתר האור והתראות כח הרע התוקף גדול יותר מאשר הוא באמיתיות, וזה כדי שיברר את עצמו ביותר, באשר נסתר אור ה' בעולם הזה ונראה אצל האדם כי כל אחיזתו בקדושה הוא רק כפי וכמה שבחור בטוב ובעבודה,

וזוהו בחי' עבד שהציב הקב"ה בעולם זה עולם הבחירה וההסתרה, וכך הוא רצונו יתברך שיירבה היראה אצל האדם ע"י תוקף התראות כח הרע כדי שיירבה פעלים בעבודתו שיזכה אל האור אשר בשורשו ובעצמיותו עפ"י מידת הדין שיקרא יגיע כפיו ומשלו כנ"ל.

אבל לעתיד כאשר לא ימצא כח הרע ויתגלה אור ה' באין הסתר והעלמה, אז ממילא לא יהיה מקום ליראת ההבאי שישנו עתה, כי לא יהיה יראת החסרון ויכירו מעלתם ותוקף דביקותם באור השורש מסיטרא דבן ויהיה אז רק יראת אמת מרוממות כבודו ית'.

והענין שהובאו אלו המימרות בפרק גיד הנשה מפני שהוא עיקר מקומם כי אף גיד הנשה מרמז על יראה מופלגת ביותר, וכל זה נצמח מכח החלק שנתן זה המלאך בהצורת אדם ואף שיראה יתירה לחסרון יחשב מכל מקום נתפשט איסורו בכל ישראל והוא כי בעוה"ז הספיקי צריך אדם אף לזה וזה נקרא תמכין דאורייתא כדאיתא בזה"ק והוא שזה מסייע לדברי תורה שע"ז יברר אדם א"ע ביותר: כי בעוה"ז נצרך התראות כח הרע ויראת החסרון מכוחו כדי שיברר בני ישראל את עצמם שיתקשטו בהשתלמות דרגת עבד עפ"י מידת הדין בעבודה ובחירה משלהם כדי שיזכו אל האור ביגיע כפם שזה תכלית ומטרת הסתר האור והתראות כח הרע בעולם.

הפיקוח: 'אאוהו' 05331.05646

השיעור השבועי
מאת ב"ק ארמו"ר שליט"א
 בכספרי רבותינו הקדושים לבית איז'בצא ראדזין
 מתקיים מדי שבוע ביום רביעי בשעה 11:00 בלילה
 בבית המדרש דוהביטש (בעזר"ג) רחוב מלאכי בעיה"ק ירושלים

ברכת מזל טוב
 נשגד קדם האי גברא רבא מרביץ תורה ברבים ובתוכם תורת
 רבותינו הקדושים לבית איז'בצא
ה"ה הרב הגאון ר' דוד משה בלוי שליט"א
 לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיים נ"ו
 המופלא בתורה ויר"ש
 נברכו מעומק ליבנו שיראה רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח מתוך
 הרחבת הדעת דקדושה
 כעצירת מערכת ממעין השילוח

ברכת מזל טוב
 לידידנו משתתף קבוע בשיעורים מסייע
 בנפש הפצה לכל עניני הגליון ה"ה הרב הגאון
ר' זעליג מערצבאך שליט"א
 לרגל הולדת בתו תחי' בשעה טובה ומזלחת
 נברכו מעומק הלב שיזכה לראות ממנה ומכל יוצ"ח רוב נחת
 דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא
 מערכת ממעין השילוח

כל מי שיש הערות בעניני הגליון ולכל עניני הגליון ולקבל את העלון במייל ניתן לשלוח לכתובת. rio583256436@gmail.com

יו"ל ע"י עמותת מורשת בית איז'בצא ראדזין ע"ר

להשיג את ספרי רבותינו הקדושים במייל של המערכת

דברי תורה והסידרה

ניצוצי חיזוק והתרוממות במשנתו של האי חסידא ופרישא
הגאון הצדיק רבי אהרן מרדכי רוטנער זצוק"ל

פרשת
וישלח
תשפ"ד

עובדות וזכרונות

כ"ה) חקוק בזכרוני ושמתי לב לזה כי פעם אחת הגיע אחד ממשפחתו לסעוד אצלו וכבר אחזו באמצע הסעודה, והגה"צ ז"ל ערך לפניו לחם משנה והי' קצת חסרון שאינו ניכר כמעט באחד הלחמים, והלה הי' קצת פרומע"ר (אני מכיר אותו לאוי"ט) והתחיל לדון בדבר עמו אם ללקחו ללחם משנה, אמר לו הגה"צ ז"ל בהאי לישנא כמה פעמים "סאיז כשר פאר לחם משנה אן קיין שום שאלה, אבער אז דו ווילסט געב איך דיר א צווייטס", והי' ניכר שרצה בזה לומר ולהדריכו, כי קודם כל דבר צריך לדעת הדין הפשוט, ואח"כ אם רוצה להיות פרו"ם ולהחמיר, רצונו של אדם זהו כבודו.

כ"ו) פעם בימי בין הזמנים (חודשי תמוז אב) כשהייתי עדיין בחור צעיר 15-16 בערך, דיברתי עמו על איזה ענין, ואמר לי בתוה"ד, ישראל מאיר ס'קומט יו"ט מ'דארף דורכלערנען "ראש השנה יומא סוכה" מ'זאל קענען מקבל זיין דעם יו"ט ווי ס'דארף צו זיין ע"כ דבריו, דבריו שנאמרו ברגש רב נחרתו בלבי היטב, איך שזמן רב קודם החג שכל אחד פונה לכרמו ולזיתו בימי הזמנים מתכוונן הצדיק הזה לימים הנוראים, ומדריך בזה צעירי הצאן.

כ"ז) סעדתי אצלו אני לבדי כמו כחמשה פעמים בחג הסוכות בסוכתו הקטנה והדלה, מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה, להרגיש פעם אחת בחיי את הנעימות ואת העריבות והמתיקות הלוהטת בשבתי אז בצלא דמהימנותא, תרתי משמע, זכורני פרט

דוגמת הלחה"פ, ע"ע בש"ס יומא ריש פרק טרף בקלפי.

ועלה בזה רעיון בדעתי בענין זה על הכתוב במשלי צדיק אוכל לשובע נפשו, ר"ל דמי שאוכל אצל הצדיק (וצדיק אוכל יל"פ, האוכל אצל הצדיק) לשובע נפשו, אז יש כאן ברכת שביעת הנפש.

כ"ב) בזמר "מה ידידות" שמזמרים בבעלזא משבת נח עד שבת חנוכה בהקטע מערב מזמינים וכו' כשהגיע להתיבות ולערוך וכו' שתות יינות וכו' עד להתענג, אמרה במהירות שלא לפי הניגון, וכשהגיע להתענג ניגן שוב כפי הניגון, הדבר הי' בולט ועקבתי אחר זה עשרות פעמים, ואף שאלתי על זה, ולא קבלתי מענה.

כ"ג) הפליא בפני את כח ההוראה והפסק של מו"ר לפני המלחמה הגה"צ בעל ויחי יוסף מפאפא זצוק"ל, וכשהרציתי לפניו שם של גדול אחר מפורסם בכח הוראתו (לא אפרט השם וד"ל) אמר לי כי הרב מפאפא הי' גם גדול כמותו בהוראה.

כ"ד) הי' לו ידיעה רחבה מכל הצדיקים ומכל החצרות ואף מאלו שלא היו מפורסמים כ"כ ולא נהרו אליהם מאות ואלפים, פעם דיברתי עמו מהגה"ק מו"ה אליעזר פיש הי"ד האדמו"ר מביקסאד שגם בעיר סאטמאר, ואמר לי בתוך הדברים תיבת "צדיק'ל", והבנתי הדבר, כי שמעתי מיוצאי עיר סאטמאר שידעו והסתופפו בצל הגה"ק הנ"ל, שהי' קורא לכל אחד בשם צדיק'ל, והגה"צ ז"ל ידע גם מזה, אף שלא הי' הצדיק הנ"ל בסביבתו ולא הי' כ"כ מפורסם שם.

י"ט) הפליא בפני כמה וכמה פעמים על הזכ"י שיש לדור הזה לקדש על היין בכל בית יהודי, ואמר לי בזה"ל, קענסט דיך נישט פארשטעלן וואס דאס מיינט, ווער האט דען געהאט וויין אינדערהיים קידוש צו מאכן, ממש געציילטע ע"כ.

כ) אמרתי לו פעם בליל שב"ק ששמעתי ממו"ז הגה"צ האבדק"ק יאקע זצ"ל, שמו"ר הגה"ק מחוסט זצוק"ל הורה לאלו שהגיע לארה"ק אחר המלחמה בעצם יו"ט שני, שיפסיקו את החג מיד בבואם לארץ ישראל (ווידוע שגם החזו"א הורה כן, משמ"י דהג"נ געשטעטנער זצ"ל) אמנם הגה"צ ז"ל לא אימת שמועה זו.

כ"א) יש להפליא הדבר ואולי לא שמו לזה לב כל הסועדים על שלחן המלך הגה"צ ז"ל, אמנם הוא האמת גמור לדעתי, כי אף שלא היו הסעודות שמה דשנים ורעננים כמו שאר האכסניות שאוכלים שם בחורים ואברכים, אמנם מעולם לא אמר אדם (עכ"פ לא אני שסעדתי שם עשרות ואולי מאות פעמים בכל מעגל השנה) שנשאר רעב וכדומה, ואף קצת רעבות, כל אחד הי' שבע מהסעודת שבת בין ביום ובין בלילה, ומי שאכל אצל הגה"צ ז"ל ובפרט בקביעות אחשוב שיודה על זה בברירות, ופליא דבר זה.

והאחד משתים, או שהמזון רוחני דשם פעל כחלק מהשביעה (ע"ע בפי' התרגום סוף פרשת משפטים, על הקרא ויחזו את וכו' ויאכלו וישתו) או דנשלחה ברכה מיוחדת ע"י השב"ק שהגה"צ ז"ל כיבדה ורוממה וקידשה באופן כה נעלה ומרוממת בעיר קדשנו, שהי' שביעה במאכלי השב"ק

אחד שנשאר חקוק בזכרוני שהי' יהודי מאנשי ירושלים ושמו ר' אברהם גוטליב ז"ל (אח"כ בירתי שהוא נכד הגה"ק מסטראפקוב מו"ה חיים יוסף ז"ע) שבא בכל ליל א' דסוכות לסוכת הגה"צ ז"ל, ואמר גוט יו"ט ר' אהרן מרדכי, וכאשר בא כן הלך באין אומר ואין דברים, ואמר לי הגה"צ ז"ל שהוא בא לסוכתו בכל שנה באישפוזא דאברהם (על ששמו הג"ל כשם האישפוזא) לאחל לו גוט יו"ט, כנראה שהי' להגה"צ ז"ל ענין בזה שיבא אדם ששמו כשם האישפוזא לתוך סוכתו ולאחל לו גוט יו"ט.

מדי דברי בזה זכור אזכרנו והמו מעי על ההתעלות שהרגשנו בסוכת הצדיק והחסיד האמיתי הזה, אמירת האישפוזין בדביקות עילאה ובשמחה, אבריו רעדו והתמוגגו מדביקות בהש"ת ומקדושת החג שהשאיר רושם עז עלי כל ימחה, ובתוך זה מאורע הג"ל בכל שנה ושנה, הוי מי יתן לנו תמורתו.

כ"ח) מי יתנה גודל עבודתו במצות בדיקת חמץ, איך שעבר כל ספר וספר, כל דף ודף, בהתמדה ובשקיקה, וזאת על אף שהקפיד כל השנה בחומרא יתירה שלא יבאו ספרים על שלחנו בלי מפה, כידוע לכל הבאים בצל קורתו, מי שלא בדיקת חמץ של הגה"צ ז"ל, לא יוכל לשערה, איך שמסר נפשו האי צדיקא על מצוה זו ביתר שאת וביתר עוז במסירות עילאי, והכל בשמחה ובשלות הנפש.

כ"ט) פרק מיוחד לאלו שזכו להתפלל אתו עמו בלילי שב"ק אצל שריד בית מקדשינו הכותל המערבי, אני הק' להבל"ח התפללתי עמו שם מאות פעמים בלי גוזמא, הדבר הראשון מיד בהגיעו לכותל חיפש אחר טלית שתהא מצוייצת כהלכתה כדי להגישה להבעל תפלה לקבלת שבת בבא הזמן, אח"כ ישב ולמד חורש"י ואוהחה"ק וכל מי שהי' לו שכל הי' יושב ולומד עמו וכל תיבה

והגה שיצאה מפיו היתה מתוקה מדבש, אח"כ התפלל מנחה אצל המנין של הרה"צ מו"ה מנחם מאנדערער זצ"ל מקאסוב, ואח"כ ישב ולמד עומד המשך חורש"י, והטעם שהרגשנו אז א"א להעביר לאלו שלא זכו לזה בפועל ממש.

מחזה מיוחד היתה כשהגיע הזמן תפלה (חמשים דקות, כפי מנהג בעלזא באר"י) כשהגה"צ ז"ל לקח הטלית ועבר להמקום שנקרא ע"י חסידי בעלזא, "דער בעלזא'ער שטיין", ואמר להבעל תפלה הקבוע הרה"ח מו"ה אהרן פעלדמאן ז"ל שיוגש להעמוד שכבר הגיע זמן תפלה, ובכל שבוע היתה המחזה הזה, ר' אהרן הראה להגה"צ ז"ל שעדיין לא מוכן לתפלה שלא גמר עדיין את שיעוריו וכדומה, והגה"צ ז"ל אומר לו "איך בעהט דרך גיי שוין צו", ודבר זה נשנה בכל שבוע ושבוע, ר' אהרן מחוה בידו שעדיין לא גמר שיעוריו ואינו מוכן לתפלה והגה"צ ז"ל אומר לו "איך בעהט דרך וכו', היה זה מראה מאוד ערב שחקוקים עלי לבות המשתתפים בזה.

ל) הקפיד מאד שלא ישמשו אותו אף בשימוש קל (כל זמן שהי' בכחותיו) זכורני שלפני כעשר שנים שהי' אז כבר זקן בא בשנים, והתפללתי כותיקין ואח"כ הלכתי לביתו לקחת ממנו ברכת שלום (כי לפני הגעתי מאמעריקא) והי' עומד אז לפני ברהמ"ז דארוחת בוקר, ואמר לי שצריך לילך לשלם החשמל (בחנות שברחוב עזרא בירושלים) אמרתי לו, שאני יכול לילך בעבורו והטירחא למה לי, ולא רצה בשום אופן, שאלתי האם אוכל ללותו אמר לי בלשונו הנעים "נו נו", והלכתי עמו עד לשם, ועשה את הכל לבד, עמד אצל החלון כשאר אינשי, שילם לבד, חתם את הכל לבד, בלי לקחת שום שימוש כל דהוא משום אחד לרבות אני הק', ראיתי את זה במו עיני

כאמור, והרבה יש ללמוד מזה כל אחד לפי בחינתו.

ל"א) סיפר לי ש"ב הרה"ג מו"ה שלום דירנפעלד שליט"א ראש ישיבת תורה ואמונה, שפעם עשה קידוש או שמחה לאחד מיו"ח והגה"צ ז"ל בא עד לקרית בעלזא להשתתף בה, והפציר בו יבל"ח מו"ה שלום שיואל לטעום או לאכול שום דבר כי מרחק רב לחזור לביתו, ואמר לו הגה"צ ז"ל במתק לשונו "נישט גענוג אז איך דארף מיך טראגן, זאל איך דאס אויך נאך מיט טראגן" ע"כ, וזה מתאים למה שידוע לכל הסובבים את הגה"צ ז"ל שהצניע את שגב מעלותיו במסוה הפשטות והצחות.

ל"ב) בימי בחרותי הי' פעמים שהי' המצב מתוח מאד עם הערביים ימ"ש (ובשנת תשנ"א, מלחמת המפרץ) והרבה הפצירו בהגה"צ ז"ל שישנה ממנהגו הק' להתפלל בלילי שבתות בכותל המערבי, אמנם הוא ז"ל לא פנה להפצרתם והלך להתפלל בהכותל כמידי שבוע בלי שינוי, וכששאלו שאר בשרו מו"ר הגאון מו"ה יוסף (יוסל) ווייס ז"ל אם אינו מפחד מלילך לכותל בזמן כזה, ענה ואמר בפסיקות "איך האב יא מורא, נו וואס זאל איך טוהן זאל איך נישט גיין?", ואכן שומר ישראל שמר עליו מכל מכשול ופגע.

ל"ג) נתקיים בהגה"צ ז"ל "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", זכורני פעמים רבות כשחזר מכותל המערבי בלילי שבתות, דרך שער שכס, והיו שם חיילים (רחוקי תורה ומצות ה"י) על הדרך ואיחל להם ברכת שבתא טבא, איך שכולם כופפו קומתם לפניו בדרך ארץ ובנימא של פחד, דבר שהי' ניכר לעין לאלו ששמו מבט לזה.

(רשימות הרב יודא טרייטל בראנדסדארפער - לונדון יצ"ו מזכרונות הגה"ח רבי ישראל מאיר קעניג שליט"א אב"ד יאקא ארה"ב)

שוקהבת מנחם

גליון מז

פרשת
וישלח
תשפ"ד

פניני תורה וחסידות מאת כ"ק הרב הצדיק
רבי מנחם מונדרעד אדמו"ר מקאסוב זצוק"ל

מורא הצדיקים מהרהורי התנשאות

ויירא יעקב מאד וגו' (לב, ח). בסיבת היראה

שנתירא יעקב אאע"ה, הביא רש"י (ע"פ קטנתי מכל החסידים) מאמר חז"ל (שבת לב, א), "לכך אני ירא, שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא, ויגרום לי להמסר ביד עשו". ויש להבין מה ענין הפחד הזה, הרי יעקב אבינו שהיה צדיק יסוד עולם ודאי מומארי דחושבנא היה ודקדק תמיד במעשיו שלא ישל בחטא וידע האמת שלא נתלכלך בחטאים מעולם.

והרה"ק רבי מנחם מנדל מויתעפסק זי"ע בשה"ק פרי הארץ מבאר בזה רעיון נורא על פי ענין העבודה האמיתית, כי כל צדיק וצדיק כוונתו ורצונו בכל מעשיו לעשות נחת רוח לבוראו, ואפילו כשהקב"ה כבר מבטיח לו כל הטובות עדיין מתיירא שמא ישל בהרהורי גאווה מזה גופא שזכה לשמוע הבטחת השכר מהבורא ית' עצמו, ודואג שלא יביאני הדבר ח"ו לידי התרחקות מאתו ית"ש, וזה ענין הפחד שנתירא בו יעקב אע"ה.

והרה"ק רבי מנדל זי"ע אחז ועמד בגודל מדרגותיו בדבריו הק' שהשאר לנו מורשה בספריו הק'. כמו שמסופר, כי קודם נסיעתו הידועה להשתקע בארץ ישראל כשהלך להפרד מכל צדיקי דורו ונתקבל אצלם בכבוד גדול, אח"כ בעת נסיעתו נקלעו לסערה גדולה והספינה חישבה להשבר, התפלל אז הרה"ק ר' מנדל זי"ע ואמר, "רבונו של עולם, זכור נא את גודל היסורים שהיו לי כאשר גדולי הצדיקים נתנו לי את כל הכבוד הגדול, וכל זה הייתי מוכן לסבול רק עבור הזכיה להגיע לארץ הקודש!"... ומיד נח הים מזעפוי.

ידוע כי מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע קודם הסתלקותו הבחינו התלמידים ששפתותיו מלחשין דבר מה, וכשהיטו אזנם לשמוע דבריו, שמעו אותו מתפלל "אל תביאני רגל גאווה". והיה הדבר לפלא שאחר כל מדרגותיו הנוראים בשעה שכן עצמו להתדבק בחי החיים, לא התפלל אלא תפלה פשוטה שלא יבוא לידי גאווה חלילה. אלא אמרו הצדיקים, כי הבעל דבר עמל כל ימיו ללכוד ברשתו, ומשלא עלה בידו להכשילו, ביקש להביאו לידי גאות, ומשראה שגם זה לא עלתה בידו, ביקש להביאו לידי גאות עכ"פ קודם הסתלקותו מן העולם, והעביר לפני עיניו כל מעשיו הטובים ופעליו המרובים במשך כל ימי חייו כידוע מספרה"ק, והראה לו גודל השכר שעתיד לקבל בעולם הבא, והתיירא הבעל שם הקדוש זי"ע שלא יבא על ידי זה להתגאות ומחמת כן התפלל וביקש 'אל תבואני רגל גאווה'.

העבודה לחוש תמיד את ה'קטנתי'

קטנתי מכל החסידים וגו'. הגאון מוילנא זי"ע מבאר מה שאמרו חז"ל במסכת סוטה (דף ה, א), תלמיד חכם צריך שיהא בו שמינית שבשמינית, דקאי

על הפסוק השמיני שבפרשה השמינית שהוא פרשת וישלח, שהתלמיד חכם צריך לחיות תמיד עם ההרגשה של 'קטנתי מכל החסידים'.

הרה"ק התורת חיים זי"ע באגרת לאחד מגדולי אנשי שלומנו כתב, "שמעתי שנתפסת בשמינית שבשמינית, והעצה לזה ללכת לקבץ מעות עבור עניי ישראל".

שמעתי שהרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע באחד מנישואי צאצאיו, כשראה שהתקבצו קהל גדול להשתתף בשמחה, פנה אל החתן ואמר לו, נלך עתה לאסוף מעות "פאר איד'נס וועגן" לצדקת עניי בני ישראל, ובדרך כלל היה מנהגו לאסוף מעות בכובעו העליון, שהיה מוריד הכובע מראשו והחזיקו בידו על הצד ההפוך ושם קיבץ המעות, וכאן אמר לחתן הפוך אתה את כובעך ונאסוף יחד את הכסף באופן זה. כנראה רצה למנוע מהחתן לבוא לידי גאות.

עוד מסופר על הרה"ק רבי איציק'ל זי"ע, שבלכתו לאסוף מעות לעניים, כששאלו אותו לאיזה מטרה הוא אוסף היה משיב, עיקר הענין הוא לטובת עצמי, בנוסף לכך יש בזה גם תועלת לנדיבי העם הזוכים לקיים מצות צדקה בהידור, ועוד קצת תועלת יש בזה לעניים עצמם שמרוויחים קצת כסף...

אצל הצדיקים ההולכים בדרך החסידות שמו תמיד דגש מיוחד שגם אחרי שנים רבים של עבודה תמידית, עם כל ההשגות והמדרגות צריך להזהר ביותר שלא ליפול חלילה לידי חטא היהרה"ק, כי אז בקל אפשר ליפול. רבינו הרה"ק האמרי חיים זי"ע היה מספר אודות חסיד ישיש אחד בימיו של הרה"ק משינאווא זי"ע, שבא אליו הרה"ק משינאווא לבקרו, והתעניין אצלו על יגיעתו בעבודה במשך כל ימי חייו. סיפר לו, כי עד שנה מסוימת עמל ויגע לשרש מקורבו מידה רעה פלונית, אחר כך עד שנה פלונית טרחתי לבער תאוה אחרת, וברבות השנים נתבטלו ב"ה כל התאוות שעמל עליהם לשרש אחריהם, אך החלו לצוץ בקרבו תאוות חדשות, עד שעלה בידו ברוב יגיעה לשרשם גם כן, ועתה כשכבר הגיע לגיל הגבורות, הגם שכבר הומסו ונתבטלו כל תאוותיו והיה כלא היו, אך בכל זאת תאוות הכבוד לא נתבטלה ועדיין צריך לעבוד עליו, "כי בלי עבודה עבור מעט כבוד עוד הייתי טורח קצת"...

כשהרבי זצוק"ל היה מספר עובדא זו, היה מוסיף ואומר, כי דבר זה מרומז בפסוק (במדבר, כה) "ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד", וביאר הדפסוק קאי על צבא מלחמת היצר, 'ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה', בהגיעו לגיל חמישים שנה ישוב מן המלחמה לפי שכבר נתבטלו רוב תאוותיו, אבל 'ולא' מלחמת היצר בענין שירגיש את עצמו כ'לא', שיהיה עדיין שפל ונבזה בעיני עצמו כמי שלא קרא ולא שנה מעולם, על זה 'עבוד עוד', בזה עוד יש לו לאדם לעמול ולטרוח עד סוף כל ימי חייו, כי תאוה זו אינה מסתלקת מן האדם עד זיבולא בתרייתא'.

פניני מנחם

א. אחד מהדברים הפלאיים אצל הרה"ק רבי מנדל זי"ע היה, שעם כל שפלות רוחו עד מאד היה נוהג ברחבות ובגיבוי מלכות 'רעביש'. צדיקים הסבירו טעם הדבר כי עשה דברים אלו כדי לרומם עצמו מגודל שברון רוחו שלא יפול ויתבטל ח"ו העלול להביא לידי חולי ח"ו. אבל הכל היה עם חשבון מפורט, ומספרים שבשנות מגוריו בארץ ישראל בעת נסיעתו ממקום למקום נהג שאחד מאנשי שלומו ירוץ לפניו. פעם בעת נסיעתו הבחין כי התלמיד שרץ לפניו חולה וזב ממנו דם לכל אורך הדרך והחסידים אמרו והראו להרה"ק ובכל זאת לא עצרו מריצתו, ורק אחר ריצתו כבדת דרך ארוכה הורה לו להפסיק לרוץ והעלהו לעגלתו, וגילה לו סוד הדבר שלא הורה לו להפסיק לרוץ עד כה, מחמת שבגלגול הקדום היה הוא מהעבדים שמרדו במלך ישראל ועכשיו כשרץ לפני רבו במסירות נפש תיקן אותו חטא.

ב. הרה"ק רבי יחזקאל אברהם ויזל ע"ה, מגדולי מקורביו של הרה"ק הצמח צדיק זי"ע, היה מעודד תמיד את האברכים לילך לאסוף מעות לטובת בני ישראל. רבי יחזקאל אברהם (ב"ר ישראל) הלוי ויזל ע"ה היה אביו של הגה"צ ר' שלמה אליעזר ויזל אבד"ק טרנובא, ומצאצאי רבי אברהם מבילוואריץ ע"ה, בן אחר בן לרבינו ה"ט, ובגיל כ"ח שנים שבק חיים לכל חי כששמו הולך לפניו ומפורסם כאיש מושלם בתורה ובמידות טובות. רבו הרה"ק הצמח צדיק זי"ע התבטא בשעת הלוייה העליו, "האברך הזה בעבודתו יגיעתו הגדולה בטח לא התכוון לעבוד בשביל עולם הזה, אך גם לא למען עולם הבא, אלא בלתי לה' לבדו!". מנו"כ סמוך לאוהל רבו הצמח הצדיק (שנפטר אחריו).

כשר' יחזקאל אברהם שבק חיים, גם נפטר באותו עת סמוך לשבת עוד אחד ממקורביו של הרה"ק הצמח צדיק זי"ע, והגבאים ניסו להעלים את הידיעה מרובם עד אחר השבת כדי שלא להפריע לו את השבת. אך בליל שבת קודש אחר שקידש הצמח צדיק על היין, שאל את משמשו, "מדוע הסתרת ממני את הידיעה אודות הפטירה של הלכה?" תמה הגבאי באזני הרב, "ומי גילה רז זה לרבינו?"! השיב לו הצמח, "הרי ראיתי אותו עומד על ידי בעת שקידשתי על היין!". המשמש בראותו כי עתה הוא שעת הכושר לשמוע דברים העומדים ברומו של עולם, שאל בהזדמנות זאת את רבינו, "ומה עם ר' יחזקאל אברהם, האם גם הוא מגיע לשולחנו הטהור של רבינו?" השיב לו רבינו, "הוא אינו זקוק שאעשה לו טובה, הרי הוא מסתובב בעולם העליון עם השטייול כמו שהסתובב בעולם הזה!". וכל זה הספיק בכ"ח שנותיו בלבד!

ג. עוד שמעתי מהרבי הרה"ק האמרי חיים זי"ע, כי אחד מתלמידי המגיד הגדול ממעורזיט זי"ע עבד עם עצמו זמן רב לעקר ולשרש מידת השקר ולרכוש לעצמו

מספרים על הרה"ק רבי דוד מלעלוב ז"ע, שכשהגיע בפעם הראשונה לרבו הרה"ק הרבי רבי אלימלך ז"ע, היה זה בערב שבת קודש, ולאחר היכנסו לחדרו, פנה אליו הרבי רבי אלימלך ושאלו לדעתו שיאמר לו מי הוא האדם בעירו שהוא היותר קטן במעלה מכל אנשי עירו. נענה לו רבי דוד על אופה העיר שהוא הקטן במעלה מכולם, סובב הרבי רבי אלימלך את ראשו, ומיאן להמשיך בשיחתו עמו והורה למשמעו שלבית המדרש לבית המדרש בתפלת מנחה של ערב שבת ותפילת קבלת שבת וערבית, גם למחרתו בתפלת שחרית הורה שלא להכניסו לבית המדרש, ותמה רבי דוד מאד מדוע דוחה אותו הרבי רבי אלימלך כל כך עד שמרחיק אותו מבית מדרשו וחלשה דעתו. במוצאי שבת שכנסנו לחדרו של הרבי רבי אלימלך, פרץ בבכי רב על עוונותיו שהרחיקו אותו מהרבי רבי אלימלך וביקש ממנו דרך תשובה, שאל אותו שוב הרבי רבי אלימלך ז"ע, מי הוא האיש שהוא הקטן במעלה מכל אנשי העיר, ואז הבין רבי דוד כוונת הרבי רבי אלימלך, שיש להחזיק את עצמו כאדם הקטן במעלה מכל אנשי העיר, אף פחות מאופה העיר.

מסופר על מרן החתם סופר ז"ע, שפעם נשאר אחד התלמידים ללמוד בישיבה משך כמה שנים, ובטרם שנכנס מרן החתם סופר למסור שיעורו שוחח אותו תלמיד עם חבריו ואמר להם, יכול אני לומר בפניכם כל מה שיאמר הרבי בסוגיא זו, והחל לחזור על כל מה שלימד הרבי במחזור הקודם עם הניגון המדוייק. כשנכנס החתם סופר למסור השיעור, אכן חזר החתם סופר על השיעור שאמר בפעם הקודמת עם הניגון בדיוק כפי שאמר אותו תלמיד, והיו תלמידים שהעלו בת שחוק על פניהם. כשהבחין החתם סופר בזה חלשה דעתו והראה פנים זועפות והפסיק את השיעור ויצא לחדרו, ושוב לא יצא למסור שיעור במשך שלשה ימים.

אותו תלמיד נתיירא מאד על שהחליש דעתו של רבו הקדוש, אך לאחר שלשה ימים כשחזר רבו לומר שיעוריו השתומם כי החל השיעור בבקשת

סליחה ממנו על שגרם לו חלישות דעת כשהפסיק את השיעור... והסביר מרן החתם סופר ז"ע שאחר שהפסיק לומר השיעור, חכך בדעתו שבמעשיו גרם לאותו בחור חלישות דעת, וכדי לשוב בתשובה קיבל על עצמו להתענות על זה תיכף שלשה ימים, ועתה בסיום הצום בא לבקש את מחילתו!

צדיקים היו מפליאים בזה את ענוותנותו הגדולה של מרן החתם סופר ז"ע, כי אף ששחקו עליו וחלשה דעתו, התענה שלשה ימים ואף ביקש מחילה על חלישות דעתו של הפוגע בו!

גם רבוה"ק מויז'ניץ ז"ע היתה דרכם לעמול ולהתייגע ולשבור את האנוכיות ולהיות תמיד בשפלות רוח. בספה"ק צמח צדיק ואהבת ישראל כמעט ואין דף שלא מובא שם מענין ענוה ושפלות רוח. הרה"ק רבי יהודל'ע ז"ע היה אומר שהרה"ק **אהבת ישראל ז"ע** היה תמיד רגיל ללמוד ולשון פרק ד' שבשער הפרישות מחובת הלבבות המדבר בענין שפלות הרוח, ותמיד עבד ועסק ודיבר מזה, ובמידת מה אפשר להגדיר שכל תמונת חייו היתה 'שפלות רוח', על דרך שפירשו המשנה באבות "הוא היה אומר" שמהותו של האדם אומרת ומעידה עליו, "וואס ער זאגט, דאס איז ער". לפני שנים ראיתי קונטרס שחיבר אחד מזקני החסידים על פרק ד' משער הפרישות, ועל כל ענין מביא שם עובדא מה שראה בזה אצל רבו האהבת ישראל במידת ענוותנותו.

שמעתי מיהודי שסיפר לו המלמד דרדקי שלו בווינא שהיה מחסידיו רז"ן, שכאשר זכה להשתחרר מהצבא לחפשי, תהה בדעתו למי לילך קודם לספר את הבשורה הטובה, האם אביו קודם או רבו קודם, וגמר בדעתו שאילו היה ביכלתו לשאול את אביו הרי גם הוא היה מורה לו ללכת קודם לרבי, וככל שקרבו פעמיו לבית רבו נשבר ליבו בקרבו יותר ויותר, עד שבהגיעו לבית רבו בעברו על יד פח האשפה הרגיש בעצמו שאפילו האשפה חשובה יותר ממנו. אלו היו השגות של חסיד אמיתי!

פניני מנחה

מידת האמת בשלימותה, עד שברך נסיעתו אל רבו המגיד שמע כרוז מן השמים שקוראים עליו הכתוב (תהלים מה, ה) אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלקים אלקיך שמן ששון מחבר'ך, ומשמע זאת נפלו בלבו קצת הרהורי התנשאות. המגיד ז"ע הרגיש בדבר, ונכנס אל הרבנית ואמר לה שעתידי להגיע איזה תלמיד שמקונן בקרבו שמץ של התנשאות ויש לפעול לבלתי ירום לבבו. כעבור כמה ימים אכן הגיע התלמיד להסתופף בצל רבו המגיד, ובהיותו עיף ויגע מטורח הדרך נכנס לבקש מהרבנית מעט אוכל להשקית רעבונו. השיבה לו הרבנית, וכי עולה על דעתך שמגישים כאן אוכל חנם ללא כסף? עליך לעזור מעט בעבודת הבית, ותמורתו ניתן לך לאכול, ונאלץ לטאטא ולכבד את המטבח, ונהיה נכון בדעתו, "דא א בעזעם, דא את בת קול".... האם אני חובק אשפתות או בעל מדריגה השומע כרוזים ממרום?... וכשהרגיש המגיד ברוח קדשו שכבר נתבטלה רמות רוחו של התלמיד, נכנס ופנה אליו ואמר לו, "אברך, כששומעים כבר כרוז מן השמים, מה בכך! הלא בעבודה יש גבוה מעל גבוה!".

זאת ליהודה

שנותיו השתמש במנורת קיר כמנהג אבותיו הקדושים לבית דז"קוב ולבית וויזניץ, וכאשר שאל אותו אחד ממקורביו למה הפסיק לקיים את דברי הסדר היום הנ"ל ענה לו הרי תמיד צריך לנסות...

כעין זה סיפר הרה"ק ר' יהודל'ע ז"ע על דודו הרה"ק מאנטניא ז"ע שנסתלק בליל הראשון של חנוכה, ובשכבו על ערש דווי כמה שעות לפני הסתלקותו הביאו לו מנורה פשוטה עם פתילות להדליק נירות חנוכה, נענה ואמר הרה"ק הייתי חפץ להדליק במנורה נאה יותר הימנו, וניסו להניאו שלא ימתין כי הבינו ששעותיו ספורות עלי אדמות, ואם ימתין יתכן שלא יזכה להלהדליק כלל, אמנם הרה"ק לא שת ליבו לכך, והרה"ח ר' שמעלקע גריפל ז"ל רץ להביא מנורה מהודרת וחיפש ומצא מנורה יפה, וכאשר הביאו להרה"ק קרנו פניו מאושר ומשמחה של מצוה, ור' יהודל'ע היה מתלהב בשעה שסיפר עובדא זו ואמר שרואים מעט משגב קדושתו כי בשעה קשה זו בהיותו מיוסר בייסורים קשים ומרים ובחולשה מ"מ היו כל מעייניו נתונים להידור מצווה כראוי, והוסיף ר' יהודל'ע שכל אימת שזכר ממעמד זה מתעורר בו קנאה בר' שמעלקע הנ"ל שזכה להביא קורת רוח ונהרת פנים להרה"ק לפני פטירתו.

דרך אגב סיפר הרה"ק ר' יהודל'ע ז"ע על דודו הרה"ק בעל נימוקי חיים מאנטניא ז"ע שעשה פשעטיל למה אין מברכין שהחינו קודם שנפטרו מהעולם, ולכאור' היה מן הדין לברך שהחינו על זמן פטירתו מן העולם אחר שזכו לחיות כ"כ הרבה שנים בעולם הזה, וכשגמר לדבר מזה הוסיף ר' יהודל'ע 'פאר זיך האט ער זיך שוין געזארגט', ומספרים שנפטר מיד אחר שהדלקת נר חנוכה ליל הראשון לאחר שברך שהחינו. וכאשר שאלתו פעם מעשה זו אמר לי על זה שני הדברים אמת, זה שהקשה למה אין מברכים שהחינו עכל הפטירה, וגם זה שנפטר ליל א' דחנוכה אחר שברך שהחינו, אבל לא שהי' מיד אחר הדלקת נר חנוכה, אלא כמה שעות לאחמ"כ, כידוע שהוא לא היה יכול לסבול גוזמאות.

הרה"ק ר' יהודל'ע ז"ע היה נוהג להדליק הנרות י"ב דקות אחר שקיעת החמה, ונימוקו עמו דכשם שיש ענין של מהדרין מן המהדרין באופן הדלקת הנרות כן יש גם ענין להדר בזמן המובחר להדלקה, ומתי הוא הזמן המובחר, הרי אמרו חז"ל (שבת כא, ב) מצותה משתשקע החמה, ומבואר בהתם סופר (ליקוטי שו"ת חת"ס, סימן עט) דכיון דהוי ספק מתי הוה השקיעה עבדינן בדברים אלו לחומרא לכאן ולכאן, ואם כן יוצא ד"ב דקות אחר השקיעה הוא הזמן המובחר להדלקה, דעד י"ב דקות אחר השקיעה עדיין ספק יום, ובהגיע הזמן הראשון של תפילת ערבית י"ג דקות הרי כבר הוי לילה לשיטה אחת, ואז תפילת ערבית קודמת מדין תדיר ושאינו תדיר, נמצא ד"ב דקות אחר השקיעה הוא הזמן המובחר להדלקת נר חנוכה, שכבר עברה סוף השקיעה ועדיין לא הגיע הזמן הראשון של תפילת ערבית. וכן איתא מהאר"י הק' (פ"ח דף קט, א) להדליק עם שקיעת החמה, וכע"ז נהג הרה"ק הבית ישראל מגור ז"ע, ואמר הרה"ק ר' יהודל'ע ז"ע בענוותנותו על הצדיקים שהיו מאחרים בהדלקה ולא היו מקפידים להדליק בזמן מדוייק, "הרי הם ידעו להדר בכוונת המצוה, אבל אנו שלא יכולים לכיין, עלינו להדר בגוף המצוה לעשותו בזמן הראוי, ההדלקה התחילה קצת אחר השקיעה עוד קודם שעה חמש כנ"ל, ועבודתו היתה נורא נוראות ונמשכה לפעמים במשך כששה שעות עד סביבות השעה אחד עשרה, ובגמר עבודתו הק' היה פונה להתפלל תפילת ערבית.

הרה"ק ר' יהודל'ע ז"ע היה משתדל מאוד בהידור כל מצוה, ולכן הקפיד שיהיה לו מנורה נאה למצוות הדלקת נרות חנוכה, אל אף שלא היה מוציא כסף לצרכי ביתו כמעט, (כידוע שכל הרהיטים וכלי ביתו היו ישנים ובלויים ולא הסכים בשו"א להחליפם), וכן הקפיד בכל מצווה היה מהדר לעשותה בהידור וכבוד, וכמו"כ קנה לעצמו כוס יקר מהודר לקידוש, ובקבוק יקר מופעם לשפון ממנו היין. וכן היה לו חומש מיוחד מהודר להעביר בו הסדרא, ופעם קנה מנורה גבוה ונימוק טעמו שרוצה לקיים דברי בעל סדר היום שהמנורה ייה למטה מעשרה, אבל הנרות יהיו דולקים גבוה עשרה, אמנם ברבות

תפיקה: 'אאונו' 05331.05646

גיליון בית ארזי"ם

גיליון מאסף דברי תורתם של
רבנותה"ק לבית בוטשעטש
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פרשת
וישלה

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הרה"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש
ז"ע, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש [בעל
שם קטן מבוטשעטש], מעובד באופן השווה לכל נפש

יעקב אבינו לימד לבני ישראל שיתחזקו בכטחון בהשי"ת ויזכו להיוושע בכח הכטחון

ויקחם ויעברם את הנחל (בראשית לב, כד)

יעקב אבינו ביקש להורות לבני ישראל את הדרך
להתחזק בציפיה לישועה, ועל דרך שאמרו חז"ל
(אי"כ פתיחות, ל) על ארבעה ששאלו ומה ששאל זה
לא שאל זה, ואמרו שהגדולה שבכולם הוא מה ששאל
חזקיהו, שאמר אני אין בי כוח לא להרוג ולא לרדוף
ולא להתפלל, אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה וכו',
ובוודאי שלא היה ישן על מיטתו כדרך הישנים, אלא
היה שוכב כל מטתו בבטחון עצום, ולא איבד סברו
ובטחונו מהשי"ת, וחיכתה נפשו לישועתו, ובוזה זכה
לתשועה הגדולה שהושיעו השי"ת.

וזהו שאמר הכתוב 'יעיבירם את הנחל', נח"ל
נוטריקון 'נ'פשונו ח'כתה ל'ה' (תהלים לג, כ), ומורה
שהעביר לבני ישראל לידע נאמנה כי יש להם לחכות
להשם יתברך ולצפות לישועתו בבטחון אמיץ וחזק,
ובזה יזכו להיוושע בתשועת עולמים.

(פ' וישלח סעודה שניה, בד"ה ויותר)

*

יעקב אבינו הכין את הדרך לבני ישראל להתחזק בעת הגלות

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות

השחר (בראשית לב, כה)

יש לתמוה על כוונת הכתוב לפי פשוטו שנותר
יעקב לבדו, והרי מקרא מלא כתיב (תהלים צא, יא) 'כי
מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך', ונאמר עוד (שם
לה, ה) 'חוננה מלאך ה' סביב ליראי', ואיך אמר הכתוב
שנותר יעקב לבדו.

ויש לבאר בדרך רמז, כי הנה כל עבודת האבות
הקדושים היו למען יוכלו בני ישראל להחזיק עצמם
במעמקי הגלות, שלא ישקעו בתחתית השאול, והכינו
לפניהם הדרך והמסילה ילכו בה, שיוכלו להתקיים
בגלות המר.

וזהו שאמר, 'ויותר יעקב לבדו', כי לבדו מורה על
זמן הגלות, באשר בהיות שמו ב"ה מפורסם בין העמים
אז נקרא אלקי השמים ואלקי הארץ, וכאשר אין שמו
ידוע בעמים ואין מאמינים בייחודו אז אינו אלא אלקי
השמים, ובעת הגלות האחרון נחשך אור האמונה ורבו
הכופרים המטעים את בני ישראל מאמונתם, נמצא
השי"ת הוא בבחינת לבדו אלקי השמים, ואינו נחשב
לאלקי הארץ בסיבת חסרון אמונת יושבי תבל בייחודו,
ועל זה הזמן נשאר יעקב לתקן הדרך לבניו אחריו,
להורות להם הדרך להתקיים בעומקי הגלות.

(פ' וישלח סעודה שניה, בד"ה ויותר)

ליקוטי ופניני מים רבים הכני רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף
מדיליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מארילוס זצ"ל אב"ד
מיהאלעץ, באקוי ולבסוף ימיו רבה של בוקרשט

יעקב שלח מלאכים להורות כי גדלה מעלת הצדיקים מהמלאכים וממלא כהיית עיניו של יצחק היתה בכדי שיוכל יעקב לישול את הברכות

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשיו אחיו (בראשית לב, ד)

איתא במדרש (בראשית רבה עה, ד): "וישלח יעקב מלאכים, אלו מלאכים
ממש", רבים מן המפרשים נתחבטו לפרש, למה דקדקו במדרש לומר
שהיו מלאכים ממש ולא שליחים סתם, כפי שמצאנו כן בכל מקום דמלאך
היינו שליח, כדכתיב (במדבר כ, יד) 'וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך
אדום, והתם הוי פירושו שליח סתם.

ונראה, בהקדים פלוגתת רש"י והאבן עזרא בפירוש הכתוב (שמות לג,
ו) 'כי לא יראני האדם וחי, רש"י פירש: "איני נותן לך רשות לראות את
פני", ומשמע שהוא ציווי ואיסור לאדם שלא להביט ולהסתכל במראה
כבוד השי"ת, אמנם האבן עזרא פירש: "לא יראני אדם ולא החי, היינו
המלאכים", ומקורו מדברי המדרש (במדבר רבה כב, יד): "רבי עקיבא אומר, כי
לא יראני האדם וחי, אף חיות הנושאות את הכסא אינן רואות את הכבוד,
אמר רבי שמעון בן עזאי איני כמשיב על דברי רבי אלא כמוסיף על דבריו,
כי לא יראני האדם וחי, אף מלאכי השרת שחיייהם חיי עולם אינם רואים
את הכבוד", ולדבריהם משמע כי אין זה איסור, אלא כי אין מדרגת האדם
והמלאכים מגעת לידי השגת ראיית פני השכינה.

והנה מצאנו פלוגתת המדרשים, אי גדלה מדרגת מלאכי השרת
ממעלת הצדיקים, דאיתא (ספרי בהעלותך קג): "בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב,
ז), חוץ ממלאכי השרת, הרי כי גדלה מעלת המלאכים יותר מן הצדיקים,
ולאידך איתא התם: "רבי יוסי אומר אף מלאכי השרת", הרי כי הצדיק הוא
למעלה ממדרגת המלאכים. וכן איתא (סנהדרין צג): "גדולים צדיקים יותר
ממלאכי השרת", ולעומת זה מצאנו (שבת פח): "אמרו מלאכי השרת לפני
הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם מה לילוד אשה בנינו".

מעתה לדעת האבן עזרא אשר אין ביד האדם ומלאכי השרת להשיג
לראות ולהביט בפני השכינה, אי נימא שגדלה מעלת מלאכי השרת יותר
מן הצדיקים, אזי כיון שאין ביד המלאכים להשיג לראות את פני השכינה,
כל שכן הוא שאין ביד הצדיקים לבוא להשיגו. אבל אי נימא שגדלה מעלת
הצדיקים יותר ממלאכי השרת, יש לומר כי המלאכים הם אשר אין בידם
להשיג לראות את פני השכינה, אבל הצדיקים גדלה מעלתם עד מאוד
ובידם להשיג לראות את פני השכינה, ואינם בכלל 'האדם' דכתיב בקרא,
דאירי בסתם אדם שאין בידו להשיגו.

ובמדרש (בראשית רבה סה, י) על הפסוק (בראשית כז, א) 'ויהי כי זקן יצחק
ותכהין עיניו מראות' איתא: "בכח אותה הראיה, שבשעה שעקד אברהם
אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, תלה עיניו במרום והביט בשכינה",
אמנם רבי חנינא פליג (בראשית רבה סה, ח) ואמר: "למה כהו עיניו של יצחק,
כדי שיבוא יעקב ויטול את הברכות".

המנחה ששלח יעקב לעשו עתיד לחזור ליעקב ורק נשלח על זמן מה להיות אצל עשו

ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוחה לאדוני לעשו והנה גם הוא אחרינו (בראשית לה, ט).

הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע (אך פרי תבואה פ' וישלח בד"ה ויצו את) כתב לדקדק, דהא יעקב אבינו ע"ה הוא הנותן את המנחה לעשו, והוי ליה לומר 'מנחה היא שלוחה מעבדך יעקב', ולא להקדים ולומר 'לעבדך יעקב', דמשמע כאילו יעקב הוא מקבל את המנחה.

ותירץ הרה"ק מליסקא זי"ע, דהנה אמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה עח, יב): "כל אותן הדורות שנתן יעקב אבינו לעשו עתידין אומות העולם להחזירן למלך המשיח", ולפי זה שפיר קאמר 'לעבדך ליעקב', דבאמת המנחה שייכת ליעקב, ורק 'מנחה היא שלוחה לאדני לעשו', כענין השליח שעתיד לחזור למשלח.

בטחון בני ישראל בגלותם שיגאלם השם יתברך בכדי להשלים את השם ואת הכסא

ועל דרך זה כתב הגאון רבי נטע יעקב בערגער זצ"ל (נטעי נאמנים פ' וישלח בד"ה ויקח) לפרש המשך הכתוב 'והנה גם הוא אחרינו', על פי מה שכתב הגה"ק בעל הישמח משה זי"ע (תפלה למשה, פרק ל"ג) לפרש הפסוק (תהלים לג, כ) 'עזרנו ומגננו הוא', דהנה אמרו חכמינו ז"ל (הובא ברש"י שמות יז, טז) על הפסוק (שמות יז, טז) 'כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק': "נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו", פירוש, דכתיב כ"ס י"ה, ונחסר משם הוי"ה אותיות וא"ו ה"א, ומן אותיות כס"א נחסר אות אל"ף, והוא רמז כי בזמן הגלות שגבר כוחו של עמלק אין השם שלם ואין הכסא שלם, עד שימחה שמו של עמלק ויגאל השם יתברך את ישראל מן הגלות.

ועל דרך שפירש המהרש"א (מנחות פז, חידושי אגדות בד"ה ואמר ומעיקרא) הכתוב (תהלים קלב, יג) 'כי בחר ה' בציון אוה למושב לו', כי לעתיד בזמן שיבחר ה' בציון לגאול את ישראל מן הגלות, אזי 'אוה למושב לו', או"ה רומז לאות אל"ף מכס"א ואתיות וא"ו ה"א משם הוי"ה, דבזמן הגאולה יהיה השם שלם והכסא שלם, והיינו 'למושב לו'.

וכיון שנחסר בזמן הגלות אות אל"ף מכס"א ואתיות וא"ו ה"א משם הוי"ה, בודאי הוא שיגאל השם יתברך את ישראל מן הגלות להשלים את השם והכסא, ועל פי זה פירש הישמח משה זי"ע את הכתוב 'עזרנו ומגננו, עזרם ובטחונם של ישראל בזמן הגלות, 'הוא' נרמז בתיבת הוי"ה, הם אות אל"ף מכס"א ואתיות וא"ו ה"א משם הוי"ה.

ואחר שבישר הכתוב דלעתיד לבוא בשעה שיתגלה מלך המשיח עתידין אלו הדורות לחזור אל יעקב, נתן טעם לחזק את הדבר 'והנה גם הוא אחרינו', כי בודאי יהיה כן, דאלו האותיות 'הוא' עומדים אחר ישראל בגלות לשמור עליהם שיגאל השם יתברך אותם מן הגלות להשלים את השם והכסא.

והיינו טעמא ששלח יעקב אבינו ע"ה אל עשו מלאכים ממש, לראיה לעיני עשו כי גדלה מעלת הצדיקים יותר ממלאכי השרת, כי כלל הוא שגדלה מעלת המשלח יותר מן השליח, ואם כן הרי יש בכח הצדיקים לראות ולהסתכל בפני השכינה, ואין לומר כי הטעם שכהו עיני יצחק הוא בעבור שהסתכל בפני השכינה בשעת העקידה, אלא שמן השמים גרמו לכך כדי שלא יבחין כי יעקב הוא לבא לפניו לקבל את הברכות, ומן השמים הסכימו שיקבל יעקב את הברכות, ואין על עשו לכעוס עליו, וישרור השלום ביניהם.

*

יעקב ביקש מהשם יתברך שיצילו מיד אחיו עשו המתנהג בצביעות ואין פיו ולבו שווים כלפיו

הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו (בראשית לב, יב) יש לדקדק כפילות הלשון 'מיד אחי' ו'מיד עשו', דהוי ליה לומר 'מיד אחי עשו', ותיבת 'מיד' השני אינו אלא כמיותר.

תירוץ נאה ומתקבל כתב הגאון רבי אלתר אליקים שרגא שפירא זצ"ל אבדק"ק בוקאווינא (שם משמעון פ' וישלח בד"ה הצילני), בהקדים מה שכתב הגאון רבי חיים בן בצלאל זצ"ל אחי המהר"ל (אגרת הטיוול חלק הפשט אות ע'), לפרש הכתוב (תהלים קיח, ז) 'ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי', כי אין הכוונה שביקש דוד המלך ע"ה לפני השם יתברך שיהיה לו לעזר כנגד שונאיו, דאם כן יש לנקד הכתוב 'ה' לי בְּעֶזְרִי, האות עי"ן בסגול ואות רי"ש בחיריק, כדכתיב (שמות יח, ד) 'כי אלקי אבי בְּעֶזְרִי, ומדכתיב 'ה' לי בְּעֶזְרִי, האות עי"ן בחולם ואות רי"ש בקמץ, משמע דאיירי הכתוב באלו האנשים שהם בעזרו של דוד המסייעים אותו.

רק שביקש דוד, דכיון שיש בין העוזרים ומסייעים בעדו אלו השונאים אותו, ונראים כאוהבים ועוזרים ובסתר לבם הם הושבים עליו רעה, לכך יהיה לו השם יתברך לעזר נגד אלו להפר עצתם ולקלקל מחשבתם. והוא שאמר 'ה' לי, שיהיה ה' לי לעזר וסיוע ממעל, בְּעֶזְרִי נגד אלו העוזרים ומסייעים אותי, כי אף שנראים כאוהבים, הרי שפיהם דיבר שוא ובסתר לבם הם שונאים אותי. ואמר עוד 'ואני אראה בשונאי', הם אלו השונאים אותו בגלוי, ועליהם אמר 'ואני אראה', כי בעצמו יוכל להישמר מהם ולהילחם נגדם.

על פי זה כתב לפרש לשון המקרא כאן, שאמר יעקב 'הצילני נא מיד אחי', כי מן השפה ולחוץ נראה עשו לבריות כאח ורע, שהוא אוהב ליעקב ומבקש טובתו, אבל באמת הוא 'מיד עשו', כי פיו ולבו אינם שווים, ובלבו הוא שונא ליעקב ומבקש רעתו ואין תוכו כבדו, והוא מדת הצבועים המלאים בליבם אוון ומרמה ורוצים להינקם בחבריהם באכזריות, ומבחוץ מראים עצמם ככשרים וטובים המבקשים טובתם, וצריך להיזהר מהם הרבה להתרחק מהם כמטחוי קשת. והוא שהתפלל יעקב לפני ה', שיצילו מיד עשו המתנהג כצבוע, שמראה עצמו לבריות כאח ורע, ובלבו הוא מבקש רעתו.

*

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין פים ובין פיבשה המקום ירחם עליהם ויציאם
מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן

משירב נפש

בס"ד

גליון 4

וישלה, תשפ"ד

מאמרי השקפה, חיוזק וחיון, במשנתו של הגה"צ פאר הדור רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

והיה המחנה הנשאר לפליטה

(מתוך מכתב קלד - אוסף מכתבים ח"ב)

ב"ה, יום ד' לס' כי תבא, אלול תשל"א פעה"ק ירושלים ת"ו בב"א. אל כבוד ידי"ן ולבבי היקר הרה"ח טוב עין והוא יבורך... ושלמיה יסגא לחדא.

...בימים אלו אמרתי כמה פעמים לפני חברים מקשיבים את אשר ראיתי בשם הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע על הפסוק "ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה", כי יש אצל האדם שתי מחנות דקדושה, המוח והפה, ולפעמים הבע"ד מטמטם את המוח, ועי"ז נופלים לגמרי ח"ו ח"ו, וזה פירוש "אם יבא עשו היינו הס"א, אל המחנה האחת והכהו היינו שהס"מ יסבר לך את המחנה הנשאר לפליטה", היינו שתאחז את עצמך עם קדושת הפה, שתדבר בתורה ובתפלה, באמונה ובאמונת צדיקים, ולא תסתכל על זה שהמח שבור, ועי"ז תזכה שתכבוש שוב את המח, ויחזור לקדושתו.

... וכיום רבים צריכים לעצה זו כאשר ידעתי הרבה במציאות מכמה וכמה, ובפרט שאויר החוץ כ"כ טמא...

והנה אנו סוד זרע יעקב אשר עלינו התקינו בשם ומלכות ברכת "המבדיל בין קודש לחול בין ישראל לעמים", אשר רק עיני ה' כביכול רואים את ההבדלה הזאת בין טמא לטהור, יש לנו הכח להיות דבוק ומקושר בו יתברך גם בעולם החושך הזה.

שלשום למדתי בתנ"ך "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה" ומפרשי, "אבירי לב" הם ישראל אשר מאמצים את לבבם בין האומות ונדבקים בו, 'הרחוקים מצדקה' - שאין הקב"ה מראה להם צדקת גאולתו ואעפ"כ הם 'אבירי לב', ע"כ. כאשר אמר דוד "מקצה הארץ אליך אקרא" וזה כל נעימתינו ותפארתינו. וסוף הקפיטל שם: 'ונתתי בציון תשועה לישראל תפארת'.

ויהי רצון שנזכה לישועת הכלל והפרט, עד כי יאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך.

ידידך עוז הדו"ש וטובתך חתי"ק

סווערט אויס "איך", אלא כל ההצלחה נעשית ברכת השי"ת!

זו היא העבודה של חנוכה: "לבקש מהשי"ת שיהיה בעזרנו, שנתחדש על ידי קדושת הימים הללו, ימי החנוכה הקדושים, שנקודה עיקרית בהם היא להודות ולהלל".

"זה כל התכלית: קרבת אלקים היא תכלית ושלמות הטובה. ודוד המלך אמר זאת בפירושו: **יִאֲנֵי קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי טוֹב (תהלים ע"ג, כ"ח) - אם אתם רוצים לדעת מה טוב בשבילי - דעו לכם, קרבת אלקים היא הטובה הגדולה ביותר עבורי, אין טוב אחר, רק קרבת אלקים - קרבת אלקים לי טוב, טוב נצחי לעולמי עד ולנצח נצחים**".

לאן אני צריך להגיע?

באמצעות חלק ההודאה שבה: "כל הקרבנות יהיו בטלים" שכל ההתקרבויות להשי"ת יהיו בטלים, וקרבת תודה לא נבטלת, כלומר שההתקרבות של יהודות ולהלל להשי"ת - היא לא תבטל לעולם" (או"א חנוכה).

אז כשישאלו אותנו, "מה?", הרי לנו התשובה היחידה והברורה: "הלל והודאה - זו מטרת החיים בעולם הזה, וגם כשעולים לעולם הבא לעתיד לבא מקיימים שם שיחו בכל נפלאותיו ומודים ומהללים אותו ית"ש תמיד, כמובא מרבה"ק (ח"ב סי' ב) ביאור על מאמר חז"ל שלעתיד לבוא כל הקרבנות בטלים חוץ מקרבן תודה", וכי עיקר שעשוע העולם הבא הוא להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך ולהכיר אותו יתברך, שעי"ז סמוכים וקרובים אליו יתברך, כי שאר כל הדברים יבטלו לעתיד בבחינת 'כל הקרבנות בטלים חוץ מקרבן תודה, ע"כ. כי ההודאה להשי"ת הוא דבר נצחי" (שם)

הרי שאם חפצים אנו להגיע לתכלית הכלל, הרי שנוכל להגיע אליה כבר עכשיו, להתחיל עוד היום להתרגל לדבקות בבורא באמצעות כח ההודאה: "וכשנודה ונהלל אותו יהיו חיינו חיים קדושים מאד, שהם החיים האמיתיים, כי לחיות עם השי"ת הם החיים האמיתיים, וכשח"ו הוא מרוחק ומנותק מהשי"ת היא מיתה ממש, כי בלי השי"ת הכל הבל וריק ואין לו כלום בעולמו" (שם).

אלא מאי, לפעמים נדמה לנו שהקושי בעבודה זו הם החסרונות, ההרפתקאות והקשיים הממלאים את חיינו, הם המה המסתירים את הטוב ומקשים להלל ולהודות. אך לא כן הוא, ממש לא. הסיבה האמתית הגורמת לקושי זה, היא:

"ליידער ליידער, לדאבון הלב, אנו הרי סובלים מגאווה הטריפה, יודעים שזו טריפה, שזו דבר-אחר' ממש, אעפ"כ סובלים מזה וקשה להנתק ממנה. ויאמר ברורות, שהתיקון הגדול והמעולה ביותר לגאווה היא ההודאה והשבח להשי"ת, אנו רואים בעוונותינו הרבים, שכאשר מאן-דהוא עושה דבר-מה ומצליח, מיד הוא אומר "אני", הוא מייחס את הצלחה לעצמו" (שם).

זהו הקושי להודות, הגאווה, היא הגורמת לאדם לראות את עצמו כמקור הטוב וממילא מסתירה היא את המטיב וגוזלת את שעשוע ההודאה:

"...געוואלד!" - ממשך מו"ר שליט"א לזעוק - "דיינק און לויב השי"ת! (תודה ותשבח את השי"ת), קח את ה"אני" שלך ומסור אותו להקדוש ברוך הוא, ואז יתבטל לגמרי ה"אני",

מרגליה בפומיה של מו"ר שליט"א סיפורו של אותו פילוסוף מפורסם סוקרטס שמו (מורו של אפלטון) שלאחר כל הפילוסופיה העמוקה והרחבה שהגה במוחו האדיר, הגיע לאיזשהו מבוא סתום. שאלה עמוקה ניקרה במוחו המוכשר: "מה?..."

את השאלה הזו לא הצליח מוחו העילוי לפתור, אדרבא ככל שהוא העמיק בה התרחקה ממנו התשובה יותר ויותר, עד שהחל מוחו לקדוח והוא פרץ לרחובה של עיר והחל להרצות את זעקת נפשו לכל עובר ושב... "מהההה?".

אנשים היו עוצרים למולו ותמהים, מה רוצה אותו חכם מפורסם, מה הוא שואל, מה הכשרון הנורא העומד מאחורי שאלה כל כך פשוטה, ו"מה?" שמה.

רוב רובם של העוברים ושבים הנידו בראשם והמשיכו בדרכם, משמע יצא לו העילוי מדעתו. רק מעט מזעיר הצליחו להבין למצוקתו, אך מענה לא היה בפיהם...

מה?... מה יש לעשות כאן, לשם מה נבראנו, מה אנחנו מחפשים כאן בעולם? מהו התכלית של עולם התמורות שאנשים מוכנים להרוג ולהיהרג למענו, מה, מה, מה?...?

שאל ושאל אך אל סוד הבריאה לא הגיע, סוד זה טמון אך בתורתנו הקדושה, בתורתו של יוצר ארץ ושמים, אשר היא ורק היא מלמדת את האדם להכשיר את עצמו לתכליתו.

ומה היא אותה תכלית?: "השי"ת יצר וברא את עם ישראל למען 'תהלתי יספרו', וזה נעשה כלי לנחת-רוח להשי"ת, וזה מגלה לנו שיש לנו ערך במה שנבראנו - "עם זו יצרת לי תהלתי יספרו". (או"א למו"ר, חנוכה).

ואם במאמר שפורסם בגיליונו בפר' תולדות התבאר סוד הדבקות בבורא אותה משיג הנברא באמצעות כח התפילה. הרי שסוד עמוק כמום באותה תפילה אשר שני חלקים בה:

הא' הוא חלק התפילה הנובע מכח החסרונות, הכולל תפילות על פרנסה, בנים, זיווגים הגונים, נחת, הצלחה בתורה ויר"ש וכו' וכו', שחלק זה שייך אך ורק בעולם הזה. והב' הוא חלק ההודאה שבתפילה, השייך אף לעולם הנצחי, זו היא תפילה הנובעת מכח השלימות, כי הודאה אין לה גבול כמו שלטובו יתברך אין גבול הן בעוה"ז ומכ"ש בעולם הגמול. וכפי שאמר במדרש (ויק"ר ט ז): "לעתיד לבא כל הקרבנות בטלין וקרבת תודה אינו בטל. כל התפילות בטלות, ההודאה אינה בטלה".

כלומר הדבקות בה' שאפשר עכשיו להשיג ע"י תפילה תישאר לעתיד אך ורק

ישיבת שיחו בכל נפלאותיו

באחת משיחותיו הק' בימי החנוכה סיפר מו"ר: "כאן בירושלים חי יהודי כשר בכל מהותו ועצמותו, אגרויסער ערליכער איד, שנקרא רבי אלי' ראט עליו השלום, הוא היה יהודי מיוחד, תמיד היה עוסק עם בחורים ומכוון אותם לדרך היהדות, צום אידישן וועג, והוא בעצמו היה ערליכער איד באופן מיוחד. דרכו היתה לדבר הרבה מברכות והודאות להשי"ת, עד כדי כך שהיתה לו טענה תמיד מדוע אין מקימים "ישיבה" שבה ידברו מנפלאות ה', שכל פעם יבוא לשם יהודי אחר ויספר גילויים חדשים מהישועות שעושה הקב"ה, כל אחד חי רק מהשי"ת, לכל אחד יש משפחה ובנים, שמגדל וגם מחתן אותם, והקב"ה מפרנס אותם, כל אחד יכול לספר בלי גבול ממעשה ה' ונפלאותיו שעושה עמו תמיד. "מדוע אין עושים ישיבה מיוחדת לענין חשוב זה", היה ר' אלי' אומר תמיד, ואמר שהישיבה שידברו מנפלאות ה' תיקרא בשם "שיחו בכל נפלאותיו", במחשבה זו התהלך תמיד אותו יהודי ירא אלקים ודבוק בו תמיד, אשר ידע את גודל עוצם מעלת הדיבור מנפלאות ה'".

אחד מהפעולות הנפלאות המבטאות את ההודאה להשי"ת הוא מתנת "הברכות" שתיקנו חכמינו ז"ל להודות להשי"ת על כל מה שהוא עושה עמנו אשר בכל מכירים בטובתו של מקום ומקשרים את כל הפעולות הגשמיות והרוחניות להשי"ת. וכבר ידוע כמה מרעיש מו"ר הגה"צ שליט"א על ענין החינוך לברכות לבני הנעורים, ואף כתב על זה ספר מיוחד בשם "המברך יתברך" שכולו מיועד לענין החינוך העצמי וחינוך בני הנעורים להודות ולהלל להשי"ת ולהתחזק באמירת הברכות מילה במילה ובהשתדלות לכוון בהם כראוי, להודות ולהלל לשמו תמיד.

ומשם יוצאת קריאתו בקודש: "הורים יקרים, מורים, מדריכים, מלמדים ומחנכים, בעלי רגש ומבינים, עוצו עצה להתרגל ולהרגיל את צעירי הצאן, תשב"ר אשר אין בהם חטא, ללמדם ולהרגילם בהנהגה קלה מתוקה ובטוחה זו, כי כן ראוי להניח ברכה בבתי ישראל, ולחנך את הבנים והבנות לברך ברכת הנהיגין, אשר יצר וברכת המזון וכו' בקול ובכוונה, וכל בני הבית יענו אחריהם אמן, וכן יהיה נהוג בכל בוקר, שאחד מבני הבית יברך את כל ברכות השחר

מסילות בחינוך

"קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדיך" (לב יא)

בקול ובמתנות, ויענו כולם אחריו אמן, ועי"ז תנוח הברכה בבית זה, וטוב ויאה שההורים והמחנכים והמדריכים, הם בעצמם יתחילו לברך ברכות הנהיגין בקול ובכוונה ואח"כ ידריכו את הצעירים לנהוג כמוהם, ומשיכו עי"ז שפע חיים ובריאות נכונה, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו."

ומאחר שהורגלנו בטוב קשה עלינו להבין בגודל פלאי פלאות שעושה עמנו השי"ת, וכדי להמחיש זאת הביא שם כמה עובדות יקרות, אחד מהם הוא על הרה"צ רבי אברהם חיים לוי זצ"ל המכונה 'המלאך'. ש"פעם אחת בסעודה שלישית פנה לשומעי לקחו בהתלהבות ואמר להם כי חפץ הוא להראותם דבר פלא וחידוש עצום אשר לא היה כמותו מעולם, והאריך בתיאור עוצם החידוש ובתוך כך הוציא מאמתחתו "תפוח" ואמר להם כי תפוח זה הוא חידוש גדול כי לא היה מעולם פרי המורכב מניצוצות וכוחות כפי הנמצא בתפוח זה, והפטיר בריתחא דקדושה: **"שערו נפשכם שיבוא עתה אדם ויניס את התפוח אל פיו בלא ברכה או על ידי ברכה חטופה, הלא הוא מאבדו לנצח נצחים"**, ה"י.

כמו"כ מבאר שם בענין הפלא הגדול שעושה עמנו השי"ת בפניו הפסולת מגופינו שעל זה נתקנה ברכת אשר יצר, שהרה"צ רבי אלי' ראט היה אומר לשומעי לקחו: **"היודעים אתם מה זה ברכת אשר יצר, הלא זהו ניתוח קשה ומסוכן, אלא מאי, שבחסד ה' הוא נעשה: א' באופן הקל ביותר. ב' ללא הרדמה. ג' ללא כאבים וייסורים. ד' עי' הרופא הגדול ביותר. ה' בחינם אין כסף".** ומוסיף שם שרבי ירוחם ממיר היה אומר שאילו היה האדם יודע מה נעשה עם המאכל מאז שהוא נכנס לתוך פיו עד שהוא יוצא ממנו, היה שולח מברק לביתו, להודיעם שהכל עבר בשלום."

ימים אלו הם הזמן המסוגל להתחזק על הכרת הטוב בברכות והודאות לשמו הגדול בכוונה כראוי, ולחנך בהנהגה זו את בנינו ובנותינו אשר אין טוב מזה בזה ובבא: **"וכשתהיו קבועים בהנהגה מבורכת זו, אזי בלי שום ספק, תרגישו התעלות ברוחניות ובגשמיות בע"ה, ועי' שתכבדו את ה' מגרונכם ותזכו לכבוד מהונכם, וכמו חלב ודבש שתשבע נפשכם ושפתי רגנות יהלל פיכם עדי עד, אכ"י"ר" (שם).**

פנינת חיזוק

"ויאבק איש עמו - עד עלות השחר"

החשובנות הללו הוא שומר דוקא לזמן הלימוד והתפילה. ומה היא העצה מול פיתוי זה.

כותב הסטרעליסקער, שהעצה היא מה שאמר חז"ל "בעקבתא דמשיחא - חוצפה יסגא", מול הפיתויים שלפני ביאת המשיח יש להשתמש עם "חוצפה" לעמוד מול המפתה בעוז ולומר לו: "אני דוקא כן אלמד, דוקא אתפלל, דוקא אשתוקק ואתגעגע להשי"ת, גם אם איני ראוי וגם אם אין לעבודתי כל ערך".

כך ורק כך יוכל האדם לגדול, והיינו שע"י החוצפה - יסגא, שהוא יהיה גדול וחשוב מאוד, וזאת העצה היחידה והאמיתית בזמנים אלו. (ע"פ ונכתב בספר למו"ר, עמוד פד סג)

הדבק במידותיו

"ויאמר יעקב... ונקומה ונעלה בית קל, ואעשה שם מזבח לק-ל העונה אותי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי".

הדוב הלבן

דרכם של הציידים המתאווים לעורו של הדוב-הלבן, לחפור בורות במידה כפולה מגובהו של הדוב ולכסותם בעצים דקים המתכסים לאחר מכן מהשלג המצטבר עליהם, אך אינם עומדים תחת כובדו של הדוב העולה עליהם בתמימות ומוצא את עצמו לכוד בתוך הבור.

והנה אירע לאדם שעבר במקום ומעד ונפל לאחת הפחתים הללו. ומה מאוד נבהל כאשר גילה בתוך הבור את "יריבו, הדוב" בכבודו ובעצמו, וכבר התכוון לגרוע מכל.

אך משחלף זמן מה מבלי שהדוב יגע בו לרעה, נרגע האיש לאט לאט עד הזדקף מלא קומתו והחל מחשב את חשבונו, כיצד להיחלץ מהצרה אליה נקלע.

והנה באותו רגע שנעמד האיש מלוא קומתו התקומם הדוב אף הוא מרובצו, ובאחת טיפס על כתפו של האיש וכבר מצא את עצמו מחוץ לבור כשהוא מותיר את האיש בודד לנפשו יושב ומחכה למות ברעב ובצמא.

אך ראה זה פלא לא חלף זמן מה והוא שומע רחש מלמעלה, הוא מרים את עיניו ורואה בול עץ בידי של הדוב שלא שכח את מיטיבו והביא לו אותו כתמורה להכרת-הטוב שיוכל גם הוא לצאת ולהיחלץ מתוך הבור.

מעשה זה נשמע ממו"ר שליט"א לא אחת (מובא בספרו המברך יתברך) כהתבוננות על המידה הטבעית של הנברא להכיר בטובת מיטיבו. והוא ע"פ מה שאמר חז"ל (עירובין ק). עה"פ "מלפינו מבהמות ארץ, ומעוף השמים יחכמו - אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה דרך ארץ מתרגול וכו'".

ואם לשלוחיו של הבורא כך, הרי מכ"ש על אחת וכמה גדולה חובתנו להכיר בטובתו של בוראנו הטוב והמטיב. אלא מאי, כותב מו"ר (או"א, מידות): **"האדם משול לחרס הנשבר ולרוח נושבת, עם כל זה טבע האדם מיד שהקב"ה מסייעו בשתי ידיו ומשפיע עליו שפע והצלחה, הוא שוכח כי הכל רק מחסדי ה' עליו, והוא רק כחומר ביד היוצר, והעולם שהוא מלשון העלמה הנראה כמנהגו נוהג, והוא מעלים ממנו אמיתות הנהגתו של השי"ת"**.

זו הסיבה שהאדם אינו מכיר טובה לבוראו, כיון שהוא רואה איך שכל הישועות מלוכשים בדרך הטבע, והוא אינו שם לב שהכל ממנו יתברך לבד.

האדם אינו מעלה על דעתו כמה יש לו להודות על עצם המציאות שהוא יכול לאכול: **"בעיני ראיתי"** - כותב מו"ר שליט"א - **"אדם אחד שהשתתק באמצע אכילתו רח"ל ה"י. על כן עלינו להרגיל עצמנו להודות להלל תמיד על כל נשימה ונשימה, ולידע שכל מה שיש לנו ברוחניות ובגשמיות הוא רק חסד חינם, ואין מגיע לנו כלום"** (שם).

ובזה נבחן ההבדל בין צדיקים לרשעים, וכמ"ש מו"ר (שם): **"איתא במדרש תנחומא רשע בחייו חשוב כמות מפני שרואה חמה זורחת ואינו מברך יוצר אור שוקעת אינו מברך מעריב ערבים אוכל ושותה ואינו מברך עליה אבל הצדיקים מברכין על כל דבר דובר שאוכלין ושותין ושרואין וששומעין ולא בחייהם בלבד אלא אפי' במיתתן מברכין ומודין לפני הקב"ה, והמתבונן בדברי המדרש ימצא שיעקר החיים הם "הודאה" כי חיים בלא הודאה הרי הם 'מיתה' דטב ליה דלא איתבר"**.

ובאמת שורש מידת הכרת הטוב לבורא נעוצה בעצם ההתנהגות בהכרת טובה כלפי כל מי שהוא שליח מאת הבורא להיטיב עמנו, וכמובא (שם) מספר חרדים: **"יחזיק טובה למטיב לו, אפילו מעט ידמה בעיניו הרבה ואל יהיה כפוי טובה, וכו' הדכופר בטובתו של חברו סופו לכפור בטובתו של מקום"**.

"ואם בבעלי חיים מצויה מדה זו, כל שכן בבני אדם שהחובה כפולה ומכופלת לא לכפור בטובה, וק"ו בן בנו של ק"ו כלפי ממ"ה הקב"ה, שמחובת הברואים להכיר תודה לבוראם ולמטיבים זה זכותם לנצח" (שם).

באמזנתו יהיה

דברי תורה ממזרינו המשיגה שליט"א

יו"ל ע"י בית המדרש אמונת ישראל

גליון כ"ד

פרשת וישלח תשפ"ד

אמונת השבת

פרשה השמינית - התרקמות הגאולה הקרובה

פרשת וישלח היא פרשה השמינית, וע"כ ענינה היא התרקמות הגאולה הקרובה, אשר היא בח' שמינית. כמ"ש חז"ל (ערכין י"ג) שבימות המשיח ינצחו בביהמ"ק בכינור של שמונה נימין כמ"ש למנצח על השמינית, ובפרשה זו יעקב אבינו שב מבית לבן אחר שכבר תיקן שם תיקוני גלות, ויבוא יעקב שלם אל בנין בית השלישי בית אלוקי יעקב. (וישב תשנ"ב)

בקריאת פ' וישל"ח - מחלישי"ם כוח הסט"א

פרשת וישל"ח הוא אותיות ויחל"ש, רמז למה שכתוב "ויחלש יהושע את עמלק". כי ענין כל הפרשה היא מלחמת עמלק והכנעת כוחו של עשו שהוא קליפת אדם, וביחוד הכנעת קליפת יון שבאדם.

ובקריאת פרשת וישלח בכל שנה ושנה אנו מכניעים מעט מעט קליפת אדם עד שתכלה לגמרי ועלול מושיעים לשפוט את הר עשו, וע"כ וישל"ח ורומ"ז למ"ש ויחל"ש יהושע.

(וישלח תשנ"ג)

סודות נעלמים - עד גמר התיקון

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם לפני מלך מלך לבני ישראל וגו'. אי' בזה"ק כי בפרשה זו טמון סוד הנהגת הבריאה עד גמר התיקון. וכל המלכים נאמר בהם וימות עד המלך השמיני הדר, בו לא נכתב מיתה ששם רמזו עולם התיקון ומלך המשיח.

ובפרשה זו המעוטפת בכיסוי של מלכי אדם טמון בה סודות נעלמים, וקריאתה בחדש כסלו בעת בנין קומת החנוכה אשר בה מאיר אור הגנוז ואורו של מלך המשיח. (וישלח תשנ"א)

פ' וישלח - הכנה לחנוכה ולגאולה

בחנוכה מתגלה האור של משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. ופרשת וישלח מכינה את האור של חנוכה, ואז קורין "ויהי לי שור וחמור" שנדרש במדרש על משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, כי מתגלה בחנוכה האור של שני משיחים אלו, ויהי"ל שו"ר וחמור" בגימ' מושיע"ם בה"ר ציו"ן.

ובפרשה זו קורין מאלופי עשו, ובזה מבטלים אותם בשרשם שזאת אנו מבקשים בחנוכה "חשוף זרוע קדשך" וגו', כי אחר שאנו מודים על ישועת ה' משאר הגליות, אנו מבקשים על הישועה מגלות אדם, דחה אדמון בצל צלמון, שיקויים ועל"ו מושיע"ם בה"ר ציו"ן שהוא בגימ' מתתיה"ו (במילוי האותיות).

(פרשת וישלח תשנ"ז)

לזכות החתן משה שמשון בן רבקה בילא

והכלה אדל בת רבקה

הנוצח ע"י המחוננים החשובים

הר"ר יואל ווייס שליט"א והר"ר חיים זיטער שליט"א

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין

אמונת הפרשה

יעקב אבינו ממשיך את הגאולה - אף כשאין אנו ראויים [בחי' חנוכה]

במד' תנחומא (וישלח), "ויהי לי שור וחמור אין לי לירא ממך שהרי נולד יוסף שנקרא שור שנא' בכור שורו הדר לו, וחמור זה משיח בן דוד שנא' עני ורוכב על חמור (זכריה ט"ו) ע"כ.

וראוי להבין דבסמ' סנהדרין (דף צ"ח) רמי כתיב (דניאל ז') "וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתי" (פירש"י במהירות) וכתוב (זכריה ט') "עני ורוכב על חמור" (פירש"י כעני רוכב על חמור בעצלות), ומשני, זכו - עם ענני שמיא, לא זכו - עני ורוכב על חמור ע"כ. וא"כ למה הודיע יעקב לעשו אופן הגאולה של לא זכו דייקא.

ויבאר דהנה עוד אי' שם בגמ' "זכו - בעתה, לא זכו - אחישנה". כי יש זמן מיוחד שנקבע לגאולה והוא קץ הפלאות אשר ליבא לפומא לא גליא ואף מיעקב אבינו נסתם כשרצה לגלותו. וזמן זה אינו תלוי בתשובה כמ"ש הרמב"ן (ס"פ האזינו) ששירת האזינו יש בה הבטחה מבוארת לגאולה העתידה ואין בה תנאי בתשובה ועבודה. וגאולה זו מוכרחת שתבוא עכ"פ, אלא דודאי ישו בו כל ישראל בתשובה אחר ביאת המשיח. אמנם יש עוד זמן שאם יזכו ישראל וישו בו בתשובה תבוא הגאולה בבחי' אחישנה. וכ' באוה"ק (פ' בלק, עה"פ אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב) בענין ב' קצים אלו שאם תהא הגאולה באמצעות זכות ישראל ותבא אליהם הגאולה באופן נסי וכימי ויתגלה הגואל מן השמים במופת ואת, כאמור בס' הזוהר (ח"א ק"ט. וח"ג ר"ב), משא"כ כשתהיה הגאולה מצד הקץ ואין ישראל ראויים לה תהיה באופן של עני ורוכב על חמור, שהוא בבחי' של דרך הטבע.

והנה יש ב' זמנים בשנה שאנו עוסקים בהמשכת אורו של משיח, האחד הוא בפסח והשני בחנוכה. וי"ל שהוא ענין ב' זמני הקץ. כי בעתה הוא זמן שלא זוכים ישראל ובאה הגאולה שלא בנסים מופלאות. והוא בחי' גאולה באופן הסתרה כדוגמת לילי החול שנתל חנוכה. אבל הגאולה של ליל שימורים הוא באופן שיזכו ישראל ותבא אליהם הגאולה באופן נסי וכימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות. ויעקב אבינו בא בזה לפעול לישראל אף אם לא יזכו עפ"י מעשיהם מ"מ יזכו לגאולת בעתה והתשובה יעשו אח"כ, ולזה שלח לו "ויהי לי שור וחמור" וכמ"ש המד' שרומז לעני ורוכב על חמור, שהוא ענין הגאולה של 'בעתה', כאשר לא יזכו ישראל עפ"י מעשיהם ותבוא הגאולה בבחי' חנוכה שהיא בדרך הסתרה, ובא לומר לעשו שלא יחשוב כי אם לא יזכו ישראל יוכל לשלוט עליהם כי סוף סוף יזכו ישראל לגאולה אף אם לא יהיו ראויים מצד מעשיהם בבחי' עני ורוכב על חמור. [נזה נמשך למה שאמר לו שלא נתקיימו בו ברכות אביו שברכו "מטל השמים ומשמני הארץ", והיינו משום שעדיין אין ראויים ישראל לקיום הברכות ואעפ"כ מובטחים הם בגאולה של עני ורוכב על חמור, וגאולה זו פעל אז יעקב אבינו]. וע"כ וישתח"ו ארצה"ה שב"ע פעמי"ם בגימ' ואנכ"י הסת"ר אסת"ר פנ"י ביו"ם ההו"א, הרומז למצב של הסתרה פנים כאשר אין ישראל ראויים ועכ"ז יזכו לנצח את עשו. וזו בחי' הגאולה של ליל חנוכה שמופיע בהם אורו של מלך המשיח בתוך החשך, וע"כ תיבות ויע"ש כ"ן אהר"ן ששם רמזו הדלקת נרות חנוכה הוא בגימ' ק"ץ הפלאות שהוא הזמן של בעתה שהוא קץ המופלא ונעלם.

והנה יש סתירה בפסוקים דבמקום אחד נאמר "אז ימלא שחוק פיננו וגו' היינו שמחים", ובמקום אחר כ' "בבכי יבואו ובתחנונים אובילים". ולהנ"ל תלוי בב' הקצין, כי אם זוכים ישראל מצד מעשיהם אז ימלא שחוק פיננו, אבל אם לא זכו ובא הקץ של בעתה ועדיין צריכים לחזור בתשובה אח"כ אזי בבכי יבואו ובתחנונים אובילים שהוא ענין התשובה. ולכן ביעקב שכפי האמור בא לפעול הגאולה של בחי' החנוכה שהוא קץ הפלאות של בעתה שאז יתקיים ענין הב' בבכי יבואו ובתחנונים אובילים. לכן כ' "וישקהו ויבכו" כי הנשיקה הוא ענין שיאפת הנצוצות השמוניות בעשן ובגאולה מידו ובבחי' גאולה של לא זכו שייך ענין הבכי. וע"כ בבכ"י יבא"ו ובתחנונים אובילים בגימ' ענ"י ורכ"ב על חמור"ר. ואילו אז ימלא שחוק פיננו בגימ' ע"ם ענני" שמי"א. ונרמז ב' בחינות הגאולה ותלוי באיזה קץ יהיה.

ובפרשתנו נמצא ביטול קליפת אדם, שהיא הכוללת כל הקליפות כמו שאמרו במד' ליקוט (שמיני רמז תקל"ו) שהיא שקולה נגד כולם, ובגלות אדם שאנו שרויים בו נכלל בו ג"כ קליפת יון המופיעה בכל הדורות, כי מה שהתגברו על היונים בחנוכה לא היה בזה ביטול גמור לקליפת יון אלא שנית אז הכח להכניעם לדורו.

(פרשת וישלח תשנ"ב)

ריבוי כבוד מלכותו' - ע"י תפילת ימי החול

והנה כבר הזכרנו מדברי זוה"ק כי **כ"ד ימים** ראשונים של כסלו הם כנגד כ"ד אותיות של **ביוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד**, וביום כ"ה הוא היחוד של **שמע ישראל** שיש בו כ"ה אותיות, ונמצא שכל ימי החדש הם בנין קומת החנוכה. ע"י תיקון האותיות של בשכמל"ו, ובשבוע הבא היא תיבת **מלכותו**.

וכפי האמור בימים אלה הוא ה**תיקון של אותיות בשכמל"ו**, וא' מגדולי העניינים של **ריבוי כבוד מלכותו** הוא ה**לתחזק בתפלת ימי החול** לבוא אל התפלה בזמנה ולהתפלל בחיות אשר ענין זה נתרפה מאד באחרונה וצריך חיזוק.

(וישלח תנש"א)

פרשה של נסיעה בדרך - [השי"ת אתנו בכל נסיעה]

יש מנהג לומר פרשת וישלח במוצ"ש אם נוסעים לנסיעה בתוך השבוע, כדאיתא בכמה סידורים בהתפלות של מוצאי שבת.

ופעם אירע מעשה אם האדמו"ר מסאטמאר זי"ע, שהיה צריך לנסוע לאיזה

מקום, ונזכר שלא אמר פרשת וישלח במוצ"ש העבר, ומאז התחיל לומר פ' וישלח בכל מוצ"ש.

פרשת וישלח הוא הפרשה של **נסיעה לדרך**, וכמ"ש "ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל העונה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי", שהתורה מלמדת אותנו שהקב"ה נמצא עמנו בכל נסיעה בדרך שבו אנו נוסעים. ועוד זאת מרגיש הפסוק "לאל הענה אתי ביום צרתי", שהקב"ה עונה אותנו על הכל.

ופעם אירע מעשה עם הפאנאוויזער רב זצ"ל, שאחד אמר לו שהוא מתפלל לה', וה' אינו עונהו, ואמר לו הרב זצ"ל שאינו כן, שהקב"ה עונה על הכל, רק פעמים עונה הן ופעמים עונה לא - לאל העונה אותי ביום צרתי.

וכל שבת יש בו עניינו המיוחד וכל פרשה קשורה עם השבת והשבוע שבו אנו לומדים אותה הפרשה, וכן כל שנה יש לה ענין מיוחד.

וענין מיוחד של שבת זו הוא שהוא הפרשה של **נסיעה בדרך**, שבו אנו קורין היאך הקב"ה משגיח בכל פרט ופרט, "ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי", הקב"ה הולך עם כל אחד ואחד בכל נסיעה שהוא הולך בדרך. (שבת אחים וישלח תשנ"ט)

גאולה מישמעאל

נר איש ו'ביתו' - נגד ישמעאל [יושבי אוהלי]

מצות נר חנוכה היא "נר איש וביתו". וזה בניגוד לישמעאל, כי **ישמעאלים** הם שוכני מדבר ואין להם בית, וכמ"ש "שכנתי עם אהלי קדר", [וגם נקראים 'קדר' שהוא מלשון קדרות ושחרות, ובניגוד לזה הוא מצות נר חנוכה שהיא אור היפוך החשך], ומצותה נר איש וביתו, ולא כישמעאל שאין להם קדושת הבית. ויש לרמז ויש"ב במדבר ויהי רב"ה קש"ת בגימ' מצו"ת חנכ"ה נר אי"ש ובית"ו.

(ויצא תשס"ג)

תפילת 'ערבית' - מבטלת כח ה'ערביים' [ישמעאל]

ואחז"ל עה"פ ויפגע במקום שיעקב תיקן תפילת ערבית, ותפילה זו היא על זמן הגלות וביחוד נרמז בה על גלות ישמעאל, כי **ישמעאל הם 'ערב'**, וכפי שהם נקראים 'ערביים', וכן הם מכונים בחז"ל ובפסוקים, ולכן **תפילת הערב** היא כנגד ערב.

(ויצא תשס"ג)

חנוכה [וזאת חנוכה] - ביטול נשיאי ישמעאל

ובימי חנוכה קרינו קרבנות הנשיאים אשר בזוה"ק איתא שהם מבטלים הכח של שנים עשר הנשיאים של ישמעאל, שנאמר בו שנים עשר נשיאים יוליד, והנה איתא בכתבי הארז"ל שבימי חנוכה מאירים י"ג מדות של רחמים ובכל יום מאירה מדה אחת, וביום השמיני מאיר מן מדת נצר ועד ונקה שהוא השלמת י"ג מדות, ויש לרמז כי בזאת חנוכה שאז משלמים את קרבנות הנשיאים מאירים המדרגות מן נצר עד ונקה שמספר אלו התיבות **'נוצ"ר'** [עם נו"ן רבתי, העולה 'מאתיים', לפי

חשבון המובא בחת"ס דהוי"ד פעמים אות רגיל], **חס"ד אלפיים נש"א עו"ן ופש"ע וחטא"ה ונק"ה** עולה בגימ' **שני"ם עש"ר נשיאים לאמת"ם**, שהוא הנאמר אצל ישמעאל שאז הם מתבטלים לגמרי.

(מקץ תשנ"ח)

חנוכה: עת רצון להפלת ישמעאל [הסוף של גלות אדום]

והנה הפרשה מסיימת אל"ה בני" עש"ו ואל"ה אלופיה"ם הוא אדום"ם שהוא מכון למספר של **ישמעאל ב"ן אברה"ם** שהוא קליפת הזנב של מלכות אדום בסוף יומיא, ולבסוף תהיה להם מפלה והשי"ת ינער רשעים מן הארץ, ויקייים הפסוק **הוי"ה מל"ך עולם וע"ד אבד"ו גוי"ם מארצ"ו** [שהוא גם בגי' מספר זה].

(וישלח תשנ"ח)

ימי חנוכה [י"ג מדות של רחמים] - ביטול נשיאי ישמעאל

והנה בח' ימי חנוכה מאירים י"ג מדות של רחמים, בכל לילה מאיר מדה אחת, ובליל שמיני **בזאת חנוכה** מאירים חמש המדות מן נוצר עד ונקה, ולפי הנ"ל **שימי חנוכה** יש בהם **ביטול קליפת ישמעאל**, י"ל שבסיום יום השמיני של חנוכה, שאז הוא סיום של י"ג מדות של רחמים שהוא נק"ה, הוא מכון נגד הנשיא האחרון של ישמעאל הנזכר בס"פ חיי שרה בפסוק **"טור נפיש וקדמה"**, ולכן נק"ה בגימ' **וקדמה**, זה לעומת זה.

(מקץ תשס"ג)

הכנה לחנוכה

'הכנה' לנר חנוכה - מעורר 'עריכת' נר משיח

ובשבוע זה צריך להוסיף עוז ועצמה **בשקידת התורה ובהתלהבות התפילה**, ובהכנת הנרות נבקש מהקב"ה **שכמו שאנו מכינים את נרותינו בפתיחות ושמינים ובשפשוף המנורות כמו"כ יתעורר הקב"ה לעומתנו להכין נרו של משיח**. ערכתני נר למשיחי, אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו.

(אמונת עיתך, וישלח)

לקנות הודאה לכל השנה - ע"י פסוד"ז במתינות

ועיקרן של ימי חנוכה הוא ההלל וההודאה ומהם שואבים הודאה לכל ימי השנה כמו שכל רגל הוא מיוחד לשאוב בו ענין מיוחד. וחנוכה הוא **עת הקנין של הודאה על כל השנה כולה**. ואמרו צדיקים שימים אלו הם בבחי' אבנים טובות ומרגליות שבימות החול. וכבר רמזנו ברש"י משל למרגליות שנפלה בין החול. וע"י ההודאה כראוי בהרגשת הלב יכולים לקנות הודאה לכל השנה. וזהו **ע"י שבאים בזמן לתפלה ואומרים פסוד"ז, בנעימות ומתינות**, ועי"ז מרגישים מתיקות בתפילה. כי ע"י אמירה במרוצה א"א להרגיש מתיקות, כי אם ע"י האמירה במתינות ובקול נעים. **ויש להתבונן** שמזמורים אלו הם **שירי דוד**. נעים זמירות ישראל. והאיך אמרם הוא בעצמו. וכי ס"ד שאמרם בחפזון ובהבלעה הלא אמרם בכל כח נשמתו. וכן אף אנו יש לנו לאמרם כן בנעימה ומתיקות שיקשה לזוז מן התיבה מגודל המתיקות.

וכל אחד יכול לזכות להרגיש המתיקות ע"י הרגילות להתפלל במתינות וקול נעימה. ואיתא בספר **דברי ישראל**, "השולח אמרתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו", מי שדברי תפלתו במרוצה, שולח אמרתו עדי ארץ ואינו עולה למרומים. ומובא בספר **ק שעליית מצות הדלקת הנרות הוא בתפילת השחר בהלל והודאה**. וימי חנוכה אלו הבאים עלינו לטובה שנקבעו להודות והלל לשמו הגדול ית', ישפיעו עלינו ניסים ונפלאות וישועות כימים ההם בזמן הזה, ונזכה להודות ולהלל על גאולתנו ועל פדות נפשנו.

(וישב תשמ"ט)

הכנה לחנוכה - להתאמן בהודאה

וימי חדש כסלו כולם הם הכנה לימי חנוכה כמו שמתבאר מדברי התיקו"ז כי **כ"ד הימים** הם נגד האותיות של **בשכמל"ו**. וחזינו שלא רק בכ"ה בבסלו מתחיל חנוכה רק כל החדש. **ובימים אלו צריך כל אחד לתקן את פתילתו ושמו לחנוכה**. ועיקרם של ימי חנוכה הם הלל והודאה. ובימי ההכנה לחנוכה צריך להתכונן בהלל והודאה כמו בכל דבר שמתאמנים הרבה פעמים לפני הזמן כדי שבבוא הזמן תהא הפעולה מכוונת. והי"ג יש להתכונן בהודאה לבוא אל התפילה ולהתחיל כאחד הודו לה' כדי להיות מאומן בהודאה כראוי.

(ויצא תשמ"ט)

אורו של משיח

עוסקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ותעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק לברוא אורו של משיח, ע"כ.

והיינו שכל המאורעות סובבים להביא אורו של משיח. וזה הרמז במה שמשחקין בחנוכה בדריידל שעליהם האותיות גשנ"ה בגימ' משי"ח (כ"מ"ש בבני יששכר), כי הדריידל סובב והולך סביב אורו של משיח, כי כל המאורעות סובבים סביב נקודה זו. ואף המקרים הנראים לרעה המכוון שבהם להביא התגלות אורו של משיח. וע"ד שכ' "אורך ה' כי אנפת ביי" וכמו שאחז"ל "ל טובתי נשברה רגל פרחי", שכל יחיד כאשר יבדוק במאורעותיו ימצא ענין כזה שכשולונותיו היו מפתח להצלחותיו. ועד"ז בכללות, גזירת הגלות היא המפתח לגאולה.

ימים המסוגלים - לתשובה ותיקון

אור החנוכה מאיר לישראל "שיש להם חלק באלקי ישראל", זאת אומרת, שאין פגם נוגע בעצם ישראל. והוא ענין החנוכה השייך לבחינת היובל, שיש בו שמונה ימים. ולכן אור החנוכה יורד למטה מעשרה להאיר לנופלים ולמויאשים הסוברים כי אבדה תקומת ח"ו. שזה רצו היונים להשריש באמנם, "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באל-הי ישראל". וקרן השור כווננו לרמוז על חטא העגל שהוא הראש לפגמים, אבל אור החנוכה שהוא אורו של מלך המשיח מאיר לישראל ומנחמם שיש להם חלק בא-להי ישראל. ולכן נר"ת חנכ"ה בגימ' חל"ק בא-לוה"י ישראל"ל.

וימי החנוכה הם ימי חינוך לימות המשיח. שהוא זמן התיקון. וע"כ בימים אלו יש להתעורר, שאם כבר מכינים אנו את עצמנו לזמן התיקון, למה נמתין עד אז, הרי אפשר לתקן תיכף ומיד. והתשובה שייכת לעולם השמיני, ולכן בשמונת ימי חנוכה השייכים לעולם השמיני הוא זמן של תשובה. וכן פרשה זו השמינית [וישלח] יש בה חיזוק לפנים קטנים. והיא נחמה לישראל כמ"ש הרמב"ן, כי גאל הוי"ה את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו.

(וישלח תשנ"ו)

התחזקות באמונה - היא ההכנה לאורו של משיח [בחנוכה]

והנה רואים אנו שדייקא בדורות אחרונים נתגלה ריבוי חידושי תורה על שני מועדים אלו של חנוכה ופורים ובפרט ע"י תלמידי הבעש"ט. והספה"ק בני ישיב"ר יש בו שליש השייך לחנוכה. והיינו לפי שהארת הימים האלו מיועד ביותר לחזק את ישראל בעקבתא דמשיחא באמונה. וז"ש בזה"ק כי כ"ד ימי כסלו הם כנגד כ"ד האותיות של בשכמ"ל, ויום כ"ה הוא כנגד כ"ה אותיות של שמע ישראל. כי ענין חודש זה הוא לחיזוק האמונה היפה מה שגזרו היונים, כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, רק אדרבה להתחזק כי יש לנו חלק באלקי ישראל. והחיזוק באמונה הוא ההכנה לביאת משיח. ובה מכינים אורו של משיח המתגלה בחנוכה. ונרמז שתיבות, ברוך ש"ם כבור"מ מלכות"ו לעולם וע"ו. הוא בגימ', ועריכ"ת נ"ר לבן"י יש"י. שבכ"ד ימי כסלו כשמתכוונים לחנוכה ועוסקים בהכנת שמנים ופתילות, עוסקים בחיזוק האמונה וקבלת עומ"ש ובה עורכים נר לבן יש הארת אורו של משיח המתגלה בחנוכה.

(פרשת יצא תשנ"ה)

אורו של משיח דולק - אף אם נדמה שככה

זה הרמז בהלכה של "כבתה אין זקוק לה", שאף כאשר נדמה ח"ו שכבר אורו של משיח, אבל האמת הוא שלא יכבה נרו לעולם, ולכן אין זקוק להדליק נר חנוכה שנכבה, שהוא הנר של משיח, להורות שגור לא יכבה אף שנעלם מאתנו ונדמה שח"ו חלף הזמן, ולא בא, ואע"פ שיתממה אחכה לו כי בוא יבוא, ויש לרמז כי כבת"ה א"ו זקוק"ל"ה בגימ' תשל"ו, כי אף שחלפה שנת תשל"ו (שהזכרנו מדברי האריז"ל שכל זמן הקץ על שנת תשל"ו) מ"מ אין זקוק לה כי לא יכבה נרו.

(פרשת מקץ תשנ"ז)

בהדלקת נר חנוכה - מוציאים נשמות מקליפות

ואור נר חנוכה מאיר במדור הקליפות, כדי להוציא משם חלקי הקדושה, בבחי' חיל בלע ויקיאנו כנ"ל. ולכן נ"ר חנכ"ה בגימ' חיל"בלע ויקיאנו"ו. ומי יודע כמה נשמות האדם מוציא מרשות הסט"א בכח הדלקת נר חנוכה.

ובימי חנוכה מתגלה אור זמן העתיד. ולכן כ"י ע"ת לחננה בגימ' חנוכה [במילוי האותיות ח"ת"נו"ו וא"ו כ"ף ה"א].

(פרשת וישלח תשנ"ט)

הקב"ה דופק על הפתח לגאלנו - והפתיחה ע"י אמונה

איתא במדרש עה"פ "אני ישנה ולבי ער, אני ישנה בגלות, ולבי ער" לבו של הקב"ה ער לגאלני", הוא בחי' האור של חנוכה היורד בחשכת הגלות, ונמשך אור גדול בתוך ימות החול החשוכים, ובחי' המקדש באה אצל כל אחד מישראל. כמ"ש השפת אמת שכל מי שמדליק נר חנוכה בביתו הוא כדוגמת כהן המדליק המנורה בביהמ"ק.

והאור של נר חנוכה שהיא אורו של משיח היא בחי' מ"ש במדרש הנ"ל ש"לבו של הקב"ה ער לגאלנו", ונר חנוכה מאיר אצל הפתח, כי קול דודי דופק פתחי לי, שהקב"ה דופק על הפתח ורוצה להביא את משיח צדיקנו, ולכן אנ"י ישנה ולבי ע"ר בגימ' נ"ר חנכ"ה משמאל"ל.

וכאמור הנה בימי חנוכה הקב"ה דופק על הפתח ואומר פתחי לי אחותי רעיתי, כי לבו של הקב"ה ער לגאלנו, ומבקש מאתנו האמונה שהוא המעמיד את הכל כמ"ש "וצדיק באמונתו יחיה", ולכן פתח"ל"י בגימ' באמונת"ו יחיה"ו. ובאלו כ"ד ימים של כסלו לפני ימי החנוכה הם ימי הכנת השמנים והפתילות והם כנגד כ"ד אותיות של ברוך ש"ם כבור"מ מלכות"ו לעולם וע"ו. כדאיתא בזה"ק, ולכן תיבות הללו של בשכמ"ל"ו עולים בגימ' ועריכ"ת נ"ר לבן"י יש"י, שבימים האל העורכים ומזמינים האור של משיח המתגלה בחנוכה אכ"ר.

(פרשת יצא תשנ"ז)

אור המשיח יאיר - על כל נפש מישראל

בגמ' שבת (כ"א) נחלקו אמוראים לגבי פתילות ושמינים שאין מדליקין בהן בשבת, מה דינם לגבי חנוכה, לרב הונא אין מדליקין בהם, ולר' יוחנן מדליקין בהם, ויש להבין מהו עומק פלוגתתם.

והנה ידוע מספרי קודש שבחנוכה מתגלה אורו של מלך המשיח. ובעת הדלקת הנרות הוא בחי' ימות המשיח, וכל בית ישראל נעשה ביהמ"ק ומדליקים שם המנורה (כדא"ל בשפ"א). ואישתקד הוספנו דכל איש ישראל נעשה כהן.

וידוע שהיתה מחלוקת בין הצדיקים בענין ביאת המשיח - שהיתה דעת איהו מהם שצריך להשתדל להחיש ביאתו אף שע"ז ידחו כמה נשמות, שלא יספיקו לבוא לתיקונם. ואילו דעת צדיקים אחרים היתה שעדיף שתתעכב הגאולה כדי שיוכלו כל הנשמות לבוא לתיקונם.

ועובדא הוא אצל הרה"ק מאפטא זי"ע שפעם א' דיבר בקדשו שכבר יש בידו להביא את הגאולה, אלא שיש עדיין נשמות שצריכים לבוא אל תיקונם. ונענה א' מהרבנים המסובים, וכי בשביל זה תתעכב הגאולה, והלאו השכינה הק' מצפה לישועה. וא"ל הרה"ק מאפטא, תדע שגם אתה מאותם הנשמות שהיו נדחים אם ה' בא משיח עכשיו, ע"כ. וכא"ל בא לזה העולם למלאות שליחותו, ואין אתנו יודע עד מה. ואין אנו יודעים פשר המאורעות העוברים בזמננו ובדורות הקודמים - רק זה ברור, שהקב"ה יושב ועוסק בתיקוננו של עולם. ועכ"פ היו חילוקי דעות בין הצדיקים בהנ"ל, וידוע שהרה"ק מרימינוב והרה"ק מראפשיץ זי"ע היו חלוקים בדבר הזה.

וידוע מה שפי' המאור עינים (וכן בשאר ספה"ק) את דברי הגמ': "פתילות ושמינים שאין מדליקין בהם בשבת, מדליקין בהם בחנוכה" - דקאי על נפשות ישראל, אשר נפ"ש הוא נוט' נר פתילה שמן.

ואף נפשות כאלו שאין בכח השבת לחממם ולהאירם, מ"מ בחנוכה גם הם יכולים להדליק שלהבת נשמתם. שאז הזמן מוכשר להעלתא ותיקון הנשמות הנמוכות ע"י האור הגנוז היורד למטה מעשרה במקום רשה"ר, ואזי יכולים לזכות להאיר הנשמה ו"נר איש וביתו" - היינו, שבכח אור זה יבנה מחדש את ביתו מכאן ולהבא.

ולפי"ז י"ל בדעת רב הונא, דס"ל דאין לעכב ביאת משיח בשביל אלו הנשמות שלא הגיעו לתיקונם. וע"כ אמר "שפתילות ושמינים שאין מדליקין בהם בשבת, אין מדליקין בהם בחנוכה" - שחנוכה הוא אורו של משיח כנ"ל, ונשמות האלו שאין משיגים את תיקונם אין לחוש שלא ידליקו בהם בחנוכה. ועדיף טפי למהר ביאת המשיח אף שע"ז לא ידליקו את נשמות האלה.

אכן ר' יוחנן פליג עלי, והוא דעדיף שתתעכב קצת ביאת המשיח כדי שיוכלו כל הנשמות לבוא לידי תיקונם, ואף אותן נשמות שאין אש האור נאחז בהן יפה, גם הם יזכו שאור משיח יהיה דולק בהם, ולכן בחנוכה, אשר אורו הוא "אורו של משיח" מדליקין אף בפתילות ושמינים אשר אין מדליקין בהם בשבת, כלומר, דאף אותן נשמות שאין ראויים עדיין לאור הקדושה [אור השבת], מ"מ כאשר אור חדש על ציון תאיר, בבוא המשיח, יזכו אף הם להידלק ולהאיר ולא יהיו שום נשמות שלא יזכו לכך.

וכן באמת קיימ"ל להלכה, כדעת ר' יוחנן, שמדליקין אף בפתילות ושמינים, ולבלתי ידח ממנו נידח, אלא כל נשמה בישראל יתקיים בהם "כי אתה תאיר נר", ועל"ך יזרח ה", ונזכה כולנו יחד במהרה לאורו".

(וישלח תשמ"ו)

הדלקת נר חנוכה - הדלקת נר הגאולה

ונוסח ברכת הדלקת נר חנוכה וצונ"ו להדליק נ"ר ש"ל חנוכה הוא בגימ' משי"ח ב"ן דוי"ד משי"ח ב"ן יוס"ף. כלומר שבהדלקת נר חנוכה מדליקים נר הגאולה. וכן משי"ח ב"ן דוי"ד משי"ח ב"ן אפר"ם בגימ' הנר"ת הללו קד"ש ה"ם.

[איתא שמש"ח בן יוסף יקדים למשיח בן דוד. ונראה לפי"ז ש"ל שעיקר השראת משיח בן יוסף בחנוכה הוא בשבעת ימי חנוכה. וביום השמיני שהוא זאת חנוכה אז הוא עיקר השראת משיח בן דוד. כי השמיני הוא בחי' למנצח על השמינית. שהוא הכנור של שמונה נימין שבימות המשיח. ויש לרמז, יהוד"ה (במילוי האותיות י"ד ה"י וי"ו דל"ת ה"י) בגימ' זא"ת חנוכה"ה].

(פרשת וישב תשס"ד)

בחנוכה מתגלה - אורו של מלך המשיח

אותיות קודם חנוכה [זמה"ד] הם בגימ' ב"ן דוי"ד, כי שם מתגלה אורו של משיח.

(אמונת עתיד, חנוכה)

בשעת ההדלקה - מתעוררת צפיה למשיח

אורו של משיח מתגלה אצל כ"א מישראל בהדלקת נרותיו. ואף שאין זוכים לראות בחוש צדיקים הגדולים, מ"מ מתעוררת בפנימיות כ"א מישראל הצפיה והייחול לאורו של משיח. וזוכה כ"א להיות בבחי' הכהן המדליק בהמה"ק, ולהמשיך בנרותיו מאורו של משיח.

(וישלח תשנ"ד)

מאמינים ומתחזקים - מאורו של משיח שבנרות

בחנוכה הוא זמן הארת אורו של מלך המשיח, כמו שהביא הבני יששכר שבנרות חנוכה מתגלה אורו של מלך המשיח. וכי הראות זוכים לראות זאת בנרות החנוכה. והשאר מאמינים בזה ומתחזקים בתקוה וצפיה להתגלות אורו של משיח.

(וישב תשנ"ד)

כל המאורעות - סובבות להביא למשיח

איתא במד"ר (פ"ה - א) "כי אנכי ידעתי את המחשבות" (ירמיה טו), שבטים היו

וצדיק באמונתו

הרה"ק רבי דוב בער המגיד ממעזריטש זי"ע

יו"ד י"ט כסלו תקל"ג

א) כאשר התפרסם המגיד ממעזריטש זי"ע, שחרו רבים לפתחו, ולא היה שייך שיוכלו כולם להיכנס אצלו, על כן סדרו התלמידים ביניהם משמרת, שהיו יושבים על ידי פתח חדרו ומבחוץ, והיו שואלים כל אחד למטרת ביאתו, ואם היה ביכולתם היו עונים להם את תשובתם, ואילו את הדבר הקשה היו מניחים להם להיכנס אל המגיד ממעזריטש זי"ע.

פעם אחת יושב בעל התניא זי"ע על פתח החדר, ותוך כדי הגיע יהודי שנכנס במרוצה ולא היה סיפק בידו לשאול אותו על דבר מבוקש, על תכף נכנס במהירות גדולה אל חדרו של המגיד ממעזריטש זי"ע, ולא זו בלבד אלא כעבור רגעים אחדים יצא את החדר.

בעל התניא זי"ע שאלו מה פשר הדבר שנכנס במהירות גדולה, ולא זו בלבד אלא שאף יצא מן החדר כעבור זמן קצר. ענה לו היהודי ואמר, כי ל"ע נפטרה עליו אשת נעורים, והציעו לו לישא את אחותה, ואכן אחותה מבורכת בהרבה מיני מעלות אלא שחסרון אחד יש לה והיא שרגילה היא לקלל תמיד, על כן ביקש לשאול את המגיד ממעזריטש זי"ע אם להסכים על השידוך.

לאכן בהיכנסו לחדר הבחין כי המגיד ממעזריטש זי"ע אוחז בהעברת הסדרה, והיה זה ערב שבת קודש פרשת וישלח, על כן לא יכול היה להפסיקו בדיבור, אך בהיותו בחדר קרא המגיד ממעזריטש זי"ע את הפסוק (בראשית לו, כב) ואחות לוטן תמנע, ובזה מצא את תשובתו, כי הבין את כוונת המגיד ממעזריטש זי"ע לומר לו 'אחות' אם אחות אשתו המוצעת לו, 'לוטן' הוא לשון קללה על דרך (ברכות טו, ל) לייט עליה אביי, היינו שרגילה היא לקלל, 'תמנע', יש לו להימנע מלהסכים להצעת שידוך זה, ועל כן יצא תכף מן החדר.

זהו הוא כח הצדיקים, אשר אומרים איזה דיבור, והשומע מבין דבר מתוך דבריהם להשיב לו דבר. (שבת אחים פרשת וישלח תש"ט)

ב) המגיד ממעזריטש זי"ע היה לו חבר אחד מימי ילדותו, אשר בהגיע אליו שמו הגדול של המגיד ממעזריטש זי"ע, נסע אליו לתהות על מה נעשה חבירו גדול כל כך, ואילו הוא לא התפרסם שמו כל כך.

בהגיעו ראה איך המגיד ממעזריטש זי"ע מאריך להתפלל תפילת שמונה עשרה באריכות גדולה, ושאלו על כך מדוע מאריך הוא כל כך, ואמר לו כי אף הוא גם כן מכוון את כוונות האר"י ז"ל, ואם כן מה יש לו להתפלל יותר באריכות גדולה. לשאלתו השיב לו המגיד ממעזריטש זי"ע, ושאלו האם עוסק הוא במסחה, ואכן השיב לו הלה, כי נוסע הוא לדאנציג שם רוכש הוא את הסחורה במחיר מוזל, ולאחר מכן הוא מוכר את סחורתו בכמה ערים, ואחר כך עורך הוא את הכנסותיו והוצאותיו, לראות כמה הרוויח.

שמע המגיד ממעזריטש זי"ע את דבריו, ושאלו, מדוע לו לטרוח ליסע עד דאנציג, הרי יכול הוא לישב בביתו ולעשות שם את החשבונות של הרווחים בחישוב ההוצאות מול ההכנסות, ומדוע לו לעשות כל הטיחה לפני כן. שמע הלה את הדברים וצחק מלוא פיו, כי הרי אין כל תכלית מחישוב חשבונות, העיקר הוא לחשב ולבדוק את הרווחים, ובכדי להרוויח צריכים לטרוח ליסע עד דאנציג. אמר לו המגיד ממעזריטש זי"ע, כי כן הוא גם לענין כוונת התפילה, כי להביט בסידור הארז"ל ולכוון הכוונות, אין בזה כל תועלת, והעיקר הוא תחילה להגיע לעולמות העליונים, שם מרוויחים מכוונות אל. (שבת אחים פרשת וישלח תש"ה)

ג) פעם אחת הגיעה אשה אחת מרת נפש וביקשה להיכנס אל המגיד ממעזריטש זי"ע, אך הגבאי לא הניח לו להיכנס, על אף שהרבה לבכות ולהפציר בו, בעל התניא זי"ע שהיה במקום, שאלה לצרחה, ואכן אמרה לו האשה, כי בנה נתפס לבית התפילה והוא נמצא רח"ל בגזירת שמו. אמר לה בעל התניא זי"ע, כי ביום שישיו הולך הוא הגבאי למקוה, על כן תבוא אז אל בית המגיד ממעזריטש זי"ע, והוא יעשה ככל שיוכל על מנת שתוכל להיכנס אל המגיד ממעזריטש זי"ע.

ביום שישיו באה האשה ואמר בעל התניא זי"ע את כל הדברים למגיד ממעזריטש זי"ע, אשר אחר שמע את הדברים היה שרוי כמה רגעים בדביקות עצומה, ולאחר מכן פנה ואמר לה שיוכלה היא לילך לביתה. האשה לא ידעה על עליה לעשות, אך בעל התניא זי"ע אמר לה, כי אחר שאמר לה המגיד ממעזריטש זי"ע כן, יכולה היא להיות בטוחה כי תיושע.

באותו שבת קיבל המגיד ממעזריטש זי"ע את השבת בזמן מוקדם יותר מכל שבוע, ואף הקדים לערוך את שולחנו בליל שבת לפני הזמן הרגיל, ותוך כדי שישב בשולחן הטהור אמר דברי תורה על הפסוק נפש כי תחטא, וביאר כי אחר שהאדם חוטא מתעורר כח הנפש לרצות בתשובה, ומכאן זה נמשך הבאת הקרבן עד לכפרת החטא.

באותה העת ממש, התעורר הבחור שהיה בבית התפילה ברגשי תשובה עזים, ונדלק בקרבו ניצוץ של חיות קדושה, וביקש לצאת מן המקום, אך חדרו היה נעול, ולא יכול היה לצאת ולתלחון קטן במרומי החדר, אשר אף הוא גבוה היה מן הארץ כמה קומות, וסכנה של ממש היה בדבר, על כן התחיל לבקש לפני הקב"ה כי רוצה הוא לשוב בתשובה.

כעבור כמה רגעים מרגיש הוא איך שמרמיים אותו ומעבירים אותו דרך החלון הקטן, ומניחים אותו על הארץ, ואז תכף ביקש לצאת מן המקום, אך היו שם כלבים עזי נפש, אמנם הוא נאזר עצמו בבטחון חזק ועבר במקום הכלבים, ולא חרץ לו אף אחד מן הכלבים את לשונו ולא הבחינו בו, אז הגיע לחומה בצורה, שהיה סכנה גדולה לעבור אותה, ואף כאן הרגיש איך מגביהים אותו מעל החומה, אז הפילוהו על ידי בית מדרשו של המגיד ממעזריטש זי"ע.

בבית מדרשו של המגיד ממעזריטש זי"ע נשמע קול חבטה עזה, והורה המגיד ממעזריטש זי"ע לבדוק את הנעשה בחוץ, ואז יצא בעל התניא זי"ע מבית המדרש וראה את הבחור, וסיפר לו הבחור אודות כל אשר היה עמו, וכל זה מכוחו של המגיד ממעזריטש זי"ע שאמר דברי תורה על הפסוק נפש כי תחטא. (לחיים י"ט כסלו תשפ"ג)

אני מאמין

בטחון בה' - אף בעניני רוחניות

זהו ענין ההלכה של "ככתה אין זקוק לה". שהוא בחינת המנוחה והבטחון בה' כי אף בעניני רוחניות יש לטבוח בה' ואם נזדמן לאדם מניעות ועיכובים מלעשות מצוה כאשר היה עם לבבו, יאמין בהשגחה פרטית ויבטח בה' שהזמין לו מניעה זו לצורך תיקונו, כי בכל דבר יש אלקות ית', ודבר זה הוא מנסיונות הדור בעיקבתא דמשיחא שלא יתפעל האדם מהעיכובים המזדמנים לו, ולא יחשוב שח"ו מרחקים אותו מן השמים ואין חפצים בעבודתו. ועל זה פירשו מה שאחז"ל "בעיקבתא דמשיחא חוצפה יסגי", שתהא חשיבות כשיעמוד אדם בחוצפה כלפי שמיא ולא יסוג אחור מהמניעות שמזמנים לו, וכל מה שיאמר לך בער"ב עשה חוץ מצא.

ועל ענין זה מרמזת ההלכה של "ככתה אין זקוק לה", שאם בא האדם לקיים מצוותו ית' ועשה את מה שבידו, ושוב זימן לו ה' מניעה וביטול המצוה אינו זקוק לה, וכבר יצא ידי חובתו בקיום המצוה. ואין לו לחשוש על שתבטלה ממנו המצוה. ולכן אם ככתה נרו אינו זקוק לה כי הקב"ה בהשגחתו סיבב את הכיבוש. וכך הוא רצונו ית'. ולכן ככתה "אין" זקוק ל"ה בגימ' צדי"ק באמנת' ו' יח"ה]. וכמו שכתב הפרי צדיק שעבודת חדש כסלו היא הבטחון שזהו השורש של השם 'כסלו' מלשון, "הויה יהיה בכסלך". (מקץ תשנ"ו)

ההסתרות והצער - הכנה לטובת העתיד

וכ' הרמח"ל (בתחלת מאמר הגאולה) בהביאו הפסוק (מכה ז') "אל תשמחי אבתי לי כי נפלתי קמת", שפסוק זה מודיע סוד בטחון ישראל ותקומת שיגאלו גאולה שלימה. שכל ההסתרות פנים והנפילה במשך הגלות יש בו הכנת טובה העתיד, ולעתיד יתגלה שכאשר חשבו ישראל שקב"ה עזב אותם היה מכין להם אוצרות גדולים אשר למידתם אין קץ ותכלית, וכשיגיע זמן הגאולה יפתחו כל האוצרות האלה וינתנו לישראל חלק עבודתם הקשה שעבדו בגלותם.

וסוד זה טמון בפרשת המלכים של אודם וכמ"ש באדרא שפרשה זו היא סהודתא על מהימנותא דכלא", אשר דוקא בפרשה של מלכות אדום שהם הגלות האחרון כאשר גדולה ירידת ישראל הנה שם גנוז כל חמדת ישראל ותקומת, וכאשר מבאר הרמח"ל (בספרו אדיר במרום) ענין הפרשה הזו כי כל הנהגת הגלות היא הנהגה עמוקה לטובת ולתיקון עמו ישראל הן בכלל והן בפרט, והכל הוא סדר הכנה לאוצרות הגדולים של הגאולה העתידה, וכל זה יתגלה לנו לעתיד כאשר נראה למפרע שלא היה כאן רע כלל ומלכותו בכל משלה. ואף רוח סערה עושה דברו [שהיא הקשה שבד' הקליפות הטמאות הנזכרות במרכבה דזיחוקאל], וגם היא עושה דברו. ואף כעת בזמן הגלות היחידים שרידים זוכים להבקיע המעטה של פרשת המלכים ולראות את אור הצפון שם, והביא ע"ז שם הרמח"ל המקרא "מה רב טובך אשר צפנת ליראך", כי רב טוב צפון מוסתר בפרשה זו, ומביא מ"ש באדרא ע"ז כמתמיה "מאן ישגח בהאי", כי מי הוא אשר ישגח שבפרשה כזו טמונה כל סוד תקות ישראל, וסיים שם ומאן יזכה בהאי. עיי"ש.

(וישלח תש"א)

יהודי לעולם איננו 'לבדו' - כי השי"ת תמיד עמו

הכתוב אומר בפרשתנו "ויותר יעקב לבדו". ובמד' הביא ע"ז הכ' 'ונשגב ה' לבדו'. כי אף שלפי ראות העין נדמה שיעקב נותר לבדו בלי משענה אבל לאמתו של דבר איננו נשאר לבד כי יש עוד פסוק ונשגב ה' לבדו'. והקב"ה נמצא עמו כמ"ש "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי". ולעומת זה אצל עשו כ' "וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה", ופירש"י שהארבע מאות איש נשמו ממנו אחד ואחד והוא לבדו שב שעירה. וכאן רמזו מפלתו וסופו שישאר לבדו ממש ללא עזרה. ובפרקי דר"א דרש הפסוק אימה חשכה גדולה נופלת עליו על הב' גלויות, ותיבת נופלת דורש על אדום, שהיא עתידה ליפול נפילה נצחית.

(וישלח תש"א)

לע"נ הרה"ח ר' פנחס ב"ר דוד דוב גראס צ"ל

ת. נ. צ. ב. ה.

ניתן לשמוע שיעורי מורה שליט"א בפרשה השבוע ומועדים וזמנים במערכת השיעורים שע"י בית מדרש אמונת ישראל בארה"ב: 718-559-6665 בארץ ישראל: 079-704-0046

להערות והארות, תרומות, ומזני ומקומות ההפצה, ולקבלת הגיליון ניתן לפנות למספר הטל #96 וכן לטל' 0548476309/0226-602-917

ע"פ ההלכה אסור לעיין בגיליון בעת: אמירת קריש מ"ב ס"ו ו ס"א, חזרת הש"ץ מ"ב ס"ו קבר סק"זית, ברבת כוונת קריש ס"ב, כו, קריאת התורה ס"ו קמו ס"ב, וכן בעת שעוסק בתפילה או ברבת ס"ב ס"ו קמא סק"ה

מעיינות הזהירים

פרשת וישלח
תשפ"ד

אמרום נעימים מפז ומפנינים מועיין מים היים
בעל שם טוב הקדוש והלמדיו זי"ע ועכ"א
שנאמרו בנעימה מפי פה מפיק מדליות
כ"ק ארמו"ר מטעמזשזואר שליט"א

שיעור חורע"י

פנינים מענייני
שבת קודש

ההתדרה בצאצאים את שמחת השבת

הרה"ק רבי אליעזר פיש מביקסאד זיע"א דרש על מה דאיתא בגמ' (שבת ב, ב) 'הכא דעיקר שבת הוא תני אבות ותני תולדות, התם דלאו עיקר שבת הוא אבות תני תולדות לא תני'. היכי דעיקר שבת - כשהאדם עושה את השבת לעיקר, בכך שמקיים את מצות השבת מתוך התרוממות הנפש, ויושב בשולחן השבת כשבניו כשתילי יזיתם סביב לשולחן, ויחדיו ומזמרים שירות ותשבחות לאל חי, ומדברים דיבורי תורה וקדושה, אז 'תני שבת ותני תולדות', אשר מלבד שמרגיש בעצמו קדושת שבת בכל לבבו ובכל נפשו, אזי אף בלב הבנים עצמם מתעורר אהבה עצומה לשבת קודש, ונשרש בהם גודל קדושת השבת, אולם היכי דלאו עיקר שבת, שאין האדם עושה את השבת לעיקר, אלא מקיים את מצות השבת בהעברה בעלמא, אז 'אבות תני' דאמנם הוא עצמו אולי קיים את מצות השבת, אולם 'תולדות לא תני', שאין נכנס בלב הבנים האהבה והחיבה לשבת קודש.

ובדומה לזה סיפר הגאון האדיר רבי משה פיינשטיין זיע"א אשר באמריקא בימים מקדם היה נסיון קשה מאוד לשמור שבת, כי לא היו המנהלים מסכימים לעובדיהם לשמור שבת, ועובד יהודי שהיה מתעסק לשמור שבת היו מורים לו להשאר בביתו אף למחרת... כך היה נורקים מעבודה לעבודה, עד שלא היה להם אפילו לחם לפי הטף, ואכן היו יהודים רבים שלא עמדו בפיתוי. ומנגד עמדו כמה יהודים גבורי כח, ושמרו על השבת קודש בכל עוז, ולא הסכימו לחלל את השבת בכל מחיר, אף במחיר הפסד הפרנסה. אולם על אף כל מסירותם זו, רבים מהם לא זכו שילכו בנתיב בדרך היהדות, ורבים מצאצאיהם של אותם יהודים עזבו את דרך התורה והמצוות, ומצד שני היו כאלו שכן זכו לנחת מצאצאיהם, ושבניהם ימשיכו בדרך התורה.

תמה הגאון רבי משה, דלכא' איך יתכן דכבר הזה, אשר האבות שמסרו את נפשם על קדושת שבת, ירדו בניהם מדרך התורה. וביאר, דאמנם שיהודים אלו מסרו את נפשם על קדושת השבת, אולם בעת השבת עצמה כאשר ידעו שעתידים הם לאבד פרנסתם בגין שמירת השבת, היו שרויים במשך כל השבת בעצבות ומרה שחורה. ועל כן כאשר ראו הבנים איך נראית השבת והיהדות אצל אביהם, כשבניניהם היה נראה זה לחושך ועצבות, לא ראו שום טעם להמשיך גם הם בדרך היהדות. משא"כ אלו שכן זכו להשכיל לשמור את השבת בשמחה על אף שידעו שהם מאבדים את פרנסתם, והיו מפוזרים ומרקדים יחד עם משפחתם על הזכות שנפלה בחלקם לשמור את השבת במסירות נפש - הם זכו לנחת מצאצאיהם בבנים יראים ושלמים, וזהו רק כאשר שומרים את השבת מתוך שמחה ועונג והתרוממות הנפש, אז יש לזה השפעה על הדורות הבאים, החפצים אף הם לדבוק בדרך נפלאה זו.

ובזה נראה לפרש, מה דמזמרים בשבת קודש (זמר 'מה דידי') 'הלוך תהא בנחת עונג קרא לשבת'. ד'הלוך' רומז על האישי הישראלי שנקרא 'הולך' שהולך ומתעלה כסדר ממדרגה למדרגה בעבודת השי"ת, 'תהא בנחת' שרוצה לרוות נחת מבניו, ושילכו בדרך התורה המסורה מדור דור, אזי 'עונג קרא לשבת', שיעשה 'עיקר' מן השבת ויענג את השבת ככל יכלתו, וישב עם בני ביתו מתוך שמחה והתרוממות הנפש, שאז, 'תני אבות ותני תולדות', שיזכה לרוות נחת מבניו וכו' וכו'.

1. הגמי עולה על דברי המשנה 'שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ' - אשר על זה הוקשה שמצינו במקום אחד שלא האריכו כל כך, ואי"כ 'מאי שנא הכא דתני שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ, ומאי שנא התם דתני שתיים שהן ארבע ותו וכו'.

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום (בראשית לב, ה)

רמז לימי החנוכה בדברי
הכתוב בתחילת הפרשה

יש לרמז בדברי הכתוב על ימי החנוכה הקרבים ובאים, וכמו שהרבו הספרים הקדושים לרמז רמזים בפסוקי הפרשיות הסמוכות לחנוכה, והוא באמרו 'וישלח' שהוא נוטריקון ו'קבעו ש'מונת ימי ח'ינוכה ל'יהדות.

והנה הבת עין (פ' וישלח בד"ה וישלח) הביא בשם הרה"ק האוהב ישראל מאפסא זי"ע, ששמע ממנו לרמז בדברי הכתוב 'וישלח יעקב מלאכים לפניו', כי הראשי תיבות אותיות וימ"ל, אך כותב שאינו זוכר לענין מה רמזו הרה"ק האוהב ישראל מאפסא זי"ע, והוא בספרו הקדוש אוהב ישראל (פ' וישלח בד"ה וישלח), שם רמז על כך שמל יעקב את ערלת לב עשו אחיו.

אמנם הבת עין כתב לפי דרכו, כי הכוונה שיש לו לאדם למול את ערלת לבבו להיות ליבו זך וטהור לפני בורא כל עולמים.

לפי זה יש להסמיק ענין זה לימי החנוכה, אשר בימי חנוכה שבהם מתגלה בתוקף גדול כח האור, הרי מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, ובזה האור יש חנוכה מגרש את החשכות, להביא טהרת הלב.

ההוכחה ששלח יעקב מלאכים ממש ולא שלוחי בשר ודם

כתב רש"י, וישלח יעקב מלאכים, מלאכים ממש, עד כאן.

הנה בכל התורה כולה במקום שנאמר מלאכים גרידא, הכוונה לשלוחים, וכמו שכתוב (במדבר כ, ז) 'וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום', וכן נאמר (במדבר כא, כא) 'וישלח ישראל מלאכים אל סיחון', ואילו כאשר הכוונה למה שאנו קוראים מלאכים, אז נאמר מלאכי ה' או מלאכי אלקים, וכמו שכתוב (בראשית טז, ז) 'וימצאה מלאך ה', וכן נאמר (בראשית כב, יא) 'ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים', וכן עוד במקומות רבים. ואדרבה, מה שאנו קוראים למלאכים בתואר זה, הוא לשון המושאל משלוחי בשר ודם, כי מאחר והמלאכים שלוחים הינם מבורא כל עולמים, על כן נקראו בשם זה, ואם כן מה מקום הוא לפרש כאן מלאכים ממש, אחר שפשטות לשון הכתוב מורה על שלוחים.

ואכן בדברי המדרש (בראשית רבה עה, ד) מצאנו מחלוקת בדבר: "מלאכים אלו שלוחי בשר ודם, רבנן אמרי מלאכים ממש", וממילא תגדל התמיהה מדוע נקט רש"י כשיטה שאינה כפשוטו של מקרא.

רק יתכן כי הוא מצד המשך הפרשה אחר הפרשה הקודמת, בסיומה נאמר (בראשית לב, ג-ג) 'ועקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים', ועל כן קיבל רש"י את השיטה ששלח לו מלאכים, כי מסתמא שלח את המלאכים ממחנות אלו אשר ראה לפניו כן, ואכן כך אמרו במדרש (בראשית רבה עז, ז): "מאלו ומאלו נטל ושלח פרוזבין לפניו, הדא הוא דאמרת 'וישלח יעקב מלאכים לפניו'".

וכן מצאנו בבעל הטורים (בראשית לב, ג) שכתב לרמז בלשון הכתוב (בראשית לב, ג) 'ויקרא שם המקום ההוא מחני'ם', כי הוא נוטריקון מ'אותן ח'יילות נ'טל יעקב מ'לאכים.

יעקב שלח אצל עשו את המלאכים שנבראו על ידי המצוות והמעשים טובים שעשה

הרב חיד"א בספרו נחל קדומים (פ' וישלח אות א') הביא את דברי בעל הטורים בשם הראשונים דורשי רשומות, אך הוסיף הרב חיד"א כי לפי דרכו יש לרמז באופן דומה, כי 'מחני'ם' נוטריקון מ'אותן ח'יילות נ'טל יעקב מ'לאכי, והיינו שנטל את המלאכים שנבראו על ידי המצוות ומעשים טובים שעשה, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ד מ"א): "העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד והעובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד", ועל כן נטל יעקב את מלאכיו אלו מתוך המחנות, כי מלאכים אלו שלו הינם, ועל ידו נבראו.

וראיתי בספה"ק (מקור חיים פ' וישלח בד"ה וישלח) שכתבו לפרש לפי דברי הרב חיד"א את דברי רש"י שכתב 'מלאכים ממש', כי ממ"ש נוטריקון מ'אותם מ'צות ש'עשה, והיינו שנטל את המלאכים שנוצרו על ידי המצוות שעשה, ואותם שלח לפני עשו אחיו.

על ידי החטא האדם נמסר לרשות המלאך הרע הנברא על ידי העבירה שיצער

כן מצאנו במדרש שמואל (אבות פ"ב מ"א בד"ה ואינו רחוק) שכתב לפרש את דברי המשנה (אבות פ"ב מ"א): "הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה", ולכאורה היה לו לומר ואי אתה בא לעבירה, מהו לידי עבירה.

וביאר בזה, כי הנה העושה עבירה הוא בורא מלאך משחית המבקש להסיתו לידי חטאים נוספים, ולא זו בלבד אלא כל מיני הצער שבאים על האדם הכל הוא בסיבת מלאכים אלו, והנה היות שמלאכים אלו נבראו על ידי מעשה העבירה, מסתמא שם הינם מעין סיבת בריאתם, ועל כן נקראים מלאכים אלו בשם 'עבירה', וזהו שאמר התנא 'הסתכל בשלשה דברים', שיתבונן האדם בשלושה דברים אלו ולא יחטא, ועל ידי זה 'ואי אתה בא לידי עבירה', שלא יפול לידי המלאך ששמו עבירה, שמבקש לצער ולהחטיאו.¹

*

המלאך שנוצר על ידי האדם ממעשי העבירות מוליכים אותו בעל כרחו להיענש בגיהנום

בענין הזה כתב המהרש"א (עבודה זרה ה. חידושי אגדות בד"ה העושה) לפרש את דברי הגמרא (עבודה זרה ה.): "כל העושה מצוה אחת בעולם הזה מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא, שנאמר (ישעיה נח, n) 'והלך לפניך צדק וכבוד ה' יאספך', וכל העובר עבירה אחת מלפפתו ומוליכתו ליום הדין, שנאמר (איוב ה, יח) 'לפתו ארחות דרכם' וגו'", ודקדק המהרש"א בלשון הגמרא, שביחס למצוה אמרו 'מקדמתו והולכת לפניו', ואילו על עבירה אמרו 'מלפפתו ומוליכתו', ומדוע לא אמרו באותו סגנון על שניהם.

רק ביאר בזה, כי האדם העורך את כל ימי חייו בקיום התורה והמצוות כראוי, אזי בהגיע שעת פטירתו הרי הוא שלו ובטוח כי בזכות מצוותיו ילך לקבל שכרו משלם, אלא שאינו יודע איה עליו לילך בכדי להגיע אל מקום קבלת השכר הצפון לעתיד, לכן גיעו לפניו המלאכים שנעשו על ידי מצוותיו, והמה יורו לפניו את הדרך, והוא מרצונו הטוב ילך אחריהם לקבל את שכרו המובטח לו, ולכן אמרו 'מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא', כי הוא מרצונו הטוב ילך אחריהם, אמנם האדם שפשע כל ימי חייו נגד רצון הבורא ברוך הוא, אזי לאחר פטירתו יודע ומכיר הוא בחומר מצבו וכי עתיד הוא לקבל עונש על כל חטאיו, ולכן אינו חפץ לילך בדרך בה עתידים להוליכו, אמנם בבואו לעולם הבא באים לפניו מלאכי המשחית אשר נבראו על ידי חטאיו המרובים, והמה מבקשים להוליכו לקבל עונש על כל חטאיו, אלא שמחמת שאין ברצונו לילך אחריהם, על כן צריכים הם לאחזו בחזקה ולהוליכו אצל מקום הדין והמשפט, ולכן אמרו הלשון 'מלפפתו ומוליכתו'.

*

המלאכים הקדושים הם אלו שנבראו מכח מעשי המצוות

על דרך זה כתב הדברי יחזקאל (לשבת, בד"ה וברוכים) על נוסח אמרינו (זמירות לליל שבת): "וברוכים הם מלאכי הקדושים והטהורים העושים רצונך", ולכאורה מה צריכים לומר על המלאכים שהינם קדושים וטהורים, והרי פשוט הדבר כי מלאכי מעלה קדושים וטהורים הינם, וכן מה צריכים לומר שהינם עושי רצונך, וכי יכול להיות מציאות שמלאך לא יעשה את רצון הבורא, מאחר ואינם בני בחירה כלל.

רק ביאר כוונתנו בזה, כי אנו מברכים את המלאכים הנעשים על ידי מעשה המצוות של בני ישראל, וזהו הכוונה המלאכים הקדושים והטהורים, הנעשים על ידי העושים רצונך, והמה מלאכים קדושים, לעומת מלאכי החבלה הנעשים על ידי מעשי העבירות של בני ישראל. וכן כתב הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע (דברי יואל הושענא רבה, אות ג') מדידיה.

*

אנו מבקשים שהקדוש ברוך הוא בעצמו יברכנו ולא על ידי מלאכיו המבקשים לעשות רצונו פעמים נוספות ולברכנו בכל פעם רק מקצת

אכן אני אמרתי לפרש כוונת אמרינו בזה, על פי דברי הבני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ו' אות י"ב) על הכתוב (ירמיהו ז', יד) 'רפאני ה' וארפא הושיעני ואושעה', ולכאורה מה היה לו להוסיף לומר כי כאשר יעשה ה' כאן יתקיים, הרי פשוט הוא כי אם ירפא השם יתברך את האדם בוודאי שיתרפא בשלימות, וכן אם יושיע ה' את האדם יוושע בתשועת עולמית.

אך ביאר בזה, כי הנה המלאך יש לו השתוקקות עצום לקיים רצון השם יתברך, וזה הוא כל חיותו ותכליתו, על כן כאשר נשלח המלאך בשליחותו של מקום לרפא את החולה, או אז לא ירפאהו בשלימות, כי על ידי שיחזור האדם ויחלה בשנית שוב ישלחהו הבורא לרפא את החולה, ונמצא על ידי זה שלא ירפאהו בשלימות יוכל לעשות בשנית את שליחותו של מקום. אמנם אם הקדוש ברוך הוא מרפא את האדם, אז הוא מרפאהו בתכלית שלא יחזור לחוליו בשנית.

ולזה אמר הכתוב 'רפאני ה' היינו שלא על ידי מלאך, 'וארפא' או אז ירפא בשלימות הרפואה, כי על ידי מלאך לא יהיה הרפואה בשלימות בכדי שיחזור ויחלה בשנית ויצטרך המלאך להשתלח לעשות רצון ה' בשנית. וכן 'הושיעני' היינו הקדוש ברוך הוא בעצמו, ואז 'אושעה', יהיה הישועה ישועת עולמים בשלימות.

על פי זה יש לפרש נוסח אמרינו, 'וברוכים הם מלאכי הקדושים והטהורים', היינו שאכן ברוכים הם המלאכים הקדושים והטהורים, אך עדיין הם 'העושים רצונך', כל מהותם ורצונם הוא לעשות רצון הבורא ברוך הוא, ולכן אינם יכולים לברכנו כראוי, כי לא יברכו בשלימות, ולזה ממשיכים ואומרים 'אדון השלום ברכנו בשלום', שאנו מבקשים כי אדון השלום ריבון כל העולמים בעצמו, הוא יברכנו בשלום, ואז יהיה הברכה בשלימות הראוי.

*

יעקב אבינו שלח את המלאכים שנבראו על ידי המחשבה הטובה שהיה לו להורות לבני ישראל את דרכי העבודה בענייני הגשמיות

עוד יש להעמיס בדברי רש"י שכתב מלאכים ממש, על דרך דברי הבעל הטורים ודברי הרב חיד"א הנ"ל, כי הנה ידוע דברי הגמרא (קידושין לט-מ.) כי בישראל מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, ואילו מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, אמנם לעומת זאת באומות העולם מחשבה טובה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, ואילו מחשבה רעה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה.

אגב, בעיקר טעם החילוק אשר לכאורה אין לו כל הבנה להיות הדברים מהופכים מן הקצה להקצה, כתב הבני יששכר (מאמרי חודש תשרי מאמר ז' אות ב'), כי הנה היהודי מצד עצם מהותו שייך הוא לצד הטוב, ועל כן מחשבה טובה של בן ישראל, הרי זה מחשבה טובה בעצם מהותו, ועל כן ראוי שיקבלו על כך שכן טוב, אמנם מחשבה רעה אינו מצד עצמותו של האיש הישראלי, כי מצד עצמו אין לו שייכות אל הרע, ואין זה אלא מחשבה מן החוץ, ואין כל מקום להענישו על כך, אלא אם כן בסופו של דבר עשה בפועל את העבירה, או אז נענש על מעשה העבירה אשר עשה בפועל, לעומת זאת אצל אומות העולם הרי מצד עצמם הינם שייכים אל הרע, ולכן מחשבה רעה הרי היא מחשבה מעצמותם, ולכן על מחשבה רעה בלחוד ראוי כבר להענישם, אמנם מחשבה טובה אינה שלהם כל עיקר, כי כל מהותם הוא מצד הרע, ולכן אין ליתן להם שכר על מחשבה שבאה אליהם מן החוץ, ואינה שלהם.

והנה כתוב (בראשית לג, יח) 'ויבא יעקב שלם ויחן את פני העיר', ובגמרא (שבת לג): "ויבא יעקב שלם, ואמר רב שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו, ויחן את פני העיר, אמר רב מטבע תיקן להם, ושמואל אמר שווקים תיקן להם, ורכי יוחנן אמר

1. אכן מובא (רב טוב פי בלק בד"ה א"י לא הביט) בשם הרה"ק רבי משולם זושא מהאניפולי זי"ע שאמר, כי לעולם לא יוכל להיות מלאך הנוצר מהעבירה שיהא בשלימות כל האברים, כי הרי כל יהודי החוטא אינו עושה זאת בשלימות רצונו, שבתחילה מנסה הוא להתגבר על יצרו הרע המפתהו לדבר חטא ואון, ואף אחר שהתגבר עליו יצרו ומשכו לידי חטא, מכל מקום הוא עושה זאת בעל כרחו ושלא מרצון עצמו, ואף לאחר מעשה מלא הוא חרטה על מעשהו, ולכן אף המלאך הנוצר מעבירה זו אין במציאות שיהיה לו שלימות האברים, מה שאין כן המלאכים הנבראים ממעשי המצוות של בני ישראל, הנעשים מתוך התלהבות וחמימות גדולה, בוודאי הינם בשלימות האברים כראוי.

אך אין צריך לכל זה, אלא מאחר וכל מטרת ביאת המלאכים היתה להגן על יעקב, לכן לא הועיל הזכרת זכות אברהם ויצחק, אלא כששמעו שהוא אח של יעקב אשר עליו הגיעו להגין, על כן הועיל זכות הזכרת שמו של יעקב שיפסיקו להכותו.

*

יעקב אבינו כיוון בדבריו מצד אחד כפשוטם כלפי עשו ומצד שני היה מתפלל ומתחנן ככל דיבוריו לפני הקב"ה

הרה"ק הרר"א מליזענסקי ז"ע כתב בספרו הקדוש **נועם אלימלך** (פ' וישלח בד"ה או יאמר וישלח) לדקדק בכמה דקדוקים בלשון הכתוב, א' מדוע הוצרך יעקב לשלוח מלאכים ממש אל עשו. ב' מהו שאמר הכתוב (בראשית לג, ה) **'ויצו אותם לאמר כה תאמרו לאדני לעשו'**, ולכאורה הרי לא היה לו צורך להחניף אל עשו רק בפניו, ולמה קראו אדון שלא בפניו. ג' גם יש לדקדק אמרו **'לאדני לעשו'**, מדוע הוסיף האות ל' על תיבת **'עשו'**, והיה לו לומר **'לאדוני עשו'**. ד' מה שאמר אחר כך (בראשית לג, ה) **'עם לבן גרתי ואחר עד עתה'**, וכתב רש"י: **'גרתו'**, לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני (בראשית כז, ט) הוה גביר לאחייך, שהרי לא נתקיימה בי. דבר אחר, **'גרתו'** בגימטריא **תרי"ג**, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים, ובשלמא הפירוש הראשון מובן מדוע שלח לומר כן לעשו, אמנם הפירוש השני אין לו משמעות מדוע שלח לומר כן לעשו, מה לו נפקא מינה אם שמר את תרי"ג מצוותיו. ה' כן יש לדקדק באמרו (בראשית לג, ו) **'ויהי לי שור וחמור'**, וכתב רש"י: **'אבא אמר לי (כז כח) מטל השמים ומשמני הארץ, זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ'**, אמנם במדרש (בראשית רבה עה, ו) אמרו: **"שור זה מלך המשיח, שנאמר (דברים לג, י) 'בכור שורו הדר לו', חמור, זה מלך המשיח, שנאמר (זכריה ט, ט) 'עני ורוכב על חמור' וגו''**, ואף כאן בשלמא דברי רש"י מובנים על פי הפשט מה התכוון לומר כן לעשו, אך לדברי המדרש אין מובן לדבריו אלו ששלח לומר לעשו.

וכתב לבאר בזה, כי הנה הצדיקים יש להם כח, אשר אף בשעה שמדברים הם דברים שנראים כלפי חוץ דברי חול, מכל מקום כל דבריהם הינם תפילות ותחנונים אצל מלך המלכים הקדוש ברוך הוא, אלא שהדברים מלוכשים כלפי חוץ כדיבורים הנראים לעיני המון העם כדברים פשוטים.

וזהו שהיה אצל יעקב, אשר מצד אחד שלח שליחות לעשו, אליו שלח שלוחים בעלמא, אמנם בד בבד היה בכל דבריו תפילה ותחנונים לפני הקב"ה, ולזה אמר **'ואשלחה להגיד לאדני לעשו'**, היינו שמצד אחד היו דבריו **'לאדני'** והיינו לאדון כל העולמים, אליו שפך תפילה ותחנונים, ומצד שני היה בדבריו **'לעשו'** שליחות לעשו גם כן, ועל זה אמר **'עם לבן גרתי ואחר עד עתה'**, אשר בדבריו כלפי שמיא היה כוונתו לומר כי תרי"ג מצוות שמר מתוך מסירות נפש, על כן מבקש הוא לעורר עליו זכות ורחמים, ואילו בדבריו כלפי עשו התכוון כפשוטו שלא נעשה שר חשוב ולא נתקיימה בו ברכתו של יצחק, וכן אמרו **'ויהי לו שור וחמור'**, היה גם כן בכוונה זו אשר כלפי שמיא ביקש לעורר זכות משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, אשר גם אם אינו ראוי מצד עצמו להיושע, מכל מקום יעמוד לו זכות משיח בן יוסף ומשיח בן דוד העתידים לצאת ממנו, על דרך דברי הגמ' (פסחים מט:) דילמא נפיק מיניה זרעא מעליא, ואילו כלפי עשו היה כוונתו כפשוטו לומר שגם כן לא נתקיימה בו ברכתו של יצחק שבירכו בטל השמים ובמשמני הארץ.

מרחצאות תיקן להם, ולכאורה אינו מובן מה היה לו ליעקב לתקן מטבעות או שווקים או מרחצאות, וכי מה ענין היה לו בזה. ומבואר בספה"ק (ר' טהרת יום טוב או"ח סי' פ"ד אות ט"ו), כי הנה האבות הקדושים סללו את הדרך ילכו בה כל קהל עדת בני ישראל לאחר מכן, על כן ביקש יעקב להעמיד לבני ישראל את הדרך להתעסק בעניני העולם הזה, וזהו שאמרו שתיקן להם מטבע, היינו שידעו איך צריכים להתנהג עם הממון, שלא להוציא על מותרות התאוה, אלא אך ורק לעשות רצון השם יתברך, שישקיע את ממנו בחינוך הבנים לדרכי התורה והמצוות, וכן שווקים תיקן להם, היינו איך יהיו הולכים ברחובות ובשווקים בשלימות הטהרה, על דרך שפירשו הספה"ק (תפארת שלמה פ' חיי שרה בד"ה הנה אנכי) את הכתוב (בראשית לח, כא) **'איה הקדשה הוא בעיני על הדרך'**, אשר שמירת הקדושה תלוי בקדושת העיניים בלכתו בדרך, וכן מרחצאות תיקן להם, היינו שיזהרו בטהרת המקוה, שיטהרו בה עצמם כראוי. וזהו ענין שהיה שלם בגופו בממונו ובתורתו, היינו שאף ענייני הגוף והממון יהיו הכל על פי דת התורה, שלא להתעסק בהם ככהבלי העולם הזה.

לפי זה יש לומר, כי מסתמא כבר היה לו ליעקב מחשבה לתקן דברים אלו כבר זמן רב קודם שעשה כן בפועל, ואם כן היתה מחשבה טובה מצורפת למעשה, וכבר נחשב לו כאילו תיקן דברים אלו, ועל ידי זה נבראו מלאכים אלו.

וזהו שכתב רש"י **'מלאכים ממש'**, ממ"ש נוטריקון מ'טבע מ'רחצאות ש'ווקים, היינו המלאכים שנבראו על ידי דברים אלו שהיו במחשבתו לתקן לבניו אחריו, וכבר נבראו מלאכים אלו מכח מחשבתו, הם אלו אשר שלח לפני עשו אחיו.

*

הוצרך יעקב לשלוח מלאכים ממש כי היו עם עשו אנשים גבורים ביותר ולא היה מתייחס לשלוחי בשר ודם

האור החיים הקדוש (בראשית לג, ז) כתב לדקדק כמה דקדוקים בלשון הכתוב, והעיר עוד מדוע הוצרך לשלוח מלאכים, ולא הסתפק בשליחת שלוחים בשר ודם.

אך כתב, כי לזה אמר הכתוב **'וישלח יעקב מלאכים לפניו'**, היינו שראה לפניו את המלאכים עומדים אצלו, ומזה הבין כי לא במקרה באו אצלו המלאכים, ואין זה אלא בכדי שיוכל לשלוח מלאכים אלו לפני עשו אחיו.

ומה שהיה לו צורך במלאכים ממש, על זה כתב האור החיים הקדוש, על פי דברי המדרש (בראשית רבה עה, יב): **"אמר רבי שמואל בר נחמני ארבע מאות מלכים קושרי כתרים, ויש אומרים ארבע מאות מיני אפרכין היו עמו, ורבי ינאי אמר ארבע מאות ראשי גייסות היו עמו"**, הרי שלא היו אלו ארבע מאות איש פשוטי עם, ועל כן היה יעקב ירא שאם ישלח לפניו שלוחים בשר ודם לא יתחשב בהם עשו לרום חשיבות האנשים אשר נטל עמו, ולכן שלח לפניו מלאכים ממש. ולא זו בלבד, אלא שהיו אלה ד' אלפים מלאכים, וכמו שאמרו במדרשות (בראשית רבה עה, יב).

עוד זאת מצאנו שכתב רש"י (בראשית לג, ח): **"ומדרשו כתות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם של מי אתם, והם אומרים להם של עשו, והן אומרים הכו הכו, ואלו אומרים הניחו בנו של יצחק הוא, ולא היו משגיחים עליו, בן בנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים, אחיו של יעקב הוא, אומרים להם אם כן משלנו אתם"**, הרי שבפועל נפל פחדו של יעקב על עשו ומחנהו, מכח המלאכים דווקא שזכה שיבואו לפניו שיוכל לשלחו אל עשו.

אכן מה שלא הועיל הזכרת זכותו של יצחק ושל אברהם רק זכותו של יעקב הועיל להם, היה אפשר לומר בזה, כי הוא לצד היות יעקב בחיר שבאבות (שכל טוב [בובר] בראשית לג, יז), וכידוע מאמר חכמינו ז"ל (שיר השירים רבה ג, ב) על יעקב שהיתה מטתו שלמה, כי אברהם היה לו בן ישמעאל, ואילו יצחק היה לו בן עשו, ואילו יעקב לא היה פסול בזרעו (פסחים נג), על כן גדלה מעלתו להציל את עשו בזכותו, ואכן מצאנו בדברי הכתוב (ישעיהו כט, כב) **'יעקב אשר פדה את אברהם'**, הרי שאף אברהם לא נפדה אלא בזכותו של יעקב.

2. שגור בפי העולם בדרך צחות (בפקודין אשיחה - קרול, ויקרא טז, ח) מה שמצאנו שהיו שני שעירי יום הכיפורים שוים זה לזה במראה ובקומה ובדמים (יומא סב), והנה לכאורה הרי זה מורה כי השעיר לעזאזל צריך להשקיע בו הדמים כמו שמשיקיעים בשעיר לה', ונמצא יש מכאן פתחון פה, כי יש להשקיע את הממון אף בענייני העולם הזה. אכן האמת הוא להיפוך, כי חובת השוואת שני השעירים זה לזה בדמים, הוא בכדי להורות, כי יש להשקיע בשעיר לה' לכל הפחות באותה מידה בה משקיעים בשעיר לעזאזל...

הרה"ק הרבי ר' ברוכ'ל ממועזיבוז' זי"ע - יו"ד י"ה כסלו תקע"ב

ידוע כי הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע היה לו הנהגה מיוחדת בדרך הקפדה, והיה מעורר פני כעס על עניינים שונים. בין הדברים שהיה מקפיד עליהם ביותר, שלא יתיישב אדם בחדרו כל עוד ולא הורה לו על כך.

פעם אחת הגיע אליו הרה"ק רבי צבי הירש לייב מאלק זי"ע עם משמשו, ומשמשו הביא עבורו כסא והתיישב עליו הרה"ק מאלק זי"ע, ללא שהרשהו הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע על כך. תכף העמיד הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע פנים כעוסות, באמרו להרה"ק מאלק זי"ע, כי איך הוא מעזי להתיישב בחדרו של אחד שהוא חד בדרא. ענהו הרה"ק מאלק זי"ע, כי הוא גם כן הינו חד בדרא, ואין כל פליאה בדבר, מאחר ומצאנו כבר שיכול להיות תרי חד גדיא, אם כן יכול להיות גם כן תרי חד בדרא.

אמנם לאחר מכן אמר את כוונתו, כי הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע הוא חד בדרא בקדושה, ואילו הוא חד בדרא בחכמה, וסיפר מה שהיה עמו, כי התעורר איזה קטרוג על בני ישראל שאינם עושים את עבודת השם יתברך לשם שמים, אלא כל מגמתם הוא לכבוד עצמם. אכן הוא אמר להקב"ה, כי הרי מתנהג הוא עם בני ישראל מידה כנגד מידה, ולכן אף הוא יש לו לעומתם להתנהג במידה זו, ולהשפיע להם רוב שפע בלא שיכוון לעצמו, אלא אך ורק עבור בני ישראל, ובזה הראה איך הוא חד בדרא בחכמה?²

*

אחר הסתלקות הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, הסתופף הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע בצלו של הרה"ק רבי מנחם מנדל מוויטעפסק זי"ע, ורק אחר עלייתו של הרה"ק מוויטעפסק זי"ע לארץ ישראל, התחיל להנהיג את עדתו במזבזו.

אמנם בני העיר מעזיבוז' היו כולם עניים ואביונים, ושאלו לו חסידיו, איך יוכל לעשות את פרנסתו מהפדיונות שיביאו אליו בני העיר, שאין הפרוטה מצויה בכיסם.

אמר להם הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע, כי כתוב (תהלים קלב, טו-טז) 'פה אשב כי אותיה צדה ברך אברך אביוניה אשביע לחם', והיינו, 'פה אשב' שהוא רוצה לישב במעזיבוז', 'כי אותיה', כי אוהב הוא את המקום בו התגורר זקיני הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, ועל כן מבקש הוא להתגורר במקום זה, ואם תאמרו 'צדה ברך', מאין יהיה לו 'ברוך' צדה לפרנסת ביתו, 'אברך אביוניה', על זה יברך את עניי העיר שיזכו להתעשר, 'אשביע לחם', על ידי זה יוכל להשביעם לחם, ואף הוא תהיה לו פרנסתו מצויה מבני העיר. ואם כן אמר מסתמא כן היה, ובזכותו נזכה לזה גם אנו בזמנינו, לברך את אביוני בני ישראל ברוב עשירות.

*

כמו שהזכרנו היה הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע מתנהג בקפדנות, ומובא כי אחר הסתלקותו, מצאו את ספר הזוהר הקדוש שהיה ברשותו מדופדף במקום המדבר בגנות הכעס (זוה"ק ח"א קפד). ובסוף הענין הוא מסיים: "אית רוגזא ואית רוגזא" - יש רוגז שהוא פסול ויש רוגז שהוא טוב, "אית רוגזא דאיהו מברכא מעילא ומתתא ואקרי ברוך" - כי יש רוגז שהוא מבורך למעלה ולמטה, והוא נקרא 'ברוך', עכתו"ד. ובזה בא ללמד, דאיכא צדיקים הפועלים גדולות ונצורות על ידי כעס, וזה איקרי 'ברוך' - בא לרמז על הצדיק ששמו 'ברוך' שעבודתו היה בדרך נסתרת זו, אשר בוודאי היה מתקן עניינים נעלים על ידי בחינת 'כעס' דיליה³, ואז ראו הכל כי ענין הקפדנות שהיה מתנהג בו כל ימיו, היה מצד רוגז דקדושה, ומי יבוא בסוד קדושים.

זי"ע ועכי"א

בתוך שלשה ימים ליום הילולתו כ' כסלו חל יומא דהילולא של הרה"ק האמרי ברוך מוויזניץ זי"ע שאף נקרא שמו על שם הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע¹, ומשמם חל יום פטירתו תוך ג' ימים ליום פטירת הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע.

ידוע מאמר העולם, כי תוך ג' ימים ליום היאר צייט הרי זה כאילו עומדים עוד ביום היאר צייט, אם כי הרה"ק המנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע כתב (דברי תורה מהדורא תליתאה אות מ"ו), כי מאמר זה מכח טעות הוא, כי מקור הדבר הוא שיום לפני היאר צייט ויום אחר היאר צייט יש להם חשיבות כיום היאר צייט, על כן מג' ימים אלו, נתקבל מאמר העולם כי ג' ימים לפני או אחרי היאר צייט הרי הם עוד שייכים ליום היאר צייט, אך מכל מקום מאחר ואומרים כן בוודאי משהו מן האמת יש בזה.

*

הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע היה בנה של בתו של הבעל שם טוב הקדוש זי"ע מרת אד"ל ע"ה, ומסופר, כי פעם אחת נפלה מרת אד"ל לחולי והיתה בסכנה גדולה, במוצאי שבת הגיע הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זי"ע בקפיצת הדרך אל הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, וביקש שיכינו עבורו סעודת מלוה מלכה, כאשר מבקש הוא שבתו מרת אד"ל תכין את המאכלים. אכן אמר לו הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, כי בתו שוכבת על משכבה והיא שרויה בסכנה גדולה, אך כשומעה כי מבקש הוא שתבשל עבורו המאכלים, נכנס בה רוח חיים והרגישה כי כוחה במותנה לעמוד להכין המאכלים.

והנה כאשר ביקשה לצאת מן החדר, עוד היו שני הילדים הרכים הלא הם הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע ואחיו הרה"ק הדגל מחנה אפרים זי"ע שוכבים במיטתם, וכאשר ביקשה לצאת התחילו לבכות על כן הוציאה אותם ממיטותיהם, ותכף אחר שהוציאה אותם מן המיטות, נפלו אבני הכותל על המיטות, וניצלו על ידי זה ממתה ברורה.

כראות הבעל שם טוב הקדוש זי"ע את הנעשה, אמר להרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זי"ע, כי הוא רואה שבא כשליח משמים לרפאות את בתו ולהציל את נכדיו, בעודו אומר כי פלא הדבר שלא הרגיש מאומה כי שורה עליהם דינים וגבורות.

*

בהיות הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע ילד קטן בשנים, ביקשו להתחיל ללמוד עמו גמרא, ושאלו אותו איזה מסכת רוצה ללמוד, והשיב כי רוצה ללמוד מסכת בבא קמא. כאשר שאלוהו מה טעם רוצה לבחור מסכת זו, אמר כי בבא קמא נוטריקון ב'רוך ב'ן אדל ק'דוש מ'רחם א'מו.

*

סיפר הרה"ק השפע חיים מקלויזנבורג זי"ע, כי פעם אחת הגיע אחד לשאול את הבעל שם טוב הקדוש זי"ע על דברי הזוהר הקדוש (ח"א צח): "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו" (בראשית יח, ב), מאן אנון שלשה אנשים, אלן אברהם יצחק ויעקב דקיימי עליה דהאי דרגא, ושאל הרי מדובר באנשים שהיו נצבים על אברהם אבינו, ואיך יכול להיות כי שלשה האנשים הנצבים עליו הם אברהם יצחק ויעקב.

הרבי ר' ברוכ'ל זי"ע שעוד היה ילד, שהה בסמיכות, וקרא לעבר הבעל שם טוב הקדוש זי"ע ואמר, מי הוא הפתי השואל כן, וכי הכוונה לאברהם יצחק ויעקב, הכוונה למידותיהם, היינו אברהם הוא עמוד החסד, ויצחק הוא עמוד העבודה, ויעקב הוא עמוד התורה, עליהם הכוונה, ולא על גופם בפועל...

*

1. על פי הוראת זקיני הרה"ק מרוזין זי"ע.
2. ונראה דזהו מה שאנו אומרים "עשה למענך אם לא למענינו", כי אף אם חלילה מקטרגים עלינו שאנו מקיימים התורה והמצוות לטובתינו, אזי תתנהג אף אתה כן ותשפיע עלינו השפעות טובות לטובתך.
3. וכבר מצאנו סימוכין לדבר בכתבי הרה"ק מקאמאנא זי"ע (היכל הברכה, דברים) על הכתוב (דברים ב', י"א) 'רפאים יחשבו אף הם כענקים והמואבים יקראו להם אמים', רפאים' מכוון להצדיקים הק', 'יחשבו אף הם' החרון אף דיליה, 'כענקים' - בכך הם 'מעניקים' השפעות טובות, וממתיקים הדינים, 'המואבים' - המוני העם שאינם מבינים בדרכי הצדיקים, 'יקראו להם אמים' - סוברים על הצדיקים שהם 'אמים' - כעסנים.

קול רוח

פנינים יקרים מלוקטים מספר קול רוחי עה"ת ומוערים מצאת הרה"ג רבי רודר פראנר שליט"א
נשיא ההתאחדות קהילות החרדים בעיר הבירה לונדון יב"ו

תמיד יש להתעלות עוד ועוד במעלה העבודה

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות וגו' (לג, יח). וברש"י: "י"ח חדשים, סוכות קיץ, בית חורף, סוכות קיץ". הנה מצינו דיעקב קרא לביהמ"ק בית וכמו שאמרו חז"ל (פסחים פ"ה). "לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית", והיינו דאצל אברהם עוד היה בבחינת הר שהיה באותו מצב שנברא בו מששת ימי בראשית, ואצל יצחק כבר ניכר בו יד האדם בחינת שדה, ואצל יעקב כבר היה מעשה אדם גמור בחינת בית. וגם כאן י"ל שאחרי שמתחילה עשה סוכות בחינת דירת ארעי שוב נכנס לבית דירת קבע, בחינת ביהמ"ק ובית הכנסת ובית המדרש, ודוקא בחורף הוא דנכנס לבית שהוא זמן מסוגל מאוד לעלות ולהתעלות בתורה דלילי חורף ארוכות וכבר אמרו בגמרא (עירובין סה.) לא איברי לילה אלא לגירסא, וגם חזינן שהיו"ט היחידי בימות החורף הוא ימי החנוכה שמצותה בנר ומנורה, ומנורת ביהמ"ק הרי מרמזת לתורה, על כן נכנס לבית המדרש בימות החורף. ומ"מ צריך לדעת דכמו שקדמה סוכה לבית, כך גם הבית עצמו קדם לסוכה אחרת, דאין סוף לעליה שצריך אדם לעלות, וכל מצב חדש שמשגיג - הוא בעצמו רק הכנה לעלות עוד ועוד, ומה שנראה עתה כדירת קבע לבסוף יבין שהוא רק סוכה דירת ארעי, וכך יהיה מוסיף והולך להתעלות במעלה סולם העולה בית א-ל.

שלמות בשם לשון ולבוש

ויבא יעקב שלם וגו' (לג, יח). ברש"י: "שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו". עוד דרשינן בפדר"א ובילקוט לגבי ישראל היוצאים מארץ מצרים שיצאו בבחינת של"ם שלא שינו ש"מם לשונם מ'לבושם, ובזכות זה נגאלו ממצרים. ויש לומר דמכווננים הענינים זה כנגד זה, דיעקב היה "שלם בגופו" אף דשמו אינו בני המדינה ולגלגו עליו, מ"מ נשמר גופו ולא ניזק, והיה גם "שלם בממונו" אף דלשונו אינו כלשון המדינה וקשה לו לעשות פרקמטיא, אעפ"כ נשאר שלם בממונו, ו"שלם בתורתו" שלא שינה מלבושו ונשאר משונה במראיתו, וממילא לא נמשך ללמוד חכמות חיצוניות עם בני המדינה.

הכמחת הארץ ליעקב ולזרעו כשיעלו ממצרים

ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחריו אתן את הארץ (לה, יג). לכאורה למה ליה לכתוב לחזור ולומר לבסוף 'אתן את הארץ', הרי סגי ליה למימר 'ולזרעך אחריו' ומובן דקאי ארישא דקרא 'ואת הארץ וגו' לך אתננה וגו'. ונראה דנרמז כאן בפסוק שיצטרכו לשתי נתינות, מפני דבין נתינת הארץ ליעקב ובין נתינת הארץ לזרעו תבוא באמצע גלות מצרים, והוצרכו באמת לנתינה אחר נתינה, נתינה אחת ליעקב לפני ירידתו למצרים, ונתינה שניה לזרעו כשחזרו ממצרים, והיינו 'ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך

ע"י שנתגיירו לא עבר על איסור ב' אחיות

ויצו אתם לאמר וגו' עם לבן גרתי ואחר עד עתה (לב, ה). ברש"י: "לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר וכו', ד"א גרתי בגימטריא תרי"ג כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי". לכאורה קשה האיך אמר יעקב תרי"ג מצות שמרתי והלא נשא שתי אחיות והוא לא תעשה מפורש בתורה והוא אחד מתרי"ג מצוות. אמנם י"ל הפירושים משלימים זה את זה, שבפירוש הראשון כתב רש"י שיעקב הזכיר על עצמו שהיה שם גר, ובזה בא לרמז לנו דלאה ורחל נתגיירו כשנשאו לו, וממילא נתבטל מהן האחוה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ונמצא שלא נשא שתי אחיות, על כן שפיר "גרתי בגימטריא תרי"ג כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי" ולא עברתי על איסור שתי אחיות.

תיקון גיד הנשה יהיה רק לעתיד לבוא

ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשו ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו' כי נגע בכף ירך יעקב וגו' (לב, לא-לב). לכאורה יש להבין למה הוזכר איסור זה רק כאן ולא לעיל (פסוק כ"ו) כאשר אירע אותו מעשה שנגע המלאך בכף ירכו דכתיב 'זירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב', ולמה המתין עד כאן כאשר כבר נתרפא כפירש"י 'זיזרח לו השמש לרפאות צלעתו'. והנה רש"י מביא דהשמש זרח לו לצרכו לרפאות את צלעתו כמה דתימא 'שמש צדקה ומרפא בכנפיה', ובאמת האי קרא קאי לעתיד לבוא דשמש זו עתידה לרפאות את הצדיקים לעתיד לבוא כדאיתא בגמ' (נדרים ז:), ובזה י"ל דכאשר עבר יעקב את "פנואל" הכתוב עם וי"ו ולא כתוב כאן "פניאל" עם יו"ד כדלעיל (פסוק לא) 'ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלקים פנים אל פנים ותנצל נפשי', וההבדל הוא דוי"ו מרמז לעה"ז כנגד וי"ו של סוף שם הוי-ה, ווי"ד מרמז לעה"ב כנגד יו"ד של תחילת שם הוי-ה, וכאשר נאבק יעקב עם המלאך היה עוד בבחינת עוה"ב עולם המלאכים, ועל כן 'ויקרא יעקב שם המקום פניאל' ביו"ד 'כי ראיתי אלקים פנים אל פנים', ואף דאז הוא דנתקע בירכו חשב שבחינה זו לא תימשך כשיחזור לעוה"ז הגשמי, אבל כאשר 'זיזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל' בוי"ו שכבר נעשה מפניאל פנואל אחרי שהמלאך עזב אותו 'והוא - עדיין - צולע על ירכו' אז ראה והבין דאין מקום להתרפאות בעוה"ז מצלעתו אי לאו ע"י שמש של צדקה בכפניה המיועדת לצדיקים לעתיד לבוא, א"כ ראה דצלעתו מתקיימת בעוה"ז ואין לה תיקון מעצמה 'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו' כי נגע בכף ירך יעקב' צריך שבני ישראל ימנעו מלאכלו כאן בעוה"ז, כי נתגלה דיש לו תיקון רק לעתיד לבוא, ואתי שפיר.

אתננה' טרם הירידה למצרים, 'ולזעור אחריו אתן את הארץ' אחר שיעלו מגלות מצרים.

השם "בנימין" להטותו למידת 'תפארת' האמצעית
ויהי בצאת נפשה וגו' ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין (לה, יח). עי' רש"י דבן אוני היינו בן צערי ובנימין היינו בן ימין. ונראה לרמז בזה דהנה יעקב הוא בחינת 'תפארת' שהוא

הממוצע בין 'חסד' ל'גבורה', וכשרחל קראה אותו 'בן אוני' היינו "בן צערי" הניחה בזה עליו מדת הדין והגבורה, וכדי להחזירו למדתו האמצעית הוצרך יעקב לקרותו 'בן ימין' שהוא לצד ימין צד החסד, כדי שבצירוף שניהם יהיה באמצע כמדת אביו 'תפארת', וכדאיתא ברמב"ם בהלכות דעות דמי שנוטה בטבעו לקצה אחד בענין המדות, צריך לתקן ע"י שילך לגמרי לקצה שכנגדו כדי שלבסוף ישאר באמצע.

פנינים על רה הובי מספרי קול רורי על ש"ס

כד. [תוד"ה הרי הוא אומר בא"ד אפי' אם יבא אלי וכו'. יש לעיין אי לגבי שור מועד שתלוי בחזקת נגחן מהני עדות אלי' כפי שנראה מפשטות דברי התוס'.

תוד"ה אי ליעודי גברא בא"ד לעבור בהתראות וכו'. והיינו מנגיחה ב' ואילך דכבר מותרה לאחר נגיחה ראשונה לפני השניה, ובנגיחה ד' כבר מקרי מועד בג' פעמים לעבור על התראות, עי' ב"ב כ"ח: תוד"ה אלא.

רש"י ד"ה והן עדות אחת להזמה בסו"ד על הנגיחה שלישית אלא חצי נזק. עי' בגליון שמגיה רביעית, וקשה להבין האין אפשר לדון על הזמה וחייב של חצי נזק יתירא דנזק שלם אם עדיין בשעת העדות לא היה הנגיחה רביעית, דלכאורה הם מעידים עתה לאחר נגיחה שלישית, ובכל דיבורי רש"י אחר כך לא הוגה כלל וכתוב שלישית, וע' תוד"ה ולא ישמרנו לעיל כ"ג: שבסו"ד דברו מזה.

תוד"ה תלתא כיתי עדים בסו"ד דה"ה כת אחת. אולם בזה אם הוזמה על נגיחה אחת כבר נפסלה לכל שאר עדיותיה על שאר הנגיחות, וא"א להזימה עוד למ"ד עד זומם למפרע נפסל [ופסקינן בזה כבאבי דהוא מהלכות יע"ל קג"ם].

כד: [תוד"ה במכירין בעל השור בא"ד א"נ דנאבד אחד מהם אחר כל נגיחה וכו'. כך צריך לגרוס לכאורה - עי' במהרש"א דאתיא למ"ד ליעודי תורא, והיינו טעמא דאי ליעודי גברא [וכשיטת התוס' לעיל בסמוך ד"ה אלא דכל הני שינויי בתראי יש לפרש גם אי ליעודי גברא] א"כ ודאי באו קמאי ביום ראשון ואי לא נאבד שום שור בשעת עדותם יכולים תמיד לומר לחייבו ח"נ באנו, וכן כת שניה ביום שני וכו', משא"כ אי ליעודי תורא דבאו כולם ביום אחד להעיד, סגי דנאבד שור אחד ביום זה שמעדין עליו.

בא"ד כגון שלאחר שהעידו כולם ראוהו והיכירוהו וכו'. קשה להבין דהאיך נעשה מועד בהכרה בעלמא, והלא כבר גמרו עדותם בב"ד, דאי כבר היכירוהו לפי שהעידו הכת ג' בב"ד יכולים לומר לחייבו ח"נ באנו, וצ"ע.

בגמ' אבעי לך לנטורי לכולא בקרא וכו'. ואין כאן ביטול ברוב או הליכה בתר רוב על כל שור בפ"ע לומר שהוא מהרוב שאינן מועדים ולא בעי שמירה, דהלא מקרי המועד קבוע בעדרו. ועוד דהוא מזיק ודאי בתוך נכסיו. ועי' בתוד"ה במכירין וכו' מה שהביאו מההיא דרבי אחא מפרק המוכר פירות.

בגמ' שיסהו הוא בעצמו פטור וכו'. רש"י מפרש שנשך הכלב את המשסה ע"ש. ונראה מלשונו שנשך אותו אף שלא שיסה אותו לנשכו, ונראה דדוקא פירש כן ולא פירש ששיסה המשסה שישכנו הכלב לעצמו, דא"כ לא מקרי שינוי אצל הכלב

דעשה מה ששיסה אותו, ורק היכא דשיסהו לנשך אחר ושיסה את המשסה - כמו שמפרש רש"י - אז הוי בא אחר ושינה בו, שהמשסה עושה שינוי ראשון [עי' בפר"ח] והכלב שאינו עושה שפי שיסויו עושה שינוי שני.

תוד"ה המשסה כלבו של חבירו בסו"ד שהאדם נלחם עמו להרגו. ועל כן פטור השור דדמי לבא עליך להרגך השכם להרגו, ובדין הוא דרשאי לעשות כן ואין הבעלים מחוייב לשמרו משיסויו הבא מרצונו בהגנת חייו, ואינו כשיסויו בעלמא שיש על הבעלים לשמרו מזה. ועי' בגמ'.

כ"ו: [בגמ' ליתן צער במקום נזק וכו'. יש לעיין אי לשון פצע משמע צער או דיתורא בעלמא קדריש.

תוד"ה האי מביעי ליה בא"ד שלא עשה רושם וכו'. דס"ד דצער בעלמא על צפרנו [שנקרא אין רישומו ניכר כיון דלא יעמוד הרושם על הצפרון שעשוי ליגדל וליקץ] הוי היזק שאינו ניכר ופטור טפי מכולהו וצער במקום נזק שקטע ידו דילמא נמי אפשר לפטרו, משום דעיקר הנזק הוא פחיתות ערך כספו והצער טפל לגביה, אבל צער בדלא פחיתה מכספיה וברישומו ניכר, הוי הקרוב ביותר בסברא לחייבו בתשלומים כנזק גמור, וע"כ אליבא דכו"ע התם בפרק החובל חייב ביה מקראי דחבורה וכויה, ע"ש.

כז. [תוד"ה המניח בא"ד אבל בנמצא נגחן לא מצי אמר מוכר קים לי בנפשך שאתה מן המיעוט וכו'. וגם אינו יכול לומר אני מן המיעוט שמוכרים רק לשחיטה, דפשיטא דכל מוכר שוורים מוכר לכל צרכים ואינו מוכר רק לשחיטה, והרוב והמיעוט תלויין רק בלקוחות ולא במוכרים.

בא"ד דאית ליה זוזי וכו'. דכל דאית ליה זוזי מחוייב לתת מעות ואינו יכול לפטור עצמו מחיוב תשלומין במטלטלין.

בא"ד להנך זוזי וכו'. דדוקא הנך זוזי שנתן הם שיכול לתבוע בחזרה אם בכוונתו לבטל המקח, אבל אם רוצה לבטל מקח ולקבל מעות אחרים יכול האחר לתת לו מטלטלין בתשלומין וה"ה הכד.

בא"ד שיש ללוקח מעות וכו'. דבשלמא מוכר קיבל מעות המקח, אבל אם הלוקח רוצה לחזור בו ועדיין לא נתן מעות, לא שייך שיכוף אותו המוכר לשלם, כיון דעדיין אין הנך זוזי בעולם, כי עדיין לא שילם ויכול תמיד הלוקח לומר למוכר שקול כדך בזוזך, וע"ז אומרים התוס' דיתכן דהקנה לו המעות אגב קרקע, ובכה"ג יכול המוכר לתבוע מעות אלו שנקבעו בקנין להיות הנך זוזי של מקח בחזרה.

בא"ד הוזלו הכדים וכו'. ושוב א"א לומר לו שקול כדך בזוזך דלא שוה הכד כנגד הזוזים של מקח.

אוצר פלאות התורה

מתוך אוצרותיו של הרב זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א

פלאות הפרשה

מנין היה ליעקב שמן

בספר 'פענח רזא' (פרשתו) הקשוה, מנין היה לו ליעקב שמן, הלא אליפז בן עשו רדף אחריו וגזל ממנו כל אשר לו. ותירץ, שנשאר ליעקב 'המקל' שלו, כדכתיב (בראשית לב יא) "כי במקלי עברתי את הירדן", והמקל הזה היה חלול מבפנים, ויעקב היה ממלא אותו תמיד בשמן, כדי שיוכל להדליק ממנו נר ללמוד תורה לאורו.

ובאמת יש להבין קושיית הפענח רזא מנין היה ליעקב שמן, הלא מבואר במדרש (בראשית רבה פס"ט ח) ובפרקי דרבי אליעזר (פרק לה) דידר לו שמן מן השמים, וצ"ע.

וכעין זה כתב בשפתי כהן על הפסוק "ויותר יעקב לבדו" (לעיל לב כה), וזה לשונו: "ויותר יעקב לבדו, אמרו ז"ל אל תקרי לבדו אלא 'לכדו', מאין בא לו זה הכד, כשיעקב שם האבנים מראשותיו, והשכים בבקר ומצאן אבן אחת, ונתבצר לו כד של שמן, ויצק על ראשה, וחזר הכד ונתמלא, אז ידע יעקב שהוא מזומן לברכה, ואמר אין זה ראוי להניחו כאן, והוא השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו והמזבח ואהרן ובניו והמלכים, ועדיין כולו קיים, כמו שאמרו חז"ל (ירושלמי שקלים פ"ו ה"א) 'זה לי לדורותיכם'. והוא כד השמן של הצרפית שאמר לה אליהו כד השמן לא תכלה, והוא אסוך שמן של אשת עובדיה הנביא, כשראה יעקב שכל כך נסים עתיד להיות בו סכן עצמו והביאו, כן מצאתי".

והוסיף בספר 'ברכת שמואל' להגאון רבי אהרן שמואל קאייזנובר ז"ל (פרשת מקץ, עמ' פה ע"ב) על דברי השפתי כהן, ששמן הזה שייצק יעקב גזו כולו לעתיד ונתגלה אותו הפך לבני חשמונאים שהיה חתום בחותמו של כהן גדול של אהרן הכהן, דכתיב גביה 'זה לי לדורותיכם' היינו לעולם הבא, וממנו הדליקו שמנה ימים לפי צרכם.

פלאות השבת

אמירת 'לכבוד שבת' בהכנת המאכלים

כתב המגן אברהם (א"ח סי' רג) בשם כתבי האריז"ל (ענין ליל שישי דף סא), 'ויאמר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת'. וביאר במשנה ברורה (שם סק"ב) 'כי הדיבור הוא פועל הרבה בקדושה'.

תבשיל שאמרו עליו 'לכבוד שבת' טעמו יותר ערב

מעשה נפלא מספר ה'בן איש חי' בספרו בניהו, וז"ל, "מעשה בחסיד אחד שהלך ביום שבת אצל חסיד אחר שהיה אהובו הרבה, ומחמת רוב אהבה ערב לו לסעוד על שלחן חבירו החסיד, אך כיון שלא הזמינו אלא בא מעצמו, הביא תבשיל סעודה שלו מביתו. וכאשר הגיע זמן הסעודה, הגיש האורה לפני בעה"ב תבשיל חמין שלו, וכשהגישה בעלת הבית התבשיל שהיא הכינה הגישה עמו גם תבשיל חמין של החסיד האורה שהביאו לו מביתו, וימצא בעה"ב תבשיל האורה ריחו הטוב נודף עשר ידות על תבשיל שלו. ויאמר בעה"ב להאורה מנין לך ריח הטוב הזה הנודף בתבשילך. א"ל האורה, שפתותיה של אשתי שושנים נוטפות מור עובר ונתבשם התבשיל ממנה, אך אתה תבשילך נעשה ע"י משרתים ואינם נוהרים לזמר על כל עסק ועסק של תבשיל לכבוד שבת כמנהגה של אשתי, לכן אין ריח הטוב נודף בתבשילך כמו בתבשילי, ע"כ.

ובאמת דבר זה מפורש יוצא בדברי רבינו האר"י ז"ל בשער הכוונות דף ס"א וז"ל, צריך האדם להיזהר לקנות כל צרכי שבת ביום שישי ולא ביום חמישי וכו' ובכל מה שיקנה האדם יזכיר ויאמר לכבוד שבת עכ"ל. נמצא הדיבור פועל

יותר, וכן הוא כל עניינים הנפשיים, יען כי הדיבור יוצא מן הלב, וכיון שאומר בפיו לכבוד שבת. ובזה מובן הטעם דכינה הארת קדושת שבת שממנה תבשיל שבת ריחו נודף בשם תבלין, שהוא אותיות 'תני לב', שאומרים לאשה בעלת הבית העוסקת בתבשיל שבת, תני לב על מעשיך לכוין בהם לכבוד שבת כדי שתחול קדושת שבת על התבשיל, ולא תהיי כמתעסקת עסק בעלמא כדרכך בחול".

השפע שיורד באמירת 'לכבוד שבת קודש'

בספר 'בארת המים' (פרשת נשא), הובא מעשה שסיפר הרה"ק רבי צבי מרימינוב זי"ע ממה שארע אצל הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זי"ע, "כי פעם אחת בעש"ק לא היה לו דגים על ש"ק, וכאשר התחילו הצללי ערב לנטות, אמר לו רבו הנ"ל שיעמוד הכלי בישול של דגים עלי מדורת עצים ואש שעל הכיריים וישים בתוכה בצלים חתוכים ומים לבשלם, ובכל פעם יאמר 'לכבוד שבת קודש'. ופתאום בא איש אחד מרחוק לק"ק רימנאב לקבל פני רבו והביא אתו דגים ולדורון להרה"ק הנ"ל לכבוד ש"ק והיה הדבר נפלא לעיני בני העיר. ואח"כ ביום הש"ק אמר הרה"ק מוהר"מ הנ"ל בסעודה על השלחן דעו כי עם קדושת שבת יורדת כל מיני השפעות שבעולם והאיש אשר ירצה לקבל השפע העליונה הוא מוכרח להביא הרצון אל הדיבור ולומר 'לכבוד ש"ק' והשפע יורדת ממילא מלמעלה.

ניו יארק	חיפה	בני ברק	ירושלים	הדלק"ג
16:09	16:07	16:15	16:00	
17:13	17:14	17:16	17:15	מוצש"ק
17:41	17:45	17:48	17:47	ר"ת

עש"ק יח כסלו - רבי אברהם בן הרמב"ם ז"ל

רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל נולד ביום כח סיון ד"א תתקמ"ו בקהיר שבמצרים. קיבל תורה ומדע מאביו המפורסם ולאחר פטירת אביו רבו בשנת ד"א תתקס"ד ירש את מקומו בקהילת קהיר. הגן על שיטת אביו וגם השיב בהלכה עבור קהילות רבות, ובכלל זה קהילות בעדן, בתימן ובארץ ישראל. חיבר פירושים על התורה ותשובות, ביניהם 'שו"ת לרבי אברהם בן הרמב"ם', 'ברכת אברהם', 'המספיק לעובד ה', 'מלחמות השם', 'מעשה נסים'. נפטר במצרים ביום יח כסלו ד"א תתקצ"ז.

רבי ברוך ממעזיבו ז"ל

הרה"ק רבי ברוך ממעזיבו ז"ע, נולד בשנת תקי"ג לאביו הרה"ק רבי יחיאל מטולטשין ז"ע, ולאמו הרבנית הצדקת אדל ע"ה בתו היחידה של רבינו הבעש"ט הקדוש ז"ע. הסתופף בצל קדשו של הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע, ואצל הרה"ק רבינו פנחס מקאריץ ז"ע. נהג נשיאותו ברמה משנת תקמ"ב בטולטשין, ומשנת תק"ס במעזיבו. נפטר במעזיבו ביום יח כסלו תקע"ב, ושם מנוחתו כבוד. לקט מחידושי תורה שלו נדפס בספר 'בוצינא דנהורא', שנדפס לראשונה בלבוב שנת תר"מ, ומאז נדפס הרבה פעמים.

ע"ק יט כסלו - רבי דב בער ז"ל - המגיד ממעזריטש

הרה"ק רבי דוב בער ממעזריטש ז"ע נולד בשנת תס"ד בעיר לוקאטש לאביו רבי אברהם ז"ל מלמד דרדקי. בצעירותו נסע ללבוב ללמוד בשיבת הגה"ק בעל פני יהושע ז"ע, ועסק שם בתורה ועבודה בקדושה וטהרה, ונתעלה בדרגות רמות במעלות התורה. אחר נישואיו נתפרסם בכל המדינה למגיד משרים נפלא. לאחר זמן נסע למעזיבו ונתקשר בקשרי עבותות להבעש"ט הק', וזכה לקרבתו, וחיבה יתירה נודעת אליו מדבו אשר הוקירו וכיבדו עד מאד, והיה נחשב לתלמידו הגדול וממשיך דרכו. אחר הסתלקותו של הבעש"ט הק', תקע אהלו בעיר מעזריטש, ונתפרסם בעולם כגאון הגאונים, קודש הקדשים, רבן של ישראל, ונהרו אליו אלפים בתוכם גדולי החבריה בני היכלא של הבעש"ט הק', שבאו להנות מאור זיו תורתו וקדושתו. נפטר באניפאלי ביום יט

כסלו תקל"ג, ושם מנוחתו כבוד. דברי תורתו נכתבו ע"י תלמידיו, ונדפסו בספר 'מגיד דבריו ליעקב', ובספר 'אור אמת'.

יום ראשון כ כסלו - רבי משולם פייביש מזבאר'ז ז"ל - יושר דברי אמת

הרה"ק רבי משולם פייביש הלוי העלר ז"ע נולד לאביו הרה"ק רבי אהרן משה ז"ע שהיה נכד בן אחר בן של רבינו בעל תוס' יו"ט זצ"ל. קיבל תורה מרבותיו הקדושים המגיד הגדול ממעזריטש ז"ע והרה"ק רבי מנחם מענדיל מפרימשלן ז"ע והרה"ק רבי מיכל מזלוטשוב ז"ע. על ספרו המפורסם יושר דברי אמת העיד הבית ישראל מגור ז"ע שהוא התמצית של החסידות. גדולי תלמידיו היו בעל הערבי נחל והאהבת שלום מקוסוב ובעל באר מים חיים ז"ע שהיה אצלו כתלמיד חבר. נפטר ביום כ כסלו תקנ"ה ומנו"כ בזבאר'ז.

יום שני כא כסלו - רבי צבי אריה יהודה מייזליש ז"ל - שו"ת חדות יעקב

הגאון רבי צבי אריה יהודה יעקב מייזליש זצ"ל נולד בלאסק בשנת תר"י לאביו הגאון רבי דוד דוב זצ"ל אב"ד דשם, בעל שו"ת הרד"ד. בשנת תרל"ו לאחר פטירת אביו נבחר למלא מקומו, ושרת שם בקודש קרוב לששים שנה עד פטירתו אור ליום כא כסלו תרצ"ג. ספרו שו"ת 'חדות יעקב' נדפס לראשונה בפיעטרקוב שנת תרס"ג.

יום שלישי כב כסלו - רבי אליעזר אשכנזי ז"ל - מעשי ה'

הגאון רבי אליעזר אשכנזי זצ"ל. נולד באיטליא בשנת רע"ג, לאביו רבי אליהו הרופא ז"ל שהיה חתנו של רבינו יוסף קולון ז"ל בעל שו"ת מהר"ק. בשנת רצ"ט בערך, נסע לארץ מצרים, ושם נתמנה לרב ודיין, ואחר כמה שנים הוצרך לברוח מארץ מצרים מחמת עלילות שהעלילו עליו, וכן הלך נדוד שנים ממדינה למדינה, כשהגיע למדינת פולין בשנת ש"מ נתמנה לאבדק"ק פוזנא, ובשנת שד"מ נתמנה לאבדק"ק קראקא. חיבר עוד 'יוסף לקח' על מגילת אסתר, 'סליחות ופזמונים', 'סליחות להצלחת המלך במלחמה'. ספרו 'מעשי ה' נדפס לראשונה בוויניציאה שנת שמ"ג. נפטר בקראקא ביום כב כסלו שמ"ו, ושם מנוחתו כבוד.

רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון ז"ל

הגאון רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל, נולד בשנת תרע"ב בירושלים עיה"ק, לאביו הגאון רבי יצחק שוואדראן זצ"ל בעל מחבר פירוש 'מנחת יצחק' על התוספתא, בנו של הגאון המהרש"ם זצ"ל. היה מגיד משרים מפורסם בירושלים. נפטר שם ביום כב כסלו תשנ"ה, ומנוחתו כבוד בהר הזיתים. דרשותיו נדפסו בספרים 'לב שלום', 'הגדת ר' שלום', 'שאל אביך ויגדך'.

יום רביעי כג כסלו - רבי אלימלך מטאהש ז"ל

הרה"ק רבי אלימלך סג"ל לאווי זצ"ל אב"ד טאהש נולד בשנת תרכ"ה לאביו הרה"ק רבי משולם פייש מטאהש ז"ע לאחר שאביו השתטה על ציונו של הרבי ר' אלימלך מליזנסק ז"ע ומשום כך נקרא על שמו. בהגיעו לפירוקו נשא את בת בעל התולדות יצחק שבאותם ימים היה אב"ד מונקטש ושם התקרב אל הרה"ק רבי שלמה ממונקטש זצ"ל שהיה מגדולי תלמידי המהר"ש מבעלז, וברבות הימים נסע גם אל ה'דמשק אליעזר' מקומרנא ז"ע ואל הצבי לצדיק מבלזוב ז"ע. קיבל סמיכה לרבנות מהגאון בעל 'בית יצחק' ומהגאון בעל בית היוצר זצ"ל. ובסוף ימיו שימש כרבה של טאהש. נפטר כג כסלו תש"ג ומנו"כ בטאהש.

יום חמישי כד כסלו - רבי חיים חזקיהו מדיני ז"ל - שדי חמד

הגאון רבי חיים חזקיהו מדיני זצ"ל נולד בירושלים ביום ז מרחשון תקצ"ה לאביו רבי רפאל אשר אליהו ז"ל, ולמד שם אצל גדולי ירושלים. בשנת תרי"ג בערך ירד לקושטא שבטערקיי, והרביץ שם תורה והעמיד תלמידים. בשנת תרכ"ז נתמנה לאב"ד קרים שברוסיא, ושרת שם בקודש ל"ג שנה. בשנת תרנ"ט חזר לארץ הקודש, וקבע מושבו בעיר מולדתו ירושלים עיה"ק תובב"א. בשנת תרס"א עבר לעיה"ק חברון ת"ו, ונתמנה שם לאב"ד, ושרת שם בקודש עד יום פטירתו ערב שב"ק וערב חנוכה, יום כד כסלו תרס"ה, ושם מנוחתו כבוד. ספריו 'שדי חמד' [ח"י חלקים] נדפסו בווארשא בין השנים תרנ"א-תער"ב. חיבר עוד הספרים: 'אור לי', 'חמדת ישראל', 'מגילת ספר', 'מכתב לחזקיהו', 'צעים זמירות', 'פקועות שדה', ועוד.

הפקועות והאור 05331.05646

גיליון

חיבת העבודה

משוכר מתוכן שיחותיו של הגה"צ
רבי חיים יוסף בירדמן שליט"א
אב"ד חסידי לעזוב

עם לבן גרתי (לכ.ה)

להתעלות מהנסיונות

ברש"י מפרש "עם לבן גרתי - ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי מדרכיו הרעים", ופירשו צדיקים, דרך בגלל שהיה במקום ירוד וטמא כמו בית לבן [שהיה מלא גילולים, ואף הוא עצמו היה רמאי וכל רכושו היה "טריפה/נע געלט"] עי"ז היה בידו להתעלות ולהשיג קדושתו של יעקב שלימתא, כי הנסיון היא סיבה להתעלות, ורק בגלל ששמר על המצוות במקום כזה העלה משם את כל הניצוצות והגיע למקום נשגב ביותר.

וכפי שהסבירו הרה"ק בעל ה'בני יששכר' מדינוב זי"ע, שאפשר לראות גם בטבע הבריאה, שאנשים שנולדו עם מום רח"ל יש להם כח יותר בשאר האברים, כגון סומא שאינו רואה יש לו יותר כח המישוש מסתם אדם, וכן חרש יכול לראות יותר טוב מאחרים, כי הקב"ה נותן לאדם כוחות אחרות במקום מה שנחסר לו. והכי נמי בעניני רוחניות, שבמקום שיש חסרון בקדושה יש אפשרות להוסיף משם מדריגות גבוהות ונעלות.²

באופן אחר פירשו צדיקים מאי דכתיב "עם לבן גרתי וגו' ויהי לי שור וחמור", דכיון שתרי"ג מצוות שמרתי על כן היה נדמה בעיניו כל הנסיונות בבית לבן כשור וחמור, ולא נגרר אחריהם כלל.³

והיה המחנה הנשאר לפליטה (לכ.ה ט)

מלחמת היצר

פירש רש"י "על כרחו, כי אלחם עמו, התקין עצמו לשלשה דברים לדורון לתפלה ולמלחמה", והנה ידוע מהרמב"ן בכמה מקומות, שמעשה אבות סימן לבנים, שהאבות הקדושים הכינו את הדרך לבניהם אחריהם בכל הדורות, ולפי זה צריך להבין, דהא מצינו בפרשה שהשתמש יעקב בדורון ותפלה, ואילו מלחמה לא מצינו [כי לפי פשוטו של מקרא אין שייכות במה שהתאבק איש עמו למלחמתו של עשו, ואף למדרש חז"ל שהיה זה שרו של עשו מכל

פניני עבודה

א. מקשים העולם מה נפק"מ לעשו הרשע אם יעקב שמר על המצוות אם לאו, וכי היה לו דין "ערבות" שישמור אחיו את מצוות התורה, אתמהא, ומבאר ה'חתם סופר' בדרך הפשט, כי באמת צריך להבין למה רצה יצחק לברך את עשו הרשע ולא את יעקב הצדיק [וכעין מה שזעק המגיד מקאזניץ זי"ע כשקרא את הפסוק (בראשית כא, יג) "וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא - און אוגז נישט?!", שאם בני ישמעאל בכלל הברכה ק"ו בן בנו של ק"ו שגם אנחנו נהיה בכלל הברכה, וברחמים יזכור ברית אבות לזרעו של יעקב], אך התשובה לכך היא, מפני שחשב יצחק שעשו חשוב יותר ממנו, מפני שיעקב היה רק איש תם ואילו עשו למד עם יצחק ורימה אותו עם כל מיני שאלות [כמו שאמרו חז"ל, והובא ברש"י ריש פרשת תולדות], לכן אמר יעקב לעשו "ותרי"ג מצוות שמרתי" גם בבית לבן, ועמד בנסיונות גדולים אצלו ואעפ"כ לא זז כמלא גימה מדרך התורה, וממילא מגיעים לו הברכות מצד הדין.

כדי להוסיף תבלין על זה אפשר להסמיך דברי הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שלכן רצה יצחק לברך את עשו אע"פ שנסתברא שידע מצדקותו של יעקב, כי חשב דמאחר שיעקב יושב כל היום בביהמ"ד ולומד תורה על כן אינו זקוק לברכות, ורק עשו שהוא יודע ציד ונמצא עם אנשים ועי"ז מזדמנים לו הרבה נסיונות, ומשום הכי זקוק הוא לברכות, אבל כאשר ראה יצחק איך נטל יעקב מעשו את הברכה במרמה ובחכמה, וכשמזעזע את דברי עשו בנו (בראשית כז, לו) "ויעקבנו זה פעמים", הבין שיעקב אינו תמים כל כך, אלא אף הוא עוסק במסחר ובעניני העולם, ואם כן יש גם לו נסיונות וממילא זקוק אף הוא לברכות למען יוכל להתגבר על יצרו הרע הנמצא ברחובות ובשווקים, ועל כן אמר "גם ברוך יהיה", שהודה על הברכות ליעקב, מפני שהוא זקוק לכך.

ולפי זה נבין כפתור ופרח מה שאמר כאן יעקב לעשו "עם לבן גרתי - ותרי"ג מצוות שמרתי", דאע"פ שהיה בבית לבן הארמי והיו לו נסיונות המשיך לשמור על מצוות התורה, וממילא מגיע לו הברכות מצד הדין והיושר.

ב. ב'בני יששכר' מפרש, דהנה יש בחינת עולם שנה נפש, ואצל הקדושה בחינת עולם היא בביהמ"ק, שנה זה יום השבת קודש, ונפש זה כלל ישראל, ששלשתם יש בהם ענין קדושה, אבל עתה שנחרב ביהמ"ק ואין לנו. הימ"ק [הגם דקיי"ל קדושה ראשונה קידשה גם לעתיד לבוא, מכל מקום אין אנו יכולים ליכנס לשם מפני שכולנו טמאים] אזי נכנס הקדושה של העולם בשב"ק, ולכן קדושת השבת בגלות גדולה יותר בזמן הגלות, עכתו"ד הקדושים.

וכיון שניתנה רשות לדרוש אפשר אולי לומר באופן אחר, חדא כפשוטו, דאף שביהמ"ק חרב יתכן שפיר שנכנסה הקדושה לבתי כנסיות ובתי מדרשות, אך באופן אחר נראה עיקר, שהקדושה נכנסה בנפש הישראלית, ולכן בעת הגלות גדולה קדושת ישראל מקדושתו בזמן שביהמ"ק היה קיים. ולהאמור יובן מאד, כי בשעת הגלות אפשר לקלט ניצוצות ולהעלותם למקום עליון, ועי"ז ישיג מדריגות נשגבות שלא היה בידו להשיג בזמן שביהמ"ק היה קיים, והבן.

ג. מספרים, שפעם הציעו שידוך לאחד מאדמו"רי בית טשערנאביל זי"ע, אך המחוחן היה עני ואביון, לכן כאשר הגיע ברגל לטשערנאביל לא רצתה הרבנית לעשות את השידוך, והסבירה לרבי, ששידוך זה אינו כקודמיו, שהם הגיעו בכרכרה יפה רתומה לסוסים ואילו הוא מגיע ברגליו, נענה הרה"ק מטשערנאביל והשיב לה בתמיהה "וכי אנו עושים שידוכים עם סוסים וכרכרות או עם אנשים?!", ובזאת ציזה לסגור תיכף את השידוך בכי טוב... וגם זה נוכל להעמיס בפסוק "ויהי לי שור וחמור", שהשריש אותו צדיק בדעתו שהשור אינו אלא שור, וכל הרכוש גדול אין בו ממש. ואך למותר להדגיש, שכל זה אינו אלא כאשר ענין הרכוש נוגע אליו, אבל לגבי אחרים צריך לדאוג להשפיע להם שפע רב.

מקום לא היה לו מלחמה עם עשיו עצמו, כי עם השר שלון, ואיך יש לישראל כח מאבותיהם לנצח במלחמה?⁷

מנחה לעשיו אחיו (לב, יד)

ענין המתנה

במדרש (בר"ר פרשה עה, ג) אמרו, שהיה טענה ותרעומת על יעקב מדוע נתן את המנחה לעשיו הרשעי, כי כתיב לעיל בסוף פרשת ויצא (פסוק ב) "ועשיו הלך לדרכו", ואם כן מדוע שלח לו מנחה, "משל לארכי לסטים שהיה ישן בפרשת דרכים, עבר חד ושרי מעיר ליה [אחד העיר אותו משינתו], א"ל קום לך דבישא שכיח הכא [תקום מהר כי רוח רעה שורה כאן], קם ושרי מקפח ביה, א"ל ניער בישא [התעורר הרוח רעה], א"ל דמיך הוה ועוררתני [רוח רעה היתה בבחינת 'שינה' ורדומה, ועוררו אותה], כך אמר לו הקב"ה, לדרכו היה [עשיו] מהלך, ואתה משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב" [ובזה עוררת אותו], אבל הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע ב'ספר הזכות' מוזכר את דברי הזוה"ק (ח"א קסו): שאומרים לפני התקיעות, שיעקב נתן את המתנות ועי"ז נטל עשו חלקו וגרם נזק לעצמו, "דאילו הוה ידע עשו חכמה דא, יקטיל ליה לגרמיה ולא ייתי לדא, אבל כלא עבד בחכמתא", כלומר אילו ידע עשו איזה אסון נגרם לו מקבלת המתנה היה מאבד עצמו לדעת.

הצד השווה בין הפירושים, דהגם שיתכן שלא היה צריך להעיר את הדוב, בכל זאת הכין יעקב את עצמו לדורון ולתפלה ולמלחמה כנגד קליפת עשו למען יוכלו צאצאיו אחריו לנצחו במלחמתם, ועל כן הגם שהיה פגם במעשיו מסר את נפשו למען

ואמרו צדיקי קמאי ללמוד מכאן, כי ההורים יכולים לעזור לצאצאיהם ע"י שהם מתפללים עליהם, וכן שולחים עבורם דורון להקב"ה [זה תורה ומעשים טובים שמשפיעים עליהם לטובה], אבל המלחמה חייב האדם לעשות לבד, ולכן הגם שמעשה אבות סימן לבנים לא היה בידו לעשות המלחמה עבורם, כי זה חובת האדם בעולמו.⁸

והגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל מצא מקור לכך מהא דקיימא לן (יומא עב: רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ד הכ"א) דמשוח מלחמה אינו עובר בירושה, דאע"פ שיש דין ירושה בשררות וברבנות וכיוצא בזה (עי' שו"ת 'דברי חיים' חו"מ ח"ב סימן לב), מיהו כשמשותלתת אש בראש חוצות ורוצים לעקור את היהדות צריך "שר צבא" מומחה וגיבור היוצא למלחמה, והתם אין דין ירושה, ולכן הגם שכדי ליכנס לקודש קדשים ימנו את בנו הראוי לכך, בכהן המשיח צריך לחפש איש מלחמה (הובא ב'מאיר עיני ישראל' ח"ג עמוד 770).

ויש בזה רמז למלחמת היצר הרע, שכל אחד מחויב לצאת בעצמו למלחמה, ואין מי שיכול להיפטר מזה, כי כל אחד הוא "שר צבא" במלחמתו.⁹

פניני עבודה

ד. כל יהודי רוצה להיות טוב, ומה שהוא נופל לפעמים הוא שלא מרצונו ושלא מדעתו. צדיקים המליצו על מה שאמרה תורה (במדבר טו, כו) "ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה", דאיתקש יהודי לגר צדק, דכשם שבדואי נמליץ זכות על גר צדק שנכשל בחטא מיד אחרי שקיבל עליו עול תורה ומצוות, שהרי אינו מכיר עדיין את אורחותיהם של ישראל, ועל כן קרוב הוא ישראל ליכשל בחטאים חלילה, והכי נמי יהודי אינו יכול לעבור על דברי תורה, וזה נגד רצונו, ורק עתה נתגבר עליו יצרו, וכעין אונס הוא, ולכן "ונסלח לכל עדת בני ישראל".

ה. אמרה תורה (דברים י, טז) "ומלתם את ערלת לבבכם", ופירש רש"י "אוסם לבבכם וכיסויו", ולכאורה פשטות משמעות לשון הכתוב היא למול את הלב עצמו ולא את כיסווי הלב, ואמר הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, ששונה מצות ערלת הלב מערלת המילה, כי במילה אפשר להסיר הערלה ותו לא מידי, משא"כ בערלת הלב לא שייך להוריד הלב, רק חובת האדם להסיר את הכיסוים שאוטמים את הלבבות, וזה שביאר רש"י כיצד שייך להסיר ערלת הלב.

מספרים על המגיד מקאנזיץ זי"ע, שפעם אחת הודיע לתלמידיו שהוא בדרכו לסעודת ברית, ולא הבינו מאי קאמר, שהרי לא היה להם ברית מילה באותו יום, משהבחין בתמיהתם הסביר להם, שהוא הולך לברית של "ומלתם את ערלת לבבכם"... ואשריהם הצדיקים שידעו כיצד למול את ערלת הלב, ולדין צריך כל אחד לעשות כפום שיעורא דליביה, ולב יודע מרת נפשו מה עליו לתקן ולשפר.

כדי לשבר את האוזן אפשר להסביר הדבר במשל, דהנה לפני שאדם מקבל 'רשיון נהיגה', עליו ללמוד כמה שיעורים על ידי מומחה, ואז יעבור 'בחנינה' בכתב וגם 'בחנינה' בפועל, שעליו לנסוע רכב ברוב ירואים, ובאותה שעה גם רכב בשמאל, ועוד רכב ממול, והמשיך לתאר לו סיבוכי גדול של כמה רכבים המגיעים במולו בבת אחת, מה היה עושה, ויהי עודם מדברים והנה אירע להם מצב כזה, מיד לחץ הנהג על הגז ומיהר לצאת מן הסבך, גם אם זה לא היה כפי חוקי התנועה, שהרי היה במקום סכנה והיה עליו לברוח משם. והנמשל מובן, שכל אחד יש לו נסיונות שהקב"ה מנסה אותם, ולכן צריך כל אחד להתגבר על יצרו, ואי אפשר ללמד לאדם בדיוק כדת מה לעשות, רק עליו ללמוד את החוקים אך בעת סכנה ונסיון עליו לברוח מן הסכנה.

ו. הרה"ק רבי אברהם מקאליסק זי"ע אמר לחסידיו "דער אלטער רב לימד אתכם "ווי אזוי מ'האלט א שיער" [כיצד להחזיק כלי זיין כראוי וכנכון], ואני אלמדכם מתי ואיך לירות", והוסיפו חסידים ואמרו, שלהשתמש עם הכלי זיין וללחום כנגד האויב [זה היצה"ר] צריך כל אחד לעשות לבדו, כי בזה אין הרבי מסייע בעדו, וצריך לזוהר שלא לירות בעצמו ח"ו...]

ז. יעקב אבינו ציוה לשליחיו (פסוק ז) "וריווח תשימו בין עדר ובין עדר", וברש"י כדי להשביע עינו של אותו רשע, שיתפעל כל הזמן שמוגיע לו עוד ועוד מתנות, ויש להעיר, והלא היה יעקב "גביר אדיר", ולמה באמת לא נתן לו הרבה מאד מתנות כדי למלאות תאוותו, אלא שיש איסור לתת מתנה לגוי בחינם משום "לא תחנם", על כן רצה יעקב לתת רק מה שהוא מוכר וחייב, ותו לא מידי.

ח. ואדרבה, כראות יעקב את גודל הקליפה של עשו התאמץ בכל כוחו לבטלו, וכמו שביארו צדיקים שכאשר ראה יעקב את עשו שהכין בשר כלב לתת ליצחק [כמו שכתב בתרגום יונתן (פרשת תולדות) שלא הצליח לצוד בהמה טהורה, על כן הרג כלב ורצה להגישו לפני יצחק], אזי התאמץ ליטול את הברכות ברמאות, כי כשמתגבר כח הקליפה יש כנגד זה הכח בקדושה שצריך לנצלה לדברי קדושה.

ואשכחן כיוצא בו במעשה מדין, שכזבי בת צור רצתה להכשיל את משה רבינו ע"ה (עי' סנהדרין פב. זוה"ק ח"ג קצ), וכיון שראה פנחס איך הקליפה מתחזקת יצא כנגדה בעזות דקדושה, וזה גם מה שהיה אצל שמעון ולוי במעשה דינה, כי בני נח היה זהירין בעריות וגם יעקב אבינו היה נכבד בעיניהם, וא"כ איך העיזו לעשות כדבר הרע הזה לקחת את דינה, אך הקליפה והטומאה התגברה, ועל כן נטלו שמעון ולוי כנגדם בעזות דקדושה לבטל את הקליפה.

כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר, למי אתה, ואנה תלך, ולמי אלה לפניך (לב, יח)

חשבון הנפש I

הרה"ק בעל החידושי הרי"ם מגור זי"ע ב'ספר הזכות' רמז בפסוק זה את החשבון הנפש שכתב המשנה (אבות פ"ג משנה א) "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", דמה שנאמר "למי אתה" היינו מאין באת, "ואנה תלך" זה "לאן אתה הולך", "ולמי אלה לפניך" היינו "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון".

והתשובה לכך מרומזת בפסוק שלאחריו (פסוק יט) "ואמרת לעבדך ליעקב, מנחה הוא שלוחה, לאדוני לעשו" [הרי"ם כתב דבריו בקיצור נמרץ, וכנראה שזה כוונתו], כי על השאלה "מאין באת" משיב "לעבדך ליעקב" שהוא חלק אלוך ממעל, ועל "לאן אתה הולך" עונה "מנחה היא שלוחה", כלומר שאין מושג מיתה אצל יהודי, מפני שיהודי חי בעולם הזה ואח"כ חי בעולם הבא, על ידי שמוסר נפשו אל השי"ת, ועל השאלה "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון" משיבים "לאדוני" זה הקב"ה, כי "לעשו" היינו שהכניס ה' לאדם יצר הרע ונסיונות, ואין אתה בן חורין להיפטר מן העבודה, כי הגם ואינו צריך לנצח אין מנוס מללחום כנגד היצה"ר", והיינו שנקרא יעקב "ישראל", על שם "כי שרית עם אנשים ותוכל", ואם העיקר הוא הנצחון היה צריך

כלל ישראל, עד שהתאבק עם שרו של עשו שנגע בכף ירכיב, דאע"פ שניזק מזה היה שבע רצון למסור עצמותו עבור ישראל¹.

וכן מצינו ביוסף הצדיק שבהיותו במצרים אבד עשרה שבטים (ע"י סוטה לו:): והכין את הדרך לבני ישראל שישוה בגלות מצרים, דאע"פ שיכשלו ויהיו הללו והללו עובדי ע"ז לא יהיה קטרוג עליהם, וגם במשה שאמר לו הקב"ה (שמות לב, ז) "לך רד כי שיחת עמך", ואמר כך אמר לו (פסוק י) "ואעשה אותך לגוי גדול", ואעפ"כ דחה משה רבינו את ההצעה וויתר על הבטחת להיות 'גוי גדול', רק אמר, שעדיף לו להישאר במצב של "לך רד - מגדולתו", העיקר שבני ישראל יזכו לכפרה.

דוד המלך לא היה ראוי לאותו מעשה אלא כדי להורות תשובה ליחיד, וכן בני ישראל במדבר עשו כן להורות תשובה לרבים (ע"ז ד:), יונה הנביא כבש נבואתו כדי שלא יאמרו שגויים חוזרים בתשובה ולא ישראל. וכולם לדבר אחד נתכוונו - למסור נפשם שלא יהא קטרוג על ישראל עם קודש, ומי כעמך ישראל שיש להם מנהיגים כאלו, וכן נהג כאן יעקב אבינו כדי שיוכלו בני ישראל להתגבר על הנסיונות במצרים [כי הגם שקליפת לבן נגמרה ע"י שהוציא את רחל ולאה מידו, ובכך סילק את כל הניצוצות ממנו, אבל קליפת עשו לא נעלמה, כי אם עד שיעלו מושיעים לציון ברינה ולשפט את הר עשו אז היתה לה' המלוכה, וזה ששלח לומר לעשו "עם לבן גרתי ואחר עד אתה", כי הגם שהצליח לבטל קליפת לבן, מיהו "ואחר עד עתה" שמעכשיו מתחיל המערכה האמיתית] וכן אמרו (ע"ז ד:): דוד עשה תשובה כדי להורות תשובה ליחיד, וישראל עשה תשובה [בחטא העיג'ל] כדי להורות תשובה לרבים, הרי שעשו שלא כהוגן למען כלל ישראל².

פניני עבודה

ט. שמעתי מהגאון רבי חיים קורנברג זצ"ל שלמד בישיבת טשעבין בחברותא עם בחור חשוב מאד, אך הגם שהיה מתמיד ופרוש מעניני עוה"ז [אמר לי פעם רבי חיים, שאם יש מישהו בדור הזה מי שראוי להיקרא "קדוש" הרי זה החברותא שלי] לא היה חריף כל כך בלימודו, והרגיש שזה גורם לו שאינו מתקדם מספיק בלימודו [כשרונות עצומים היו לרבי חיים, והיה עילוי וגאון, ומיוחד מאד עם הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל], לפיכך רצה לפרק את השותפות, אמנם בטרם עשה מעשה הלך להתייעץ עם ה'סטייפלר', ויהי כשמוע את דבריו השיב לו בתקיפות "דע לך, שהתורה אינה כשאר חכמות, ששם העיקר הוא התוצאה, ואין שום חילוק איך הגיע והשיג את החכמה היא, אבל בתורה אי אפשר ללומדה כי אם כאשר האדם נקי וזך, לכן אוי לנפשך אם יפגע ויצטער הבחור החלש ממה שתעזוב אותו, כי עון זו ירדוף אחריו כל ימי חייו וימנע השגתך בתורה".

י. הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא זי"ע זירז מאד את חסידיו לבל ישתו קפה לפני התפילה (עי' ב'באר היטב' סי' פט ס"ק יא), פעם אחת בחג השבועות הגיע לתפילת שחרית בותיקין להתפלל עם הציבור וראה כמה חסידים שותים קפה, מיד חזר לחדרו וביקש מהמשמש שיכין לו כוס קפה, והסביר שכאשר ראה משה רבינו שבני ישראל חטאו בעגל הלך ושבר את הלוחות, ולכאורה מה ענין זה לזה, אם הם חטאו מה ענין הלוחות לזה, רק ראה את בני ישראל שנכשלו בחטא וע"ז יכנסו לגיהנם, אמר משה לעצמו, מוטב שאכנס עמהם לגיהנם ולא אלך עם התורה לגן עדן! והדברים נוראים, כי אותם צדיקים ידעו מה זה גן עדן ומה זה גיהנם, ואעפ"כ מסרו את עצמיותם לגמרי עבור כלל ישראל למען יוכלו להיות עמהם ביחד.

בודאי איננו בדרגה זו לוותר על חלק אחד מני אלף אלפים ורבבות מעוה"ב וחיי נצח, אך מוטל עלינו ללמוד מזה, שלפעמים בא היצה"ר ומפתה את האדם לעבור עבירה כדי שלא יפסיד חלק מעולם הבא שלו, ובכהאי גוונא צריך לומר ליצה"ר שהוא מוותר על חלקו בעולם הבא, ואיננו רוצה כי אם לעשות רצון הבורא יתב"ש.

והיינו דכתיב (תהלים כג, ד) "לא אירא, רע - כי אתה עמדי", שאמר דוד המלך ע"ה שאינו מפחד מכלום זולת כשהיצ"ר מתחיל לפתותו עם טענה של "כי אתה עמדי", שמרמה אותו שהוא עושה לשם שמים ומתכוון לחלקו בעולם הבא שלו, ובכהאי גוונא צריך לענות לשטן שאינו חפץ בעולם הבא.

הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זי"ע פירש בצחות לשונו מאי דכתיב (ישעיה נז, א) "הצדיק אבד ואין איש שם על לב, ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק", דהנה יש חסידים צדיקים ורשעים, החסידים עושים לפני משורת הדין, הצדיקים מקיים את הדין הנפסק בשו"ע, ואילו הרשעים עוברים על דבר ה' רח"ל, ולפעמים מתביישים הרשעים במצבם, על כן אומרים על הצדיקים שהם "פרימער'ס" וחסידים, ועי"ז יוכלו לקרוא לעצמם צדיקים, וזהו "הצדיק אבד" שאין עוד צדיקים בעולם, והיינו טעמא כי "אנשי חסד נאספו" שעושים את כל המקיימי השו"ע לחסידים, וכל זה הוא "מפני הרעה נאסף הצדיק", שאין כאן עין טובה מצד הרשעים, אלא שהם חסים על כבודם ואינם רוצים להיקרא "רשעים"... והן הן הדברים, שלפעמים צריך לומר ליצה"ר את האמת ולא לעשות חשבונות כאלה הבאים מצד היצה"ר. **שנה** אחת בראש השנה היתה בשמים גזירה רעה על כלל ישראל, וניסה הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז זי"ע לבטל הגזירה ולא עלתה בידו, על כן הלך לברר מה סיבת הגזירה, וענו לו מן השמים, שבדקו במעשיהם של ישראל וראו שכולם עושים עבודתם למען עצמם ולא לשם שמים, נענה הרבי ר' ברוך'ל שאם כן יעשה הקב"ה במדה כנגד מדה, שאף השי"ת יעשה רק למענו ולא למעננו...

יא. והיינו דכתיב אצל קין (בראשית ד, י) "למה חרה לך ולמה נפלו פניך", ושמעתי לפרש, שעיקר הטענה היתה "למה נפלו פניך", דאע"פ שנכשל בחטא מדוע נותן לעצמו לבוא לידי עצבות ולנפילת הפנים, כי אסור להישקע במחשבות על מה שנכשל בעבר, אלא להסיח דעתו ממה שהיה ולהתחזק מכאן ואילך.

להיקרא "ותוכל" ולא על שם "שרית", אלא מכאן נמצאנו למדין, שהמלחמה וההתגברות היא העיקר ולא התוצאה.²

ועל ידי רצון אמיתי לנצח יזכה בסוף להצליח במלחמתו ולראות פירות ביגיעתו, כמו שהובטח האדם (בראשית ד, ז) "ואתה תמשול בו" ופירש רש"י "אם תרצה תתגבר עליו", שהכל תלוי ברצונו של האדם, אבל צריך לרצות באמת, וכן חיבר האבן עזרא 'זצ"ל בפיוטו (צמאה נפשי) "נסוגים אם אבו ומדרכם שבו", שאם באמת "אבו" שיש רצון חזק ואמיתי לסוג ולעזוב את הרע, אז ברור ובטוח שיזכה לסיפא של "מדרכם שבו".

שכם בני חשקה נפשו בבתכם וגו' (לה, ה)

קבלה טובה

מכאן למד ה'באר מים חיים', דצריך שרצונו של אדם יהיה עז וחזק מאד כדי שיקבל על עצמו הקבלה באמת, וכמו שכתב דברים כדרבנות בתוכחת מוסר ממעשה דשכם בלשון קדשו "מזה מוסר השכל לכל בני עמינו עם ישראל, שאנו מדמין בנפשינו שאנו רוצין לעבוד את שמו יתברך, ואם נשאל את אחד מישראל האתה אוהב את שמו יתברך, ישיב: ודאי שאוהבו במסירת נפש ממש, והנך רואה כי לא כן הוא, כי הנה שכם הלא בן מלך היה, וגדל בתפנוקי מלכין, וכאשר חפץ בבת יעקב - לך ראה גדול החשק והתאוה והחפץ והרצון שהיה לו, עד אשר לא היה יכול להתאפק על רגע, והיה כמשתגע ממש, ולא עצרו ולא עיכבו שום דבר, ואילו היה יכול לחתוך אבר וליתן להם עבודה

היה נותן להם, ולך ראה מה היה בסוף כשצוהו למול, והנה בן מלך מפונק וגדול בשנים ודאי שצער מופלג הוא לו כריתת המילה בבשרו, חוץ שבודאי הוא בזיון לו למול עבור נשיאת אשה, וכל אלה לא שמע ולא הטו אוזן, רק עשהו בזריות מופלג באהבה ושמחה רבה, והכל להיותו חפץ בבת יעקב, ואם היינו רוצים כזה את עבודתו יתברך ואהבתו, איזה דבר היה מעכב אותנו, הלא היינו מדלגים על ההרים ממש כמשתגע לעבודתו יתברך".³

בעלי המוסר הרחיבו יותר, דבשלמא שכם עצמו היה משוגע לאותו דבר ולכן הסכים לחתוך בבשר החי ולשפוך את דמו, "ער האט זיך גילאזט גיסען בליט", ולהגיע לידי חולי מסוכן ע"י המילה, אבל איך פיתה את כל העיר ליכנס למיטתם בחוליים, והלא לא הכריח אותם בעל כרחם כשיטת ה'קומוניסטיים' ובדומה להם, אלא שכנע אותם בטענות סרק באמרו (בראשית לה, כא) "את בנותם נקח לנו לנשים, ואת בנותינו ניתן להם", וכן שאר עניני מסחר, ובאמת קשה מאד להבין איך הסכימו כולם מגדול ועד קטן לעשות כדבר הזה, הבה נתאר לעצמנו שמושל העיר היה מבקש מאתנו כדבר הזה, וכי היה אחד מני אלף שהיה שומע לו, פשיטא שלא, אך זוהי הכח של רצון אמיתי, דכיון שכל כך חפץ שכם בבת יעקב לא נח ולא שקט מלהסביר ולזרז את כולם לעשות כן, ומכאן למדנו כמה גדול כח הרצון, שאפשר להפוך עיר שלמה, "בליט זאל זיך גיסען" מאלפי אנשים, והכל כדי למלאות רצון חזק באמת, ואם לדבר עבירה כך לדבר מצוה על אחת כמה וכמה, שאם ירצה באמת לקיימה יצליח לעשות כן, אמון.

יב. פעם הגיע תלמיד ישיבת נוברהדוק לירושלים, ושאל אחד מתושבי המקום איך מגיעים למקום פלוני, הסביר לו הלה את דרכו, וכיון שהיה הדרך מסובכת על כן הציע לו להתלוות אליו, נענה הנוברהדוק ער שאינו צריך לטרוח כי בידו ללכת לבד, הזדעק הירושלמי ער וזעק "אליין? א יוד גייט ניט אליין!", יהודי לעולם אינו הולך לבד, כשכוונתו שהולך עם הבורא יתב"ש, הסתובב הנוברהדוק ער ואמר לחבירו "אכן כן, יהודי אינו הולך לבד, אלא בכל צעד ושעל מגיע עמו היצר הרע...".

יג. ואפשר ללמוד כן מהעולם הגשמי, שבכל הדורות ראו חייילים יוצאים לקרב ומסכנים את נפשם למות, ואיך יעשה בר דעת שטות כזו לשים נפשו בכפו במלחמה שאינו יודע תוצאותיה, אך כל זה הוא מחמת "תאוות הניצחון", שזה גורם לו להיות בטוח שינצח, ומשתכר בנצחונו, ועי"ז עושה כל מה שביכולתו לעשות כדי לצאת כשידו על העליונה, והכי נמי בענינים רוחניים צריך לצאת למלחמה עם תאוות הניצחון, ואז מובטח לו כי "ונתנו ה' אלקיך בידך".

וביותר בזמנינו אנו, שזה לעומת זה עשה אלקים, וכיון שרואים איך הטכנולוגיה מתקדמת במהירות עצומה, ובלחיצה אחת אפשר ליפול לשאול תחתית, א"כ כנגד זה אפשר גם להתעלות ברגע אחד ולהגיע לרום המעלות, ואם נתקיים בנו בחוש "בא לטמא פותחין לו", ק"ו שבמדה טובה שהוא מרובה יתקיים "בא לטהר מסייעין אותו" בסיוע גדול שיש בו ממש.

יד. הקדמונים הביאו מעשה שהיה באשה אחת שהחזיקה תינוק בידה, לפתע הגיע נשר וחטף ממנה את התינוק, וכראות כן האמא עלתה על הר גבוה בזמן קצר ביותר כדי לחטוף בחזרה את ילדה, והצליחה לעשות מעשה למעלה מכח טבע האנושי, כי זה כח הרצון האמיתי שיש לבשר ודם, שכאשר יחפוץ באמת דבר מה לא יפריעו בעדו חומות גבוהות ונשגבות.

הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל היה רגיל לומר לתלמידיו בישיבת טשעבין, שאין לך דבר העומד בפני הרצון, ואם ירצו באמת יצליחו להבין ולהשכיל סוגיות קשות שבתורה [על בחורים שטענו שהם חלשים ואין להם כשרונות והיו מתנצלים לפניו שאינם בנויים ללמוד], אמר: אם אתה יכול לזכור מספר טלפון של הוריך בודאי תוכל גם לזכור דפי גמרא, והסמיך לשון התנא דבי אליהו (זוטא, פרק יד) "פעם אחת הייתי מהלך ממקום למקום, ומצאני אדם אחד שלא היה בו לא מקרא ולא משנה, והיה מתלוצץ ומלעיג בדברים ובא כנגדי, ואמרתי לו, בני, מה אתה משיב לאביך שבשמים ליום הדין, ואמר לי, רבי, יש לי דברים שאני משיבו, בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאקרא ואשנה, ואמרתי לו, בני, מה מלאכתך, ואמר לי ציד אני, ואמרתי לו, בני, מי למדך ואמר לך שתיביא פשתן ותארגהו מצודות ותשליכהו לים ותעלה הדגים מן הים, ואמר לי, רבי, בזה נתנו לי בינה ודעת מן השמים, ואמרתי לו, ומה להביא פשתן ולארוג מצודות ולהשליך לים ולהעלות דגים מן הים נתנו לך בינה ודעה מן השמים, ולדברי תורה שכתוב בה (דברים ל, יד) 'כי קרוב אליך הדבר מאד בפיוך ובלבבך לעשותו' לא נתנו לך בינה ודעה מן השמים, כי יש לכל יהודי את הדרך איך להתקרב אל הקדושה, והיא קרובה לו מאד, ומיד כאשר יתאמץ לעשות מעשה יראה פירות בעמלו, ובנועם אמריו הסביר להם, שהדבר דומה לאדם שעישן הרבה סיגריות, ובשום אופן לא הצליח לחדול ולהפסיק מהרגל רע זה, פעם אחת נפל למשכב בחולי מסוכן, מיד הזמין אליו רופא מומחה שבדק אותו, ואמר לו בסבר פנים חמורות "אתה הורג את עצמך על ידי העישון, כעת יש לך שתי ברירות - או להפסיק לעשן ובע"ה נצילך ע"י תרופות שונות, או תוכל להזמין את החברה קדישא' תוך שלשה חודשים...", למותר לציין, ששארתי יום ואילך הפסיק האיש לעשן, ולא עוד אלא שלא היה יכול להכניס עוד סיגריה אל פיו ולשאוב עשנה, ולכאורה צריך להבין מה נשתנה אצלו, והלא הוא סותר את עצמו בהנהגותיו, כי אתמול לא היה יכול להפסיק לעשן והיום אינו יכול לעשן, אתמורה, רק הכל תלוי במדת הרצון, ואדם זה רוצה יותר לחיות מאשר לעשן, וע"כ כשהבחין באמת והרגיש שהעישון מקצר את ימי חייו ביטל מיד רצון זה ולא עישן עוד, וכן הוא בכל דבר שיש לאדם רצון אמיתי, שעל ידו אפשר לבטל חומות גבוהות.

חמידיא דאוריייתא

פניני הלכה סאת הרה"ג רבי יעקב פרידטן שליט"א

הערות בדין בזבוז יותר מחומש על קיומי המצוות

מ"ה): "האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשים את עולתה", והכי נמי לענין עולת ראייה, אשר גם כן מתחייבים בזה היורשים, וכמו שכתב הכסף משנה (פ"א מחגיגה ה"י), ועל כן שפיר יש מקום לדון בין שני שעבודים אלו מה קודם, ועם כל זה אמרו שפדיון הבן קודם.

ב. דין בזבוז יותר מחומש על מצות תלמוד תורה תירוץ החפץ חיים כי בלימוד התורה יש לבזבז אף יותר כי הוא חיי האדם

ג. הערה נוספת העירו בזה האחרונים, מדברי הגמרא (יומא לה:): "אמרו עליו על הלל הזקן, שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפיעיק, חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו", הרי שהיה נותן מחצית מנכסיו עבור לימוד התורה, ולכאורה הרי המבזבז על יבזבוז יותר מחומש.

החפץ חיים בספרו ליקוטי הלכות (יומא לה:): עמד על קושיא זו, וכתב לתרץ, כי כלל זה שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש, לא נאמר על לימוד התורה, שכן כדבריו: "שהוא מחויב לידע אותה, והיא חיוו לנצח, וכל שכן שאינו רשאי לפזר נכסיו על מותרות ויחסר לו על ידי זה ידיעת התורה".

בהוצאות תלמוד תורה שאם מוסיף מוסיפים לו אין מקום שלא לבזבז יותר מחומש

ד. עוד אפשר לתרץ בזה, דהנה אמרו חכמינו ז"ל (ביצה טז:): "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו", וכתבו התוספות (שם בד"ה כל מזונותיו): "הכל נפקי מקראי דלעיל, מזונותיו דשבת כדאמר לוו עלי ואני פורע, תורה דכתיב חדות (נחמיה ח, י), וחדות היא תורה, דכתיב (תהלים יט, ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב", והיינו מאחר ומקור הדין לוו עלי ואני פורע הוא מדברי הכתוב (נחמיה ח, י) כי חדות ה' היא מעוזכם, על כן אף התורה בכלל זה.

לפי זה יש מקום לומר, כי מה שאמרו הוצאות בניו לתלמוד תורה, היינו לרבנותא, שאף הוצאות בניו אינם בכלל מזונותיו הקצובים לו, אבל בוודאי שאף הוצאות לימודו הוא גם כן אינם בכלל מזונותיו הקצובים לו. וממילא מה שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, זהו

הנה הסכמת האחרונים מתוך דקדוק לשון הראשונים כי דין המבזבז אל יבזבז יותר מחומש (כתובות נ.) שאמרוהו בדין מעשר כספים, כוחו יפה אף לענין קיומי המצוות, ונבוא לדון בכמה נידונים המתעוררים לפי זה.

א. לבזבוז יותר מחומש על פדיון הבן קושיית האחרונים בדין פדיון הבן שחייב ליתן ה' סלעים אף כשאין לו עוד דמים

א. הקשו האחרונים, מכח דברי הגמרא (קידושין כט:): "תנו רבנן, לפדות את בנו ולעלות לרגל, פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל", ולכאורה אם מדובר שאין תחת ידו דמים נוספים חוץ מחמשת הסלעים שיתן עבור פדיון בנו, אם כן אינו מחויב כלל במצות הפדיון, ולמה חייבוהו לפדות אף שהוא יותר מחומש נכסיו. המשנה ברורה בביאור הלכה (סי' תרנ"ו סעיף א' בד"ה אפילו) האריך ליישב קושיא זו, אך אין דבריו מוסברים ליישב הקושיא¹.

תירוץ החזון איש דיש שעבוד לפדיון הבן ובמקום שעבוד לא נאמר דין אל יבזבז יותר מחומש

ב. החזון איש (אהע"ז סי' קמ"ח בד"ה הוא לפדות) כתב ליישב, ויש להקדים בזה על פי המובא בשם הגר"ח (סטנסיל, סי' קכ"ט) שהביא תמיהת גדול אחד, לפי המבואר בגמ' (כתובות פו.) כי פריעת בעל חוב מצוה, אם כן יבוא הלוה ויאמר למלוה כי המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ואינו צריך לפרוע כאשר אין לו חומש יותר מנכסיו. אך ביאר בזה הגר"ח, כי מאחר ויש שעבוד על הלוה לפרוע למלוה, אין כאן מקום לדון מצד המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. ביסוד זה כתב גם החזו"א, כי מאחר ופדיון הבן יש בו שעבוד לכהן, כמו שמצאנו (בכורות נא:): שהיורשים חייבים לשלם חמשת הסלעים אם לא נתן האב, כי הוא שעבוד לכהן, ולכן אין בזה דין של המבזבז אל יבזבז יותר מחומש.

אלא שהעיר על זה, כי אם כן מה מקום יש לדון אם פדיון בנו ועליה לרגל מה קודם זה לזה, הרי אין זה בענין אותו החיוב, כי חיוב פדיון הבן הוא שעבוד לכהן, ואף אם עליה לרגל עדיף, הא אין על זה שעבוד.

אך כתב ליישב, כי הרי מבואר בגמ' (בכורות נא:): כי אף קרבנות יש שעבוד אצל היורשים, וכמו ששינונו (קנים פ"ב

2. וכן כתב הגר"י ליברמן זצ"ל במשנת יוסף (חיי"א סי' קס"ז) על פי ד' התוס', אך במסקנתו מסתפק בדבר להלכה.

1. כפשוטו היה מקום לתרץ, כי המדובר כשאין לו בשביל להשלים החומש רק שיעור ממון אחד שהוא או לפדות בנו או לעלות לרגל, כי אחר כך כבר לא יהא לו די סיפוק למצוה לפי חומש נכסיו, ודוק.

לצאת מבית החולים על מנת לשמוע תקיעת שופר בראש השנה.

נערווי"ן בקיומי המצוות

ט. והנה זה מכבר שמעתי מהגאון רבי מנחם מנדל שפרן שליט"א, כי לדעתו כל הסובלים מנערווי"ן יתירים בקיומי המצוות, הרי שיש להגדיר נערווי"ן אלו כבזבז יותר מחומש על קיום מצות עשה, והנה עד שראיתי תשובה זו של האגרות משה, היה נראה לי כי מדובר בהבנה מסוימת, אך לאור דברי האגרות משה הדברים צודקים שבעתיים, ובפרט שהוסיף שם בטעם הדבר, כי הרי ברור הדבר שיתן האדם את כל ממונו שלא יחלה במחלת העצבים, ואם כן יש להגדיר את מחלת הנפש כבזבז יותר מחומש.

אם כי שהיה מקום להעיר, לפי דברי הראב"ד שהובאו על ידי הרשב"א שטעם הדבר שאין לבזבז יותר מחומש הוא שלא יפול על הציבור אחר שיאבד את ממונו, ואם כן בנוגע למחלת הנפש אין שייך זה, אך מכל מקום זה דעת האגרות משה בהנ"ל.

גירושי אשה בכדי לקיים פריה ורביה הוי כבזבז יותר מחומש

י. נידון נוסף, הוא לגבי המבואר בשו"ע (אה"ע ז"י ס"י) כי השוהה עשר שנים עם אשתו ולא ילדה חייב לגרשה, והנה למעשה בזמנינו אין נוהגים כן וכמו שהגיה הרמ"א, וכתב הפתחי תשובה (שם ס"ק כ"ז) להטעים את הדבר, שהוא מחמת כי הוצאות הגירושין והנישואין השניים יעלו יותר מחומש נכסיו, וממילא מאחר וכל טעם הדבר הוא לקיום מצות פריה ורביה, שיוכל להיבנות מאשה אחרת, אם כן יש לומר שמאחר והמבזבז אל יבזבז יותר מחומש, אין לכוף לגרשה, כי יש בדבר הפסד יותר מחומש.

כתיבת ספר תורה בזמנינו הוא הוצאה יותר מחומש

יא. דבר נוסף הוא לענין כתיבת ספר תורה, אשר רבו כמו רבו המעוררים על טעם שאין נוהגים בקיום מצוה חביבה זו, והאגרות משה (יו"ד ח"א ס"י קס"ג) כתב בזה, כי מאחר ואצל רוב האנשים הוצאות כתיבת ספר תורה הוא יותר מחומש, על כן אין חובה לבזבז יותר מחומש בשביל מצוה זו.

אגב יש לציין, כי הגאון רבי משולם זושא לוריא זצ"ל דומ"ץ קרית ויזניץ, אף שלא היתה ידו משגת להוצאות ספר תורה, מכל מקום משום ארבעים שנה היה נותן מפעם לפעם לסופר סכום שהיה תחת ידו שיכתוב עבורו לפי הסכום שנתן לו, עד כי לאחר ארבעים שנה הצליח להגיע לסיום כתיבת ספר תורה שלם, כך שיש דרך לקיים המצוה בלא להוציא יותר מחומש.

רק במקום של מזונותיו הקצובים לו, כי בזה אם יבזבז נמצא מפסיד, אבל בזה שאם מוסיף מוסיפין לו, אין מקום להגביל שלא לבזבז יותר מחומש, כי כמה שיוסיף מוסיפין לו³, וממילא קושיא מעיקרא ליתא.

ג. כמה הערות להלכה ולמעשה

דין דירת מגורים לענין חישוב חומש מנכסיו

ה. יש להדגיש, כי כל הנידון חומש או עישור מהנכסים, אין מדובר על דירת מגורים, וכן כתב השבט הלוי (ח"ה סי' קל"ג אות ג' או"ק ז') בפשיטות, והביא כן מהספר הקדמון יוסף אומץ (ח"ב פרק הצדקה והמעשר אות ב').

דין מתנות שהאדם מקבל לענין חישוב שיעור חומש

ו. הגרשי"ח קנייבסקי זצ"ל בדרך אמונה (פ"ז ממתנות עניים, ציוה"ל ס"ק ס"ז) הביא בשם החזון איש זי"ע שהורה, כי אף חפצים שהאדם מקבל מאלו שנתנו לו עבור שישתמש בהם, אין צריך להפריש מהם מעשר כספים.

דין עשיר גדול האם יש לו לבזבז יותר מחומש

ז. יש שהזכירו (חכמת אדם כלל קמ"ד אות י'), כי עשיר גדול אין לו הגבלה של חומש, כי ההגדרה של חומש הוא בעיקר שכל אשר ישאר אצלו יהיה לו די חיותו, אבל עשיר גדול אף אם יבזבז יותר מחומש, יותר לו כדי חיותו בהרחבה.

ואכן בזה מצאנו לדברי הר"ן (סוכה טז. מדהרי"ף בד"ה ולהדור) שכתב: "ומיהו כל חד וחד מיחייב ליתן כפום ממוניה כדי לקיים מצות עשה, כרבן גמליאל שלקח אתרוג באלף זוז", ולכאורה יתכן הכוונה כדין הנ"ל שהדבר תלוי בענין לפני עניותו והעשיר לפי עשירו.

ד. השלכות מכח הדין שאין לבזבז יותר מחומש על קיומי המצוות חובת הכנסת האדם למחלת הנפש לקיום מצוה

ח. בשולי הדברים יש לציין לכמה השלכות הנוגעות למעשה מכח הדין שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש, בענין חובת ההשתדלות על קיומי המצוות.

האגרות משה (או"ח ח"א סי' קע"ב) נשאל אודות אדם החולה במחלת השטות, והיינו מחלת העצבים, והלה כבר נרפא מחוליו, אלא שלדברי הרופאים עליו להישאר תחת השגחתם על שבועות מספר, בכדי שלא יחזור לאחור מכן למחלתו, והנה בשבועות אלו חל ראש השנה ולא יוכל לשמוע תקיעת שופר בבית החולים, ונפשו בשאלתו האם עליו לצאת ולהסתכן שיחזור ויחלה במחלת השטות, או שמא אין עליו חובה לצאת בגין זה. והשיב האגרות משה, כי יש להגדיר את מחלת השטות כבזבז יותר מחומש, ועל כן אין חובה להוציא עבור קיום מצות עשה יותר מחומש, ועל כן אינו מחויב

3. וכן כתב בטללי אורות (ליקוטים, בד"ה כתובות ד"ט) בשם הגה"ק ישראל משה מקארניק זצ"ל בעל תשובות רשמי שאלה.

היכל הוראה

פסקי דינים * תשובות * הוראות

מבי מדרשא "היכל הוראה" • מיסוד שר ההוראה מרן ה"קנה בשם" זי"ע
בראשות בנו גאב"ד היכל הוראה הגאון הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א
מגדולי פוסקי דורינו ובעל שו"ת היכל הוראה * י"ל ע"י איגוד הרבנים תלמידי "היכל הוראה"

גליון לד * פרשת וישלח תשפ"ד

בין כותלי ההיכל

פסקי דינים מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן ההיכל לפני מורינו הרב שליט"א

בענין נכרית שדרה עם יהודי חמוש שנים אם מותר לגייר אותה

בין כותל ההיכל בא אברך בן תורה בעל תשובה, ודמעתו על לחיו היות וחמיו דבקה נפשו בבת נכר והם דרים בדירה אחת, וחיים יחד חיי אישות, והוא מחזיק אותה במעשי ידיו (יש לציין שנישואי ערכאות לא היה), והם חיים כבר כך חמש שנים בקשר חזק ואמיץ, וא"א להפרידם בשום פנים ואופן. ע"כ ביקש ממורינו הרב שליט"א אם יוכל להשפיע עליו להיפרד מהנכרית, ואם לאו היות כפי מה שהוא יודע, שהנכרית רצונה להתגייר כדת וכדין, אם אפשר לסדר לה גירות, ועל ידי זה יציל את חמיו מעבירה חמורה זו לדור עם נכרית.

תחילה שלח מורינו הרב שליט"א ליהודי זה יחד עם הנכרית שדבק בה, ואחר שחקר ודרש היטב כל הענין, ראה שנפשו קשורה בנפשה רח"ל וכן להיפך, וקשה להפרידם. לאחר בירור מעמיק שאל מורינו הרב את בני הזוג, באם הרבנים לא יאשרו את הגירות רק בתנאי שהיא תעזוב את ... הנ"ל, האם היא תסכים עדיין להתגייר, היא פרצה בכבי ואמרה כן, ושוב שאל אותה מורינו הרב שוב אותה שאלה, אך היא לא ענתה. ביקש מורינו הרב שליט"א מהגאונים הרבנים שליט"א, כי מכיון שהשאלה מאוד מסובכת ומצד חומר הענין אין בכוחו לשאת המשא הזה על כתפיו, על כן בקשתו שטוחה מלפני הרבנים הגאונים שליט"א שרק על פיהם ישק כל דבר, שידונו בזה כפי ראות עיניהם וחכמתם והבנתם בענין אם אפשר לסמוך על שיטת בעל אחיעזר זצ"ל.

למרוח שמן נרות חנוכה על חולי ה"שושנה"

החולה במחלה הנקראת "שושנה" (רו"ח) שזה מראה שהדם הוא מזוהם רח"ל, וכמקובל בשם הרה"ק מקאצק ססגולה בדוקה ומנוסית לסובל מדלקת "שושנה" (רו"ח) על הרגל ל"ע, שימרח על רגלו במקום השושנה מנותר שמן חנוכה, ורמז לזה מהפיוט "מעוז צור" - "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים"; והנה אף שאסור להשתמש בנותר שמן נרות חנוכה מפני שנאסרו בהנאה, מכל מקום לצורך רפואה אין לחשוש בכך, כי לא נאסר ליהנות רק לג' עבירות חמורות¹.

שמן למאור שאינו ראוי לאכילה לנרות חנוכה

הנה ישנם הרבה מגדולי זמננו האומרים שאם מדליק בשמן זית שהוא רק למאור ואינו ראוי לאכילה אז אינו מן המובחר, ודעתם דכיון שכך היה בבית המקדש, וכל הדלקת נר חנוכה היא רק לזכר מה שהיה בימים ההם שנשארו שמן זית טהור בבית המקדש, ולכן סוברים שיש להדר לקחת שמן זית הראוי לאכילה כמו שהיה בבית המקדש. אך לעיקר הדין, שעצם ההדלקה בשמן זית היא מצוה מן המובחר, ואף אם הוא ראוי רק למאור ואינו ראוי לאכילה. והטעם, דבאמת השמן זית שהיה במקדש גם הוא לא היה ראוי לאכילה, וכמו שמצינו שאם שותים שמן זית לבד אין מברכים עליו (עיי' שו"ע או"ח סי' רב סעי' ד' ומשנ"ב ס"ק כ"ו), נמצא דשמן זית שהדליקו בו בבית המקדש גם הוא לא היה ראוי לאכילה, ומעתה שמן שהוא ראוי רק למאור שווה לו בהידור².

סדר הדלקת נר חנוכה לאיטר יד

הדלקת נר חנוכה היא ביד ימין, משום שכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין. ואף איטר יד שלענין מזוזה יש הסוברים שיניח המזוזה בצד שמאל של הדלת - שהוא לצד יד חזקה שלו, מכל מקום לענין נר חנוכה נראה שודאי ידליק ביד ימין כאשר העולם³.

לא הדליק נר חנוכה מחמת אונס עד שעה מאוחרת - אם יברך

התאחר ולא הדליק נר חנוכה עד שעה מאוחרת מאוד; אם יש לו בני בית והם נעורים, פשוט שיש לנהוג כפסק השו"ע⁴, שיכול להדליק ולברך, ואם מצא בני ביתו ישנים מן הנכון שיקיצם וידליק ויברך⁵. אמנם אם אינו רוצה לגזול שנתם של בני ביתו, ידליק בלא ברכה כיון שחיובו הוא לפרסם את הנס בקרב בני משפחתו.

1. בתשובה (ח"א הוראה צא) נימק מורינו הרב שליט"א דבריו, דהנה יש נפק"מ בין דעת המחבר לשאר אחרונים, דדעת המחבר שאיסור ההנאה הוא דוקא אם נתן רק כשיעור חצי שעה ולא דלק חצי שעה דהשמן הותר היותו אסור בהנאה אבל אם נתן בנר שמן שידלק יותר מחצי שעה וכבה אחר חצי שעה אין השמן הותר אסור בהנאה. אמנם כתב שם במשנה ברורה דיש פוסקים שאפילו אם נתן בנר שמן ליותר מחצי שעה כל השמן שבנר הוקצה למצותו ונאסר בהנאה. ואף שלפ"ד אסור להשתמש בנותר השמן כלל, מ"מ בנ"ד כיון שהוא לצורך רפואה אין לחשוש וכמו שאמרו בגמ' פסחים (כה ע"א) בכל מתרפאין [פרש"י. אפי' באיסורי הנאה] חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים. וכן מבואר בשו"ע יו"ד הל' עכו"ם (סי' קנה סעי' ג) דמתרפאים במקום סכנה אף בדבר שאסור בהנאה מדאורייתא. וא"כ גם בנידון דידן שיש בזה ענין של פיקוח נפש, כי הדם מזוהם ויכול להגיע למצב של סכנה מותר לו למרוח את השמן על רגלו. ואף אם נאמר שאין למחלה זו דין של פיקוח נפש שע"ז התיירו להתרפאות אף באיסורי הנאה, מכל מקום בנידון דידן שהוא רק איסור דרבנן משום דהוקצה למצותו כבר פסק ברמ"א (שם) דאיסור הנאה שאינו אלא מדרבנן מותר להתרפאות אפילו חולה שאין בו סכנה ואין פיקו"נ, ושפיר יכול למרוח על המכה מנותר השמן שבנרות, ובעז"ה יהיה לו רפואה למכתו, ולפ"ז מה שמבואר בשו"ע או"ח סי' תרע"ז שאסור ליהנות מנותר השמן של נרות חנוכה מיירי כשאין בזה צורך רפואה.

2. כן הורה מורינו הרב שליט"א (ח"א הוראה צב) בשם אביו מרן הקנה בשם זי"ע.

3. בחלק א' (הוראה פט) הוסיף מורינו הרב שליט"א, כי הכלל דכל פינות שאתה פונה פנה לימין, הוא בימין דעלמא ולא בתר דידיה אזלינן כמו דהמזוזה מונחת בימין דעלמא, ועיין דברי רעק"א בהגהות לשו"ע יו"ד סי' רפט סי"ב שכתב דמזוזה היא לשמירה לכל בני ביתו ולא רק לו לבדו ולכן אפילו אם הבעל הבית איטר יניח המזוזה על צד ימין דעלמא. אמנם דמדברי רע"א משמע שאיטר שאין לו בני בית או שכל בני ביתו איטרים צריך להניח המזוזה בשמאל דיליה, וצריך לומר דבזה אזלינן בתר רובא דעלמא שאינם אטרים, על כן גם האטר ידליק בנר הימין דכולי עלמא ולא בימין דידיה.

4. או"ח סי' תרעב ס"ב.

5. כמש"כ המשנ"ב שם ס"ק יא.

מילי דהוראה

המתפלל בע"פ בחנוכה ונתעורר לו ספק אם אמר "על הנסים"

נשאל מורינו הרב שליט"א מאחד, שבימי החנוכה כשהתפלל תפילת י"ח שלא מתוך הכתב, וכשהגיע לאמירת על הנסים הפסיק והלך להביא סידור מהארון כדי להמשיך תפילתו ושאל אם טוב עשה שהפסיק בהליכה באמצע תפילת י"ח או שהיה לו להמשיך התפילה בלי אמירת על הנסים שהדין שבדיעבד אין צריך לחזור. הורה לו מורינו הרב שליט"א, שטוב עשה דמותר לו להפסיק כדי לקחת סידור (עין משנה ברורה סי' צו ס"ק ז). ולא עוד אלא אפילו אם נתעוררה לו שאלה בעניני תפילת י"ח כשהוא באמצע תפילת י"ח מותר לו להפסיק כדי לשאול את הרב (עין משנ"ב סי' קד ס"ק ב).

אמנם הוסיף מורינו הרב שליט"א, שלא טוב עשה בזה שעמד להתפלל בלי סידור ובפרט בתפילות אלו שאינם שגורים כ"כ בפי האנשים, כי מבואר בשו"ע או"ח סי' ק

מאיך, מי שמתגורר לבדו בביתו, הרי אף אם ידליק בשעה מאוחרת מאוד, הרי עליו להדליק בברכה, כיון שאף כשמדליק בשעה מוקדמת הרי הוא מפרסם את הנס רק לעצמו בלבד, וזהו חיובו.

6. בתשובה (ח"ו הוראה ז) כתב מורינו הרב שליט"א, דהנה כתב המגן אברהם (סי' תרעב סק"ו) דמי שבני ביתו ישנים אין לברך, וכן נקטו הפוסקים עיני משנ"ב (שם) ובקי"צור שו"ע (סי' קלט ס"ו) דלאחר שבני ביתו ישנים ליכא פרסומי ניסא וידליק בלא ברכה, וכן הוא בכף החיים (סי' כו), אליהו רבא (אגת) חיי אדם (כלל קנד אות יט) ועוד, שנקטו להלכה כדברי המגן אברהם. ולפי זה יוצא לכאורה דמי שמדליק בשעה מאוחרת ואין לו משפחה כגון גלמוד וכדו', אינו רשאי לברך, שהרי אין במעשהו פרסומי ניסא לאחרים, ועוד יותר מזה דאפילו אם מדליק בתחילת הלילה לא יברך דסו"ס ליכא פרסומי ניסא בהדלקתו. ותימה, אמאי לא נזכר בפוסקים דין זה שמי שאין פרסומי ניסא בהדלקתו כגון שאין עוברים ושבים ליד ביתו דהיינו שדירתו נמצא במקום מוסתר וכן אין לו בני בית והוא דר לבדו, שלא יברך.

ולכאורה זהו מה שכתב המשנה ברורה (סי' תרעב סק"א בשער הציון אות יז) בשם החמד משה שהקשה על דברי המג"א מדברי השלטי הגבורים בשם ריא"ז, דאף אם הוא בין הנכרים לבדו צריך להדליק ומשמע מדכתב כן בפשיטות שידליק בברכה, אלא ודאי דאם יכול לפרסם ההדלקה בפני רבים יותר עדיף, אבל אם אין אנשים בשביל זה לא יטל המצוה וכן נוהגים העולם, עכ"ד החמד משה, ומסיק בשער הציון שם דספק ברכות להקל, ומ"מ מי שרוצה לנהוג כוותיה אין מוחין בידו, עכ"ד השער הציון.

ובאמת דיש לדון בדברי השער הציון וכי מי שרוצה לנהוג שלא כדין אין מוחין בידו, ובפרט שבמשנה ברורה כתב להלכה דאם ישנים אין לברך, אכן נלע"ד דאולי יש לחלק בין מי שאין לו בני בית שאז חובת ההדלקה עליו הוא מדין עצם ההדלקה שנתחייב בה אף היכא שאינו מפרסם הנס לאחרים אלא לעצמו, לבין מי שנמצא בביתו יש לו בני בית דאי יש עליו החיוב דנר איש וביתו שבהדלקתו יעשה פרסום הנס לא רק לו לבדו כי אם גם לבני ביתו, וזה חלק מהחיוב המוטל עליו בנוסף למצות הדלקה, ולכן אם בני ביתו ישנים אינו יכול לצאת ידי חובתו בהדלקה. ועל כן כשהוא גר לבדו שפיר יכול להדליק ולברך אף בשעה מאוחרת דסוף סוף מקיים חיובו, אולם אם יש לו בני בית אזי יש עליו חיוב של נר איש וביתו, ולכן כש"ב ישנים אינו יכול לקיים המצוה המוטלת עליו, ולכן ידליק בלי ברכה.

ואפשר דגם המגן אברהם יודה בזה, שהרי הוא כתב דינו כשבני ביתו ישנים משמע דדוקא ככה"ג שיש לו בני בית אז אינו רשאי להדליק ולברך, אבל אם אין לו בני בית שפיר יכול להדליק ולברך. ולפי"ז מה שהביא החמד משה (המונב בשער הציון) ראייה מדברי הרי"א ז"ל דלא כמג"א, אין לו ענין לדברי המג"א, דהרי ככה"ג שנמצא במקום שאין אנשים אף לא מאנשי ביתו, שם גם המג"א מודה שיכול להדליק ולברך.

דתפילה של מועדות צריך להסדיר תפילתו קודם שיתפלל ודעת הרמ"א דדוקא כשמתפלל בעל פה אבל כשמתפלל מתוך הסידור אינו חייב להסדיר תפילתו קודם דהא רואה מה שמתפלל וכן נוהגים, עד כאן. הרי להדיא דאפילו הרמ"א שחולק על המחבר וס"ל שאין צריך להסדיר, אבל ודאי דעתו שצריך להתפלל מתוך סידור כדי שלא יבוא לידי טעות בדבר שאינו רגיל, ועל כן לכתחילה אסור לו לעמוד להתפלל תפילה שאינה שגורה כל כך בפיו בלי סידור כגון בתפילת ר"ח חנוכה ופורים. ועיינן בפרמ"ג (שם משבצות זהב) שבחנוכה ופורים צריך להסדיר תפילתו או להתפלל מתוך הסידור (מהטעם שעל הנסים אינו שגור בפיו).

הלכה והוראה בישראל

חיוב מזוזה בחדר המטבח כשאין בו ד' על ד'

באחד הימים נקרא מורינו הרב שליט"א לקבוע מזוזה בבית אחד ממיועדי, וכשהגיע לשם נשאל אם יש לקבוע מזוזה על חדר המטבח שאין בו ד' על ד'. הורה מורינו הרב, שהיות המטבח צמוד לחדר הגדול הנקרא סלון, ויוצא שהמטבח משמש לסלון על כן חייב לקבוע את המזוזה בברכה, וכמו שפסק החמודי דניאל (המונב בפתחי תשובה יו"ד סי' רפו ס"ק יא) שחדר קטן המשמש את הגדול צריך לקבוע מזוזה בפתח הקטן דהוה כבית

שער ומרפסת וגינה דאפילו אין בהם ד' על ד' חייבין במזוזה, וכן דעת הגרעק"א שם. אמנם לגבי הברכה יש להסתפק, שהרי בשו"ע שם כתוב דאין מברכין על קביעת מזוזה בחדר שהוא פחות מד' על ד'.

עוד הוסיף מורינו הרב שליט"א, שבהזמנות אחרת דיבר עם מרן הקנה בשם זי"ע, ואמר שלדעתו אין לברך על זה כי לא נתקבלה דעת הרעק"א והחמודי דניאל בזה.

היכל הוראה ירושלים ת"ז

מסודר נאין ישראל שר הוראה מרן רבני קנה בשם" ויניא
בראשית בני מוריני הסודר רבי משה בראנדסדארפער שליט"א נאצי היכל הוראה

ובהיכלו מולו אומר כבוד

מחילי התורה וההוראה נשלח ברכותינו להאי גברא רבא, מופלא ומופלג מנגדולי מרביצי תורה והוראה ומוחשבי המורים בהלכה, איש האשכולות, נעים הליכות בעל מדות תרומיות, המשרת את בני ישראל להשואלים דבר ה' זו הלכה יידי נאמן למוריני הגאב"ד שליט"א. ה"ה

ידידנו הדגול

הגאון ר' אריאל אדלשטיין שליט"א

מנאמני רבני היכל הוראה
דוב ונוורה הוראה בקהילת "יגדיל תורה" נוא יארק

להגל שמחת הנחת תפילין לבנו כמו יצחק יהודה מ"ז

יתן ה' שתהא הברכה שרויה במעשי ידיי מתוך רוב נחת דקדושה מטנו ומכל יוצ"ה, אויך ימיים בניינה ובשמאלה עושר וכבוד ננים ובני ננים עוסקים בתורה ובמצוות מתוך בריית גופה ונוורה מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

בביתה

קהלת היכל
רפני יונוי הנואלת בהכ"ל הנוואה בארץ

רחם ויגדילי י ירושלים ת"ז | טל' 05322775 | 02-5322775@GMAIL.COM | 02-5322775 | פקד' 058639999

תפוקת: "יאנוורו" 053-33105646

זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" ביחשלים רח' זוננפלד 3 טל' 02-5322775

מוצש"ק ומוציא יו"ט מוחצ' שעה אחרי זמן ר"ת למשך שעה	שבת יו"ט שבת יו"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	ערש"ק וערב יו"ט ערש"ק וערב יו"ט לפנה"צ 11:00 עד 1:00	א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב רצוף
--	---	---	--

ע"פ תקנת רבינו מרן ה"קנה בשם" זי"ע על שאלות רחופות או שאינה סובלת דיחוי, בכל עת ובזמן ובילולות. **בית בנו הדומ"ץ** הר"ג שמשעון עוזר בראנדסדארפער שליט"א כמה דקות מההיכל רחוב רבינו גרשום 5 [כניסה א' קומה 2] ים-פ 0527155774

בית מוריני הגאב"ד שליט"א מעל בנין היכל הוראה טל' 053-3111159 פק' 02-5370033

יחשלים	חיפה
בית שמש	קרית ספר
ביתר	נתניאל
בני ברק	טבריה
טל סטון	צפת
אשדוד	אור הגנוז
ערד	נוף הגליל
תענה	

איגוד הרבנים
תלמידי היכל הוראה
בארה"ק העונים
לשואלים דבר ה'
זו הלכה

אוצר ידיעות התורה

♦ משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א ♦

צורת מנורת בית המקדש (א)

לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת כל חקתיו ועשו אותם", ולכאורה מה צורך היה בדבר בשעת חורבן בית הראשון ללמד את צורת הבית השלישי.

ואמרו במדרש (תנחומא פ' צו ס' י"ד): "אמר לו הקדוש ברוך הוא ליחזקאל, ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקדוש ברוך הוא, גדול קרייתך בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה, ובשכר קרייתך שיתעסקו לקרות בה, אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקין בבנין הבית", על כן דבר גדול הוא לעסוק בצורת המקדש וכליו.

אפשרויות צורת המנורה באלכסון או בעיגול

בצורת המנורה מצאנו מחלוקת גדולה בראשונים, והוא בנוגע לצורת יציאת הקנים מגוף המנורה, כי כדברי הכתוב (שמות כה, לב): "וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני", ולא נתבאר אופן יציאת הקנים מגוף המנורה.

למעשה יתכן הדבר להיות בשני אופנים, האחד הוא על ידי קנים היוצאים בצורה מעוגלת מן הקנה האמצעי עד התיישרותם לצד הקנה האמצעי בגובה, והשני הוא על ידי קנים ישרים היוצאים בקו אלכסוני מן הקנה עד לגובה הקנה האמצעי.

ההוכחות בשיטת רש"י

רש"י (שמות כה, לב) כתב: "יצאים מצדיה, לכאן ולכאן באלכסון, נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שווה לגובהו של קנה האמצעי השביעי, שממנו יצאים ששת הקנים", הרי שהזכיר רש"י כי קני המנורה היו יוצאים באלכסון.

מעתה אין לנו אלא לברר האם לדעת רש"י אלכסון אינו יכול להתפרש כעגול, או שמא הדבר מוכיח כי לדעתו היו הקווים בצורה אלכסונית, ולא בעיגול.

פשטות הדברים נראה, על פי המבואר בדברי הגמ' (סוכה ח). כי אלכסון אינו מוגדר כעיגול, ועל כן לכאורה דעת רש"י כי קני המנורה היו יוצאים באלכסון.

אכן במכון המקדש אשר אף הכינו כביכול מנורה עבור משיח לכשיבוא, אימצו להוכיח כי קני המנורה היו עגולים, ואף יישמו כן במנורה אשר עשו, ולדעתם אף דברי רש"י שכתב אלכסון, אינו בא לשלול צורה עגולה, אלא שולל רק שלא היו הקנים ישרים לצד המנורה, אלא היו מהלכים עד

הדלקת המנורה לזכר נס המנורה

בימי החנוכה נוהגין בני ישראל להדליק נרות במנורה, אשר מצד אחד היא לזכר הנס שנעשה במנורה הטהורה שבבית המקדש, אך לאידך גיסא היו צריכים להיזהר שלא לעשות את המנורה באופן שתהיה דומה למנורת בית המקדש, כי שנינו בגמרא (ראש השנה כד.): "לא תעשון אתי" (שמות כ, כ), לא תעשו כדמות שמשיי", והוא איסור לעשות חיקוי לכלי המקדש, וממילא יש להיזהר שלא לעשות את מנורת ימי החנוכה באופן שתהיה דומה למנורת בית המקדש.

הזהירות שלא לעשות כדמות מנורת המקדש

יתר על כן, היו שתירצו (שואל ומשיב קמא ח"ג ס' ע"א) את קושיית הבית יוסף (או"ח ס' תר"ע) מדוע קבעו שמונת ימי חנוכה בעוד שהנס לא היה אלא לשבעה ימים, כי היה די בפך השמן להדליק בו יום אחד, וכתבו לתרץ, כי אם היו קובעים שבעת ימי חנוכה, היתה מנורת ימי חנוכה בת שבע קנים, אשר היה בכך משום מנורה הדומה למנורת המקדש, ולכן קבעו שמונה ימים, בכדי שהמנורה של ימי החנוכה תהיה של שמונה קנים, ולא יהיה בכך משום איסור עשיית כדמות כלי המקדש.

כמו כן, היו שנהגו במקומות מסויימים, שלא הדליקו במנורת קנים, אלא הדליקו במנורה עם קיר, וזאת בכדי להבדיל בין מנורת המקדש למנורת ימי החנוכה, ושלא יהיה בדבר משום חשש איסור.

אלא שבעיקר הדברים יש לנו לברר, מה היתה צורת המנורה בבית המקדש, כי אין הדברים פשוטים כל עיקר, וכמו שהוא בנוגע לכל ענייני תבנית בית המקדש, ובפרט בצורת כלי המקדש, ונבוא לברר את הסוגיא.

מעלת לימוד הלכות צורת המנורה

תחילת דבר יש לנו להקדים, כי הנה יש שלושה בתי המקדש, היה את בית המקדש הראשון, אשר צורתו נאמרה בספר מלכים, והיה את בית המקדש השני, אשר תבנית צורתו נשנתה במסכת מידות, ואילו צורת הבית המקדש השלישי העתידי להיות נאמר בספר יחזקאל.

והמפליא הוא, כי יחזקאל הרי היה אחר חורבן הבית הראשון בהיותם עוד בגלות בבל, ולא זו בלבד שנבואה זו נאמרה בתקופת הגלות, הרי שנבואה זו מתייחסת לבניין הבית השלישי, והלא דבר הוא שכבר בגלות חורבן בית המקדש הראשון ימסר לבני ישראל נבואת הבית השלישי, ולא זו בלבד, אלא שביקש הקדוש ברוך הוא מיחזקאל שילמד את צורת הבית לבני ישראל, וכדברי הכתוב (יחזקאל מג, י"א): "אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית וגו' הודע אותם וכתב

הגביע בדקדוק כיון שכבר בארתי לך אותו, אלא הכוונה בו ידיעת מנין הגביעים והכפתורים והפרחים ומקומותם ושעורי מה שהיה בקנה המנורה שאין בו כלום, והמקומות שהיו בהם הכפתורים והפרחים, וכללותה היאך היתה, וזו צורת כל זה, הרי שלא בא הרמב"ם לדקדק בצירוור בתכלית הדיוק, ועל כן כשם שאת הגביעים והכפתורים והפרחים לא עשה בתכלית הדקדוק, על כן אף צורת הקנים אינה בדווקא, ויתכן שאף לפי הרמב"ם היו הקנים עגולות.

אך זה יש לדחות, כי הרי לא לחינם לא דייק הרמב"ם בצירוור, וכמפורש בדבריו שעשה כן משום הקושי בדבר לדקדק בצירוי הגביעים הכפתורים והפרחים, מה שאין כן בצורת הקנים אין כל מניעה וקושי לצייר בעיגול, שהרי את בסיס המנורה צייר הרמב"ם בעיגול, הרי שלא היה לו קושי בדבר, ואם כן נראה כי צורת הקנים באלכסון בהכרח היא בדווקא, ומשום שכך היתה צורת הקנים לפי דעתו.

דברי רבי אברהם בן הרמב"ם על ציור המנורה הנכון

על כולנה יש להוסיף, את שכתב רבי אברהם בן הרמב"ם בפירושו על התורה (שמות כה, לב): וששה קנים, הקנים כמו ענפים נמשכים מגופה של מנורה לצד ראשה ביושר, כמו שצייר אותה אבא מרי ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו, וכאן הדברים מפורשים על דעת הרמב"ם לכאורה כי היו קני המנורה בצורה אלכסונית ולא עגולה.

אלא שאף בזה יש מקום לכל הנידון הנזכר, כי הרי רבי אברהם אינו כותב כי שמע כן בפירוש מפי אביו הרמב"ם, אלא הוא מסתמך על הציור שצייר אביו, וממילא שוב יש מקום לדון האם עשה הרמב"ם את צורתם האלכסונית של הקנים בדווקא, או שלעולם אף לדעתו היו הקנים עגולים, ולא ביקש לציירם בתכלית הדיוק.

דברי הקדמונים כי היו קני המנורה עגולים

לאידך גיסא מצאנו שני מקורות מפורשים, אשר לדעתם בבירור היו קני המנורה בצורה עגולה ולא אלכסונית.

הראשון הוא המקובל הקדמון רבי עמנואל חי ריקי בספרו מעשה חושב (פרק ז') שם הוא מתאר את צורת קני המנורה: "ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילך ואחד הילך, ונמשכין בעיגול ועולין כנגד גובהה של מנורה", וכן כפל ושילש על הקנים הנוספים, והדגיש על כולם 'ונמשכין בעיגול', הרי שלדעתו היו הקנים מעוגלים.

השני הוא בספר חכמת המשכן (אגרת מלאכת המשכן, דף ד' ע"ב) שם הזכיר: "ושני קנים יוצאים ממנו אחד הילך ואחד הילך, ונמשכים ועולים כנגד גובה המנורה כו' שעולים הקנים כמעט בעגול".

עוד זאת היו שהסמיכו בזה את המקורות בדברי המדרש (תנחומא פ' בעלותך סי' ה') שהשוו את שבעת קני המנורה לשבעת כוכבי הלכת, והראשונים (עקידת יצחק שער מ"ח בד"ה והנה אחר; ועוד) הוסיפו לדמותם לגלגלי הכוכבים, אשר הינם במעגלים זה לפני זה, ועל כן מזה יש לנטות כי לדעתם היו קני המנורה בצורה עגולה.

לגובה המנורה, אך אינו בא לשלול את צורתם המעוגלת של קני המנורה.

הוכחה נוספת לכך בדברי רש"י, הוא מדברי הכתוב (במדבר לה, ד): "ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים", וכתב רש"י: "כל מקום שנאמר ונסב או ויצא, מלמד שלא היה המצר שוה אלא הולך ויוצא לחוץ, יוצא המצר ועוקם לצד צפונו של עולם באלכסון למערב ועובר המצר בדרומה של מעלה עקרבים, נמצא מעלה עקרבים לפניו מן המצר", והיו שאמרו, כי מציאות הדברים הוא שלא היה הגבול הולך באלכסון ממש, אלא הוא מתעגל ובא, ועל כן מצאנו לשון אלכסון נופל על קו המתעגל. אך ערבך ערבא צריך, כי אף שם אין כל מניעה מצד פשט משמעות הדברים להסביר כי היה הקן עקום באלכסון, ועל כן אין בזה הוכחה נחרצת.

ציורי הרמב"ם בצורת המנורה

אכן הרמב"ם בפירושו המשניות (מנחות פ"ג מ"ז) כותב לצייר ציור המנורה בעצמו, אלא שבספרים הנדפסים אחר דפוס ווילנא, שינו את הצורה לצורה עגולה, כזה אך צורה זו אינה כפי הציור שנמצא בכתב יד הרמב"ם כפי שהביא ר"י קאפח שההדיר את פירושו של הרמב"ם מחדש, כידוע שכמעט כל פירושו של הרמב"ם נכתבו באותיות לשון הקודש בשפה הערבית, ועל כן התרגום שנדפס כל השנים לא היה מדויק בתכלית, על כן ההדיר מחדש לתרגם את ספרי הרמב"ם בדקדוק, ובזה העיר על הצורה הנכונה של ציור הרמב"ם, כזה בו נראה בבירור איך הקנים מצויירים באלכסון, ואינם מעוגלים.

[אגב, ר"י קאפח שנוי היה מחלוקת, מאחר והיה נמנה על כת הדרדעים, שהיו בה רבים מבני תימן אשר כפרו בכל חכמת הקבלה, ובמשוך השנים החרימום בחרם בעיקר על ידי גדולי ירושלים בשנת תרע"ד, ועל כן היו שלא אבו ללמוד בספריו ופירושו של קאפח.

ומסופר, כי פעם הגיע הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל לסדר קידושין בחופה, וגילה כי אחד מן העדים הוא ר"י קאפח, וחוכך היה בדבר כשרותו לעדות, אך מצד שני לא רצה להכלימו, לכן העלה ברעיונו כי יכבד את הר"י קאפח בסידור קידושין שאין בו דין כשרות, ואילו הוא עצמו ישמש כעד, ואכן כך עשה.]

אכן אף על הוכחה זו היו שביקשו לדחות, כי הרמב"ם מקדים לציורו: "ואני אצייר לך עתה בצורה זו הגביעים תבנית משולש, והכפתורים עגול, והפרח חצי עגול, כל זה כדי להקל על הציור, כיון שאין המטרה בציור זה שתדע ממנו תבנית

הרי זה הרח במלאכתך

פרשת וישלח תשפ"ד | עלון נה

לע"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

כשרות הסת"ם בזמנינו (ד)

סיפור נורא עם מגייה המגלה את האחריות שעליו

פעם אחת בא לידי ספר תורה אחד שמלא היה בטעויות שונות בכתיבה, והביאוהו אצלי שאתקן את שסימן המגיה, אך המגיה שהגיה את ספר התורה משום מה לא סיים הגהתו כראוי, כאשר לא פעם ולא פעמיים ראיתי שני אותיות שהיה בהם טעות דומה, ואילו המגיה בחר לתקן רק את הטעות הראשונה ועל השניה לא השיים את לבו, כאשר הפליאה גוברת מה ראה להעדיף לסמן טעות זו באות הראשונה ולא בשניה, כך שבשום פנים לא ירדתי לתחילת דעתו מה פשר הגהה מעין זו.

באשר מכיר הייתי במגיה זה שירא שמים מרבים הוא, ואף רבים ראו בו דמות המגלמת מגיה ירא ושלם, על כן גמרתיו אומר לשוחח עמו על הדבר, מי כהחכם ומי יודע פשר דבר, לשוחח עמו על הדבר, ולראות להביא תועלת הענין.

אגב, המקום לציין, כי כהיום רוב ספרי התורה מגייהם רק פעם אחת, ואילו עוד שני פעמים עושים הגהת מחשב, ואילו על תפילין ומזוזות סומכים על הגהת מחשב אחת, כאשר לפני ארבעים שנה קודם שהומצא בדיקת המחשב, היו בודקים כל ספר תורה בשלוש הגהות, ועל אף שכמעט כל גדולי ישראל שהמריצו להכניס את השימוש במחשב ולחייב בדיקת מחשב, לא היה זה במקום ההגהות של המגיה, אלא כהוספה על הגהת המגיה, אך משום מה נעשה הדבר שהגהת המחשב היא חילוף ובמקום הגהת המגיה, כאשר נתון זה מוכיח גם על חוסר ההכוונה והשליטה על השוק, כאשר אין וועדה וגוף מסודר שיעמוד על המשמר לדון האם בדיקת המחשב פוטרת מהגהה או לא, אלא כל אחד עושה כאשר עם לבבו.

על כל פנים הלכתי אל הסופר שכתב את ספר התורה, ושאלתי אם מוכן הוא לעשות עמי איזה מהלך, בתנאי שאינו שואל כל שאלות, אלא אסביר לו הכל לאחר תום התהליך כולו. הסופר נענה למבוקשי, ואמר כי יעשה ככל אשר אומר לו.

משכך אמרתי לו, שיתן עוד פעם את הספר להגהה, שאלני למי ליתן את הספר להגהה, אמרתי לו שאין כל חילוק בדבר, משראה שאין זה מחמת רצוני שיעבור הספר הגהה מסוימת, אמר לי שהרי כבר הגיע הלה את הספר, הוא לא ידע שיודעים מי המגיה הקבוע שלו, אבל אני ידעתי, אך על כל פנים אמרתי לו שאין כל נפקותא בדבר, ויכול הוא ליתן את הספר להגהה אצל מגיה זו או אחר, ואין כל חילוק בדבר, וגם יכול הוא להחליט אם לומר לו שהוא פעם שנית או לא, או שיבין מעצמו שהוא פעם שנית או לא, העיקר הוא שיתן את הספר להגהה נוספת.

עוד זאת הוספתי לומר לסופר, כי כשיחזיר המגיה את הספר לאחר הגהתו, ישאל הסופר את המגיה מה הוא אומר על כשרות הספר עתה לאחר הגהתו, ואכן כך עשה.

לאחר זמן מה כשהביא את הספר לאחר שהגיהו פעם שנית, אשר אגב היו בו לערך שלושת אלפים טעויות, כאשר לדעתי נותרו בו לכל הפחות עוד אלף טעויות שלא השיים לבבו אליהם, אמר לי גופא דעובדא היכי הוי, שאחר שהביא לו את הספר ואמר לו כ"ל לאחר הגהה, אמר לו המגיה כי לאחר שיתקן את הספר יביאנו להגהה

הדרך להינצל מפרשיות שאינם מהודרים לכתחילה

כמו שהרחבנו אודות הדוגמאות הנפוצות להעדר המינימום הנדרש עבור כשרות התפילין לכתחילה, ואפשר להרחיב בזה עוד בדוגמאות רבות מספור אשר התגלגלו בפני וראיתים במו עיני, וכל זאת מצד העדר האחריות הנדרשת על הסופר בכתיבת הפרשיות בשלימות ההלכות.

למעשה סיבת הדבר בנוסף להעדר לקיחת האחריות הוא, הרי יש לכל אחד לימוד זכות על חברו, וכולנו נהיים בזה תלמידיו של הרה"ק מבראדיטשוב זי"ע שהיה מליץ טוב בעד בני ישראל, ובזה מתעורר כל אחד לומר שבוודאי סופר זה עושה מעשיו בכשרות וכל כתיבתו מהודרת בתכלית, ואינו מזדקק בדבר, אך צריכים לדעת על גודל החובה שבדבר לברר הכל היטב, כי במקום שאין אנשים המבררים השתדל להיות איש לברר כשרות התפילין.

יחס הסופרים להוכחות בהגהה על כתיבה שאינה נכונה נקודה נוספת שהמקום לעורר עליה היא, כי פעמים רבות לאחר שמתגלה טעויות אלו בהגהת המגיה, אזי יש סופרים הבאים להתווכח עם המגיה וטוענים לעומתו שזה כן כשר ואין הגהתו נכונה, וזאת משום שאינו רוצה להמיר את תדמיתו לסופר שאינו כותב בכשרות המושלמת, שכן באמת אין זה דבר הבא בניקל להודות על טעויות מעין אלו, ולכן יש סופרים המעדיפים להתכחש עם המציאות ולומר שאין בכתיבתם כל טעות, ואין המגיה יודע את שעושה.

סופרים אחרים היו, שישבתי עמםם לאחר הגהת הפרשיות והראיתי להם על טעויות מושרשות שבכתיבתם, ויהיה בראותם את מה שהראיתי להם, השיבוני דבר, יא בסדר, ואמרו תואנות ומענות שונות, אך כל זה אינו מועיל להכשיר את התפילין, ועל כן צריכים להיזהר בזה ביותר.

הגהת המגיה שלא עד שלימות ההגהה

עוד צריכים לעורר בזה, והוא מה שפעמים רבות רואים בחוש, איך שהמגיה אין עושה עבודתו כראוי, אלא נותרו הרבה טעויות אף לאחר הגהתו שלא סימנם, וכבר מעודי חפצתי להראות למגיה לאחר מכן את כל טעויותיו שלא מצא אל נכון להגיה, ויענה ויאמר בעצמו מה אומר הוא על עבודתו.

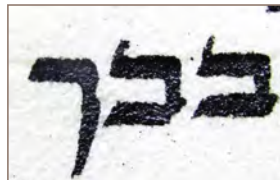
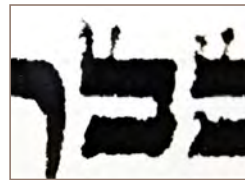
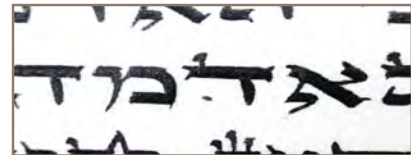
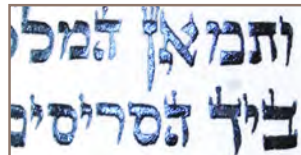
פעם שאלתי את רבי מרדכי פרידלנדר ז"ל על המציאות, שנותנים ספר תורה לתקן, ואף לאחר שעובר המגיה, אפשר למצוא עוד ועוד טעויות, מה יש לעשות בנידון. השיבוני רבי מרדכי ואמר, כי לא היה בידו כל ברירה, עד שקבע לעצמו שאינו מתבונן במה שלא הראו לו, מה שמבקשים הימנו לראות ולבדוק את זה עושה, ואינו מנסה מעצמו לחפש ולראות עוד, כי אין שיעור וגבול לזה, ובפרט אשר בדרך כלל טבע הדברים המציאות הוכיחה, כי כשבא אדם לשאול איזה שאלה במזוזה על אות מסוימת וכדו', אם אומרים לו על טעויות נוספות הנמצאות במזוזה זו וכדו', אינו מקבל כלל את כל הנאמר, כי מטבע הבריאה הוא שאין האדם נהנה שמעוררים לו את שלא התעורר בעצמו, ולכן אינו מעורר חששות מה שלא מצא המגיה, וה' שומר פתאים.

ודברים אלו מבהילים כל לב, כי באמת מגיה זה ירא שמיים גדול היה, ורבים הכירוהו, אך כל עוד ולא נתבקש לחוות את דעתו עזה את שלו, ולא שיתף אף אחד בהרהורי לבו, למרות שכשנשאל ענה ברורות, על אף שרבים מן המגיהים אין יכולים לעשות כמעשהו, באשר אין לבבם נותן להשיב תשובה הפוגמת בשלימות עבודתם, אך צריך לדעת כי כך הוא המציאות, ואין כל חסרון להצריך הגהה לאחר תיקון ההגהות, ואולי אז יועיל להכשיר את הספר.

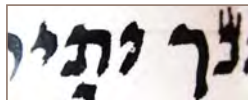
נוספת ואז יוכל לידע על כשרותו, וכל זה מצד גדל יראת השמיים שהיה למגיה זה. אבל המציאות נוראה, שמגיה זה כל עוד ולא שאלוהו אודות כשרות הספר, הרי שאף בפעם הראשונה לא התנה את כשרות ההגה בהגהה שניה לאחר התיקונים, אלא הסתפק בהעברת הספר כאילו כשר הוא, ורק לאחר ששאל אותו הסופר, אז ניאות להשיבו דבר ולומר כי באמת אין הספר כשר עד שיעבור הגהה שניה לבחון את כשרותו.

שאלות שנשאלו

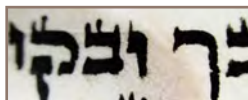
א. האלמה ב. ביל ג. תפדה ד. דלגן ה. לבבר ו. לבבר ז. ב

תשובות וישלח

ה. ותירשך - הוא"ו כשרה (וכן שאלנו תינוק וקרא וא"ו בשופי)

ו. ובקומך - עם השורה הוא ודאי נקרא וא"ו והדין תלוי במחלוקת הפוסקים האם מתייחסים לאות ביחס לשיטה או בנפרד רבי מרדכי פרידלנדר סבר שצריכים לשאול תינוק ע" כסוי האותיות שלצדו ויש מפוסקי זמננו שסוברים לשאול כמו שהוא (ויתכן שאפילו ביחס לעצמו הוא נראה וא"ו)

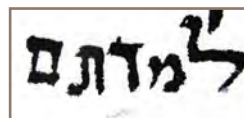
ז. מזוזות - הנה המקדש מעט הביא שב' זיינין שיש קו שמחברם צ"ע אם לא נשתנה צורתו לחי"ת דהדעת קדושים סובר שיש כאן איברים של חי"ת והא פסול אך המ"מ מסתפק לדינא וכאן נראה שעדיף לפי שהוא נראה זיי"ן מחובר לוא"ו

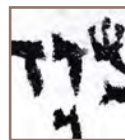
ח. דברי - הכניסה דקה ביותר וזה אינו משנה הצורה

א. א - הנגיעה עבה מאוד ולא מהני בזה תיקון (אם כי יש מקילים שמהני בזה תיקון) אך אפשר להכשיר מצד שראשה עובר מצידה השני ויוצא שיש לה ראש וידך (ויש אומרים דאין לסמוך על הצד השני)

ב. ולמדתם - הדלי"ת כשרה בין משום שיש לה מספיק עקב דהא יש לה בין זוית חדה מאוד וכן יש לה מעט עקב שיוצא מימין ומצד האורך היה יכול להיות שאלה אבל מפני שהוא למטה מסתיים עם השורה אפשר להכשירו

ג. ו - יש להחמיר לפי שנשתנה צורתו

ד. צנה - הוא"ו נשתנה צורתו לגמרי או לבי"ת או לנו"ן עכ"פ וא"ו הוא ודאי לא והצד"ק כשר לגמרי

גליון זיו הפרשה

מדברי תורתו ושיחותיו של המשפיע
הגה"צ רבי יונה זאב וינברג שליט"א

ויזרח לו השמש

בגמרא בחולין צא: ויזרח לו

השמש אמר רבי עקיבא שאלתי את רבן גמליאל ורבי יהושע באיטליז של אימאום שהלכו ליקח בהמה למשתה של בנו של רבן גמליאל, כתיב ויזרח לו השמש אמר רבי יהושע שמש הבאה בעבורו דכתיב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, כי בא השמש זרחה בעבורו. ודברי חז"ל תמוהין כמו שהאריכו בספרים הקדושים מה ענין זריחת השמש לביאת השמש, ומהו ענין שנקטו חז"ל דייקא באשעה שהלכו לקנות בהמה למשתה בשמחת הנישואין.

ואפשר לומר דהנה איתא שששרו של עשו נאבק עם יעקב וכתיב ויגע בכף ירך יעקב, ועיין בכלי יקר שהאריך בזה דויתר יעקב לבדו, ואמרו חז"ל לבדו שענין הממון שיעקב הלך אחרי זה, זה היה פתח לעשיו שיוכל להילחם בו, שהיה חסר בו המידה של הסתפקות במועט.

והנה בפרשת ויצא מאריכה התורה הק' בדבר שינת יעקב בבית קל וחלומו, והכתב סופר מאריך שם בדברי חז"ל שהמלאכים ראו דמותו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד ומצד שני שיעקב ישן, ורצו לפגוע בו, כיון שהמלאכים סברו שאדם גדול וקדוש כיעקב אין לו לעסוק בעניני עוהלים הזה כאכילה ושינה, אלא יפרש לגמרי וידבק בבוראו, אך הם לא ידעו שיש בחינה גבוהה יותר דתלמיד חכם כל אכילתו ושינתו היא צורך גבוה.

ויש להוסיף לדברי הכתב סופר דבר נפלא שכותב החיד"א (בספרו יוסף לחוק) שכל יהודי שאוכל אכילה פשוטה ביום חול וכוונתו שיהיה לו כח ללמוד תורה ולעבודת ה' וכמובא בשולחן ערוך סימן רל"א, אומר החיד"א דאכילתו היא כאכילת ערב יום הכיפורים, והדברים נפלאים.

ובאמת, מצאתי לאחד הראשונים בהגהות אשרי במסכת סוכה (פרק ג' דף ט') דמבאר שם הא דהולכים לדבר מצוה פטורים מן הסוכה גם בלילה והרי אז ישן ואין עוסק במצוה ומדוע פטור מן הסוכה, וכותב זה לשונו: נראה לראב"ה משום דכשנחים וישנים בלילה להנאתן יכולים למחר לעסוק טפי והוי הכל בכלל עוסקי במצוה עכ"ל.

ויקץ יעקב משנתו

ובזה מבאר הכתב סופר דהמלאכים לא ידעו שויקץ יעקב משנתו אין זה סתם שינה אלא שינתו של תלמיד חכם שזוהו עצמה תורה.

ועל פי זה אפשר לומר דהנה רש"י אומר על הכתוב וישכב

במקום ההוא שי"ד

שנים שהיה יעקב בשם ועבר לא

ישן, אבל עכשיו שראה מראות אלוקים בשינתו

אמר 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי שבשם ועבר חשב שהעבודה היא לא לישון ועכשיו נתגלה לו שגם בעת עסקו בדברים ההכרחיים כמו שינה הרי יכול להעלותם ולהיות דבוק בה'.

וכמו שכתב הגה"ק ר"ש מאוסטרופולי זי"ע שאכ"ן ר"ת א"רי לרוב נשר זה הדמיות החקוקות בכסא הכבוד, אבל לא ידע שואנכ"י הם ראשי תיבות גם של שמו יעקב.

וכל החלום בא כדי שיכין את עצמו לקראת מה שהולך לעבור בלבן, לעבוד אצלו ולישא נשיו, שזה נתן לו את ההסתכלות על עניני עולם הזה וכך היה לו הכח לעסוק בגשמיות כמו עם הצאן ולישאר דבוק בה'.

ויש להביא את דברי הבעל הטורים שכותב ש"סולם" עולה כמספר "ממון", שהנה אפשר לאדם להיות עסוק בעניני עולם הזה כמו ממון אבל "וראשו מגיע השמימה" שאפשר להעלות את הדברים הגשמיים השמימה,

וכמד"א על רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו שיצאו מהמערה וראו אנשים עוסקים בעוה"ז וכל מקום שנתנו עיניהם מיד נשרף וחזרו למערה, ואחר שנים יצא רשב"י וראה אדם שמולך עמו הדסים לכבוד שבת ונתפעל ממנו ואמר כמה חביבים מצוות על ישראל ונתיישרה דעתו.

והביאור בפשטות דכשראה שעוסקים בעולם הזה היה לו חלישות דעת, וכשראה אחר כך שיהודים מעלים את העולם הזה למעלה, ובממון שיש להם מקיימים מצוות ה' נתיישרה דעתו.

ויזרח לו השמש שמש צדקה ומרפא

ובזה נראה שפיר על פי דברי הכלי יקר שהפגם בדרך יעקב היה שיעקב הלך אחר הממון, וזהו "ויזרח לו השמש" – אותה שמש ששקעה שלא בעונתה, ושם ישן בבית קל ונתגלה לו העבודה הנפלאה כשאדם ישן ומתכוין לעבודת ה' זה חלק גבוה לה', זהו זרחה לו עתה השמש – לרפאותו מצלעתו, שכל מה שהולך אחר הממון וכדברי חז"ל צדיקים חביבין עליהם ממוןם שבזה מעלים הגשמיות לצורך גבוה, וזהו הענין שהלכו רבי עקיבא ורבן גמליאל לקנות בהמה באיטליז שהיה לצורך נישואין, והיה אפשר לתמוה שגדולי עולם עוסקים בקניית בשר דאיטליז אבל זהו עפ"י דברינו ש'ויזרח לו השמש', שכל מה שצורך מצוה שזוה נישואי בנו

נעשה הכל קודש ועולה לגבוה.

ובזה יש לומר על פי שכתב רש"י שמש צדקה ומרפא בכנפיה, ובחז"ל (העניית ה:) שמש בשבת צדקה לעניים ופירש רש"י שמתעדנים ומתרפאים בה.

בזה יש לרמוז על אלו העניים בדעת ועוסקים כל השבוע בענייני עולם הזה אבל הם קונים צרכי שבת וחביבים עליהם מצוות שבת קודש זה הרפואה לעניים שמעלים הכלל השי"ת. וזהו מה שכתוב בזה"ק שיוגע בכף יריכו שפגע בבחינת נצח והוד' שהם תמכין דאורייתא, ולהאמור אתי שפיר שעשיו רצה לפגוע בתמכין היינו בכסף, שעל ידי ההתעסקות בהן יבא למכשול, וזה ויזרח לו שנתרפא שגם התמכין דאורייתא יש להם עליה.

וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה

וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא וגו' ויחץ את הילדים וגו' וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים.

הנה לעיל (ל"ב ט') כתיב מדוע הפריד בין השבטים כי אמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה.

וכבר הקשו המפרשים מנין היה לו הבטחון הזה כי מחנה אחת ישאר לפליטה, ועיין ברש"י וברמב"ן כתב דהוא מלשון אולי ולא בודאי וכן הוא באבן עזרא.

ונראה בעז"ה לומר הענין ששם את השפחות ראשונה, וברש"י משום דאחרון אחרון חביב. ולכאורה יש להקשות הלא אין דוחין נפש תחת נפש ואיך יעקב אבינו בחיר האבות יעשה כן.

דברי יחזקאל (שינוואו) ביאר דאדרבה בבני השפחות

ולאה שידע בהן שהם שבורי לב אזי על זה כתיב אני ה' אשכון דכא ושפל רוח ולכן יהיה להם שמירה עליונה ורק ברחל שהיתה החביבה חשש שמא לא יהיה לה השמירה עליונה על כן הניחה באחרונה. ולפי דבריו הקדושים אתי שפיר מה שכתוב 'והיה המחנה אחת לפליטה' שקאי על בני השפחות, שמחמת שפלות רוחם היה להם שמירה ועל כן את רחל הניח באחרונה.

מזה רואים גדלות הענין של שפלות רוח ושברון לב, וכמו שכתב במדרש תנחומא על הפסוק 'וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמיו' שלא היה שבורת לב וידעה שתנשא לעשיו הרשע, מה שאין כן רחל היתה בטוחה שתנשא ליעקב הצדיק והיתה שלימה בליבה, כיון שנישאו אמר ה' בדין הוא שלא תפקד ראשונה. והדברים נוראים כי כל מה שזכתה לאה להוליד השבטים הקדושים והם כהונה ומלכות, הכל בגין שפלות ושבורת לבה.

פרק ק"ב כנגד שמעון

איתא בחז"ל שמשנה רבינו תיקן ה"א פרקי תהילים מפרק צ' עד ק"ב כנגד ה"א שבטים ועל שמעון לא תיקן משום המעשה עם זמרי וכו'.

ואולי אפשר לומר שהפרק ק"ב שזהו תפילה לעני כי יעטוף מכוון נגד שמעון שהיה לו שברון לב, וזהו תפילה לעני כי יעטוף, ואפשר להוסיף שהראשי תיבות של תפילה לעני כי יעטוף ולפני הם כמספר שמעון, וכמו שמביא ברש"י על הפסוק אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל (מ"ט ז) אין לך עניים סופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון כדי שיהיו נפוצים, וזה הבחינה של לב נשבר ודיקא הם זוכים לפני ה' ישפוך שיחו, ובחז"ל (ירושלמי פרק הריאה) כאדם המשיח באוזן חבירו וכי יש לך אלוקים קרובים כזה ע"כ.

"נאה זיום" - יומא דהילולא של צדיקי הדורות

הרב הקדוש רבי חיים (בן רבי ברוך) מאנטיניא ז"ע

"אכן בירכתי אותך שתוכל לילך על רגליך, אבל עד כדי כך שתלך עד רוז'ין..."

קודם להסתלקותו הרבה לשאול את הסובבים לו למה אין מברכין ברכת שהחיינו על המעבר לעולם הבא, למעשה הוא נסתלק בליל שבת קודש נר א' דחנוכה לאחר שבידך שהחיינו על הדלקת הנרות.

השאר אחריו ברכה כמה חיבורים על התורה ועל הש"ס, טל חיים ונימוקי חיים. ז"ע ועכ"א.

היה בנו השני של הרה"ק המקור ברוך ז"ע ואחיו של הרה"ק האהבת ישראל ז"ע.

ידוע הסיפור על הגה"ק רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין ששורש משפחתם היו מחסידי ויז'ניץ, ובילדותו נחלה ל"ע על רגליו ואביו לקחו להרה"ק מאנטיניא והוא בירכו והלך עימו סביב השלחן ונתרפאו רגליו, לימים נהיה רבי מאיר שפירא חסידו של הרה"ק מטשארטקוב ז"ע, ופ"א בעת שפגשו האנטיניא'ער ז"ע אמר לו במליצות:

הוצאות הגליון נתנדב על ידי החפץ בעילום שמו

לרפואת חולי עמו ישראל ולישועת כל בית ישראל להינצל מכל מרעין בישין וצוק העיתים ברוח ובגשם ולביטול גזירות רעות בביאת גוא"צ בב"א

מזקחת חיים

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מורינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר זיזים שר"ט"א
גאב"ד ביתר עילית

פרשת
וישלח
תשפ"ד

הבא להרגך השכם להרגו

ויהי ביום השלישי וגו' ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש
חרבו ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר (לד, כה)

מעיד בדברי האוהחה"ק איך הותר לבני יעקב להרג את שכם שעי"ז יצטרכו להרוג את כל בני העיר

פקוח נפש הוא שזוחה את השבת, והרמב"ן ז"ל כתב דשרי למימהלי שאין למצוה אלא שעתה ואין דוחין את המילה מפני שנצטרך אח"כ לדחות את השבת דבתר הכי פקוח נפש הוא דדחי ליה ולא מכשירי מילה, ואין כן דעת הרז"ה ז"ל שהוא ז"ל אמר דכל היכא דאישתפון חמימי דבתר מילה [מקמי מילה] תדחה מילה וכן דעת הרשב"א ז"ל וכו' דכל שאנו יודעים בתחלת הדבר שיבא לידי איסור מלאכה דוחין את המצוה כדי שלא יבוא בסוף לידי כך ע"ש, ומדברי התוס' בע"ז מוכח דס"ל דבתר השתא אזלי ולא משגחי מה שנמשך מזה אח"כ, ולכן ה"נ עד כה הותר לו לקראם כיון דהשתא אינו הורגם ואח"כ כשהולכין עמו אז הוי פיקו"נ שלו המתיר להרגם, ומסיק הגרש"ק דזה ראי' ברורה מן התוס' כדעת המתירין.

ועכ"פ מוכח בתוס' שסוברים כדעת הרמב"ן דבכל דבר אזלינן בתר השתא ואי"צ להתחשב עם מה שיהיה אח"כ, וא"כ י"ל דה"נ לכן היה מותר לבני יעקב להרוג את שכם אף שעי"ז יגרם שיצטרכו אח"כ להרוג את כל בני העיר כיון דאזלי בתר השתא והשתא עדין לא הרגו אותם.

**מיישב עוד עפ"י יסוד חדש שא"א למנוע אחד
מלעשות מה שרוצה באיום שאם יעשה כן יהיה
מי שירצה להרגו ומביא ראי' מבא במחלת**

ולענ"ד נראה ליישב עוד במה שהערנו בדברי האור החיים הק' וכן קושיית הגרש"ק בעובדא דאנטוניוס, עפ"י יסוד מחדש שהאר"י בו הגרש"ז אורבאך זצ"ל בספרו מנחת שלמה (ה"א סי' ז) דמחמת פיקו"נ אין חיוב למנוע עצמו משום דבר אף שע"י זה שיעשה את הדבר ההוא יהיה מי שירצה להורגו, אלא מותר לו לעשות כל מה שרוצה ואם אחד ירצה להורגו ע"ז יותר לו להרוג את חברו אז מדין הבא להרגך, ובזה מחדש דבשבת מותר להדליק אור לצורך חולה אף במקום שיכול ללכת לשכנו ולהעיר אותו שיתן לו אור, וכן כאשר יש חוט חשמל קרוע ברחוב מותר לו לצלצל לחברת החשמל אף שיכול הוא לעמוד שם למשך כל השבת ולהזהיר להעוברים ושבים שלא יעברו שם ע"ש.

ונראה דיסוד זה מוכח מסוגיא דבא במחלת בגמ' סנהדרין (עב, א) דשנינו שם: הבא במחלת נידון על שם סופו, אמר רבא מאי טעמא דמחלת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו, והאי מימר אמר אי אזילנא קאי לאפאי ולא שביק לי, ואי קאי לאפאי קטלינא ליה, והתורה אמרה אם בא להורגך השכם להורגו ע"כ. ולכא' קשה דה"נ דאיכא חזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, אך מ"מ באופן שבא הרודף לקחת את ממונו למה מותר לו לעמוד על ממונו ולא נחייבו שיפסיד ממונו בכדי שלא יגרם שיצטרך להרוג את הבא במחלת,

האור החיים הק' בפרשתו (לד, כה) מקשה למה הרגו את חמור שלא חטא, וכן למה לא הקדימו בבעל עבירה תחילה, ומיישב שם וז"ל: אכן הנה בני יעקב לא היה בדעתם להרוג אלא בעל עבירה, אלא שכל בני העיר רצו לעמוד בפרץ כנגדם לבל יהרגו מלכם אשר ע"כ הרגום מדין רודף, והוא אומרו ויהרגו כל זכר ובזה השיגו להרוג את חמור ואת שכם וזולת זה לא היו יכולין לנקום נקם מהמחוייב להם מיתה. אמנם יל"ע בדבריו הק' דכיון שידעו בני יעקב שכאשר יהרגו את שכם אזי יעמדו בני העיר בפרץ ועי"ז יצטרכו להרוג את כל בני העיר, א"כ לכא' היה עדיף שלא להרוג את שכם שלא לגרום עי"ז להצטרך להרוג את כל בני העיר, דבכה"ג מסתבר דעדיף שלא להרוג את מי שמחוייב מיתה - שכם, כיון שזה יגרם שיצטרכו אח"כ להרוג אנשים אחרים.

**קושיית הגרש"ק במה שהרג אנטוניוס עבדיו שלקח
עמו לבית רבי, ולפי"ד יש מיישב גם הערה הנ"ל**

וכעין קושיא זו העיר הגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל בספרו עבודת עבודה עמ"ס עבודה זרה במה שכתבו התוס' (שם י, ב ד"ה חד קטיל) דבגמ' שם מסופר על אנטוניוס ורבי, שאנטוניוס היה בא ללמוד תורה אצל רבי בכל יום ולא רצה שיוודע הדבר לאיש, ע"כ בנה מערה שעבר מביתו לבית רבי, ובכל יום היה יוצא עם שני עבדים ללוותו ולשמרו, ואחד מהם היה הורג על פתח ביתו של רבי, והשני היה הורג בחזרו לפתח ביתו, והקשו התוס' דאיך היה מותר לו להרוג את עבדיו והלא שפיכות דמים הוא משבע מצות ואפילו לישראל אסור, דהא תניא (שם כו, א) העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא היו מעלין ולא מורדין, ותירצו התוס' שהיה ירא אנטוניוס פן יודיעו הדבר אל השרים והיו גורמין להרוג ואמרי' אם בא להרגך השכם להרוג, עוד תי' שהיה בורר המינים והמסורות עי"ש, והקשה הגרש"ק על הת' הראשון בתוס' שהיה מותר לו להרגם מדין הבא להרגך, דהרי דין זה נאמר באופן שכבר בא להורגו לכך השכם להרוג, אך כאן אם לא יקרא להם עמו לא ידעו הדבר ולא יבואו להרוג רק הוא קורא אותם עמו וידע שע"כ יומשך להם הדיבה א"כ מי הותר לו לקחתם ע"ד שיהרגם מאחר שב"נ מוזהר על שפיכות דמים וכעת אין הם מחוייבין הריגה עדיין.

וכתב הגרש"ק דנראה מזה מוכח מה שהביא הר"ן במסכת שבת (נג, א מדפי הר"ף) פלוגתת הראשונים ה"ה הבעל המאור והרז"ה גבי מילה באופן שנשפך החמין שצריכים לאחר המילה אם בכה"ג מותר למול בשבת, והובא בר"ן בשבת (שם) וז"ל: מיהו היכא דאיכא חמימי לרחוץ קודם מילה ואישתפון הנך דלאחר מילה בכה"ג הוא דאיכא למידק אי אמרינן תדחה מילה כיון שאם נימול נצטרך אחר כך לחלל את השבת במכשירין או דילמא השתא מיהת בזין מהלינן ובתר הכי

בפגס שכל הנסכים יהיו בתורת נדבה] או דלמא בבריה נמי מתנה דאמר אי בריה הוה ליהויה כוליה נדבה תיקו.

ונתקשיתי בזה דלכא' למה כשאומר הרי עלי להביא מן הכבש אינו יוצא ידי חובתו כשהביא פלגס, הרי בגמ' מנחות (קו, ב) שנינו דמי שנדר להביא קטן כגון כבש יכול להביא גדול כגון איל, וא"כ גם פלגס שהוא ברי' בפנ"ע מ"מ הוי גדול מכבש ולמה אינו יוצא ידי חובת נדרו כשנדר להביא כבש והביא פלגס, ובשלמא לפי בר פדא דאין מביאים נסכים בפלגס י"ל דמחמת כן אינו נחשב לקרבן גדול כלפי כבש כיון שאינו מביא עמו נסכים, אבל לרבי יוחנן דגם בפלגס מביא נסכים קשה למה אינו יוצא ידי חובתו בהבאת פלגס, [א.ה. ע"י בקרן אורה מנחות (צא, ב ד"ה ויש לדון)] שהקשה כן להיפוך דבשלמא לר"י דס"ל דברי' בפנ"ע הוא א"ש דאינו יוצא יד"ח כיון דפלגס אינו לא כבש ולא איל, אבל לבר פדא דספק הוא אמאי אינו יוצא יד"ח נדרו מספק באופן שנדר להביא כבש הא הוי כנדר להביא קטן והביא גדול דיצא יעו"ש באריכות].

כמה ישובים א' דפלגס אינו חשיב ככבש ואיל, ב' באומר להדיא שאינו רוצה להביא גדול אינו יוצא יד"ח, ג' ו"ל דסוגיית הגמ' לפי שיטת רבי דאינו יוצא יד"ח

ואולי יש ליישב דכיון שבפרשת הקרבנות כתיב רק כבש ואיל, ע"כ פלגס דהוי בריה בפני עצמה אף שאפשר להביא קרבן מפלגס כיון דנחשב בכלל מן הצאן, מ"מ כיון שאינו מפורש בקרא כאיל וכבש אינו חשוב כאיל וכבש ולא מקרי שנדר להביא קטן והביא גדול.

ועי"ל דמה דבנדר להביא כבש יכול להביא עולה כיון דאיל גדול מכבש היינו רק באופן שלא אמר להדיא שאינו רוצה להביא הגדול, אבל באופן שאומר להדיא שרוצה להביא רק הקטן י"ל דבכה"ג אינו יכול להביא הגדול, וא"כ בגמ' חולין כיון שאמר הרי עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש, הרי הזכיר בדבריו גם איל וגם כבש ע"כ הוי כאילו אמר להדיא שאינו רוצה להביא גדול יותר, דאלי"כ למה הזכיר איל, הרי סגי במה שיאמר כבש וממילא יוכל להביא כבש או איל שהוא גדול יותר מכבש ולמה לו להזכיר גם איל, וע"כ דבמה שהזכיר כבש לא היתה כוונתו רק לכבש ולא לאיל ולכן הזכיר איל בנפרד, ולכן גם פלגס לא יביא כיון דלא הוי בכלל כבש, שוב הראני שכונתי בזה לחידושי רבי מאיר שמחה בחולין שם.

ועוד יש לתרץ דהגמ' שם קאי רק לשיטת רבי במנחות שאינו יכול להביא גדול יותר ולא לרבנן, מדנקט שנדר מן האיל או מן הכבש ולרבנן היה סגי במה שיאמר כבש ונכלל בזה גם איל, וע"כ דקאי רק לשיטת רבי [א.ה. עי"ש בקרן אורה שצוין לעיל].

ישוב דברי הגר"א בביאור המשנה בפרה לגבי פלגס

במתנ' בפרה שם שנינו ר"ט קורהו פלגס בן עזאי קורהו נוקד ר' ישמעאל קורהו פרכדיגמא, והגר"א באלהיו רבא שם מפרש דל"ט שקורהו פלגס היינו מלשון פלג שהוא חצי כבש וחצי איל ואינו מין בפני עצמו ונפק"מ דהנודר כבש או איל הרי"ז יוצא בפלגס זה ממ"ג ולבן עזאי שקורהו נוקד כונתו לשם צאן דס"ל דפלגס הוי ברי' בפני עצמו ואינו יוצא בזה א"כ נדר צאן בעלמא או שאמר ע"ז הרי זו, ור' ישמעאל שקורהו פרכדיגמא ס"ל שהוא פסול להקרבה בכל גווני. והקשו המפרשים (רש"ש ומנ"ח ועוד) דנמצא לפי הגר"א דפלוגתת ר"ט ורבנן היינו פלוגתת רבי יוחנן ובר פדא, ואיך יתכן כזאת דאמוראים יחלקו בדבר שהוא פלוגתת תנאים, ולענ"ד נראה דהגר"א מפרש פירושו רק לשיטת בר פדא דפלגס ספק הוא, ואה"נ דלפי רבי יוחנן גם הגר"א יפרש כפי' האחרים.

ונראה מוכח כיסודו של הגרש"ז שאין אדם מחוייב להפסיד ממונו אף שע"ז יגרום שיצטרך להרוג את הבא במחותרת.

ולפי"ז מיושב היטב מה שהעיר הגרש"ק בהא דהרג אנטונינוס את עבדיו, דכיון שדרך המלך לילך עם עבדים ע"כ מותר לו להתלוות בעבדים אף שיגרם עי"ז שיצטרך להרוג אח"כ את העבד, ומיושב ג"כ מה שהקשינו על בני יעקב, שהיה מותר להם להרוג את שכם אף שיגרם עי"ז שיצטרכו להרוג את כל בני העיר.

מחלק בין ההיתר להרוג רודף להיתר של הבא להורגך וישוב לפי"ז

עוד נראה ליישב הקושיא מבני יעקב ומאנטונינוס, עפ"י מה שיש לחלק בין ההיתר להרוג רודף לבין ההיתר דהבא להורגך השכם להורגו, דברודף ההיתר להורגו הוא בכדי להציל את הנרדף מידו ולכן מותר לכל אדם להורגו, ואילו הדין דהבא להורגך ההיתר הוא דכיון שבא להורגו אין לו דמים ומותר להורגו לא מפני הצלת הנרדף אלא מחמת דאין לו דמים לגבי הנרדף [א.ה. יל"ע בזה דבגמ' סנהדרין הנ"ל התיירו להרוג בא במחותרת משום הבא להרגך ואילו הרמב"ם בהביאו הלכה זו (פ"ט מהל' גניבה ה"ט) התייר להרגו מדין רודף, ולכא' נראה דס"ל דהיינו הך], וא"כ י"ל דלכן היה מותר לבני יעקב להרוג את שכם דמה שייגרם שע"כ יצטרכו להרוג את כל בני העיר אי"ז נחשב כלל למעשה עבירה, דההיתר בזה אינו משום פיקו"ג והצלתם של בני יעקב הנרדפים דאילו כן אה"נ שהיה אסור להם לגרום ע"י מעשה שיעשו בני העיר כרודפים, אלא דבני העיר היו בגדר כל הבא להורגך השכם להורגו, ובכה"ג בודאי שהיה מותר להם להרוג מקודם את בני שכם שזה מה שהיה מוטל עליהם ולא היה להם לחשוש ממה שיקרה אח"כ דאין זה עבירה כלל מה שיקרה אח"כ.

ובזה מיושב ג"כ באנטונינוס דהותר לו לקחת עבדים דמה שיהרגו אח"כ את העבדים הוי מדין הבא להורגך השכם להורגו ובכה"ג אי"צ לחשוש ממה שיקרה אח"כ, ומדויק היטב בלשון התוס' בע"ז שכתבו דהותר לאנטונינוס להרגם מדין הבא להורגך השכם להורגו ולא כתבו דהותר מדין רודף, ולהנ"ל א"ש דמדין רודף היה אסור לו לגרום שע"י מעשיו יעשו הם לרודפים ויצטרכו להורגם עי"כ.

בדין נדר בקטן יוצא בגדול מקשה למה בנדר כבש אינו יוצא יד"ח בפלגס הא הוי יותר גדול

במתנ' פרה (פ"א מ"ג): כבשים בני שנה ואילים בני שתים וכולם מיום ליום, בן שלשה עשר חדש אינו כשר לא לאיל ולא לכבש, ר"ט קורהו פלגס בן עזאי קורהו נוקד ר' ישמעאל קורהו פרכדיגמא, בן י"ג חדש ויום אחד הרי זה איל.

ובגמ' חולין (כג, א) בעי רבי זירא האומר הרי עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש [מאיזה מהן שארצה] והביא פלגס מהו, אליבא דרבי יוחנן לא תבעי לך דאמר [שהפלגס] בריה [בפנ"ע] הוי [ואינו לא כבש ולא איל ע"כ אינו יוצא בו יד"ח] דתנן הקריבו מביא עליו נסכי איל ואין עולה לו מזבחו, וא"ר יוחנן או לאיל [דכתיב בפרשת נסכים] לרבות את הפלגס [ומינה שמעי' דס"ל לר"י שהפלגס ברי' בפנ"ע דאילו הוי ספק איל או ספק כבש לא הוי צריך לרבוויי ביה נסכים כמו איל, אלא ודאי דס"ל שהפלגס בריה בפנ"ע ולכן בעי' לרבוויי שמביא עמו נסכים כמו איל], כי תבעי לך אליבא דבר פדא דאמר מייתי [בפלגס נסכים כמו איל] ומתני [שאם הפלגס הוא איל כל הנסכים יעלו לחובת הקרבן, ואם הכבש אז הנסכים שצריך להביא לכבש הם בתורת חובה והשאר יהיו בתורת נדבה], מי אמרינן איל וכבש מתנה [שמתנה בהנסכים רק שני צדדים בכבש או באיל] בבריה לא מתנה [שאינו מתנה צד שאם הפלגס הוא בריה בפנ"ע ואינו חייב בנסכים כלל לשי' בר פדא שאינו מרבה מקרא נסכים

לב ההלכה

יו"ר ע"י מפעל 'שונה הלכות' לחיזוק לימוד הלכה לבני הישיבות בארה"ק

שיח ההלכה

שו"ת בהלכות המצוות בבתי ישראל בשבת (ד)

האם מותר לחתוך בשבת עוגה שעליו אותיות

מחיקה¹, ובמגן אברהם נשאר בצריך עיון על דברי, אבל במשנה ברורה (ס"ט ס"ק טו) כתב בפשיטות שמוותר לחתוך עוגה שכתוב עליה ציורים והכתיבה היא מהעוגה עצמה.²

ביאור א' בדברי מהר"ש הלוי

ובדברי מהר"ש הלוי ישנו ב' ביאורים בדברי האחרונים, בערוך השולחן (ס) כתב לבאר בדבריו "ואולי מפני שכל הציורים או אותיות שעושים על מיני מתקה הם מההיסה עצמה או המתבלן, ובה ודאי דלא שייך שם כתיבה דהוא ג"כ מאכל ומותר לגמרי", כלומר שהאיסור לאכול עוגה שנעשית מאותיות וציורים היא דווקא בעושה ציורים על העוגה שאינם מין מאכל אבל אם עושה ציורים ואותיות על העוגה שזה מין מאכל לא שייך שם כתיבה עליה כיון שזה מאכל.

ביאור ב' בדברי מהר"ש הלוי

אמנם בספר מור וקציעה (ס) שבאר את דברי מהר"ש הלוי דמירי ב"עוגות שיש עליהם ציורים או אותיות מגוף העוגה שנעשה בדפוס או בידים עודה עיסה אין כאן בית מיחוש לשרם ולאכלם³, דהיינו שהאיסור לאכול עוגה שנעשית מאותיות וציורים בשבת היא דווקא כשעשה הציורים לאחר האפייה [ואף אם עשה הציורים מהעיסה עצמה], אבל אם עשה הציורים קודם האפייה מותר לאכלם ואין כאן בית מיחוש משום איסור מוחק בשבת.

נפקא מיניה בין ב' הפירושים בדברי מהר"ש

ונפקא מיניה בין שני הפירושים בדברי מהר"ש הלוי היא באופן שאופים עוגה ואחר כך כותבים עליה אותיות וציורים וכדוגמת מין המאפה שעושים שכנסם הילד לחיידר שאופים עוגת דבש וכתוב עליה "ד' אלוקים נתן לי לשון לימודים וכו'" (שע"ג ג' ד), שלפירוש הערוך השולחן הג"ל יוצא להלכה שאם עושה ציורים ואותיות על העוגה שזה מין מאכל מותר לאכול ואין בזה משום מוחק, אם כן אף הכא כיון שהקורם הציורים עושים ממין מאכל אין בזה משום בית מיחוש ואם נשתיר מהעוגה כשנסכס לחיידר מותר לאכול בשבת, אבל לדעת המור וקציעה הג"ל נראה שאם עשה הציורים קודם האפייה מותר לאכלם ואין בו משום מוחק בשבת, אבל הכא כיון שדרך העולם לעשות הציורים לאחר האפייה אם כן אסור לאכול הציורים והאותיות שעל העוגה כיון שנעשה לאחר האפייה.

סתירה בדברי המשנה ברורה

ובאמת כבר נסתרו דברי המשנה ברורה שבהלכות שבת (ס"ט ס"ק טו) כתב שאם הכתיבה על העוגה היא מהעיסה עצמה מותר לאכול ואף שנמחקים האותיות באכילתו, אבל בהלכות פסח (ס"ט ס"ק טו) כתב שאין לעשות אותיות להיכרא על המצות כיון דכששורבין אותם הוי מוחק ביום טוב⁴, ועל כרחק צריך לומר שבהלכות פסח מירי כשעושה ציורים או אותיות ממין אחר ולא מהעיסה עצמה.⁵

דעת השו"ע הרב

אמנם מסתימת דברי השו"ע הרב (ס"ט ס"ק ס"ג) משמע שאין לחתוך עוגה שכתוב עליה ציורים אפילו שהכתיבה היא מהעוגה עצמה, מהא דכתב "ולכן אסור לשבור עוגה שעשו עליה כמין אותיות אע"פ שאינו מן החרטום וכדומה" ומהא דסתם ולא חילק בין אם האותיות והציורים נעשו מהעוגה עצמה או ממין אחר משמע שסובר שאין לחתוך עוגה שכתוב עליה אותיות או ציורים אפילו אם נעשו מהעוגה עצמה⁶, ואפשר לבאר את דברי הגמרא מהא דיוצאים בסרקין המצוירים בפסח דהש"ס קאמר רק דיוצאים בהם דאין אכילת הציור שע"ג המצה סיבה שלא לצאת חובת המצווה, ונפקא מינא אם עבר ואכלו שאף שעובר על שמחוק אבל מצד אכילת מצוות מצה יצא⁷ [ויש שכתבו שנכון שכל אחד יחמיר לעצמו]⁸.

מין המאפה עשוי בדמות צורת עוף וכדומה

והנה כל הדברים האמורים לעיל היא בצייר על העוגה עצמה, אבל אם עשה מין מאפה שכל כולו עשוי בדמות צורת אות או צורה מסוימת, אין בו איסור לאכול אף שנמחקים האותיות והציורים על ידי אכילת מכל מקום כיון שכתוב עליה חל כתיבה לא חל עליה שם צורה כלל ואינו אלא תמונת המאפה⁹ [וכן מותר לחתוך בין האותיות ואין בו משום מוחק]¹⁰.

תשובה: הכרעת האחרונים לאסור לחתוך עוגה שכתוב עליה אותיות או ציורים שצויר מקדם וכדומה שאינו ממין העוגה כיון שיש בו משום מוחק, ולכן אין לאכול העוגה יום הולדת שנכתב בקרם שאינו ממין המאפה, [ונחלקו האחרונים האם מותר לנגוס בפיו תוך כדי אכילתו, לדעת השו"ע הרב (ס"ט ס"ק ס"ג) אסור אף לנגוס בפיו תוך כדי אכילתו במקום האותיות, ולדעת המשנה ברורה (ס"ט ס"ק ס"ג) מותר לנגוס בפיו תוך כדי אכילתו במקום האותיות].

נחלקו האחרונים באופן שהכתיבה היא מהעוגה עצמה, לדעת השו"ע הרב אין לחתוך אף עוגה שנכתב ונשרט האותיות מהעוגה עצמה, ולדעת המשנה ברורה מותר לאכול ולחתכו כיון דאין שם כתיבה עליה וממילא לא שייך בזה מחיקה.

והנה כל הדברים האמורים לעיל היא בצייר על העוגה עצמה, אבל אם עשה מין מאפה שכל כולו עשוי בדמות צורת אות או צורה מסוימת וכגון שליס"ל חלה שעושים בשבת שלאחר הפסח, אין בו איסור לאכול אף שנמחקים האותיות והציורים על ידי אכילתו מכל מקום כיון שאינו דרך כתיבה לא חל עליה שם צורה כלל ואינו אלא תמונת המאפה [וכן מותר לחתוך בין האותיות ואין בו משום מוחק].

הנימוק: כתב הרמ"א (ס"ט ס"ק ס"ג) "אסור לשבור עוגה שכתב עליה כמין אותיות אע"פ שאינו מן החרטום ולאכילה דהוי מוחק", ומקורו מהמרדכי (ס"ט שבת ס' ס"ט) בשם מהר"ם מרוטנבורג, "נשאל לרבינו מאיר על עוגות התינוקות שכותבין עליהן האותיות והתיבות איך אוכלים אותם התינוקות ביום טוב, והשיב אי משום מוחק ביום טוב ליכא איסורא דאורייתא במוחק אלא על מנת לכתוב כדאמרין בפרק כלל גדול, מיהא איסורא דרבנן איכא ומיהו בקטן אין לחוש דקטן אוכל נבילות אין בית דין מצווים עליו להפרישו היכא דלא ספינן ליה בידים", ומשמע מדבריו שהתירו לאכול עוגה שיש עליה ציורים רק לקטן אבל לגדול אסור לאכול עוגה כזו שיש עליה אותיות או ציורים.

תמימה הט"ז על דברי הרמ"א

וכתב בט"ז (שם ס"ק א) לתמוה על דברי המרדכי "ולא הבנתי זה דהא אפילו במקום שיש אב מלאכה כגון בורר אין שייך במקום אכילה כיון שהוא עושה כן לצורך אכילה כמו שכתוב לעיל (ס"ט ס"ק ס"ג) וס"ג וכן בטוחן (ס"ט ס"ק ס"ג) וכו' כ"ש בזה שהוא מקלקל כיון שאין מוחק ע"מ לכתוב וכל המקלקלים פטורים (שבת ק"ה ע"ב)¹¹, ועוד חילק בדגול מרובה שאין להביא ראיה מדברי המרדכי שרק התינוק מותר לאכול העוגה שכתוב עליה אותיות אבל לגדול אסור לאכול העוגה, כיון שהמרדכי מירי באופן שהתינוקות אוכלים העוגה כסגולה כדי להתחכם ואם כן זה מתכוון וגם אינו מקלקל ולכן לא התיר רק לתינוקות¹², אבל בסתם עוגה שכתוב עליה ציורים מותר אף לגדולים לחתכו ולאכול [ומסיים הדג"מ "החמיר יחמיר לעצמו ולא לאחרים]¹³, ולכן יש מהאחרונים שכתבו שמוותר לאכול עוגה שמצויר עליהם אותיות או ציורים ובפרט שאינו מתכוון ומקלקל ועושה לאחר יד דאין דרך מחיקה בכך שמוותר אף בפסיק רישיה דרבנן, ומכל שכן אם אינו שובר בידו כפי דרך אכילתו¹⁴, אבל הכרעת הרבה אחרונים לאסור אכילת עוגה שכתוב עליה אותיות או ציורים¹⁵ [ונחלקו האחרונים האם מותר לנגוס בפיו נגיסה בפיו תוך כדי אכילתו, לדעת השו"ע הרב (ס"ט ס"ק ס"ג) אסור אף לנגוס בפיו תוך כדי אכילתו במקום האותיות, ולדעת המשנה ברורה (ס"ט ס"ק ס"ג) מותר לנגוס בפיו תוך כדי אכילתו במקום האותיות].

להקשות עוד ע"ד הרמ"א

ולכאורה יש להקשות עוד על דברי הרמ"א שייסד דבריו ע"פ דברי המרדכי שאין לאכול עוגה שכתוב עליה ציורים או אותיות, מהא דשנינו בגמרא (פסחים ל"ז ע"א) "יוצאין בסרקין המצוירין בפסח [היינו שמצויר עליהם צורות עופות ודגים]¹⁶ [מגיד משנה פרק ה' מהל חמץ ופסח הל' ט"ו] והלא הגמרא מירי לענין לצאת מצוות סריקין בלילה הראשונה של פסח וחזינו שמותר לאכול מצות סריקין בלילה הראשונה של יום טוב אף שהם מצוירים ולא חששו משום מוחק אותיות וציורים¹⁷, ולא כדברי המרדכי שאסור לאכול לעשות שיש עליה אותיות או ציורים שיש משום מוחק.

לתרץ ע"פ תשובות הר"ש הלוי

ולכן י"ל כמו שכתב אברהם (שם ס"ק ו) בשם תשובות הר"ש הלוי (א"ח ס"י כ"ז) שאין לאסור לאכול העוגות שכתוב עליה אותיות אלא שכתוב כמין אחר מהעוגה, אבל כשהכתיבה היא מהעוגה עצמה בדפוס או בידים שרי, כיון דאין שם כתיבה עליה שכתוב האותיות מהעוגה וממילא לא שייך בזה

1. ועי' מהר"ר (לבאר) (שם) "ואם האיסור משום ששישה תולדה האותיות ודעת שישתברר בשעת האכילה אם זה היה איסור אף בקטן יש לאסור העשייה כן דהיה ליה ספינן בידים וצריך עיון".
2. ועיין בערוך) וערך קלר השלישין "ביבאר רבה בריש ואחרי מות ובפסח דואחרי מות רחוק את האלוקים וראובן וישתן וכו' קליריה עליה ענין לסיני, פי' משמע שיש מקום שקורין לעוגה קליר על כן נקרא רבי אליעזר הקליר שאכל עוגה שהיה כתוב בה קמיטא ונתפסק".
3. ועיין מה שנתארך בדג"מ (שם), 4. ע"י דגול מרובה (שם), ועי' בשו"ת מהר"ש הלוי (שם) שכתב "יש לי דרון שהרי מצוין שהתירו חכמים בשבת כמה עניינים הודמים למלאכה בענייני אכילה שהרי כתב הטור לעיל סי' ש"ד דמותר להתיר ראש המטפה בס"ף בשבת כדי להוציא חמץ וכו' שהתורה היא מלאכה גמורה עכ"ל כיון שהכתיבה אינו לעשות פסח, גם בס"י שכ"א הביא הרב בית יוסף ז"ל בשם שבילי הלקט) שכתב סי' פ"ח (דמותר למלוח בשר מבושל או ביצה מבושלת לאוכלה לאלתר אע"ג דמליחה היא אב מלאכה, גם באותו סימן הביא תשובת הרשב"א ז"ל דס"ל דמותר לחתוך ריק דק כדי לאכול לאלתר, וכתב שם שבפסח כל הפוסקים ז"ל מסכימים לדעת הרשב"א אם כן האם נמי כיון דבשעת האכילה הוא שובר העונה ואוכל אותה נראה לע"ד לדעת כל הפוסקים ז"ל הוא מותר ואין לחוש בזה משום מוחק".
5. משנ"ב (שם ס"ק ט"ו), (בן החיים) שם ס"ק ט"ו).
6. ועי' רש"י (שם ד"ה) שישון, מגיד משנה פרק ה' מהל חמץ ופסח הל' ט"ו).
7. ועיין מה שהראב"ד במאמר המורחב. 8. כן ביאר במשנ"ב (שם ס"ק ט"ו), (ובש"ש) פ"א א"ה הערה ל"א) ביאר בשם הגרשו"א זצ"ל את דברי מהר"ש הלוי שהתיר לאכול האותיות הנעשים מהעוגה עצמה, כיון שדינו כמו שהובר חבית וקורע העור שע"ג החבית כדי להוציא האכלים ואף שלא התירו למוחק את האותיות שעל גבי העור, מכל מקום כל זה דווקא באותיות שע"ג החבית אבל אותיות שהם מהעוגה עצמה הוזה דומה לאגוז עצמו בזה אין איסור מוחק".
9. ועי' ש"ש (כ"פ) פ"א א"ה הערה ל"א) בשם הגרשו"א זצ"ל. 10. ועיין עוד במור וקציעה (שם) שמביא ראיה לדבריו. 11. ומקורו משו"ת הרמ"א (ס"ט ס"ק ט"ט). 12. שו"ת שבת הלוי (ה"ט ס"י ע"ג). 13. ועיין בחו"א (ס"ט ס"א ס"ק א') (שם). 14. שו"ת שבת הלוי (שם). 15. שו"ת שבת הלוי (שם). 16. ע"י ספר תולדות שמואל (מוחק את חו"ת) שו"ת שבת הלוי (ה"ט ס"י כ"ה), (וש"ש) שם את חו"ת). 17. ע"י קצת השולחן (ס"ט ס"ק א"ה הערה, ג'), (ש"ש) פ"ט הערה נ"א).

אליבא דהילכתא

הלכות בורר (ד)

האם מותר להוציא הזבוב שנפל למאכל או למשקה ♦ עצת האמרי אמת כשנכנס קליפה בתוך מאכל ♦ האם מותר לשפוך הזבוב או הפסולת לחוץ ♦ האם מותר להוציא שערות או שאר לכלוך מהמקווה ♦ איזה תנאים צריך כדי שיחול איסור בורר ♦ האם יש משום בורר כשיש אגס ותפוז בקערה ♦ האם יש משום בורר כשמוציא קניידל מהמרק ♦ האם מותר להוציא תירס מקופסת שימורים כדי שיאכל לאחר זמן

גדר תערובת שחייב משום בורר

יב. הקדמה. כבר הקדמנו במאמר הראשון למלאכת בורר שצריך כמה תנאים כדי שיחול איסור, וכתבנו תנאי הראשון שאם כל אחד כבר מופרד בפני עצמו אינו נכנס בגדר 'בורר' ומותר, כלומר שאין משום איסור ברירה אלא אם כן שני מינים מעורבים זה בזה או מונחים קרובים זה לזה ללא סדר, אבל אם כל מין ומין מונח בפני עצמו אין בהסרת אחד מהם משום איסור ברירה ומותר לטול איזה מהם שירצה (עי' אג"ט מלאכ' בורר העי' 'א' אר"ק א', אר"ש פ"ח דשבת ה"א. ועי' ש"כ פ"ג סעי' ג').

וכן אין משום איסור בורר כאשר שני המינים אמנם נמצאים יחד אבל אין עליהם שם 'תערובת', ולכן מותר להוציא בשר ממרק צלול גם אין בדעתו לאכול עכשיו אלא רוצה להכניסו למקרר, וכן מותר להוציא תפוחי אדמה או ביצים מבושלים מתוך המים שבשלו אותם בהם כדי לשמרם לאחר זמן, וכן מותר להוציא קוביות קרח מתוך כוס עם משקין (וכ"ז כשהקוביות קרח הן שלמות ולא נימוסו קצת, ועי' שבת שבת מלא' בורר ב"ר ס"ק כ"ה, קצוה"ש ס"י קכ"ה בבד"ה"ש ס"ק י"ד, ועי' ש"כ שם).

ג. תרומת הדשן. אמנם ידועים דברי התרומת הדשן (ס"י נ"ז) שכתב "מאוד היה נגד סברת הלב דשני מינים שניכרים בהפרדתן חתיכות גדולות שמונחים יחד שיהיה ברירה שייכי בהו וכו', אפס הואיל וכתב הסמ"ג (לאווין ס"ה) שהבורר פסולת מתוך אוכל אפילו לאלתר חייב חטאת אין לחלק ולהקל בלא ראייה ברורה" (ועי' ש"ע הרב שם סעי' ו' שבמבואר "ואפשר שלא שייך כאן ברירה כלל, אעפ"כ אין להקל כי ספק חיוב חטאת הוא").

ד. הזהירות. ולכן אין למהר ולהכריע בעצמו כשיש לפניו תערובת ומסתפק אם נכנס בגדר 'תערובת' אלא ישאל לחכם, וכמו שכתב השו"ע הרב (שם סעי' ו') "ואפשר שלא שייך כאן ברירה כלל, אעפ"כ אין להקל כי ספק חיוב חטאת הוא".

טו. קניידל ממרק. ולכן מותר להוציא קניידל ממרק עוף צלול (שאין בו שום ירקות או בשר) אף אם בדעתו לאכול לאחר זמן כיון שכל אחד הוא כמופרד בפני עצמו ואינו נכנס בגדר 'תערובת'.

טז. קופסאות שימורים (can). אבל אין להוציא דברים קטנים שאינם נראים כמופרדים בפני עצמם, ולכן אין להוציא תירס מקופסת שימורים יש בו משום בורר.

בורר אדם בין הרבה אנשים

יז. כתב בירושלמי (פ"ז דשבת הלכה ב') "או כיני אפילו בני נש מן גו בני נש", פירוש שאין לברור אדם בין הרבה אנשים, ולכאורה לפי"ז אסור לברור אדם בין הרבה אנשים ויש בו משום איסור בורר (עי' דעת תורה שם סעי' א'. עי' אגלי טל בורר אות י"ז ס"ק ב'), ופרשו האחרונים שאין לפרש כן בירושלמי אלא כוונתו בלשון 'בתמיה' ולא כתבם הירושלמי להלכה למעשה, ואין משום בורר כשמחפש אחר איש בין הרבה אנשים ואפילו שעולה לו בטורח (עי' מנורה הטהורה בקני המנורה שם ס"ו, ח"י אדם כלל ט"ז בנשמ"א ס"ק ג').

שו"ת בהלכות המצויות

האם מותר ללבוש בגדים שנרטבו מהגשמים בשבת באופן שזה

טופח ע"מ להטפח

תשובה: לכתחילה לא ילבש בגד שנרטב, אך אם אין לו מכנסיים אחרות המיועד לשבת (ואפילו שיש לו בגד מימות החול) מותר לו ללבוש המכנסיים הרטובות האלו, אבל מותר להמשיך ללכת מכנסיים רטובות אפילו שיש לו מכנסיים אחרות (עי' רמ"א ס"י ש"א סעי' מ"ו, ומשנה ברורה סימן ש"ב ס"ק י"ז).

וכן יכול להמשיך ללכת עם גרביים שנרטבו מהגשמים בשבת אף שבדרך הליכתו סוחט את הגרביים (עי' מנחת שבת סימן פ' ס"ק קלא"א) אך יש אנשי מעשה שהחמירו בזה (אשל אברהם שם וידוע העובדה על הר"ק ר' יחזקאל משינאווא זי"ע"א שהחמיר בזה וגער בו הר"ק הישמוח משה זי"ע"א).

זבוב שנפל למאכל או למשקה

א. דעת הט"ז. כתב הט"ז (סי' שי"ט ס"ק י"ג) שאם נפל זבוב במאכל ומשקה לא יסיר הזבוב בין ביד ובין בכלי דהוי בורר פסולת מאוכל, אלא יקח קצת גם מהמאכל או מהמשקה עמו ויזרוק, וכן פסק המשנה ברורה (שם ס"ק ס"א").

ב. שיטת השו"ע הרב. ובשו"ע הרב (שם סעי' כ"ד), הכריע כדעת הט"ז שיכול ליקח קצת מהמאכל או מהמשקה עם הזבוב, אבל בסדור הרב (בהלכתא רבתיא לשבתא) כתב שאין ליקח זבוב ממשקה על ידי כף ואפילו שלוקח משקה עמו, כי יש בזה חשש חיוב חטאת וסקילה ח"ו, וכן כתב בחזו"א (סימן נ"ג).

ג. לנפח בפיו. אמנם כתב בסדור הרב (שם) להתיר לנפח בפיו על הזבוב כדי לקרבו לדופן הכוס, אבל יזהר שלא ינפח על הזבוב עד שיצא לחוץ כיון שזה ממש 'בורר' פסולת מתוך אוכל.

ד. עצת האמרי אמת. וידוע העצה של הגה"ק האמרי אמת מגור זצ"ל להכניס כף תחת הזבוב ולהוריד הכוס, ובכך הוא מסיר האוכל מהפסולת.

לשפוך הזבוב או הפסולת לחוץ

ה. דעת השו"ע הרב. וכתב השו"ע הרב (שם) שיכול להוציא הזבוב מהמשקה ע"י שישפוך מהכוס עד שיצא הפסולת מתוכו, ומבאר שאין בו משום מברר פסולת מהאוכל "שכיון שנפילת הפסולת לחוץ הוא על ידי שאוחז בידו הכוס עם המשקה שבתוכו ומטוה בידו הרי זה נקרא בורר אוכל מתוך פסולת ומותר כדי לשתות מיד", כלומר דמה שנשאר בידו הוא הדבר הנברר ממה שמנער לחוץ (וכן כתבו בשו"ת דברי נחמיה ס"י כ"א, ואג"ט בורר סעי' ג' ובבאורים שם).

ו. החולקים. והרבה אחרונים חולקים על מהלך זו וסוברים שמה שמנער מן הכלי הוא הנברר ואם כן הוא מברר פסולת מתוך אוכל (וכדעת המג"א שם ס"ק ט"ו, עי' משנ"ב שם ס"ק נ"ה).

ז. לצאת כל הדעות. וראוי לצאת כל הדעות ע"י שיוציא הרבה מהמשקה או מהאוכל ביחד עם הזבוב באופן שמשער שאין כל הפסולת מאוס בעיניו (תשובות והנהגות ח"ב ס"י קפ"ה), [יש אומרים שהנכון להחזיר חלק מהאוכל או המשקה שהוציא לצלחת או לכוס (שו"ת ויען יוסף ס"י קל"ט אות ה)].

להוציא שערות או שאר לכלוך מהמקווה

ח. אם נתלכלך בור הטבילה בשערות או שאר לכלוך, לדעת המשנה ברורה הנ"ל יכול להוציא הכלוך והשערות יחד עם מי המקווה, ולדעת השו"ע הרב הנ"ל אין להוציאם יחד עם מי המקווה, אבל לדעת האחרונים הנזכר לעיל שביארו באופן שנפל זבוב למים שאף לדעת השו"ע הרב יכול להוציא הרבה מהמשקה או מהאוכל ביחד עם הזבוב באופן שמשער שאין כל הפסולת מאוס בעיניו, אף בכהאי גוונא יכול להוציא השערות והכלוך כשמוציא הרבה ממי המקווה (ועי' תשובות והנהגות שם, ולדעת שו"ת ויען יוסף שם יחזיר המים המרובים שהוציא יחד עם הזבוב לתוך המקווה, ובכל אופן אין בזה משום מוקצה כיון שזה גרף של רעי שמוותר לטלטלו בידים).

ט. להזיז הכלוך. מותר להזיז הכלוך והשמנונית ממקום למקום בתוך המקווה (עי' קצות השולחן שם).

התנאים שצריך כדי שיחול איסור בורר

י. תנאי א'. ותנאי הראשון היא שצריך שיהיו המינים מונחים בערבוב והיינו שבורר מתוך תערובת, אבל אם כל אחד כבר מופרד בפני עצמו אינו נכנס בגדר 'בורר' ומותר.

יא. תנאי ב'. וכן כדי שיהיה נקרא על ברירתו מעשה בורר צריך שיהיו לפניו ב' מינים ורוצה באחד מהם, אבל כשיש לפניו רק מין אחד אפילו חתיכות גדולות וקטנות אין בזה איסור בורר ומותר לברור בכל אופן שרוצה.

ברכת מזל טוב
להבה"ח זלמן הירשמן הי"ו
לרגל שמחת אירוסיו למלך טוב בשעטר"ט
שתזכה לבנות בית נאמן בישראל
על אדני התורה והחסידות
המבקר זודך
זלמן לייב מוטצען

ברכת מזל טוב
להבה"ח מנחם מנדל ליברמן הי"ו
לרגל שמחת נשואיו למלך טוב בשעטר"ט
וברכותינו שיזכה לבנות בית נאמן
בישראל על אדני התורה והחסידות
המערכת

ברכת מזל טוב
להבה"ח משה דוד רוזנברג הי"ו
לרגל שמחת נשואיו למלך טוב בשעטר"ט
וברכותינו שיזכה לבנות בית נאמן
בישראל על אדני התורה והחסידות
המערכת

הודעה חשובה
הורדנו הרבה הערות כדי
להקל לעיני הקורא. ולהאיר
העיניים בביאורי הסוגיות,
והמאמר המורחב אפשר
להשיג באימיל של המערכת
בברכת התורה. מפעל שנת ה'תשס"ט

הגליון נכתב
ע"י הרה"ג
ר' שמואל בנימין זינגער שליט"א
בעמח"ס 'בשבילי הלכה'

הגליון י"ל
ע"י
מפעל 'שונה הלכות'
להערות והארות ניתן לפנות
0583205942M@gmail.com
או במס' 073-3571-976

עומק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מורינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

עומק מלחמתו של יעקב אבינו נגד עשיו

מנחתו של יעקב לעשיו כשעיר המשתלח

| א |

והנה ענין מלחמתו של יעקב אבינו נגד עשיו היה באופן ששלח לו מנחה וידועים דברי הזוהר הק' בשגב מעלת המנחה ששלח יעקב לעשיו ואיתא שם שאם היה יודע עשיו מה עולל לו יעקב אבינו על ידי שליחת המנחה היה מאבד עצמו לדעת, והיינו שבמנחה פעל יעקב אבינו גדולות ונצורות לביטול כחות הרע וביעורם מן העולם (ובמאמר דאשתקד ביארנו בארוכה עומק דברי החי' הרי"ם ביישוב הסתירה בזה בין דברי הזוה"ק למדרש).

| ב |

עומק ענין המנחה ששלח יעקב כתב השל"ה הק' בשם התולעת יעקב וכן איתא בעוד ספרים שהיה זה כעין השעיר המשתלח, ודבר זה מאיר באור יקרות לפי מאמר הזוהר הק' הנדפסים לפני התקיעות בר"ה שבמעשה של יעקב ועשיו האמור בפרשתינו נפעלו כל הענינים הנתקנים בראש השנה ויום הכפורים, עיי"ש. אך יש לבאר שייכות ענין השעיר המשתלח למנחה ששלח יעקב אבינו לעשיו.

כשעת הריצוי נותן האדון אף לעבד שבחוזן

ונראה דהנה לכאורה יש לתמוה על שליחת השעיר לעזעזאל ביוה"כ שהרי אין אנו מקריבים קרבנות אלא להקדוש ברוך הוא והיאך שולחים שעיר למקום אחר כשהכונה אל הסטרא אחרא. ופירוש הדבר מצאנו בדברי הרמב"ן בפר' אחרי (ויקרא טז, ח) שביאר הענין על פי משל לאחד שעשה סעודה גדולה לכבוד האדון, ובבוא האדון אל הסעודה צוה לבעל הסעודה שיוציא מנה מן הסעודה לעבדו העומד בחוץ, כי בשעה שהוא נהנה ובני ביתו נהנים עמו רוצה הוא שגם העבד שבחוזן ינהנה עמהם ויטול חלקו, ואף שתפקידו וחלקו של העבד הוא הוצאת הזבלים וזאת היא מנת חלקו, עם כל זה רוצה האדון שאף הוא יקבל מן הסעודה.

כך הקדוש ברוך הוא כשהוא מתרצה לבניו רחומי ומוחל להם עוונותיהם ומעשיר חלקם הרוחני ומטיב להם החתימה, הרי הוא חפץ להעניק מעט משיירי השפע אף לסט"א שהוא העבד המוציא הזבלים בחוץ וזהו אף חלקו המגיעו בשעיר לעזעזאל 'ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזירה'. וכדברי האור החיים הק' בפר' כי תבוא (דברים כו, ה) בשם האריז"ל על הפסוק בתהלים (כה, יא) 'וסלח לעוני כי רב הוא' דקאי על היצר המפתה 'כי רב הוא' שכחו גדול ויש לייחס אליו חשיבותו כל הצורך, וכתב שהוא הטעם שצוה השי"ת להביא ביום הכפורים שעיר אחד לה' ושעיר אחד לעזעזאל.

מלחמתו של יעקב ועשיו בג' חלקים

עיקר המאורעות בפרשתינו סובבות בענין המלחמה של כח הקדושה והטוב שבעולם נגד כחות הרע והקליפה שבעולם, שבראש הפרשה נלחם יעקב אבינו כנגד עשיו על ידי דורון ומלחמה, ובהמשך הפרשה נחלפים בעלי הריב ויעקב אבינו מתאבק עם מלאך שהוא שרו של עשיו כמ"ש חז"ל. ובסוף הפרשה נאמרה פרשת 'ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך בישראל', ובפרשה זו רמוז עיקר המלחמה בין כח הטוב לכחות הרע. כמו שכתב הרמח"ל שבעיני בשר נראית פרשה זו כסיפור דברים בעלמא ואף יכול הלומד לתמוה מה צורך יש בסיפור סדר המלכים שמלכו באדום ומיתתם, ומאי קא משמע לן. אך לעתיד לבוא יתגלה עומק הדברים וכל עומק דברי התורה ויתגלה שבפרשה זו טמונים גילויי דרכי הנהגתו של הקדוש ברוך הוא בעולם כל שית אלפי שנין דהוי עלמא.

סדר הנהגת העולמות הרמוז בפר'

וענין הגילוי שיש בפרשה זו כבר גילו לנו חכמי האמת החל מהזוהר הק' באידרא קדישא בקיצור הרמז וכן בספרא דצניעותא, ובא האר"י ז"ל בקדושתו וגילה לנו נפלאות מתורתנו הק' היאך רמוזים בפרשה זו כל פרטי ההנהגה העליונה בכל העולמות, ואחריו ביאר רבינו הגר"א הענינים הטמונים בזה.

ושורש הענין המבואר בדבריהם הוא שבפרשת ואלה המלכים בו נאמר סדר מלכות מלכי אדום 'וימלוך וימות' רמוז הענין האמור במדרש (בר' ג, ז) 'אמר ר' אבהו מלמד שהיה בורא עולמות ומחריבן, עד שברא את אלו אמר דין הניין לי יתהון לא הניין לי', וענין 'בונה עולמות ומחריבן' הוא הנקרא בספה"ק 'עולם התוהו' שבו ברא השי"ת עולמות באופן שלא היה להם קיום (וכבר ביארנו הענין במאמר לפר' קורח אשתקד), וענין זה רמוז במלכי אדום הרומזים לכח הדין ששלט ביותר בעולם התוהו ולא היה קיום והוא ענין המיתה האמורה בכל מלך, עד המלך 'הדר' שבו לא נאמרה מיתה ובו רמוז התחלת הנהגת 'עולם התיקון' שבו כבר בא חיים לעולם.

על כל פנים שורש כללות ענין פרשתנו הוא המלחמה בין כח הטוב לרע וביטול הרע על ידי הקדושה, שהחל במלחמתו של יעקב נגד עשיו והסתיים במלכי אדום והמלך הדר שבו מתחילה הנהגת עולם התיקון.

בהענקה לעבד נפרד כחו מכח האדון

אך אין ההענקה לסט"א כהענקה לשם הענקה אלא הענין הוא כי כל עיקר חיותם של כחות הרע והקליפה הוא ממה שיונקים מכח הקדושה את חלקם המגיע להם, ובעבודת השעיר המשתלח מעניקים לסטרא אחרא את כל הכח שהם רוצים לינוק מן הקדושה והוא כל כחות הרע שנדבקו בקדושה, ועל ידי שמקבל הרע את כל הנצרך לו לקיומו וחיותו הרי נעשה פירוד גמור בין הטוב לרע ובטל השפעת הרע על הטוב.

כח הרע בבני"א הוא מאחיזת הסט"א

כי כל מציאות הרע שישנה אצל בני ישראל אינה אלא ממה שנדבק מהסטרא אחרא ומאומות העולם שהם כולם רע בעצם, אך בני ישראל הם כולם טוב בעצם וכל הרע שבהם אינו אלא אחיזה חיצונית, וכמו שהמליץ הגה"ק ר' שמעון מז'עליכאו הי"ד באמרו שזה שמצוי ששני יהודים ממוצא שונה שונאים זה את זה כגון יהודי פולני ויהודי הונגרי, ופלא הוא שהרי כל היהודים שוים במקורם וכי מפני שזה גר סמוך לגוי פולני וזה גר בשכונת לגוי הונגרי צריכים הם לשנוא זה את זה, אלא אין זה כי אם שכשהיהודי גר ליד הגוי נדבק בו מעט מדרכיו של הגוי ומטומאתו וכשביהודי זה נדבק מטומאת הגוי הפולני ואצל היהודי נאחז כחו הרע של הגוי ההונגרי נמצאים שני הגויים שונאים זה את זה...

אך כאשר נותנים לסט"א את כל יניקתו הנרצה לו נפרדים כל כחות הרע מבני ישראל ומצד הקדושה ואדרבה אז מתגבר כח הקדושה ומתעצם ומתגלה שגב מעלת בני ישראל וקדושתם ועל ידי זה באה כפרת עוונותיהם של בני ישראל, ומאז אף הסט"א נהפך ומקטיגור נעשה סניגור ומשבח את בני ישראל ואומר מי כעמך ישראל כמו שהאריך בזוהר הק' (ח"ג קב. ועי' מאור ושמש רמזי פורים).

ג

הרע נצרך לקיום הבריאה

ועומק הענין בזה יבואר על פי דברי הרמב"ן בפר' בראשית על הפסוק (א. לא) 'והנה טוב מאד' בהביאו את דברי המדרש 'והנה טוב מאד זה מות', וכתב הרמב"ן "ולזה גם נתכוין אונקלוס שאמר בכאן 'והא תקין לחדא' יאמר שהוא מתוקן הסדר מאד כי הרע צריך בקיום הטוב כענין שנאמר (קהלת ג, א) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים". והיינו שכח מדת הדין ופעולותיה בצד הרע נצרכים לשלימות הבריאה לצורך הטוב כדי שתהיה יראת שמים בעולם וכדומה, ויתר על כן נצרך כח הרע בעולם כדי שיתגלה כבוד מלכות שמים במקומות המורים היפך כבוד מלכותו יתברך שעל ידי זה בא העולם אל תיקונו.

שלימות הנצחון כשהרע מודה לטוב

וענין זה נפעל על ידי שהרע מקבל חלקו ונפרד מן הקדושה ואחר כך אף מודה לצד הקדושה ומקבל ומגלה את מעלתו כמו שנפעל בשעיר המשתלח, וכמו שמצאנו בגמ' שבת (ק"ט:) 'תניא רבי יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו', ע"כ. והיינו אחר כפרת העונות שבאה על ידי שמירת השב"ק כדאיתא לעיל מיניה בגמ' שם ובטל כח הרע ומתגלה כח הטוב שבבני ישראל שהם עיקר ותכלית כל הבריאה, אף הקטיגור נהפך לסניגור ומליץ יושר על כלל ישראל ועל כרחו מודה ואומר אמן על שבח בני ישראל.

כך נבין ענין מלחמתו של יעקב אבינו שהיה על ידי המנחה ששלח לעשיו הרשע כי בזה נתן לו את חלקו והפריד את כל כחותיו מעליו נבדל יעקב אבינו מעשיו לגמרי ועמו כל כחות הקדושה שבעולם שבא הוא לתקן ולהשלים, ומזה יכול היה להשלים מלחמתו נגד כח הרע הלאה ולהגביר כח הקדושה בעולם עד התיקון הגמור.

יעקב הכריח שרו של עשיו להודות

ואחר שהפריד יעקב את כח הטומאה מעליו בא אל החלק השני שבביטול כח הרע והגברת כח הקדושה בהאבקו מול שרו של עשיו, ועיקר מלחמתם באותה שעה היה שיודה לו על הברכות שקבל יעקב אבינו מיצחק אביו, כמ"ש רש"י על פי הפסוק בהושע (יב, ה) 'בכה ויתחנן לו בית אל יצאנו ושם ידבר עמנו', וכמבואר בזה במדרש (ב"ר עה, ב) שיעקב אבינו הכריח את שרו של עשיו שיודה לו על הברכות, והמלאך כנגדו בכה והתחנן שימתין עד שיבואו לבית אל שישנה השי"ת שמו של יעקב לישראל ושם ממילא יודה לו על הברכות, ויעקב הכריחו שיודה לו מיד, ובזה השלים את החלק השני שמלאך רע בעל כרחו יענה אמן.

המשכת הגילוי דלעתיד בגלות

והמלאך שהתחנן להמתין היה מפני שענין זה שהרע מודה לטוב היינו שהוא בטל לגמרי ללא שום שליטה וזה שייך להנהגה דלעתיד ואף שידע שרו של עשיו שסופו להבטל לעתיד לבוא מכל מקום מאן להסכים למהלך זה טרם יגיע זמנו ולכך התחנן ליעקב שימתין עד ביאתם לבית אל, אך יעקב אבינו עמד על כך שיודה לו מיד, ופעל בזה שאף בזמני הגלות החשוכים יוכלו בני ישראל ליאור מאור העתיד שבו יבטל כח הרע לגמרי. וזהו ביאור דברי המדרש הידועים 'יותר יעקב לבדו הדא הוא דכתיב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא', שבמאבק זה פעל יעקב אבינו להמשיך מכח האור דלעתיד לזמן הגלות.

(מתוך של"ס ה'תשפג)

לרגל השמחה השרויה במעונו של מורינו הרב שליט"א יתקיים השל"ס באולם קארלין רחוב אבינועם ילין

מאמרי שבת פרשת וישלח (מעלי שבתא ח"ח)

בגדי שבת - חלק ב'

צדוק מלובלין זצ"ל (שם) דלכאורה קשה דמה שהבגדים נקראים מכבדותא היינו שהם מכבדים לאדם הלושבם, וקרא דוכבדתו על השבת קאי ולא על האדם ומה כבוד הוא לשבת מה שהאדם מכבד את עצמו בבגדים יפים.

וביאר שם הענין, דעיקר קדושת השבת שניתן לישראל היינו מה שהשי"ת מכניס אז קדושה בלבבות דישראל (כדכתיב לדעת כי אני ד' מקדשכם) וכו', וזהו השורש דקדושת ישראל שאי אפשר להיות ניתק מה שהם דבוקים באלקים חיים, וזהו מתנת השבת כי בו שבת, וכן אנו שובתים והוא הנייחא מכל מעשה בראשית שהוא הכל בקדושה כרצון השי"ת, וזהו הקדושה דשבת מה שיש קדושה בלבבות דבני ישראל, והוא על ידי מה שהשי"ת שוכן בתוכינו שזהו קדושת ישראל כמו שנאמר (ויקרא י"א, מ"ד) והתקדשתם וגו' כי קדוש אני עכ"ד, דהיינו מה שמכבדין את עצמם בבגדי שבת, הוא ג"כ כבוד לשבת, דקדושת שבת מונח בתוך כל אחד ואחד מישראל, כל אחד לפי מדריגתו.

ענינו של רק מאיר לגלות הטוב מתוך ההסתר

ובמאמר המוסגר במה שהובא לעיל דר' מאיר דריש כותנות אור עם אל"ף, הנה כח זה לגלות את הטוב היה מיוחד אצל ר' מאיר, דבשורשו היה ר' מאיר מעשיו, ועשיו הוא רע, אבל ר' מאיר היה הטוב שמונח בתוך הרע, וממנו יצא כל המשניות, דסתם מתניתין ר' מאיר, וכן איתא בגמ' חגיגה (ט"ו ב') דר' מאיר רימון מצא תוכו אכל קליפתו זרק, שהיה יכול לגלות הפנימיות, ולכן דייקא ר' מאיר שנתגלה מתוך הפנים לחוץ, היה בכוחו לגלות ענין הבגדים שהוא כתנות אור שעל ידי הבגדים מתגלה כבוד הפנימי של האדם.

ופעם חשבתי לפרש הפסוק בפרשת וזאת הברכה (דברים ל"ג ב'), 'וזרח משעיר למו', דהנה בגמ' (ע"ז ב' ב') דריש מהאי קרא דהקב"ה הלך לכל האומות אם רוצים לקבל את התורה, ואיתא בזוה"ק פ' בלק דבשעה שלא רצו לקבל את התורה היו צריכים לשלם על זה איזה תשלום, והוא, דהחלקים שיכולים להתכלל בקדושה הוצרכו לתת לבני ישראל, ומזה יצא ר' מאיר ששורשו הוא מעשיו שהוא שער, ועל פי זה יש לפרש הפסוק 'וזרח' שמרמז על ר' מאיר מלשון זריחה, שיצא 'משעיר למו', והוא הי' בבחינת תוכו אכל וקליפתו זרק.

[בספה"ק מגן אברהם להרה"ק המגיד מטריסק זי"ע פירש את דברי המשנה בראש השנה דבר"ה עוברין לפניו כבני 'מרון', דהוא רמז לגמ' חגיגה הנ"ל דר' מאיר 'רמון' מצא תוכו אכל קליפתו זרק, דכמו"כ הקב"ה לוקח מאתנו רק את חלקי הטוב, תוכו אכל וקליפתו זרק עיי"ש].

במאמר הקודם נתבאר דבגדי השבת יש להם שייכות למהות הפנימי של כל אחד, כמו שדרשו חז"ל (רות רבה ה' י"ב הובא ברש"י) על הפסוק 'ורחצת וסכת ושמת שמלתיך' (רות ג') ושמת שמלותיך, בגדים של שבת, ופירש הרה"ק ר' צדוק מלובלין זצ"ל (במאמרים לשבת מאמר ה') דדייק משמלותיך, שהבגדים יש להם שייכות לעצם האדם ואלו הם בגדים של שבת.

גלוי הפנימיות הוא על ידי המלבוש שהוא אור המקיף

וביאר הדברים הוא דהנה האדם הוא דוגמא שלמעלה, ולענין בריאת השמים איתא בפרקי דר' אליעזר (פרק ג') "שמים מאיזה מקום נבראו, מאור לבושו של הקב"ה שהוא לבוש, לקח ממנו ופרש כשמלה שנאמר (תהלים ק"ד ב') עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה", דמכח האור שהיה לו למלבוש להקב"ה, נברא העולם, הרי דהארה הפנימית יצא לאור על ידי בחינת לבושין, דיש אור פנימי ויש אור המקיף, ועל ידי האור המקיף יכול לצאת האור הפנימי לגילוי, וכמו כן הוא להיפך דעל ידי הלבוש שהוא ממוצע יכול לבוא קדושה לפנימיות.

וזה הענין ששורש ענין הבגדים הותחל לאחר חטא עץ הדעת, כדכתיב ויעש וגו' כתנות עור וילבישם (בראשית ג' כ"א), ואיתא במדרש (ב"ר כ' י"ב) "אבל בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב כתנות אור" עם אל"ף, דאחר החטא שגוף האדם נתגשם צריך סיוע מהמלבושים שעל ידם אפשר לגלות את הקדושה הפנימית.

וגם אצל הכהנים היה ענין של לבושים, בגדי כהונה, ורק אצל מרע"ה מבואר בגמ' (ע"ז ל"ד א') דבשבעת ימי המילואים שימש בחלוק לבן, וביאר השל"ה הק' בכמה מקומות (מסכת פסחים מצה עשירה דרוש ג', ופ' תצוה תורה אור ועוד) דהכהנים היו צריכים סיוע מן הלבושין לקבל הקדושה, אבל מרע"ה היה החומר שלו מזוכך לגמרי שלא היה צריך לסיוע מן הלבושין יעו"ש, וזהו כמו שנתבאר דהצורך למלבושים נגרם מחמת החטא, ומשה שהיה מזוכך לא היה צריך לזה.

וכמו כן על ידי בגדי השבת שהם בחינת אור מקיף, יכולים להמשיך הקדושה בתוך נפשות ישראל בבחינת אור פנימי.

הבגדים הם כבוד לקדושת השבת בלב איש ישראל

וגם לפי פשטות הדברים דבגדי השבת הם לכבוד השבת כדדרשינן מקרא דוכבדתו, ענינם הוא לכבד את הקדושה הנמצאת בלב איש ישראל והנה וכמו שכתב הרה"ק ר'

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (לד)

בעלי התוספות שבאשכנז (1)

שהובאו בעמק הבכא, ועל כן אין כל מקור לשלול את ייחוס הקונטרס לראב"ן.

הוראות מן השמים

דבר פלא הובא על ידי הראב"ן (ש"ת, סי' כ"ו): "בשנת תתקי"ב אירע מעשה שהוציא חתני אליקים יין מחבית לכלי קטן ששתה ממנו גוי יין כשר והיה הכלי נסך, ושאלני אם היין כשר. ואמרתי לו יודע אתה אם היה הכלי נגוב, ואמר הן, והיתרתי. ויום שבת היה לאחר אכילה ישנתי, ובא אלי מורי חמי בחלום, והיה קורא 'השותים במזרקי יין' (עמוס ה, ו) וחזירי, ואני הייתי מפרש על הגוים בחלום, ששותים יין נסך ואוכלים בשר חזיר. ובהקיצתי הבנתי, כי הודיעני על היין שהוא נסך, שלא היה הכלי נגוב, וניסיתי ולקחתי אותו כלי עצמו, והנחתיו שני ימים ולילה אחד ולא נגב, וידעתי כי לא יפה התרתי, ואסרתי את היין שבחבית, והתעניתי שני ימים וגם השותים אותו".

הוראת הראב"ן בדיני התקיעות

הרא"ש (ר"ה פרק ד' סי' י"א) הביא: "מעשה אירע במגנצא בשנת תתק"ה, שתקע התוקע פעמים קשר"ק ובשלישי תקע שני שברים, והתחיל להריע והחזירוהו קצת הקהל לראש ומקצת הקהל אמרו לו תקע שבר אחד וסיים, והוא התחיל לתקוע כבתחילה ותקע שלשה פעמים קשר"ק, ובסדר קש"ק תקע שני פעמים קש"ק ובשלישי תקע ארבעה שברים ותקיעה, והחזירוהו לראש אותן שהחזירוהו כבתחילה, ותקע עוד שלשה פעמים קש"ק. וכעס עליהם רבי אליקים בר יוסף ז"ל ואמר, אם חכמה אין כאן זקנה יש כאן, ושלא כדין החזירוהו. ור"א בר נתן חתנו הסכים לדבריו, ועל פי זה נקבעו הרבה דיני נתקל בדיני התקיעות להלכה ולמעשה.

חתני ותלמידי הראב"ן

הראב"ן מצאנו לו ארבעה חתנים, המוזכרים בספרו בתואר זה, שהיו ידועים ומופלים בדור שלאחריו בבתי מדרשותיהם של בעלי התוספות שבאשכנז, והם רבינו יואל מבונא אביו של

הראב"ה (ש"ת, סי' ט"ז; סי' מ"ה; סי' נ"א; סי' ס'; סי' ע"ה; סי' ע"ט; סי' פ"א; סי' פ"ג; סי' צ"ג; בבא קמא בד"ה אמר רבי; שם בד"ה הקשה לי; סנהדרין בד"ה היה בודקין; שם בד"ה ואמר רבי"ל; שם בד"ה ופירושא; שבועות בד"ה שאלני; שם בד"ה מה שפרשתי; יבמות בד"ה שאל חתני; שם בד"ה הזיקני חתני; שם בד"ה תנו רבנן; קידושין בד"ה והלכתא), רבינו שמואל בן נטרונאי (ש"ת, סי' י"ז; סי' י"ט; סי' כ"ז; סי' מ"ב; סי' מ"ח; סי' נ"ג; סי' נ"ה; סי' ס"ד; סי' ס"ט; סי' ע"ו; שבת סי' שנה; בבא קמא בד"ה ואמר רבא; שם בד"ה הקשה לי; בבא מציעא בד"ה הקשה לי; שבועות בד"ה הקשה לי; שם בד"ה שכנגדו; גיטין בד"ה וספר תורה), רבינו אורי (ש"ת, סי' מ'), ורבינו אליקים (ש"ת, סי' כ"ו).

שמות תלמידיו אין ידועים בבירור, הואיל ולא מצאנו שהובא על ידי גדולי אשכנז בדור שלאחריו בשם 'מורי', אך בספרו ישנם שאלות רבות שנשלחו אליו מרבים מחכמי אשכנז שבדור לאחריו, כך שגם אם בפועל אין ידוע על תלמידים מובהקים מאתו, מכל מקום רבה היתה השפעתו על הדור שלאחריו מיד ולדורות.

פיוטי הראב"ן

עוד זאת חיבר הראב"ן פיוטים שונים, אשר כעשרים מהם נשתמרו במחזורי אשכנז המערביים, וחלקם עוד נאמרים עד לימינו [בחסידים הראשונים - דור דורים (קאמלהאר, עמ' כ"ה) הביא סיפור ללא מקור נאמן, על קפידת הראב"ן של ראש הקהל שביקש לקצץ בפיוטים מלאומרם, ע"ש].

בנוסף חיבר הראב"ן פיוטים על גזירת תתנ"ו שהיתה בימיו, ואף הוציאו לאור בשנת תרי"ד קונטרס בשם 'גזירות תתנ"ו' המיוחס אל הראב"ן, בו נכתבו מעט ממאורעות הגזירות ותלאותיהן של ישראל שבאותו הדור, וכן נוספו שם ארבע קינות שחיבר הראב"ן על גזירות אלו.

קונטרס 'גזירות תתנ"ו' וזהות מחברו

קונטרס זה של הראב"ן מהוה המקור הקדום ביותר המתאר את גזירות אלו, אף כי לא היה ידוע כל קיומו של קונטרס זה עד לפרסומו הראשוני מתוך כתבי יד לפני כמאה ושבעים שנה.

עם זאת היו שביקשו לערער על ייחוס הקונטרס לראב"ן, ראה מבוא לראב"ן מהדורת וורשא תרס"ה (אות ט'), וזאת על פי שהובא בספר עמק הבכא לרבי יוסף מווינץ זצ"ל [חי ופעל בשנות ה'ש"ל], הכותב (מהדורת וינה תר"ב, עמ' 31): "אלעזר הלוי כתב על אלה בהיותו במבצר בתוך הבאים הקרובים אליו ממשפחת אמו, והוא בן י"ג שנה בעת ההיא, גם כל היהודים אשר בכל מדינות המלך נמלטו איש איש כפי דרכו אל בית מכרו ובמצודות ובמגדלים, והביא את קרוביו ורעיו עמו, וישבו שם עד עבור הזעם ויצילם ה'", לפי השערת מחבר המבוא ר' שלום אלבעק בעל הגהות 'אבני שוהם' על הראב"ן, הרי מקור דברי עמק הבכא הוא מתוך כתבי קונטרס גזירות תתנ"ו, וממילא מאחר והראב"ן לא היה לוי, הרי לנו כי מחבר הקונטרס אינו רבינו הראב"ן, אלא חכם אחר בשם אליעזר הלוי [אם כי מיניה וביה, מחבר המבוא (אות א') טורח להדגיש כי שמו של הראב"ן הוא אליעזר ולא אלעזר כמו שטעו אחדים, ואם כדבריו אולי כשם שטעה הכותב וכתב אלעזר במקום אליעזר, כך גם הכתירו בכתר לוי תחת כתר ישראל].

ובאמת הגר"י כהן ז"ל באוצה"ג (אות א', ערך תש"ט) בערכו של הראב"ן, לא הזכיר מאומה אודות קונטרס זה אשר יצא תחת ידיו של הראב"ן, אך עם זאת במקום אחר (אות ש', ערך תת"ז) הביא מקונטרס זה על שמו של הראב"ן, כך שנראה כי אמנם ייחס את הקונטרס אל הראב"ן, אך לא בוודאות מוחלטת, ועל כן בחר להעלים את עובדת הקונטרס בערכו של הראב"ן.

אמנם במהדורתו המדעית של ספר עמק הבכא (הוצאת הספרייה הספרדית, ירושלים תשנ"ג) שם תוקן הלשון (עמ' 49): "רבי אפרים בן רבי יעקב מבונא כתב על אלה", וזאת בהסתמך על ספר הזכירה שהוציאו מכתב יד (ירושלים תשנ"ב) המיוחס לרבי אפרים בן רבי יעקב מבונא, שם מופיעים דברים אלו, ולא זו בלבד אלא ששם הדברים מתייחסים למסעות הצלב השניים בשנת תתק"ו, ולא למסע הצלב הראשון בגזירות תתנ"ו, כך שלמעשה אין כל הכרח על אי זיהוי של הראב"ן כמחבר קונטרס גזירות תתנ"ו, כי אכן בקונטרס שלפנינו כלל לא נדפסו דברים אלו

פניני הלכה ומנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
רב דהסידי אמשינוב בעיה"ק ירושלים

פניני הלכה

מלחמה

וישלח מלאך ויצילהו

כתב הרמב"ן בהקדמתו לפרשתו, שנכתבה פרשה זו כדי להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו, וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו, וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו, והשתדל בהצלה בכל יכלתו. דהיינו שבא ללמדנו שכשם שליעקב אבינו היו זכויות מופלאות ועכ"ז לא בטח בזכויותיו אלא עשה השתדלות 'בכל יכולתו' כן רצון הרבש"ע שנתנהג בעימותים שיש עם עשו וזרעו, שלא לבטוח בצדקות האדירה שיש לכלל ישראל, אלא גם לעשות השתדלות בכל היכולת להינצל.

לימוד לדורות לאחוז בדרכו של צדיק

כתב עוד הרמב"ן 'ויש בה עוד רמז לדורות, כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו, תפלה, ולדורון, ולהצלה בדרך מלחמה, לברוח ולהנצל.'

דהיינו, תפילה - להתפלל לרבש"ע שיציל אותנו מבני עשו כשנהיה אצלם בגלות. דורון - למצוא את הדרך לפייס, לרצות, לשחד בממון את בני עשו שנמצאים אצלם בגלות. דרך מלחמה - דהיינו, לעשות השתדלות להנצל בדרך שמנוגדת לרצון בני עשו, ע"י בריחה ע"מ להנצל.

לברוח ולהנצל

אע"פ שאמרו חז"ל שהיכן עצמו ל'מלחמה', כתב הרמב"ן 'לברוח ולהנצל'. בשיעור רמב"ן (תשפ"א) ביאר אד"ש הטעם מכיון שאיננו יכולים לעשות מלחמה ממש נגדם משום שגזירת הגלות מונעת את המלחמה, שהלא אם נלחם בהם אזי איננו במצב גלות אצלם, והרבש"ע גזר שכן נהי' בגלות [בביאור אור לעינים (ש"ל בשנת תשע"ט) הובא מע"ז מדברי יואל פר' בחוקותי עיי"ש].

אלא הנלמד מיעקב אבינו שצריכים לעשות השתדלות להצלה גם באופן המנוגד לרצון בני עשיו, שהרי 'מלחמה' ענינה ללכת נגד הרצון של הצד השני שבמלחמה, וע"כ לא כתב הרמב"ן שיש להלחם בבני עשיו כשנהי' אצלם בגלות, אלא שיש להנצל באותו אופן הצלה שעל ידי מלחמה, כשם שבמלחמה אדם ניצל ע"י שאינו נותן לאויב להוציא רצונו אל הפועל, ומתגבר עליו ואינו נותן לו לעשות כרצונו, כמו"כ כאשר בורחים וניצלים ג"כ לא נותנים להם לעשות את מה שהם רוצים, אבל לא ללחם כנגדם, כיון שמלחמה נגדם זו יציאה מהגלות. משא"כ כשאדם בורח מהשני לא נחשב שיצא מתחת רשותו, אלא שבורח, אך במובן מסוים זה עדיין סוג של גלות.

חילוק בין יעקב אבינו לדורות

בהמשך דבריו הביא הרמב"ן דברי המדרש (קה"ד ט', יח) 'מה עשה, זיינים מבפנים, והלבייש בגדים

פניני גאולה

לא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת משמעאל

כתב הרמב"ם באגרת תימן (קרוי לסוף האגרת) 'אתם, אחינו, ידוע לכם שהקדוש ברוך הוא הפילנו במהמרות עונותינו בתוך אומה זו, שהיא אומת ישמעאל, שרעתם חזקה עלינו, והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו כמו שגזר עלינו יתברך 'ואויבינו פלילים', ושלא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה ולא אומה שהרעה בתכלית הרעה לדלדל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס אותנו כמוהם, שאפילו דוד המלך עליו השלום כשראה ברוח הקודש כל הצרות העתידות לישראל התחיל לצעוק ולקונן בלשון האומה מרעת בני ישמעאל, ואמר (תהלים ק"ב ה') 'אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר', וראו איך זכר קדר משאר בני ישמעאל, לפי שהמשוגע הוא מבני קדר כמו שהוא מפורסם מיוסוס. ועוד דניאל לא ספר קטנותו ודלדולו אלא במלכות ישמעאל שתכנע במהרה, שכן אמר (דניאל ח') 'ותפל ארצה מן הצבא ומן הכוכבים ותרמס', ואנחנו בעודנו סובלים שעבודם וכביהם ושקורותם למעלה מיכולתנו שאין ביכולת האדם כח לסבול, ויהי כמו שאמר דוד עליו השלום (תהלים ל"ח ה') 'ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פי'.

וכמו שהוכיחנו רבותינו לשאת כזבי ישמעאל ושקרו ולשתוק ממנו, וסמכו זה לפסוק שכתוב בשם בניו 'ומשמע דומה ומשא' - שמע, דום, ושא, וכבר הסכמנו כולנו, גדולים וקטנים, לסבול שעבודם, שכן אמר ישעיהו עליו השלום (ישעיה ג') 'גוי נתתי למכים ולחיי למורטים פני לא הסתרתי מכלימות ורוק', ועם כל זה לא נוכל להנצל מרב רעתם ופחזותם בכל זמן.

וכל זמן שאנו ורודפים שלומם הם רודפים אחרינו בחרום ובמלחמה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים ק"ב ד') 'אני שלום וכי אדבר המה למלחמה', כל שכן אם נעורר עלינו ונקרא במלכות בדברים בטלים ושקר, הלא נסכן בנפשותינו ונבא לידי מיתה'.

אין אומה שונאים לישראל כישמעאל

כתב רבינו בחיי פרשת וירא עה"פ (בראשית כ"א י"ד) 'וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים - היה לו לתת לה כסף וזהו גמלים נושאים אותם, לפי שפע הממון שהיה בבית אברהם, כי בנו היה שהתפלל עליו לו ישמעאל יחיה לפניך...

ויתכן לומר כי מה שגרש אותו בלחם ומים שיכול ענין אחר, והוא שאברהם ראה במראה הנבואה שעתידים בניו להשתעבד תחת ידי ישמעאל, וכי ישנאו אותם שנאה גדולה שאין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל, וע"כ התנהג אברהם עמו כמו שראוי להתנהג עם השונא ונתן לו לחם ומים, הוא שכתוב (משלי כ"ה, כ"א) 'אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים'.

לבנים מבחוץ, והתקין עצמו לשלשה דברים, וכתב הרמב"ן 'וכן עיקר, והכונה בזה, כי יעקב יודע שאין זרעו כולו נופל ביד עשו, אם כן ינצל המחנה האחד על כל פנים'.

מדברי המדרש משמע שיעקב אבינו התכוון למלחמה בפועל, ופעל בטכסיסי מלחמה, שהלבייש בגדי לבנים המורים על שלום ושלוה, ותחתם טמן כלי זין, והתקין עצמו להלחם בפועל בעשיו ואנשיו, ולא רק לברוח ולהנצל, והוא משום שיעקב אבינו לא היה תחת גזירת גלות, וע"כ וודאי שהיה מקום להכין עצמו למלחמה בפועל כפשוטו, אלא שבהקדמת הרמב"ן דיבר מהלימוד לדורות בזמן הגלות אחר שנגזרה גזירה שנהיה בגלות תחת בני אדום, וע"כ כתב שם שהנלמד מיעקב הוא לענין 'לברוח ולהנצל' שאז אין מקום לעשות מלחמה בפועל.

המחנה האחת והכהו - אלו אחינו שבדרום

במדרש, לימדך תורה דרך ארץ שלא יהא אדם נותן כל ממונו בזוית אחד, ממי אתה למד מיעקב, שנאמר ויחץ את העם וגו', וכן הוא אומר (מלכים א' ח') 'ואחביאם חמישים איש במערה. ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו - אלו אחינו שבגלות, והיה המחנה הנשאר לפליטה - אלו אחינו שבדרום. אמר ר' הושעיה אף על פי שנשאר לפליטה מתענים היו עלינו בשני ובחמישי'.

כך גירסת מפרשי המדרש, וביארו שבדרום ארץ ישראל היו התנאים, ושם למד רבי עקיבא את רבי יהודה ורבי מאיר ורבי שמעון ורבי יוסי כמ"ש בגמ' יבמות (סז), ושם היו חכמים גדולים כמ"ש במס' תמיד (לא). עשרה שאלות ששאל אלכסנדר מוקדון את חכמי הנגב, והם לא גלו והיו מתפללים על אחיהם שבגולה.

אמנם בגי' המדרש שלפנינו ובגי' הרמב"ן אי' להיפך 'ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו - אלו אחינו שבדרום, והיה המחנה הנשאר לפליטה - אלו אחינו שבגלות'.

ולגי' הרמב"ן התבאר בשיעור (שס) שהכונה 'אחינו שבדרום' אלו שגרו בדרומה של ארץ ישראל, שהעיר 'ביתר' היא בדרומה של ארץ ישראל (עיי' נצח ישראל למהר"ל פרק ה'), ואחר חורבן ביתר הרעו הרומיים מאד לבני ישראל שישבו בדרומה של ארץ ישראל.

איסור עשיית מלחמה

בגמ' מסכת כתובות (קיא). דרש רבי יוסי רבי חנינא 'שלושה שבועות הללו למה, אחת, שלא יעלו ישראל בחומה; ואחת, שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם; ואחת, שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי'.

פניני הפרשה

מנחה לעשיו

בפרשתן הובא באריכות המנחה שלשח יעקב אבינו לעשיו כששלח אליו דורון, כמ"ש (ל"ב ט"ז - ה') 'ויקח מן הבא בידו מנחה לעשיו אחיו, עזים מאתים ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים, גמלים מיניקות ובניהם שלושים פרות ארבעים ופרים עשרה אתונות עשרים ועירים עשרה'. וכמה הלכתא גבירתא נלמדו מפרטי הדורון כמ"ש בחז"ל ובמדרשים.

פרשת הגלות

במדרש רבה (פר' ע"ח אות ט"ו) 'רבינו [-ברמב"ן]: רבי ינאי] כד הוה סליק למלכותא הוה מסתכל בהדא פרשתא ולא הוה נסיב ארמאה עמיה, חד זמן לא אסתכל בה ונסב עמיה רומאין ולא הגיע לעכו עד שמכר הסוס [-ברמב"ן: פינס (מעיל)] שלו'.

כתב הרמב"ן (ל"ג ט"ו) שרבותינו ראו בפרשה זו עצה, להתנהגות בזמן הגלות, מפני שהיתה קבלה בידם שזו פרשת גלות, וע"כ שיעקב אבינו הי' הולך לרומא לחצר מלכי אדום על עסקי הצבור, היה מסתכל בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם, כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו, ולא היה מקבל חברת אנשי רומי ללוותו, שאין מקרבין אלא להנאת עצמן ומפקירין ממונו של אדם.

נתינת כח בלימוד הפרשה

בשיעור רמב"ן (תשפ"א) ביאר אד"ש שענין זה שלא לקחת עמו רומאים שנשלחו ללוותו, לא היה דבר פשוט כל כך, משום שהיו יכולים לפרש שאינו רוצה את קרבנתם, כי מזלזל במתנות שהם רוצים לתת לו, שהרי הם כביכול שלחו אותם לטובתו, והי' צריך להתמודד עם חשש סכנה, והי' בזה נסיון שיתכן שהם הפצירו בו ויכלו לומר שהוא מזלזל בהם וכי"ב, וע"כ הי' צריך ללמוד כל פעם מחדש בפרשה זו, ולא די בפעם אחת, משום שאין די בידיעה מה לעשות, וגם אין איסור לנהוג אחרת אלא שבדברי התורה בענין זה יש עצה טובה לדרכי המלחמה, וע"כ למד בכל פעם מחדש כדי לקבל את כח דברי התורה שיחיו בתוכו ויתנו לו הכח לעמוד בנסיון איך להתנהג עמהם.

כמות השוחד

בספר עובדות והנהגות מאדמו"ר הרה"ק רבי שמעון שלום ז"ע הובא הנהגה שלמד הררש"ש מהנהגת יעקב אבינו במנחתו לעשיו ולמלך מצרים.

כפי שסיפרו בני הרה"ג רבי אבא זייאנס ז"ל מארה"ב שבעת שהיו היהודים בגיטו שנחאיי, היה זמן קצוב

שבו הורשו להיות מחוץ לגיטו, אחד מהבחורים נתפס על ידי המשטרה מחוץ לתחום הגיטו בזמן שהשהות מחוץ לגיטו היתה אסורה, ונלקחו ממנו המסמכים והוחרמו.

כדי לסייע לאותו בחור, אספו כסף עבור נתינת שוחד למשטרה, ורא"ז שהכיר את השפה הרוסית הלך עם גמרא בידו להכניסה לגיטו, ואכן אותו שוטר שהחריים את מסמכי הבחור היה בתפקידו במשמר, רא"ז המתין עד שיסיים השוטר את משמרו וישוב למקומו, ורמז לשוטר שרוצה ללכת עמו. השוטר סיים, ורא"ז אכן הלך עמו למקומו, והחל לומר לשוטר כי אחד הבחורים נהג שלא כהוגן, שנמצא מחוץ לגיטו בזמן האסור וכן לא יעשה, ואז הושיט לו את הגמרא שבידו ורמז לו כי בתוך הגמרא נמצא סכום כסף, השוטר לקח את הכסף, ותחתיו הכניס בתוך הגמרא את המסמכים שנלקחו מהבחור, והשיבה לאבי.

לאחר זמן שוב נתפס בחור מחוץ לתחום הגיטו בזמן האסור, אולם הפעם אספו - עבור נתינת שוחד לקבלת המסמכים בחזרה - סכום מועט בהרבה, ושוב הלך רא"ז ועשה את אשר עשה בראשונה, והצליח במשימתו. [בספר משמיע ישועה (עמ' 84) הובא שכל"ה הי' בעצת והדרכת אדמו"ר הררש"ש, שנתן הכסף והדרך לתת בפעם הראשונה סך מאה רובל, ובפעם השני' חמישים רובל]

בהזדמנות אמר הררש"ש על הנהגה זו, שכן מצינו אצל יעקב אבינו, שכאשר שלח שוחד לעשיו אחיו שלח מתנה מרובה כפי שמפרטת התורה באריכות בפרשת וישלח, ובפעם השנייה כאשר שלח ליוסף למצרים - כאשר לא ידע יעקב שהמושל הוא יוסף בנו - שלח אליו (בראשית מ"ג י"א) מעט צרי ומעט דבש נכאת ולוט בטנים ושקדים', שכן לאחר שסלל הדרך ללקיחת שוחד בנתינה מרובה, מכאן ואילך די בנתינה מועטת.

(ואע"פ שהנתינה השנייה היתה למלך מצרים ולא לעשיו, כמ"מ הנתינה השנייה הי' פחות מהנתינה הראשונה)

מדברי חז"ל אלו דנו קמאי ובתראי על איסור המרידה בגלות.

בדברי אגדה העלימו הדברים

אלא שכמובן קשה לבאר גדרי איסור זה המבוארים בתוך דברי אגדתא בגמ', כמ"ש בשו"ת אבני נזר (יר"ד ס' תנ"ד אות מ') 'קשה מאד לעמוד על הבידור, כי תלוי בדברי אגדה בגמרא ובמדרש שיר השירים בפסוק השבעתי אתכם, ובדברי אגדה העלימו הדברים כי באגדה גנוזים רוב הסודות כמ"ש האר"י ז"ל, ע"כ לא רצו לגלות הדברים, וגם אגדה זו מוקשה מאד'.

שבועה זו מה טיבה

עוד הקשה האבני נזר (שם אות מ"א) 'עיקר שבועה זו לא ידענו מה טיבה, כי שבועה היא כשהאדם נשבע, ועיין במשפטי החרם לרמב"ן הנדפס בסוף שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן.

ומרע"ה כשהשביע את ישראל קבלו ישראל עליהן את השבועה, כמו שפרש"י בפי' התורה בפסוק אלה דברי הברית (דברים כ"ח ט"ו), שקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה. וכן בפ' הר גריזים והר עיבל (שם כ"ז כ"ו) וענו כל העם ואמרו אמן.

ואם השבועה הזאת היתה ע"י שלמה שאמר השבעתי ברוה"ק, הי' מהראוי שיאסוף שלמה כל ישראל שיקבלו עליהם השבועה ולא מצינו כזאת, גם לא יתכן כלל שישושרם בשורת הגלות וישביעם, ועוד שבועה שהשביע אומות העולם שלא ישתעבדו בהם בישראל יותר מדאי מה טיבה, והם לא ידעו כלל מהשבועה'.

ועי"ש שגם דברי הרמב"ם (פ"ה מהל' מלכים הל' י"ב) נעלמים מאד. ועי"ש בהמשך דבריו מה שביאר בכונת וענין שבועה זו.

הכת הידועה

הרה"ק בעל שם משמאל הרחיב בדבריו בפרשת שמות (תרע"ז) על אשר עם ישראל קבלו עליהם עול הגלות וסבלות מצרים, ואינם מתקצפים על כובד הגלות, וכמ"ש הכוזרי, ומי שסובל הגלות ומתקצף כמעט שמאבד את עולמו.

וביאר שהכניעה איננה למצרים (או לשאר האומות השולטים עלינו בגלות) אלא להשי"ת הגוזר את הגלות, וע"כ יכולות להיות ההכנעה והשפלות במדור אחד עם ההתנשאות, וע"כ שניהם יחד החזיקו ישראל מעמד בגלות.

וכתב 'זה לימוד לגלותנו המרה והארוכה הזו לאחוז בשתי המדות יחד, להתנשא ולהכנע ולסבול עול הגלות, וכמ"ש (איכה ג') יתן למכהו לחי ישבע בחרפה, והרה"ק אדמו"ר הר"ד בונם זצלה"ה מפרשיסחא אמר שבאם הגוי קורא על ישראל דברי זלזול, והישראל עונה לגוי לעומתו הרי הוא מאריך את הגלות רח"ל, עכ"ד. אלא יסבול את הגלות בהתנשאות הנפש, היפוך הכת הידועה שאינם יכולים לסבול הכניעה וסבלות הגלות, ובזה נזכה לפאר תחת אפר בב"א'.

וכ"כ במאור ושמש בפרשתן 'דהנה יעקב אבינו הקדוש ראה ברוח הקודש את הארבע גליות אשר יגלו בניו בין האומות, ובכל דור דוד יעמדו עליהם האומות אשר ירצו להרע להם. והנה האבות הם סימן לבנים (ראה נחומא לך ק"ך אות ט), והשתדלותם היה עבור בניהם - הכנסת ישראל, כאשר היה על ידי שנכנע לפני עשו והשתחוה לפניו - נסתמו טענותיו, ונכמרו רחמיו, ונהפך לו לאוהב לבל הרע לו עוד, כן בכל דור דוד ובכל הגליות כאשר יגלו בניו בין האומות וירצו להרע

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הרב ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת תולדות

פניני הכהן

פרי צדיק בראשית

ולכן נקראו החכמים עיני העדה מפני שכל חכמתם הוא להכניס הדברי תורה בלב וזהו חכמת יעקב אמנם יעקב היה מסופק שאפשר שיש בזה יתרון לעשו על ידי כח חכמתו ויוכל להכניסו בקדושה וכמו שאמרו במדרש רבה אמר אשלח שלוחים אם יחזור בתשובה, ולכן שלח לו המלאכים, היינו שהדיבורים שלו הם כמלאכים ואמר להם כה תאמרו, היינו דייקא דברי יעקב ממש, כי על ידי זה יפעלו הדברים בלבו כנ"ל סוף דבר הכל נשמע אפילו על ידי שליח.

פרי צדיק את ג'

במדרש רבה מלאכים אלו שלוחי בשר ודם רבנן אמרי מלאכים ממש. ויש להבין לרבנן למה שלח לו מלאכים ובודאי לא נראו לעשו רק בדמות אנשים והיה לו לשלוח מעבדיו וכדעת תנא קמא באמת. גם מה שנאמר כה תאמרו לאדוני לעשו, יש להבין למה אמר לאדוני בשלמא במאמר כה אמר עבדך יעקב יתכן שהכניע עצמו לפניו אבל מאמר כה תאמרו לא שלא שמע עשו למה קראו אדוני. גם מלת כה מיותר בשניהם ובכל מקום נדרש תיבת כה. גם מה שדרשו עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי יש להבין מה זה ענין לספר לעשו. וכן מה שדרשו בבראשית רבה על מה שנאמר ויהי לי שור וחמור וגו' על יוסף ומלך המשיח וכן על יששכר כל זה אינו ענין לפיוס לעשו ולמה שלח להודיעו מזה.

אך נראה דאיתא בבראשית רבה חזרנו על המקרא ולא מצינו שהלך יעקב אצל עשו ויעקב אמיתי אפשר שהיה מרמה בו אלא אימתי בא אצלו לעתיד לבוא הדא הוא דכתיב ועלו מושיעים וגו'. וזה הענין שאחר שראה יעקב שהוליד השבטים ונולד יוסף שטנו של עשו היה סבור יעקב שכבר בא הזמן לשפוט את הר עשו ולכן שלח מלאכים ארצה שעיר שדה אדום. אף שכפי הנראה בכתוב היה עשו דר אצל אביו בחברון אז דכתיב וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו כי היה רכושם רב משבת יחדו וגו' מפני מקניהם ומשמע שעד בוא יעקב מבית לבן היה עשו דר אצל אביו. גם איתא כל השנים הללו יושב בארץ ישראל וכו', כל השנים הללו הוא יושב ומכבד את הוריו וכו', משמע שהיה אז עשו דר אצל אבותיו בחברון. רק מסתמא היה דר גם כן לפעמים בבית חותנו בשעיר וכמו שנאמר וישב וגו' עשו לדרכו שעירה. אבל מכל מקום יש להבין למה שלח המלאכים ארצה שעיר שדה אדום ולא לביתו שהיה דר בחברון. אך לפי האמור שלח המלאכים להיות מושיעים לשפוט את הר עשו.

ומסר להם הדברים על דרך מה שכתב הרמ"ע מפאנו על מה שנאמר בנחמיה ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך אם

יעקב שמטתו שלימה דבירר כל קומת הקדושה ועל ידי זה ניצוח כל קומת הרע בכל שבע מדות. והוא שלימות צורת האדם וכמו שאמרו במדרש רבה דאיקונין שלו בכסא הכבוד דהוא צורת אדם שעל הכסא. ועל כן אמרו אתם קרוים אדם דאדם מוליד אדם. וכל זרעו יש להם שלימות צורת אדם. דאף על פי שחטא ישראל הוא כאסא דביני הוצי דמה שבעצם ולא במקרה לא ישתנה בזרע דאדם לא יוליד בהמה. וכל שלושה אבות חיבור אחד דמעלת יעקב רק על ידי שיש בו גם מדת אברהם ויצחק והוא חוט המשולש. ועם זרעו הם קומה שלימה דתיקון:

פרי צדיק

כי דיבור ה' יתברך הוא המלאך השליחות כמו כן יש כח בצדיקים שנקראו פי ה' שיהיו דבריהם עושים רושם בלב השומע.

כענין שמצינו בנשיאותו של רבי אלעזר בן עזריה אותו היום סלקוהו לשומר הפתח וכו', שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש עיין שם. ויש להבין איזה שומר היה לו שיבין את פנימיות לבב אנוש. רק המכוון, כי בעת נשיאות רבן גמליאל היו דבריו ממש כשומר הפתח שפעלו בלב המרגיש בעצמו שאין תוכו כברו שלא יוכל לכנס לבית המדרש. אך כאשר נתמנה רבי אלעזר בן עזריה לנשיא ונתן רשות לכל התלמידים לכנס פעל בזה שנסתלק שומר הפתח של רבן גמליאל. ואיתא בספרים הקדושים שפעמים לא יעשו רושם בלב השומע רק שיתגלגל הדבר ויבוא ללב שומע. ויש לומר דזהו שאמרו כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר סוף דבר וגו', היינו שהסוף הוא שעל כל פנים יהיו נשמעים. או גם כשלא יפעלו מיד אפשר שיפעלו אחר כך ומי שהוא ירא ה' נעשה מרכבה למדת פי ה' ודבריו הם דברי ה' דדבריו דברי אלהים חיים דלא ישוב ריקם.

והנה יעקב אבינו ע"ה היה מסופק בתוכן הפנימיות של עשו מאחר שראה שיצחק אבינו ע"ה היה מקרבו ואוהבו ואמרו דרישיה דעשו בגו עיטפיה דיצחק עיין שם. וכמו כן היה לעשו כח גדול בחכמה שבראשו וכמו שכתב האריז"ל על פסוק כי ציד בפיו, שהוא הכח שיצא ממנו רבי מאיר שהיה שורש חכמת תורה שבעל פה. רק הוא בעצמו לא היה שורש בחכמת התורה. והיינו שאין חכמתו מורה ומלמד ללבו שזהו שם תורה וכמו שאמרנו אמנם חכמה של ישראל הוא בעצם תורה שמורה ומלמד ללבו הדרך ילך בה כמו שנאמר החכם עיניו בראשו.

להיות חמידו דאורייתא. על דרך מה שאמרו אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש וכמו שמובא במדרש הנעלם לבן מלובן שאינו מקולל ומנוול כבראשונה. והוא כעין מה שאמרו בגמרא ביצרא דעבירה חבשוה תלתא יומי ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכח וכו', והיינו כמו שמובא שם לב להוציא בשר וכו', זה יושאר גם כן בקדושה. ואחר כך אמר במדרש הנעלם דאלמלא יצר הרע חדותא דשמעתא לא ליהוי וכו'. והיינו דעיקר מה שיושאר לעתיד הוא שיהיה החשק לדברי תורה שלתכלית זה נברא מה' יתברך וכדמסיק בגמרא 'שים עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי'.

ואיתא בזה"ק אינון גרמו דיפוק יששכר לעלמא בגין דסליק ריחא דאורייתא קמי קודשא בריך הוא הדא הוא דכתיב הדודאים וגו'. וכן אמר בזה"ק הדודאים אילין אינון דאשכח ראובן ולא אתחדשן מלי דאורייתא אלא על ידי בישראל כמה דאת אמר ומבני יששכר וגו' וזהו חמור בקדושה. ואמר ריחא דאורייתא על דרך מה שאמרו שמכל דיבור וכו' נתמלא כל העולם כולו בשמים. וזה שדרשו אחר כך חמור זה יששכר וכו', ומקודם חמור זה מלך המשיח שהוא רוכב על החמור והוא יתקן שיבטל כל היצר הרע ויכניסו לקדושה שיהיה חמור בקדושה שהוא קדושת יששכר יודעי בינה. ורצה שיזכירו זכויותיו לפני ה' יתברך שיוכל לזכות לתיקון הגמור.

ואחר כך אמר וצאן ועבד ודרשו בבראשית רבה צאן אלו ישראל וכו', ועבד הנה כעיני עבדים וגו', שהעיקר אחר כל זה שנזכר כי אנחנו צאנך ואתה רוענו אנו עבדיך ואתה אדונינו. וזה מדתו של יעקב אבינו ע"ה שאמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו וגו', והיינו שהם עבדו על ידי השתדלותם כל אחד כפי מדתו במדות אהבה ויראה. האלהים הרועה אותי מעודי עד היום, והיינו שמכיר שאין לו בהשתדלותו כלל רק שה' יתברך רועה ומנהיגו. וכמו שאמרו כל מקום שנזכר דל עני ואביון בישראל מדבר ששורש מדת יעקב השפלות כמו שנאמר מי יקום יעקב כי קטן הוא. וזה שהזכיר גם זכות צאן שמורה שכנסת ישראל כצאן וה' יתברך רוענו. וכבר בא מועד לשלוח מושיעים לשפוט וגו'. וכח דיבוריו נתנו כח בשלוחיו שיהיו מלאכים ממש ולהיות כה תאמרון לאדוני להזכיר זכויותיו לפני ה' יתברך. ועם כל זה יאמרו מפני הספק דברי פיוסין לעשו שיסבור ששלחם לפייסו אבל המכוון היה לה' יתברך. ואמר כה אמר עבדך יעקב שהתפילה גם כן מה' יתברך וכמו שנאמר אדני שפתי תפתח, וזה הכח נתן בהם יעקב על ידי דיבוריו. וזה שאמרו רבנן אמרו מלאכים ממש ולא פליגי דשלח שלוחי בשר ודם ועל ידי שליחותו נתן להם כח להיות מלאכים ממש

על המלך טוב וגו', ולא נאמר מה התפלל לה' ופירש שזה עצמו היה תפילתו לה' רק המלך היה סבור שהדברים אמורים אליו ובאמת היה כוונתו לשמים דרך תפילה אם על המלך וגו' מלך מלכי המלכים. וכן אמר כאן כה תאמרון לאדני, היינו לה' יתברך לעשו כמשמעו. ולכן אמר לשון כה שידברו כדברים האלה ממש שיהיה המכוון לה' יתברך ולעשו שיסבור עשו שיעקב מפייסו. ולכן אמר שימליצו טוב בעדו לפני ה' יתברך עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ועשו ישמע הדברים כפשוטן לא נעשיתי שר וכו'. וכן ויהי לי שור וחמור וגו', הכל כמו שנדרש במדרש להזכיר זכותם לפני ה' יתברך ועשו יבין הדברים כפשוטן. ואף שהיה יכול בעצמו לומר לה' יתברך כאן במקומו רצה הוא שיזכירו המלאכים שם בהר שיעיר את זכויותיו לפני ה' יתברך.

ונראה שאף לרבנן לא היו מלאכים ממש ממחנות שפגעו בו מלאכי אלהים. רק רבנן אמרו שעל ידי דיבוריו נעשו שלוחיו מלאכים ממש. וכמו שאצל ה' יתברך מכל דיבור נעשה מלאך כן ביעקב דכתיב ויקרא לו אל אלהי ישראל ודרשו ויקרא לו ליעקב אל ובבראשית רבה אתה אלוה בעליונים ואני וכו', דיבוריו פעלו שהיו שלוחיו מלאכים ממש. ואמר להם כה תאמרון לאדוני לה' יתברך. כה מרמז למדת מלכות כמו שמובא בזה"ק וזה שאמר כה תאמרון, שבזה נתן להם כח להיות כמלאכים ממש פי ה'. וכן כה אמר עבדך יעקב שדיבוריו הם גם כן כה המדבר מתוך גרונו. ואמר שיזכירו זכויותיו לפני ה' יתברך שכבר זכה על ידי ששמר תרי"ג מצוות וזכה שהוליד יוסף ומשיח בן דוד וכלל כנסת ישראל ויוכל לשפוט את הר עשו. רק מפני שנסתפק עוד אולי לא הגיע הזמן אמר להם שיאמרו לעשו בלשון זה שיסבור שנאמרו הדברים אליו לדברי פיוסים כה אמר עבדך וגו'. וכשראה אחר כך שהמלאכים לא תיקנו עוד לשפוט את הר עשו אמר לו עד אשר אבוא אל אדוני שעירה שהיה מצפה לבוא בקרב הימים שעירה לשפוט וגו'.

ומה שדרשו חמור על מלך המשיח שנאמר עני וגו', אף שהוא רוכב על החמור ולמה נרמז בחמור. אך בקדושה חמור זה יששכר שנדרש בגמרא אשריכם וגו' משלחי רגל השור והחמור וכו', וזכה לבינה כיששכר דכתיב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו'. וביוסף דרשו אויביו נופלין לפניו כיוסף דכתיב בהם עמים ינגח וגו', ובגמרא דרשו מפסוק זה שיצא מסור בידם ואין הם מסורים ביד יצאם עיין שם. והיינו דעל ידי תורה וגמילות חסדים זוכה לקדושת יוסף וקדושת יששכר שהם בקדושה נגד קליפת שור וחמור שהוא כעס ותאוה כידוע. ויוסף שהוא שטנו של עשו שהוא קליפת הקנאה והכעס שמזה לא יהיה שריד לעתיד לבוא רק בהם עמים ינגח וילחם בקליפת הכעס וקנאה ויבטלה מה שאין כן קליפת התאוה שהוא חמור זוכין להכניס בקדושה

פניני היזוק

ספר החינוך פרשת וישלח מצוה ג

שלא לאכול גיד הנשה

וישלח יעקב יש בה מצות לא תעשה אחת, והיא אזהרת גיד הנשה, שנאמר [בראשית ל"ב, ל"ג] על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. והאי לא יאכלו לא נאמר על דרך סיפור, כלומר מפני שאירע דבר זה באב נמנעים הבנים מלאכול אותו הגיד, אלא אזהרת השם יתברך שלא יאכלוהו.

משרשי מצוה זו, כדי שתהיה רמז לישראל שאף על פי שיסבלו צרות רבות בגליות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצוה שתהיה לזכרון, יעמדו באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה שהיה שרו של עשו, רצה לעקרו ליעקב מן העולם הוא זרעו ולא יכול לו, וציערו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצער לזרע יעקב, ולבסוף תהיה להם ישועה מהם, כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער. כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו.

